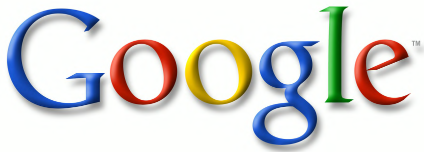
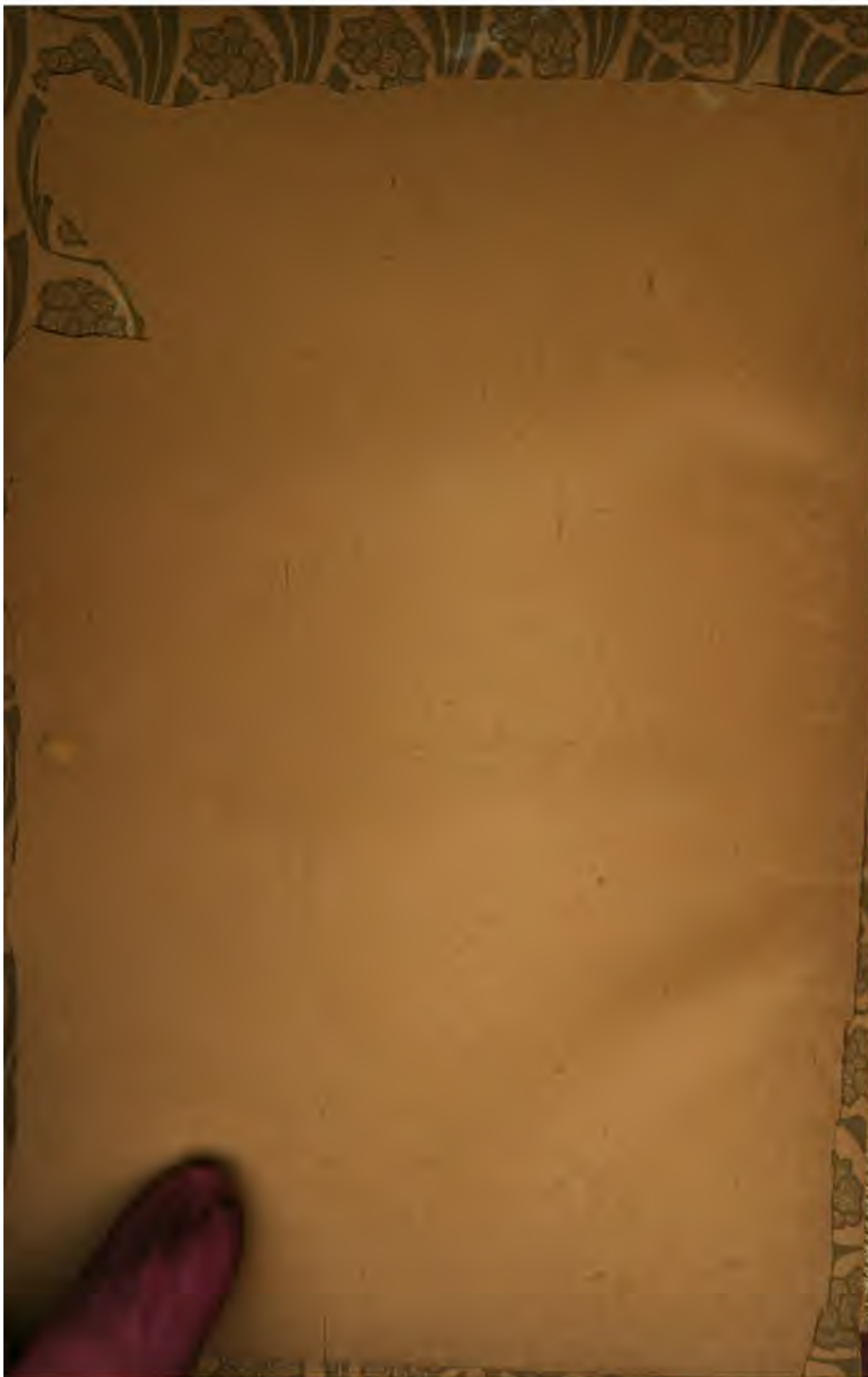

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07576353 6

Klasszikus

Klasszikus Regénytár

Klasszikus Regénytár

Szerkesztik

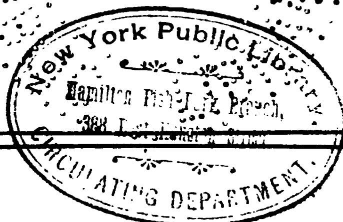
Ambrus Zoltán és dr. Voinovich Géza

Hiuság vására

II

Irta Thackeray

Fordította Gineverné Győry Ilona

BUDAPEST
RÉVAI TESTVÉREK IROD. INT. R.-T.
1905

HARMINCZÖTÖDIK FEJEZET.

Özvegy és anya.

A Quatre-Bras és Waterloo mellett vívott két csata híre egyszerre érkezett el Angliába. A *Gazette* a két harcznak először eredményét tette közzé, s Angolország remegett az örömtől és félelemtől. A részletek csak utóbb következtek és ekkor a győzelem híre után megjöttek azok a hírek is, ki esett el és ki sebesült meg. Ki tudná képét adni annak a remegésnek, a melylyel ezt a névsort fölbontották. Csak képzeljük el, hogy a Flandriában lefolyt háború ideje alatt nem volt jóformán egy háza, egy kunyhója sem az egyesült három királyságnak, a hol ne olvasták volna a híreket remegő izgalommal, fölszárnyaló hálaadással, vagy porbasújtó kétségbeeséssel. Ha valamelyikünknek ma a kezébe kerül a hírlapoknak ez évi folyama, még most is, mint idegent is, elfog bennünket a rémület annak a névsornak a láttára. És a lapok mindennap új és új névsort hoztak. Olyan volt ez, mintha valami rémítő, gyászos történetet közöltek volna az újságok, a melynek a folytatását mindenki reszketve várta: mi lesz holnap? Elgondolhatni, milyen hatást tettek e lapok, mikor frissen kerültek ki a sajtó alól! És ha Angliában ilyen érdeklődéssel lesték e híreket, noha végre is ebben a csatában angol ember talán csak húszezer volt, elképzelhetni Európa állapotát húsz év előtt, akkorában, mikor a népeknek nem ezrei, hanem milliói harczoltak, a kiknek mindegyike, midőn lesújtott ellenfelére, megsebzett egy ártatlan szívet is, valahol a távolban.

Osborne-éknak szomorú hírt hozott a *Közlöny.* A

leányok tartózkodás nélkül adták át magukat a fájdalomnak. A szótalan, komor öreg urat azonban még náluk is mélyebben sújtotta balsorsa. Megpróbálta, hogy úgy tudja tekinteni, mint büntetést a szófogadatlan fiú vétkeért. Azt nem merte bevallani önmagának, hogy az ítélet szigorúsága megijesztette, mert oly gyorsan jött, mintha az ő átkának lett volna a betöltése. Néha kimondhatatlan, kínzó félelem fogta el s úgy érezte, mintha ezt ő idézte volna föl a fiára. Míg fia élt, még volt remény a kibékülésre. A fia felesége meg is halhatott volna időközben, vagy a fiú maga visszajöhetett volna, hogy elmondja: „Atyám, vétkeztem!“ De most már nem volt remény többé. A fiú ott állt a nagy szakadék túlsó partján, onnan kísértve az apát szomorú tekintetével. Emlékezett erre a tekintetre, akkorról, mikor a fiú nagy betegen feküdt s már mindnyájan azt hitték, hogy meghal; — és a fiú ott feküdt szótlanúl s csak nézett, nézett mérhetetlen fájdalmú tekintettel. Úristen, hogy' könyörgött az apa akkor a doktornak; — és micsoda súly esett le a szívéről, mikor a válság elmúlta után a fiú megmaradt, javulni kezdett és először nézett az atyjára úgy, hogy meg is ismerte. De most már oda van minden remény. Nincs gyógyulás, nincs békülés, — és mindenekfölött, nincs remény az alázatos, bocsánatkérő szóra, a mely a megsértett, föllázadt hiúságot megengesztelné, vagy lecsillapítaná a haragra gyúlt vért; — és ki tudja, mi fájt ennek a büszke, gőgös léleknek jobban; az-e, hogy a fia már eltűnt onnan, a hol az ő bocsánata még utólérhetné; — vagy az, hogy tőle vette el a sors azt az elégtételt, melyet csak a fiú megalázkodása nyújthatott volna neki.

Bármint érzett is azonban a büszke ember, szívét nem tárta föl senki előtt sem. Leányai előtt még a nevét sem említette Györgynek, csak elrendelte, hogy a család is, a szolgák is, gyászt öltsenek. Leendő vejével sem beszélt, noha az esküvő napja már ki volt tűzve; Osborne arcza pedig elég mogorva volt ahhoz, hogy Bullock kérdezősködni se merjen, se az esküvőt ne sürgesse. Csak a leányok suttogtak arról néha a szalonban, a hova az öreg úr most már sohasem lépett be. Nap-nap mellett csak ott ült magányosan a dolgozó-szobájában;

a ház homlokrésze pedig be volt csukva és le volt függönyözve még jó ideig a gyász letelte után is.

Mintegy három héttel június 18-ika után látogató érkezett az Osborne-házba, Sir Dobbin Vilmos lovag, tanácsos úr, Osborne-nak régi ismerőse. Az öreg úr igen halványan és izgatottan lépett be s néhány olyan bevezető szó után, melyet sem Osborne, sem ő maga nem értett, kihúzott egy nagy, pecsétes levelet, s így kezdte:

— Fiam, Dobbin őrnagy ma levelet küldött nekem az ezred egyik tisztjével s a levélben az ön számára is volt egy, ez az. — Ezzel letette a levelet az asztalra, miközben Osborne néhány pillanatig némán, megüvegesedett szemmel meredt rá. Ez a tekintet úgy megrémítette a lovagot, hogy egy szót sem szólt többé, hanem csak nézett néhány pillanatig a bánatos öreg emberre, aztán elment.

A levélen György jól ismert határozott írása volt látható. Ez volt az, a melyet hajnalban írt június 16-án, éppen mielőtt bement volna Emiliához búcsúzni. A nagy vörös pecsétén ott volt tisztán lenyomtatva a czímere, a jelszóval: „Pax in bello"; az Osborne herczegek czímere, a melyet Osborne a nemesi családok név- és czímertárából keresett ki s azóta is próbálta elhitetni magával a hiú vén ember, hogy rokonságban állnak. De a kéz, a mely ezt a levelet írta, nem foghat többé sem tollat, sem kardot. A pecsétnyomót, melylyel a levelet lezárta, valami martalócz rabolta el a holttól, a mint ez ott feküdt a csatatéren. Az apa mit sem tudott erről, csak nézett a levélre megmeredt, üres tekintettel. Mikor kezébe vette, meg kellett fogóznia, hogy el ne essék.

Volt-e valaha harag közted és jó barátod közt? Hogy' visszarettensz, hogy' elfacsarodik a szíved a barátság idejéből való levelei láttára! Milyen rideg pillanat az, mikor el kell olvasnod lángoló szavait a most már kihunyt meleg érzésnek. Milyen hazug síriratok ezek a szeretet holt maradványai fölött. Milyen komor, kegyetlen magyarázata annak, hogy mi az élet, s mi a hívság benne! Csaknem mindnyájan kaptunk és írtunk is ilyeneket, egész fiókokra valót. Fülkébe zárt hullák, csontvázak ezek, a melyeket rejtve tartunk és kerülünk. Osborne

sokáig ült ott remegve, mielőtt csak egy szót is el bírt volna olvasni.

Szegény fiúnak a levele nem volt valami sokat mondó. Büszkébb volt, semhogy elárulta volna, milyen meghatottság árasztja el a szívét. Csak annyit mondott, hogy most, a csata előtt Isten-hozzádot akar mondani atyjának és ki akarja kérni ünnepélyesen és teljes komolysággal atyja jóindulatát és segítségét hátrahagyott felesége és talán gyermeke számára. Bevallotta, sajnálattal, hogy anyai örökségének legnagyobb részét már is eltékozolta. Megköszönte atyjának ezelőtti nagylelkűségét és ígérte, hogy akár elesik, akár megmarad, mindig úgy fog viselkedni, hogy méltó legyen az Osborne-névhez.

Angolos nevelése, szokása, büszkesége, nehézkessége gátolták talán abban, hogy többet is mondjon. Azt a csókot, melylyel György az atyja nevét érintette, nem láthatta Osborne. Ledobta tehát a levelet a bosszúnak és a megcsúfolt, viszonzatlan szeretetnek keserű kínjával. Még mindig szerette fiát és még mindig nem bocsátott meg neki.

Vagy két hónap múlva azonban, mikor a leányok templomba mentek atyjukkal, észrevették, hogy ez ma nem velük ül egy padban, hanem a másik oldalra ment helyet keresni. Onnan nézett aztán éppen az ő fejük fölött levő ponton a falra. Erre a leányok is megfordultak és látták, hogy a falba egy új emlékmű van elhelyezve. Britannia, egy nő alakjában ábrázolva, egy hamvvederre borul, lenn pedig egy kettétört kard látszik egy nyugvó oroszlánnal, a mi mind azt jelezte, hogy az emlékmű elhalt katona emlékének van szentelve. Az ilyen nagy, mondhatni pogány allegóriákból akkortájban egész raktárat tartottak a kőfaragók, mert rendkívül kelendők voltak, s a szent Pál-templom falain ma is láthatjuk, milyen nagy kedveltségben álltak.

Az emlékmű alatt a többször emlegetett pompás Osborne-czímer és ez a felírat: „Nemes ifjabb Osborne György úr . . .-ik gyalogezredbeli kapitány emlékének. Elesett 1815. junius 18-án, 28 éves korában, királyáért és hazájáért harczolva a waterlooi dicső győzelem napján. *„Dulce et decorum est pro patria mori“*.

Az emlékkő látása annyira megindította a két nővért, hogy Mária kénytelen volt a templomot elhagyni. A gyülekezet tisztelettel nyitott útat a mély gyászba öltözött, zokogó leányok előtt és részvéttel nézte a szigorú arczú apát is, a mint ott ült, szemben a fia emlékkövével.

— Vajjon megbocsát-e György özvegyének, — kérdezték a leányok, a mint a fájdalom első kitörése lecsillapúlt. Erre különben sokan voltak kiváncsiak mások is és a citybeli ismerősök, meg a család barátai közül, a kik tudtak a fia házassága miatt való meghasonlásról, többen fogadtak is arra nézve, hogy ugyan hogy' lesz, mint lesz majd.

Ha a két leánynak talán okozott egy kis aggodalmat az Emiliával való kibékülés, akkor ez a félelmük csak erősödött atyjuknak azon kijelentésére, hogy külföldre utazik. Nem mondta, hova megy, de ezek azért tudták, hogy Belgiumba megy, már pedig Emilia szintén ott volt még. A leányoknak amúgy is elég pontos értesüléseik voltak Emilia felől Lady Dobbin és a leányai révén. Dobbin kapitányt azóta őrnagygyá léptették elő, mert a második őrnagy elesett, O'Dowd pedig, az idősebbik őrnagy, a ki rendkívül kitett magáért most is, mint egyáltalán mindig, a mikor csak alkalom volt bátorsága és hidegvére bebizonyítására, — most már ezredes volt és a Bath-rend comthurja.

Sok tiszt és közlegény még mindig Brüsszelben tartózkodott, mert csak most lábadozott a sebéből. A város hónapokig olyan volt, mint egy nagy katonai kórház. A mint a legények és tisztek kezdtek magukhoz térni, a nyilvános kertekben és tereken százával lehetett látni fiatal és idős bénákat, a kik most aztán, egyenesen a halál torkából szabadúlva, rögtön neki adták magukat a kártyának, ivásnak, kalandoknak, a mint az már szokás a hiúság vásárában. Osborne könnyen akadhatott egy legényre a György ezredéből. Jól ismerte egyenruhájokat, tudott az ezredbeli előléptetésekről, eszében tartotta az áthelyezéseket, s szívesen beszélgetett efféle dolgokról s a tisztekről, mintha maga is közéjük tartozott volna. Brüsszelbe érkezte után tehát mindjárt másnap, a mint

hazulról elindúlt, meglátott egy olyan egyenruháju katonát, odament hozzá, egész testében remegve a fölindulástól és leült a megsebesült, lábbadozó katona mellé.

— Mondja csak, barátom, maga is Osborne kapitány századában szolgált? — kérdezte, s egy kis szünet után hozzátette: — A kapitány az én fiam volt, uram.

A katona nem szolgált ott, de e szóra fölemelte ép karját és sapkájához emelte, hogy tisztelegjen, miközben szomorúan és tisztelettel nézett arra a megtörtnek látszó öreg úrra, a ki megszólította. — Nem volt annál délczegebb, bátrabb tiszt az egész seregben, — mondta a katona. — Az ő századjából (a mi most már a Raymond kapitány századja) szintén itt van az őrmester, csak egy puskalövésnyire lakik innen. Azt elhíhatom, ha tetszik parancsolni; az mindent elmondhat. De hiszen uraságod bizonyosan beszélt azóta már Dobbin őrnagy úrral; mert hisz' azok egy test egy lélek voltak ketten; aztán meg a kapitány úr felesége is itt lakik még és bizony a halálán volt, mindenki úgy beszélte. Hat hétig nem volt magánál, azt hitték, meg is háborodik egészen. De hisz' minek is beszélek, uraságod mind tudja ezt; engedelmet is kérek.

Osborne egy aranyat adott a katonának és azt mondta neki, hogy még egyet kap, rögtön, a mint a másik őrmestert elvezeti hozzá a Park-szállóba. Ez az igéret ugyancsak hamar odateremtette aztán a keresett embert Osborne elé. Az első katona ezután elpárolgott. Elhírlelte társainak, hogy itt van Osborne kapitánynak az apja, meg hogy milyen bőkezű az öreg úr, — s hozzá itatta őket, míg a gyászoló öreg úr guineáiban tartott.

Az öreg Osborne pedig az éppen csak lábbadozó őrmesterrel, mint akkortájban annyi ezer angol, bejárta Quatre-Brast és Waterloot. Osborne kocsit fogadott és maga mellé véve az őrmestert, ráhagyta, hogy vezesse. Először odamentek az országútra, a hol tizenhatodikán az angol sereg a csatatér felé tartott, s a hol a belgákat kergető francziákkal először néztek szembe. Majd ott volt az a pont, a hol a kapitány levágta azt a franczia tisztet, ki a kis zászlótartótól a lobogót akarta elkapni.

Utóbb meglátták azt a magaslatot, a hol tizenhetedikén éjjel az esőben táboroztak. És végre azt a hegyet, a hol az angolok négyszögbe állva, vagy a földre hasalva, hogy így védjék magukat a szüntelen franczia ágyútűz elől, egész napon át megtartották hadállásukat s a honnan estve a parancsszóra előnyomúltak és visszaverték az ellenséget; ezen a lejtőn lerohantában, míg kardját kiabálva csóválta, kapott lövést a kapitány. Ekkor megszólalt az őrmester fojtott hangon: — Dobbin őrnagy úr vitte haza a testét Brüsszelbe és ő temettette el, hiszen tudja uraságod.

Ezalatt az ereklyéket hajhászó csapat rikoltozott, nevetett körülöttük, ott a harczmezőn, vállrojtokat, érdemkereszteket, sasokat kínálgatva.

Osborne gazdag jutalmat adott az őrmesternek, mikor elváltak. A sírt látta már; hiszen odasietett először, mihelyt Brüsszelbe ért. György ott feküdt kívül a városon, a laeken-i szép temetőben, a melyről egyszer, mikor egy kirándulás alkalmával meglátta, azt mondta tréfásan, hogy ott szeretne nyugodni. Barátja csakugyan ide temettette, a temető beszenteletlen részébe, a mely egy kis rácskerítéssel van elválasztva attól a tornyokkal, gulákkal, virágszőnyegekkel megrakott helytől, a hol a római katolikusok nyugszanak. Milyen megalázás volt az Osbornera, hogy az ő fia, egy angol nemes ember, a híres brit sereg kapitánya, ne legyen méltó arra, hogy a névtelenekkel egy helyen nyugodjék. Oh, ki tudná azt megmondani, mennyi hiúság rejlik legmelegebb érzéseinkben és hogy még szeretetünk is milyen önző! Osborne azonban nem nagyon törődött érzelmeinek vegyességével, az ösztön és önzés harczával. Meg volt győződve, hogy minden cselekedete helyes, hogy akaratának nem lehet gátja, s fulánkkal és méreggel rontott minden akadálynak. Büszke volt még a gyűlölködésre is, mint mindenre. Igazában érezni magát, előre törtetni, soha meg nem ingani: nem ezen tulajdonok révén kapaszkodik-e előre a középszerűség?

Mikor estefelé a kocsi megint a város kapuja felé közeledett, egy nyitott hintó jött velük szembe; abban két hölgy ült, meg egy úr; a kocsi mellett meg egy

tiszt lovagolt. Osborne egészen összerándult egyszerre, úgy, hogy az őrmester, a ki tisztelgett a tisztnek, meglepetten tekintett rá. A kocsiban Emilia ült, a sebesült tiszthelyettessel; mellette hű barátnője, O'Dowd ezredesné. Emilia volt, de hogy' elütött attól a szép fiatal leánytól, a kit Osborne ismert volt. Az előbb oly üde, piros arcz most krétafehér volt és olyan keskeny! Szép, barna haja elválasztva símult az özvegyi főkötő alá. Szegény gyermek! Szeme merev volt, nézett, nézett, a nélkül, hogy azért valamit is látna a külvilágból. Osbornet nem ismerte meg, noha ránézett; — de az sem ám a fiatal asszonyt; nem, egészen addig, míg Dobbint is meglátta, akkor aztán tudta, kik azok ott a kocsiban. Óh, hogy gyűlölte azt az asszonyt! Csak most tudta igazán, hogy mennyire! Mikor a kocsi elhaladt a másik mellett, Osborne arczán az átkozódó gyűlöletnek olyan kifejezése jelent meg, hogy az őrmester ránézett, Osborne meg visszanézte, mintha azt mondaná: „Hogy' mersz rámnézni, adta ficzkója. Igen, igen, gyűlölöm! Mert minden reményemet ez tette tönkre. Szóljon rá arra a gazemberre, hogy nógassa a lovait, — kiáltott rá káromkodva a bakon ülő legényre. Rákiáltott a kocsisra, hogy hajtson gyorsabban, de éppen a mikor így nekiindultak, néhány percz múlva lópatkó csattogása hangzott fel mögöttük, egyre közelebbről. Dobbin is csak későn ismerte meg Osbornet, s ekkor aztán először is azt nézte, van-e Emilia arczán változás, megismerte-e György atyját? De nem. A szegény gyermek most is épp oly megkövült arczczal, oly üres tekintettel meredt maga elé, mint rendesen. Vilmos, a ki Emiliát mindennap elkísérte sétakocsizására, ekkor kihúzta az óráját, s azt adva okul, hogy valami elfoglaltsága, a miről egészen megfeledkezett, éppen most jutott eszébe, elvágtatott a hintó mellől.

Emilia ezt sem vette észre, csak merengett az unalmas tájon, messze erdőkön, a merre György eltávozott volt.

— Mr. Osborne! Mr. Osborne! — kiabált Dobbin, s odalovagolva a hintóhoz, kezet nyújtott. De Osborne meg sem moczczant, csak a kocsist szidta, hogy jobban siessen. Dobbin erre odaugratott a kocsihoz, s rátéve ke-

zét annak szélére, csak ennyit mondott: — Beszélnem kell önnel, uram. Izenetem van az ön számára!

— Attól az asszonytól? — kérdezte Osborne, vadul tekintve föl.

— Nem, hanem az ön fiától. — Erre aztán Osborne alakja hirtelen megrokkant, és visszahanyatlott a kocsi sarkába. Egy szóval sem ellenkezett többé, Dobbin pedig követte egészen a szállóig s ott bement vele a lakására. György gyakran megfordúlt e szobákban, hiszen éppen ez volt Crawleyék lakása is, míg Brüsszelben tartózkodtak.

— Parancsol valamit, kapitány úr, azaz, bocsánatot kérek, Dobbin őrnagy úr, hiszen, mivel önnél derekabb emberek is meghaltak, most ön lép az örökükbe, — mondta Osborne keserű gúnynyal.

— Igaz. Derekabb emberek haltak meg. S én azok közül egyikről óhajtok beszélni.

— Csak röviden, kérem, — felelt amaz, mogorván nézve látogatójára.

— Mint legbensőbb barátja, úgy állok itt, és mint végintézkedésének végrehajtója. Akkor bízta rám, a mint az ütközetbe indúltunk. Van-e önnek tudomása arról, uram, milyen szűk viszonyok közt maradt hátra az özvegye?

— Nem ismerem az özvegyét, uram; — ha úgy maradt, menjen vissza atyjához. — De az az ember, a kire így pattogott, előre elhatározta, hogy nem gyúl haragra, s ügyet sem vetve a félbeszakításra, így folytatta.

— De van-e tudomása Osborne-né asszony állapotáról? A csapás folytán élete is, elméje is veszedelemben forogtak. Ma is kétes, kigyógyul-e valaha. Egy kilátás azonban mégis van a gyógyulásra, és én erről akarok szólni. Nemsokára anya lesz. A gyermekekben csak nem akarja ön az apák vétkeit megtorolni? Nem bocsát meg a gyermeknek szegény György kedvéért?

Osborne erre heves szóáradatban tört ki, esküdözéssel, átkozódással keverve azt. Lelkiismeretére hivatkozott, hogy az sem vádolja semmivel; majd György hibáját kezdte túlozni. Nincs atya Angliában, a ki fiáért

többet tett volna. Még a halálba is bűnbánat nélkül ment. Jól van; legyen meg a makacs, lázadó fiú büntetése. Ő, Osborne, becsületes ember, és ura szokott lenni a szavának. Megfogadta, hogy azzal az asszonynyal soha szót nem vált, menyének el nem ismeri. — Tessék ezt neki megmondani, — tette hozzá, egy káromkodással toldva meg szavait. — És ehhez ragaszkodni fogok halálom órájáig.

E részről tehát nem volt remény semmi segítségre. Az özvegynek a maga igen szerény kis jövedelméből kell megélnie, legfölebb arra támaszkodva, a mit itt-ott Józsi juttat majd neki. — Ha elmondanám is neki, akkor se értené meg, — gondolta Dobbin szomorúan, mert hiszen a szegény kis teremtés György halála híre óta semmit sem látott, nem értett abból, a mi körülötte történt; csak a fájdalmában élt; azon kívül közömbös volt előtte az egész világ.

Még a szívesség, a barátság is. Elfogadta, nem panaszkodott, de aztán, a mint elfogadta, visszasülyedt ismét a maga mérhetetlen fájdalmába.

Gondoljuk, hogy ez események óta egy év telt már el szegény Emilia életéből. A csapásra következő első időt oly szánalomraméltó kínszenvedésben töltötte, hogy mi, a kik e gyöngéd szívnek annyi felindúlását meglestük, kénytelenek vagyunk visszavonúlni a fájdalom elől, melytől az vérzik. Lépjen mindenki csendesen annak a szegény, levert, lesújtott léleknek pihenőhelye körül. Halkan csukja be mindenki a sötét szoba ajtaját, a hol a szenvedő feküdt, oly óvatosan, mint a hogy azok a jó lelkek tették, a kik ott voltak vele az első hónapok alatt és ott voltak egészen addig, míg az ég vigasztalást küldött neki. Eljött a nap, — csaknem rémült örömnek és csodálkozásnak napja, — mikor a szegény, özvegygyé lett kis teremtés egy gyermeket szoríthatott keblére; — egy gyermeket, a kinek a szeme olyan volt, mint Györgyé; — egy kis fiút, szépet, rózsásat, mint egy

angyal. Milyen csoda volt annak az első hangja! Hogy' nevetett, hogy' sírt Emilia ennek a hallatára! Hogy' ébredt föl a szeretet, a remény és a hit abban a szegény szívben, mikor gyermekét odaszorította hozzá. Meg volt mentve! Az orvosok az életét féltették, vagy az ép elméjét, s éppen ezért nehezen várták már ezt a válságot. De most, mindazok, a kik hónapokon át fáradtak vele, úgy érezték, hogy minden fáradságot megért az, mikor egyszer ismét rájuk mosolygott.

Dobbin barátunk is egyike volt ezeknek. Dobbin volt az, a ki hazahozta Angliába, anyja házához, mikor O'Dowdné megkapta a katonás rövidségű hírt az ő ezredesétől, hogy menjen oda hozzá. Olyan megható és mégis olyan mosolyogni való volt az, mikor Dobbin a karjára vette a kis babát, Emilia pedig édesen, diadalmasan nevetett fel, a gyermeke felé. Persze, Vilmos lett a keresztapa és ettől kezdve rögtön nagy leleményességet kezdett kifejteni a kanalak, ezüstpoharak, tálacskák meg korállfűzérek kiválogatásában a kis keresztény számára.

Hogy' szerette, bálványozta, dajkálta, öltöztette Emilia azt a gyermeket, hogyan élt egyedül csak benne; és mennyire meg volt győződve, hogy a legnagyobb kitüntetés, a miben a keresztapját részesítheti, az, ha megengedi, hogy az is a karjára vehesse a babát! Ez a gyermek volt az ő egész élete. Minden percze anyai dédelgetés volt. Imádta azt az öntudatlan kis teremtést. Éjjelente, meg ha nappal egyedül volt, lelke egész erejével érezte az anyai szeretetnek azt a lelkesült, megdicsőítő érzését, a mit Isten ösztön gyanánt oltott a női szívbe. Ösztön az csak, de mennyivel nagyobb és magasztosabb a gondolkozó észnél. Dobbin látta mindezt, de mikor kitalálta, milyen érzések töltik be azt a szívet, azt is látta, kínzó világossággal, hogy abban a szívben neki nincs helye. Tűrte tehát szeliden s még így is elégedett volt, hogy viselhette.

Emilia szülei valószínűleg kitalálták Dobbin szándékait és nem is tagadták meg tőle a bátorítást, mert Dobbin most már mindennap eljött és ott ült órákhosszat; vagy Emiliával, vagy akár a háziakkal, az öreg Clapp úrral is. Minden ürügy jó volt neki arra, hogy ajándé-

kokat hozhasson és Clappék kis leánya, a ki Emilia kedvencze volt, Bonbon-bácsinak hívta az őrnagyot. Egy nap aztán a kis leány, — mert rendesen ez végezte az udvarmesternő szerepét, hogy Dobbint Emiliának bejelentse, — nevetve szaladt be hozzá, mert éppen akkor látta, a mint az őrnagy kiszállt a kocsiból és onnan falovat, kardot, dobot, trombitát szedett elő a kis Gyurika számára, a ki ekkor éppen hat hónapos lévén, az ajándékok legalább nem érkeztek elkésve.

A gyermek éppen aludt. — Csitt, — intett Emilia, s talán bosszankodott is egy kicsit, hogy az őrnagynak olyan nyikorgós volt a csizmája, de azért mosolyogva nyújtott kezet és mosolygott, mert Vilmos el sem tudta azt fogadni, úgy tele volt mindkét keze játékkal. Végre lerakta s így fordúlt a kis leányhoz: — Menj le most szépen, kis Mariska, nekünk beszélnivalónk van. — Emilia meglepetve tekintett föl, aztán letette a gyermeket az ágyra.

— Azért jöttem, Emilia, mert búcsúzni akarok; — szólt ekkor Dobbin, kezébe véve a keskeny kis fehér kezet.

— Búcsúzni? Hát hová megy? — kérdezte Emilia mosolyogva.

— Küldje a levelet a hivatalos czímemre, onnan majd tovább küldik; mert úgy-e, fog nekem írni néha? Nagyon soká távol leszek.

— Írni fogok magának Gyurikáról. Kedves barátom! Milyen jó is volt maga, hozzá is, hozzám is, mindig. Nézze csak! Nem olyan az édes, mint egy angyal?

A gyermek rózsaszínű ujjai gépiesen csukódtak össze az őrnagy odanyújtott ujja köré, Emilia pedig ragyogó anyai boldogsággal tekintett Vilmosra, de ezt a legkegyetlenebb tekintet sem sebezhette volna meg jobban, mint ez, a mely kétségbeejtőleg egyenes volt és nyugodt. Dobbin fölébe hajolt az anyának és a gyermeknek. Egy pillanatig nem is tudott szólni. Csak nagynehezen tudott utóbb annyit mondani: — Isten legyen önnel, Emilia.

— Isten vezérelje, Vilmos, — szólt emez, s oda-

tartotta az arczát, baráti csókra. — Mikor azonban Vilmos az ajtó felé ment, nehéz lépteivel, utána szólt: — Csendesen, föl ne keltse! — Azt már nem is hallotta, mikor a kocsi kerekei dübörögni kezdtek és elvitték Dobbint. A gyermeket nézte, ez pedig mosolygott álmában.

HARMINCZHATODIK FEJEZET.

Hogy' kell a semmiből urasan élni.

Nem hiszem, hogy volna a Hiúság Vásárában olyan jámbor és oly kevés megfigyelő képességű ember, a ki egyáltalán ne törődnék ismerőseinek világi ügyeivel, vagy kiben annyira ne volna keresztyéni szeretet, hogy nem gondolna azzal, hogy' tud megélni jövedelméből Smith vagy John szomszédja. Például a nélkül, hogy valamiképp is rosszat akarnék beszélni a család felől, (mert hiszen minden évben ott ebédelek náluk néhányszor), be kell vallanom, hogy a Jenkinsék sétakocsizásnál megbámult nagy hintója, meg a bakon ülő bérruhás inas rejtelem lesz előttem halálom napjáig, olyan értelemben, hogy miből telik arra; — mert hiszen igaz, tudom, hogy a kocsit csak bérben tartják, és hogy az inas csak az év egy részében van náluk, de azért az a három cseléd meg a kocsi mégis legalább hatszáz fontba belekerül évenként; — aztán meg csak vegyük a nagyszerű ebédeket; — hát még a gyerekek nevelése! A két fiú Etonban tanul, a leányoknak nevelőnőjük van, órákat adni meg a legjobb mesterek járnak hozzájuk. Évenként vagy egy külföldi utazás, vagy fürdőzés a tengerparton; — évenként bált is adnak, és micsoda vacsorával; Guntertől való minden, (mert mellesleg mondva, az *előkelő* vacsorákat innen rendelik Jenkinsék; én tudom, mert egyszer véletlenül én is odakerültem egy ilyenre, mikor egy valaki lemondott és hogy a szám ki legyen, hirtelen engem hittak meg; így aztán össze tudtam hasonlítani, az *egyszerűbb* ismerősöknek, meg az előkelő barátoknak adott vacsorákat), nos, és mindezt végiggondolva, ugyan nem ötlik-e eszébe akárkinek is, hogy ugyan honnan ve-

szik ezek a pénzt mindenre? És *mi* is ez a Jenkins? No igen, az egyik kormányhivatali irodában osztályfőnök; van 1200 font fizetése. Tán a feleségének van vagyona? Ugyan kérem; egy buckinghamshire-i kisbirtokosnak a leánya, tizenegy testvér közül az egyik! Otthonról egyebet sem kap, mint egy pulykát karácsonykor és ezért viszonzásúl meg kell hínia kettőt-hármat a nővérei közül évenként, hogy világot lássanak, mikor Jenkinsék legelőkelőbb ismerősei már nincsenek a városban. Hát hogy' az Isten csodájába osztja be a pénzét Jenkins? Csak az a csoda, hogy még bajba nem került, ezt én igazán nem értem.

Persze ez az *én* itt a társaság örökében megszóló hatalmát jelenti, főképp a mások ügyeibe avatkozókat, a kik minden társaságban akadnak egy-két emberre, kikről nem tudni, miből élnek.

Jaj, bizony, hány olyan pohár bort megiszik az ember társaságban, hogy a míg koczczint a szíves házigazdájával, addig arra gondol, hogy' az ördögbe fizeti ez ezt majd ki?

Három-négy évvel a párisi tartózkodás után, mikor Crawley Rawdon és a felesége ott laktak a Mayfair nevű nagyúrias városrész egy igen kicsi, de kényelmes kis házában, — nem volt olyan barátjuk, ismerősük, a ki magában azt ne kérdezte volna: — Miből élnek ezek? — A regényírónak mindent tudnia kell a világon, s így én elmondom, Crawleyék hogyan tudták ezt megcselekedni, de kérve kérem a hirlapokat, melyek az effajta füzetes regényeket ismertetni szokták, le ne nyomtassák ezeket a részleteket, melyeknek én vagyok kifürkészője — sok utánjárás és költség árán, — mert akkor mi hasznom marad belőle nekem? — Fiam, — mondanám, ha adott volna gyermeket az Isten, — sok kérdezősködés révén, meg a velük való gyakori érintkezés útján eltanulhatod, hogyan tud megélni némely ember évi semmi jövedelemből, de jobb, ha bizalmas lábon azért sohasem állasz az ilyen úriemberrel és ha a számításodat csak másodkézből nyered, mint a logarithmusokat, mert ha magad dolgoznád ki, bizony rajta vesztenél.

Így töltötték tehát Crawley Rawdonék is két-há-

rom évet Párisban igen kényelmesen; de ez idő történetét csak igen futólagosan lesz alkalmunk elmondani. Mire viszontlátjuk Rawdont, a látogatójegyén díszlő ezredesi czím minden, a mi katonavoltából megmaradt, kilépett a hadseregből.

Megemlítettük, hogy Rebekka Párisban a legjobb társasághoz tartozott, a nemesség legelső házaiban is szívesen látták. Párisban igen előkelő angol urak is udvarolgattak neki, feleségeik bosszúságára, a kik nem szenvedhették a kis parvenuet. Egypár hónapig szórakoztatták és megittasították a St.-Germain városrészi szalonok, a hol megvolt a maga helye, a hol megkülönböztetéssel fogadták Mrs. Crawleyt, a ki ünnepeltetésének e szakában hajlandó volt lenézni férje társaságát, a becsületes fiatal tiszteket; de a férje halálosan únta a herszegnők, divathölgyek társaságát. Hiszen kártyázni kártyáztak ott is, de hát mi volt az Rawdonnak! Az öreg dámák olyan komédiát csaptak egy-egy ötfrankosért, hogy nem volt érdemes velük leülni. A társalgásuk szellemessége Rawdonra nézve elveszett, mert francziául ma sem értett egy szót sem. Lassanként egészen ott is hagyta az egész társaságot; hadd menjen Rebekka, ha akar, egyedül, maga meg mulatott a saját kompániájával.

Valahányszor egy úriemberről azt mondják, hogy a semmiből él, akkor e *semmi* alatt rendesen valami ismeretlen mennyiséget értünk; csak azt akarjuk mondani, hogy nem tudni, miből fizeti költségeit a szóban forgó úr. Nos, a mi ezredes barátunknak tagadhatatlan tehetsége volt mindenféle szerencsejátékhoz, s mivelhogy mindig gyakorolta a kártyával, billiárddal és koczkával való bánást, természetesen mindez ügyesebben állt a kezében, mint a kik csak néha látnak hozzá. Mert hát hisz' a dákó is csak olyan, mint az ecset, vagy a hegedűvonó; csak hosszas gyakorlat után lesz a mestere valaki, s akkor is csak úgy, ha természetes hajlam és kedv is járul hozzá. Crawleynál együtt volt mindez és így műkedvelőből tökéletes mesterré vált a billiárdozásban. Mint a nagy hadvezéreknél, nála is a veszedelem csak növelte a képességet. Olyankor, ha a szerencse néha az egész játék tartama alatt ellene volt már, és mikor így az

összes fogadások is ellene fordultak, akkor aztán a vakmerőségnek és ügyességnek olyan fokával, a mire senki el nem lehetett készülve, úgy megfordította egyszerre a küzdelem állását, hogy fényes győzelemmel került ki belőle, mindenkinek nagy meglepetésére; vagyis hogy mindazokéra, a kik még nem ismerték Crawley játékmódját. Azoknak, a kik már látták ezt néhányszor, volt eszük, hogy ne fogadjanak és ne álljanak ki olyannal, a ki ily hirtelen jött ragyogó hadicsellel teszi tönkre minden ellenfelét.

A kártyában éppen ilyen ügyes volt már; mert bár a játék elején rendesen veszített, sőt olyan baklövéseket követett el, hogy ellenfelei szánakozni kezdtek ezen az ügyetlenségen: — azért, mikor igazán munkához látott, a mikor az apró veszteségek fölébresztették benne a bátorságot, akkor egyszerre mintha egy más játékos ült volna az előbbinek a helyén; — mire pedig az éjszaka véget ért, bizonyosra lehetett venni, hogy tökéletesen tönkre veri a másikat. Ez oly annyira rendes dolog volt már, hogy alig akadt ember, a ki azt mondhatta volna, hogy pénzt nyert Crawleytól.

Sikere oly nagy volt s oly állandó, hogy nem csoda, ha az irígyek, a legyőzöttek némi keserűséggel kezdtek beszélni róla. A francziák azt szokták beszélni Wellington herczegről, a ki sohasem szenvedett vereséget, hogy ezt a folytonos győzelmet csak a szerencsés vakesetek sorozatának köszönhette: és íme, még ők is megadják neki azt, hogy Waterloonál cselfogással nyerte meg a nagy, döntő csatát; ugyanígy már az angolországi helyőrségeken is suttogni kezdtek a tisztek, hogy valami hamisság még is csak lehet ott, a hol egy ember mindig olyan változatlanul nyer.

Párisban ekkor oly nagy volt már a játékszenvedély, hogy a *Frascati* és a *Salon* nem voltak elegendők és a nagyban való szerencsejáték a magánházakba is utat talált. Crawleyék kellemes kis esti *réunion*-jain állandóan folyt ez a végzetes mulatság, nagy keserűségére a jólelkű, őszinte kis Crawleynénak. Ez mindenkinek a legmélyebb bánattal beszélt férje szerencsétlen szenvedélyéről, a ki csak meglátogatta őket. Kérve-kérte a

fiatal embereket, hogy soha, *soha* ne nyúljanak koczkához vagy kártyához, és mikor egyszer a fiatal Green igen nagy összeget vesztett, Rebekka, mint a fiatal embernek a szobaleány elmondta, egész éjjel sírt és térdenállva könyörgött a férjének, hogy égesse el a kötelezvényt és ne követelje a pénzt a vesztestől. — De hát ugyan hogy' tehette volna ezt Crawley? Hiszen ő maga ugyanannyit vesztett Blackstone huszárkapitánynyal, s gróf Punter hannoverai lovastiszttel szemben. Illendő határidőt szab Greennek, de fizetni, fizetni, azt kell a terminusra; arra, hogy a kötelezvényt elégessék, tréfából sem lehet gondolni sem.

A fiatal tisztek közül — mert hiszen Rebekka körül leginkább ezek csoportosúltak, — egyre többen távoztak Crawleyék házából megnyúlt arczczal, s mivel a végzetes kártya-asztal mellett mind veszítettek, Rebekka házának lassanként szerencsétlen híre kezdett keletkezni. Az öregebb játékosok óvták a tapasztalatlanokat: O'Dowd ezredes pedig, a kinek ezrede a Párist megszállott had közé tartozott, Spooney hadnagyot intette, hogy ne menjen oda. O'Dowdék meg Crawleyék között különben kitörésre is kerűlt a dolog, még pedig a Café de Paris-ban, a hová mindkét család járt ebédelni. Mindkét részről a hölgyek kezdték. O'Dowdné ugyanis két ujjával Crawleyné szeme közé csettentve azt mondta, hogy „a férje ura ennyit se különbözik egy hamis játékostól". — Crawley persze kihívta O'Dowd ezredest, a Bath-rend lovagját; hanem mikor a hadtestparancsnok ezt meghallotta, elküldött Crawleyért, — ez már éppen készítette elő a pisztolyait, — „a melyekkel Marker kapitányt megöltem" — és mondott aztán neki valami olyant, hogy a párbaj tervének menten vége szakadt. Ha Rebekka nem könyörög Tufto tábornoknak térdenállva, bizony haza parancsolják Crawleyt rögtön. Így azonban csak megszeppent és nem is kártyázott többé hetekig, czivil embert kivéve, senkivel.

De Rebekka azért a sikerek láttára sem volt egészen nyugodt, mert bár alig fizettek valakinek, pénzük mégis csak fogyott lassacskán. Meg is mondta Rawdonnak: — Tudod, édes, a játék jó a jövedelem gyarapítá-

sára, de nem jövedelem gyanánt. Megeshetik, hogy egyszer majd az emberek is beleúnnak a játékba és akkor aztán mi lesz velünk? — Rawdon teljesen egyetértett vele, mert maga is vette már észre, hogy a ki jelen volt az ő kis vacsoráin, egy-két ilyen este után csakugyan únni kezdte a vele való játszást és hogy Rebekka vonzó volta ellenére sem valami igen sűrűn mutatkoztak a vendégek többé.

Bármily kellemes és kényelmes volt párisi életük, azért végre is csak amolyan üres időtöltés volt biz az, Rebekka pedig érezte, hogy Rawdonnal csinálnia kell valamit; akár Angliában teszi meg valamivé, akár a gyarmatokon. Elég az hozzá, haza kell menni, ott majd tisztábban áll előtte, hogy mihez fogjon. Mihelyt az út nyitva áll, megy is azonnal. Első dolga volt, hogy Rawdont rávegye: köszönjön le a rangjáról és adja el ezredét. Persze a Tufto mellett való hadsegédségnek már amúgy is vége volt. Rebekka pedig mindenki előtt nevetségessé tette a vén gavallért, a hamishajú toupée-ját, (melyet Párisban kezdett viselni), a fűzőjét, a hamis fogait, meg azt, hogy minden nőről azt hiszi, hogy szerelmes belé. Ezalatt a tábornok már átruházta érzelmeit, bokrétáit, csecsebecséit és páholyait Brentnek, az élelmezési osztály főnökének busa szemöldökű feleségére.

Szegény Tuftoné ma sem volt boldogabb, mint azelőtt, most is csak olyan magánosan üldögélt otthon a hosszú estéken leányaival, s tudta, hogy a tábornok azalatt befűzve, beillatosítva Brentné páholyában ácsorog, ennek a háta mögött. Beckynek tíz udvarlója is akadt az egy Tufto helyébe, s az új vetélytársat ezer gúnyos megjegyzés czéltáblájává tette; — de azért hiába, untatni kezdte a színházbajárás, a szállóbeli nagy ebédek, és minden egyéb. Bármilyen szépek voltak is a bokréták, ennivalóul nem lehetett félretenni a szűkebb esztendőkre és a *bonbonnière*-ekből meg párisi keztyűkből szintén nem lehetett megélni.

Épp ekkor érkezett azonban egy hír, a mely gyorsan terjedt el Crawley párisi hitelezői között, ezek nagy örömére; az ugyanis, hogy Crawley Mathild, a kinek vagyonát az alezredes örökli, halálán van; éppen ezért

neki sietnie kell nagynénjének halálos ágyához; felesége és kis fia addig itt maradnak, míg vissza nem jön értük. Elment tehát Calaisba, innen pedig azt lehetett volna várni, hogy Dower felé folytassa az útját; hanem hát úgy állván a dolog, hogy Crawley ezredes úr párisi hitelezőinek száma elenyészően csekély volt a londoniakéhoz képest, s ezért, semhogy cseberből vederbe essék, Calaisban gyorskocsira ült Dunkirk-ig, onnan pedig Brüsszelbe ment, elejbe téve a csendes kis belga városkát a két nagy világvárosnak.

Nagynénje halva volt tehát. Rebekka a legmélyebb gyászú ruhákat rendelte meg maga és a kis Rawdon részére. Az ezredes úr ezalatt az örökség ügyét rendezte. Rebekka pedig megbeszélte a szálló tulajdonosával, hogy most már hiszen megtehetik azt, hogy az első emeleten vegyenek nagyobb lakást a kis félemelet helyett; ezért aztán Rebekka rendelkezett is az új függönyökre nézve, barátságosan zsörtölődött, míg végre gazdája új szőnyegeket is igért neki; szóval rendbe hoztak mindent, csak a számlát nem. Rebekka aztán a tulajdonos fogatán ment el; mellette a franczia cseléd a gyermekkel; — a tulajdonos meg a felesége pedig a kapuban állva integettek neki búcsút. Tufto tábornok dühös volt, mikor hallotta, hogy Rebekka elment, Brentné meg a tábornokra volt dühös, azért, hogy ez dühös; Spooney hadnagynak, nagyon fájt utána a szíve, csak a vendéglős volt jókedvben és azonnal intézkedni kezdett, hogy a legszebb lakást rögtön rendbe hozassa, mire az az elragadó kis asszonyka és a férje megint visszajönnek. Nagy gonddal szíjjazta be a ládákat, melyeket Rebekka bezárt és hátrahagyott, különös figyelmébe ajánlva azokat. Mikor azonban utóbb kinyitották, a tartalom nem mutatkozott valami rendkívül becsesnek.

Rebekka azonban nem ment egyenesen a férjéhez Brüsszelbe; hanem előbb Angolországba tett egy kis kirándulást, fiát és a cselédet Belgiumban hagyva valahol hátra. A gyermek és anyja közt történt válás egyik félnek sem okozott valami nagyobb lelki rázkódtatást. Mert hiszen az igazság az, hogy Rebekka nem sokszor látta a fiatal urat születése óta. A franczia anyák sze-

retetreméltó szokása szerint kiküldte a kis Rawdont falura dajkaságba s a gyermek itt töltötte élete első hónapjait, nem is rosszúl, sok kis faczipős nevelt testvér között. Apja sokszor kilovagolt, hogy lássa s ilyenkor a nagy katona apai szíve szinte ujjongott, a mint látta a fiát rózsásan és piszkosan, boldogan ujjongva, míg sárból kenyeret szaggatott ki, a kertész feleségének, nevelőanyjának felügyelete alatt.

Rebekka maga nem igen törte magát az után, hogy fiukat és örökösüket meglátogassa. Egyszer, mikor kiment, a fiú elpiszkította új, vadgalambszín-ruháját. No de különben a fiú is sokkal jobban kívánkozott dajkája ölébe, mint a mamájáéba, s mikor az anyja végre érte ment, rettenetesen bőgött a derék dajka után. Csak azzal lehetett valamennyire megbékíteni, mikor a mamája azt igérte, hogy holnap megint visszajönnek; sőt mi több, a dajkának is azt mondták, — figyelemből, nehogy talán neki is fájjon a hirtelen válás, — hogy a kis Rawdon holnap megint visszajön; a mire a jó asszony aztán várta is aggódva, de hiába.

Tény, hogy barátaink azon kalandor angolok közé tartoztak, a kik vakmerően használták ki az angol névnek 1817—18-ban oly nagy becsületét és népszerűségét. Akkor még nem tanulták meg az angolok azt a rettentő alkudozást és a szerencsés vételek nagy hajhászását. Európa nagy városai még nem nyíltak meg az angol szédelgők előtt. És míg most alig van Francziaországnak vagy Olaszországnak olyan városa, a hol ne találkoznánk valamelyik nemes honfitársunkkal, a ki a mindenüvé magunkkal hordott sértő arroganczia védelme alatt megkárosítja a fogadósokat, hamis bankutalványokkal fizet, nem létező bankokra czímezve azokat; — a ki meglopja az aranyművest, de még a kölcsönkönyvtárakat is, addig ez időben a maga kocsiján utazó „milor Anglais"-nak korlátlan hitele volt. Akkoriban ezeket a gentlemaneket csalták, nemhogy ők csaltak volna. A párisi szállótulajdonosnak, kinél Crawleyék megszálltak, esze ágában sem volt, hogy kételkedjék; heteken át hűségesen készült és várt, hanem aztán egyszer a divatárusnő, Madame Marabout jött el, mert egy kis számláia lett volna

kalapokról, miről; majd az ékszerész kezdett kérdezősködni, hogy vajon mikor lesz *de retour* az a *charmante* angol hölgy, a ki nála órákat és karpereczeket vett. Tény, hogy a szegény kertészné sem kapott egy fillért sem még azért a hat hónapért sem, a míg a kis fiú ottlétének elején az „emberszeretet édes tejét" oly bőven juttatta a pirospozsgás, jóétvágyú kis Rawdonnak. Crawleyéknek sokkal fontosabb dolgaik voltak, semhogy ráértek volna ilyesmire. A vendéglős meg élte alkonyáig mindig átkozódva emlegette az angolokat, s minden utast megkérdezett, nem ismert-e valami Lor Crawley ezredest, *„avec sa femme, une petite dame, très spirituelle. Ah, Monsieur, ils m'ont affreusement volé!"*

Rebekkának az volt a czélja Londonban, hogy férje hitelezőivel kiegyezzék, egy shillinget, vagy ennél is kevesebbet ajánlva nekik minden húsz shilling helyett, és hogy így lehetővé tegye számára a hazajutást. Nem volna részünkről illendő, ha minden lépését követnénk ebben a nehéz dologban; — de elég az hozzá, meggyőzte őket, hogy az az összeg, a mit képes nekik megajánlani, férjének összes vagyona; — hogy Crawley sokkal jobban szeretne visszavonulni valahol a continensen, mint itt élni rendezetlen adósságokkal, továbbá, hogy még csak kilátás sem lehet arra, hogy valahonnan is pénzt kapjon, a mely így a hitelezőket illetné; és végre, hogy lehetősége sem foroghat fenn nagyobb osztaléknak annál, a mit most ajánl meg nekik. A hitelezők, tisztán látva mindezt, végre is belementek a dologba, úgy, hogy Crawleyné ezerötszáz fonton összevásárolt tízszer annyit érő összegű adóslevelet és számlát.

Ügyvédet nem kért fel a dolog lebonyolítására. A dolog nagyon egyszerű volt, s a hogy' ő felfogta, abból állott: vagy elfogadják a hitelezők az ajánlott pénzt, vagy otthagyják azt is neki; — elintéztette tehát az egészet a hitelezők ügyvédeivel, Mr. Lewis, Mr. Davids-nak s Mr. Moss, Mr. Manasseh-nak (az ezredes két főhitelezőjének) az ügyvédje? még szerencsét is kívántak neki, a miért ilyen remekül intézte el az egészet, s bizonygatták, hogy akármilyen fiskálissal felér.

Rebekka szerényen fogadta a dícséretet; aztán ka-

lácsot meg sherryt hozatott a szegényes, kietlen kis lakásba, a melyet ezidőre felvett; — megvendégelte vele az ellenfél ügyvédeit, aztán búcsúzóra a legjobb kedvvel fogtak kezet és úgy váltak el a legnagyobb barátságban. Erre aztán visszament a continensre, férjéhez és fiához, s amazt megörvendeztette megszabadúlásának hírével. A kis Rawdon ezalatt Isten csodája, hogy életben maradt. Bonneja, Mademoiselle Geneviève ugyanis összebarátkozott a calais-i helyőrség egyik katonájával, úgy, hogy a tengerparton játszó gyerek kicsi hiján beleesett a vízbe, mert Geneviève egyébre gondolt s róla megfeledkezett.

Így történt aztán, hogy Crawley alezredes úr és neje ismét megjelentek Londonban s legközelebb már ott találjuk őket a nagyúrias Mayfair kerület Curzon-útczájában; mert itt mutatták meg még csak igazán, milyen lángeszű módon tudnak megélni a már említett jövedelemből.

HARMINCZHETEDIK FEJEZET.

Továbbiak ugyanazon ügyről.

Először is azt kellene megmagyaráznunk, mint a dolog kezdetét és alapját, hogy miképp kaphat meg az ember egy házat pénz nélkül. Vannak a mayfair-i szép, kényelmes nagy házak között bútorozatlanul kaphatók is; ilyenkor aztán csak az elsőrendű bútorkereskedőt kell az embernek hitelezőül megnyernie, hogy a ház fényesen és teljesen az ő saját ízlése szerint legyen berendezve. De kapható némelyik mindjárt bútorozva is, s ez mindenesetre sokkal egyszerűbbé teszi az egészet. Crawleyék ezt a módot választották.

Mielőtt Mr. Crawley házában Bowls lett a pinczemester, ezt az állást egy Raggles nevű ember töltötte be, a ki Queen's Crawleyből való volt, az urasági kertész fia. Jó magaviseletű, szép termetű és lábikrájú, meg komoly, méltóságos modorú ember lévén, noha előbb a konyhaajtó előtt a késeket tisztogatta, csakhamar a kocsiajtó elé

került, hogy ezt kinyissa, mielőtt felül a bakra; innen meg nemsokára a pinczemesteri kamrába került. Több esztendei szolgálat után, mialatt sok bért, ajándékot, borravalót, és a félretevésre való sok alkalmat szerzett, jelentette asszonyának, hogy házasságra készül lépni ennek egy ezelőtti szakácsnéjával, a ki azóta mángorlásból élt, meg egy kis zöldséges, gyümölcsös boltot tartott a szomszéd útcza sarkán. Az igazság azonban az, hogy ez a házasság már évekkel azelőtt megtörtént titokban, noha ennek hírét egy nyolczéves fiú meg egy hétéves kis leány tudatták Crawley Mathilddal először; s ezeknek a konyhán való folytonos jelenléte meg Briggsnek szúrt szemet először.

Raggles ekkor aztán maga is visszavonult a szolgálattól és személyesen vette át a bolt vezetését. Csakhamar kibővítette tej, tejszín, tojás meg friss, falusi disznóhús eladással. Mivel pedig sok ismerőse volt a környékbeli pinczemesterek közt s volt egyszersmind a bolt mögött egy kedélyes kis nappalijuk is, hová ezeket meg-meghítták: — a környékbeli házak nemsokára mind Ragglesnél vásároltak s ennek évről-évre szaporodott a jövedelme. Gyűjtötte tehát a pénzt csendesen és szerényen; és mikor egyszer aztán egy kártyás, fiatal bárói sarjadéknak a Curzon-utcza 201. szám alatt lévő szép házát a benne lévő összes drága bútorzattal együtt elárverezték, — hát Raggles Károly se szólt, se beszélt, csak megvette. Igaz, hogy a pénz egy részét kölcsön kellett kérnie, még pedig nagy kamatra, de a zömét mégis csak le tudta fizetni készpénzben; — s nemsokára Ragglesné asszony azon vette magát észre, hogy nehéz selyemfüggönyös, faragott mahagóni-ágyban alszik; szemben vele nagy állótükör, tőle jobbra egy akkora mahagóni ruhaszekrény, hogy abba egész családostul belefért volna.

Persze, nem azért vették meg, hogy állandóan maguk lakjanak benne. Raggles azért vette, hogy bérbe adja. Mihelyt bérlő akadt, Ragglesék megelégedetten vonultak be ismét a zöldséges bolt mögötti lakásba; de az azért jól esett nekik, hogy néha, boltbecsukás után, elsétálhattak a szép, rézkopogtatós kapujú, virágos er-

kélyű ház előtt, s elgondolhatták, hogy az az övék. Az inas, ha a rácson kikönyökölt, tisztelettel köszönt; a szakácsné náluk vette a zöldséget és úgy mondta Ragglesnek, hogy: — Háziúr kérem. — S nem volt olyan, a mit Raggles ne tudhatott volna a lakókról, ha akarta.

Ez a Raggles jóravaló ember volt; jó és boldog. Mikor látta, hogy a ház is jól jövedelmez, először is jó iskolát keresett a gyerekeinek és oda adta őket. Károly dr. Swishtail intézetébe került, a kis Mathild Miss Peckoverhez, Laurentinum House, London. — Raggles a bálványozásig szerette a Crawley-családot, mint élte szerencséjének forrását. Szobájában ott függött előbbi asszonyának egy silhouette-je, meg a queen's-crawley-i kapus-ház kis tornyos épülete, a melyet Mathild maga rajzolt tussal. A Curzon-utczai ház készen talált berendezéséhez Raggles csak azt az egy képet csatolta, a mely Crawley Walpole bárót ábrázolta hat fehér lovas aranyozott kocsin; a háttérben a kastély; a tavon, a mely mellett a kocsi állott, hattyúk és bárkák, a bárkákban krinolinos hölgyek. Raggles előtt nem volt a világon még egy olyan hely, mint az a birtok és még egy olyan család, mint annak az urai.

Raggles háza éppen üresen állt egy negyedév óta, mikor Rawdonék visszatértek Angliába. Rawdon ismerte a házat is, a gazdáját is, mert Raggles fenntartotta a közlekedést régi úrnőjével és ha vendégség volt, Raggles ment el segíteni Bowlsnak; és most ez az ember nemcsak hogy bérbeadta a házát az ezredesnek, hanem ki is szolgálta, ha hítták, a felesége pedig a konyhában dolgozott olyankor s ez küldte fel az olyan ebédeket, a melyekkel még Crawley kisasszony is meg lett volna elégedve.

Így kapta meg Rawdon a házat pénz nélkül; igen, megkapta, bár a föld- és házadót Ragglesnek fizetnie kellett tovább is, valamint törlesztenie a betáblázott összeget, fizetni az életbiztosítást, a gyerekeiért a tandíjat; saját családjának enni-innivalóját, sőt egyideig a Crawleyékét is; — bár utóbb szegény szerencsétlen teljesen belebukott ebbe a vállalkozásába; gyerekeit kitették az iskolából, jóformán az útczára, maga pedig az adósok

börtönébe került; — hja, de hát valakinek csak meg kell fizetnie azért, ha egy előkelő úr a semmiből akar fényesen megélni. És Crawley ezredes hiányzó tőkéinek képviselőjéül Raggles lőn kiszemelve.

Óh, hány családot üldözhet a nyomorba és a gazságba, a bűnbe az ilyen emberek életmódja? Hány nagyúr van, a ki meglopja a kis mesterembereket, odáig lealacsonyodik, hogy megcsalja cselédeit, nyomorúságos kis summákkal, egy-két shillinggel? Mikor azt halljuk, hogy valami nagy úr megszökött, milliókra menő adósságot hagyva hátra, ez a bukás talán még dicsőségesnek is látszik előttünk és még sajnálkozni is kezdünk az áldozaton, a romlás nagy, óriási méreteinél fogva. De ugyan ki sajnálja a maga kicsinyes szerencsétlenségéért ennek a nagy úrnak a borbélyát, a ki az inasok parókáit hitelre hajporozta; — vagy a szegény ácsot, a ki hitelre diszítette a termeket és verte a sátrakat a mylady dejeuner-ihez? Vagy a szabót, a szegény ördögöt, a kit a házfelügyelő ajánlott be, s a ki egész vagyonát befektette a libériákba, a melyeknek megrendelésével mylord megtisztelte? Mikor a nagyok lezuhannak, ezek a szegény nyomorult emberek észrevétlenül pusztúlnak el; s mint a mese mondja, mielőtt valaki maga a pokolba jut, rendesen sok más lelket is odaküld előbb.

Rawdon és a felesége megigérték kegyes pártfogásukat a Miss Crawley házához tartozó kereskedőknek és munkásoknak. Némelyik nagyon buzgó volt ebben; kivált a szegényebbek. Csoda volt azt látni, hogy a mosóné messziről, az Isten háta mögül, hogy' jött el minden szombaton, milyen hűséggel, a tiszta ruhát hazahozni, és hogy' hozta el hétről-hétre a számláját is. A zöldségfélét maga Raggles úr szállította. A *Hadi Szerencsé*-hez czímzett kocsmából a cselédeknek hordatott sör számlája nevezetes tényt jelez a sörfogyasztás történetében. A cselédek bérének legnagyobb részével is mindig tartoztak, s így aztán a cselédet ez már maga odakötötte a házhoz; el se mehetett. Nem volt ott kifizetve soha senki és semmi; a kovácslegény se, a ki egy zárat nyitott ki, az üveges sem, a ki egy kitört kocsiablakot pótolt ki; a kádár sem, a ki a kocsit kölcsön adta;

a kocsis sem, a ki hajtotta, a mészáros sem, a ki az ürüczombot hozta, a szén sem, a min ezt megsütötték, a szakácsné sem, a ki föltálalta, a cselédek sem, a kik megették, — és nekem tapasztalatból mondták többen, hogy az ilyen dolog nem is valami nagy ritkaság olyanok között, a kik nagyúrilag akarnak élni pénz nélkül.

Kis városban nem lehetne ilyesmit észrevétlenül tenni. Mert hisz' ott tudjuk, hogy a szomszédunk mennyi tejet fogyaszt el és a függöny mögül lessük, hány csirkét, hány tojást vesznek meg a konyhaajtóban. Még így a nagyvárosban is megeshetett, hogy a Curzon-utcza 200-ik meg 202-ik számú házából jobbról-balról látták, mi történik a 201-ik szám alatt; sőt talán a vasrácson át meg is beszéltek a cselédek egyet-mást, csakhogy az uraság maga nem érintkezett a két szomszédházzal. És ha valaki odament a 201-ik szám alá, ott mindig szíves fogadtatást talált, nyájas mosolygást, jó ebédet, jókedvű kézszorításra úrnál és asszonynál, mintha biztos lenne három- vagy négyezer font jövedelmük; és meg is volt, ha nem is pénzben, terményben és munkában igen; ha nem fizették is meg az ürühúst, azért megették; s hogy a borért nem adtak pénzt, azt honnan tudnánk? Jobb claret soha nem volt senkinél, mint itt, sem vígabb és csinosabban felszolgált ebéd. Fogadószobáik a legbájosabb szerény kis szalonok voltak, kitűnő ízléssel díszítve föl a Párisból hozott holmikkal; — és ha a ház asszonya ott ült a zongoránál, vídáman csattogó dalokat énekelve, a jövevény úgy érezte, hogy a kényelmes családi életnek valódi kis paradicsomába jutott, a hol a férj egy kicsit ostoba, az asszony elragadó, az egész este pedig a legkellemesebb szórakozás, a mit csak kívánni lehet.

Az elmés, tréfás, gúnyolódó Rebekka egy bizonyos kör emberei közt Londonban is csakhamar divatba jött, Kapuja előtt itt is lehetett látni tekintélyes fogatokat, melyekből igen előkelő, sokszor híres emberek szálltak ki. Kocsiját a parkban divatos gavallérok vették körül.

Abban a kis páholyban ott az opera harmadik emeletén, mindig nagyon sok fejet lehetett látni, folyton más és más fejeket; — de azt meg kell vallanunk, hogy a höl-

gyek teljesen távol maradtak és ajtajukat sem nyitották meg a kis kalandornő előtt.

A nagyvilági hölgyek köreinek szokásait, törvényeit e sorok írója természetesen csak úgy másodkézből tudhatja. Egy férfi ezekbe a rejtelmekbe éppen oly kevéssé hatolhat be, mint például abba, hogy ugyan mit szoktak beszélni a nők egymás közt akkor, mikor ebéd után ott hagyják az urakat az asztalnál és fölmennek a szalonba. De lankadatlan kitartás és utánjárás révén az ember mégis megtudhat egyet-mást a titokból; mint például, a ki csak végigmegy a Pall-Mall során és bejáratos ott valamelyik clubba, bizonyosan meghall attól, a kivel billiárdozik, vagy ebédel, — egy és más mendemondát, titkot a nagy világból és elles valamit annak törvényeiből. Ezek közé tartozik az is, hogy vannak férfiak, (mint például Crawley Rawdon, a kinek helyzetéről az imént emlékeztünk meg), a kik a tapasztalatlan szemlélő előtt színházban, utczán, parkban nagy, előkelő úrnak látszanak, mert hiszen szóba állhatnak a legismertebb gavallérokkal is; — ugyanígy vannak nők is, a kik csak az ilyen tapasztalatlan szemlélő előtt számítanak; — a férfi-társaság asszonyai, a kiket az urak mindenütt szívesen látnak, de a hölgyek mindenütt lenéznek. — Mrs. Firebrace is ezek közé tartozik; göndör szőke hajával, a birodalom legkitűnőbb fiatal embereitől körülvéve lehet őt látni a Hyde-Parkban, a báljairól hasábokat írnak a lapok s lépten-nyomon halljuk, micsoda nagykövetek és grófok, bárók kártyáztak nála. De míg az egyszerű ember megbámulja, megirígyli ezeknek a nagyságát, addig a beavatottak tudják, hogy minden látszólagos szereplésük mellett sincsenek közelebb a „Társaság"-hoz, mint akár az a falusi, egyszerű kisbirtokosné, a ki olyan ámulással olvas róluk távol Somersetshireben a *Morning Post*-ból. A London körül élők tudják csak ezeket a kegyetlen igazságokat; azok ismerik ezeknek a kizártaknak eszeveszett erőlködését, hogy hátha mégis bejuthatnának; és ismerik azokat a sérelmeket, melyeknek ezek alá vannak vetve s a melyek érdekes tanulmányúl szolgálnak az emberi lélek kutatóinak. A divatos, fényes körnek eredménytelenűl való hajszolása remek tárgy lenne olyan

író számára, a kinek van rá elég ideje és szelleme s a ki angolúl is elég jól tud arra, hogy sikeresen állítson össze egy ilyen történetet.

Azok az asszonyok, a kik ismerték Rebekkát külföldön, most nemcsak hogy soha el nem jöttek hozzá, hanem nyilvános helyeken is mindig köszönés nélkül mentek el mellette. Bizonyára nem volt kellemes tanulmány Rebekkára nézve, hogy milyen tökéletesen megtagadta azok emlékező tehetsége a szolgálatot, a kik azelőtt gyakran látták. Bareacres grófné, mikor az operaház előcsarnokában véletlenül egymás mellé kerültek, hirtelen maga köré gyűjtötte a leányait, mintha Becky érintése valami bélpoklosé lett volna és ezzel, pár lépésnyire visszahúzódva tőle, védelmezőleg állt a leányai elé. Arra azonban, hogy Beckyt egy tekintettel kinézze valaki a nyugalmából, erősebb tekintet kellett volna, mint a milyent szegény öreg Bareacresné bágyadt szeme tudott lövelni. Lady de la Mole pedig, a ki régen akárhányszor lovagolt ott Becky oldalán Brüsszelben, most, mikor meglátta Crawleyné nyitott kocsiját, teljesen vaknak látszott, mert észre sem vette brüsszeli barátnőjét. Még Blenkinsopné, a bankár neje is elfordúlt tőle a templomban. Rebekka ugyanis most szorgalmas templombajáró lett; igazán épületes dolog volt elnézni, mikor vasárnaponként bement a templomba, mellette Rawdon két vaskos, aranyszegélyű imakönyvvel s a legkomolyabban várták végig az egész czeremóniát.

Rawdont eleinte nagyon elkeserítette az, hogy a feleségével így bántak, s rendre ki akarta hívni a sértő ismerősök férjét, vagy bátyját, s csakis Rebekka kemény parancsa és buzgó könyörgése bírta rá arra, hogy békén maradjon és békét hagyjon a pisztolyoknak. — A pisztolyodból sem fogsz engem belelőni a társaságba, — mondta Becky jókedvűen. — Jusson eszedbe, kedvesem, hogy csak nevelőnő voltam, neked pedig, édes nagy csacsim te, ugyancsak rossz a híred a játék, az adósság és sok egyéb effajta gonoszság miatt. Ne félj, lesz nekünk annyi barátunk, a mennyit akarunk, addig azonban légy jó fiú és engedelmeskedjél a nevelőnődnek, a ki mindig csak javadat akarja. Mikor kiderült, hogy nagynénéd

úgyszólván mindent Pitt bátyádnak meg a feleségének hagyott, tudod, milyen haragba jöttél? Ki akartad volna kürtölni egész Párisnak, s ha én nem tartalak vissza, most a Sainte-Pélagie-börtönben ülnél, mint adós, nem ebben a kényelmes szép házban. Te kész lettél volna, te lelketlen Kain, megölni a bátyádat; pedig hát mit használ, ha még úgy adjuk is az engesztelhetetlent? Akárhogy' haragszunk is, avval egy fillért sem szerzünk meg a nénéd vagyonából; ellenkezőleg, sokkal jobb lesz, ha barátságban maradunk a bátyád családjával, nem úgy, mint azok az ostoba Bute-ék. Ha apád meghal, Queen's Crawley kellemes tartózkodási hely lesz nekünk télre. Ha pedig tönkrejutunk, én még mindig lehetek Janka grófnő gyerekeinek a nevelőnője, te pedig ügyelhetsz az istállókra és segíthetsz a pecsenyét fölvágni. Csakhogy nem jutunk ám tönkre! Hogyis ne! Addig kerítek én neked valami jó állást; no meg esetleg Pitt bátyád is elhalhat, meg a kis fia is, hisz' egyik se valami vasgyúró; és akkor Rawdon bárónak és lady Crawleynak hínak majd bennünket. A míg az élet tart, addig mindig van remény és én még mindig csinálhatok belőled embert. Hát a lovaidat ki adta el olyan jól? Hát az adósságaidat ki fizette ki?

Rawdon kénytelen volt mindezt átlátni és megfogadni, hogy a jövőben is a felesége vezetésére bízza magát.

Valóban, mikor Miss Crawley itthagyta ezt a világot, vagyona, melyért a rokonok egymásnak estek, legnagyobb részben mind Pittre és ennek a feleségére maradt. Bute a várt húszezer font helyett csak ötezret kapott, s ezért olyan haragra lobbant, hogy unokaöcscsét, Pittet, rettentően legyalázta, megrágalmazta, a mire aztán az eddig lappangó ellenségeskedés most végleges szakítássá vált. Crawley Rawdon ellenben, a ki csak száz fontot kapott, úgy viselkedett, hogy Pittet teljesen meglepte vele, Janka grófnét pedig elragadta, mert hisz' ez a jó kis teremtés férje minden rokonában csak a legjobbat volt hajlandó látni. Rawdon Párisból őszinte, férfias, jókedvű levelet írt Pittnek; megírta, milyen jól tudja, hogy a házassága volt az, a mivel nagynénje sze-

retetét eljátszotta, és noha nem titkolja ebbeli fájdalmát, hogy nagynénje ily teljesen hajthatatlan maradt iránta, azért annak szívéből örül, hogy a vagyon a családnak ebben az ágában maradt és őszintén kíván Pittnek szerencsét hozzá. Tiszteletét küldve sógornőjének, kikérte ennek jóakaratát felesége számára. Rebekka is írt néhány igen tiszteletteljes sort, csatolva Rawdon szerencsekívánataihoz a magáét; hálával emlékezett meg, hogy Crawley úr milyen jó volt hozzá, mint elhagyatott árvához, mikor ő még nevelőnő volt Crawley úr kedves kis hugai mellett, a kik iránt máig is megőrízte érdeklődő szeretetét. Szerencsét kívánt házasságukhoz s engedelmét kérte arra, hogy ő is mély tiszteletét küldhesse a grófnénak, (kinek jó lelkét mindenki áldja), és reményét fejezte ki, hogy talán szabad lesz egyszer bemutatni kis fiát Queen's Crawleyban, nagybátyjának és nagynénjének, kiknek jóindulatát és pártfogását kéri számára addig is.

Pitt e levelet kegyesen fogadta, jobban, mint Rebekkának sok régebbi levelét, melyet Rawdon keze írt. Janka grófné úgy el volt a levéltől ragadtatva, hogy azt hitte, Pitt rögtön megfelezi a vagyont Rawdonnal. Pitt ugyan — a lady csodálatára — megállta, hogy ne küldjön öcscsének harminczezer fontról utalványt Párisba; hanem e helyett — s ez is igen szép volt tőle, — szívélyesen ajánlta meg baráti jobbját, bármikor jönne is Rawdon Angliába, hogy azt megszorítsa; Crawleynénak pedig megköszönte szintén a szíves sorokat és jóakarólag biztosította, hogy kis fiának mindig szívesen lesz segítségére bármiben is.

Így jóformán teljesen kibékültek. Rebekka sokszor elment a Park-Lane-beli ház előtt, hogy lássa, átvette-e Pitt már azt is. Az új család nem mutatkozott. Becky csak Raggles révén tudta meg, hogy Crawley kisasszony cselédeit szép végkielégítéssel bocsátották el; hogy Sir Pitt mindössze egyszer volt a városban, néhány napig ott lakott a házában, ügyvédekkel tárgyalt; a franczia regényeket mind eladta egy bond-streeti könyvárúsnak. Beckynek megvolt rá a maga oka, miért várta rokonait olyan szívszakadva: — Ha Janka grófnő megjön, az fog

engem a londoni társaságba bevezetni; — az asszonyok meg? Eh, az asszonyok mind meg fognak hívni, ha tudják, hogy a férfiak látni akarnak.

Ilyen állású nő a társalgónőt épp úgy nem nélkülözheti, mint a bokrétát meg a broughamot. Én mindig csodáltam, hogy az ilyen finomlelkű teremtések, a kik nem lehetnek meg beczézgetés nélkül, milyen rút barátnőket tudnak találni, a ki aztán elválhatatlan tőlük. Egy ilyen nőfélének a látása, a ki keshedt feketeruhájában ott ül barátnője háta mögött az operában, s a kis ülésen a kocsiban, különös erkölcsi intelem az én szememben, — mint az egyiptomi kéjenczek vigalmain a haláfő, — különös gúnyosan vigyorgó memento a Hiuság Vásárán. Óh, még a szemérmetlen, szép, lelkiismeretlen és gonosz szívű Mrs. Firebrace sem, a kinek apját a szégyen vitte sírba, meg a bódító és szemtelen Mrs. Mantrap sem, a ki nagyszerűen ugrat s kocsikázik a parkban, pedig anyja ma is csak kofa Bathban, még ezek sem mernek egy ilyen barátnő nélkül megjelenni a világban, noha az ember olyan arczátlanoknak hinné, hogy semmitől sem riadnak vissza. Kell lenni valakinek, a kire ez érzékeny teremtések támaszkodhatnak. Nem is láthatni őket nyilvános helyen a nélkül, hogy sarkukban ne volna a társalgónőjük, viseltes, festett selyemruhában.

— Rawdon, — szólalt meg Rebekka egyszer nagyon későn éjjel, mikor kandallója körül többtagú férfi-társaság üldögélt, (mert a férfiak nála szokták a napot befejezni, a hol London legjobb kávéja és fagylaltja várt rájuk.) — Szeretnék egy juhászkutyát!

— Minek? — kérdezte Rawdon, felpillantva az écarté-asztal mellől.

— Juhászkutyát? — kiáltott föl a fiatal Southdown gróf. — De édes Crawleyné asszony, micsoda gondolat ez! Nem lenne jobb egy szép dán dogg? Tudok egy akkorát, hogy elhúzhatná a broughamját. Hát egy perzsa agár, he? Vagy egy törpe kinai kutya, csak akkora, hogy beleférne Lord Steyne tobákszelenczéjébe. (Proponálok, ha úgy tetszik!) Baywaterben egy embernek olyan mopszlija van, hogy hordozhatná a kalapját. (Király! játszom.)

— Tricket jegyzek, — szólt Rawdon komolyan. Ő rendesen csak a játékra ügyelt s beszédbe nem igen elegyedett, ha nem játék vagy kutya volt szóban.

— Mit kezdene juhászkutyával? — tüzeskedett a kis lord Southdown.

— Erkölcsi komondorra gondolok, — felelt Becky nevetve és lord Steynere tekintett.

— Hát az mi az Isten csodája? — esett szavába ő exczellencziája.

— Arravaló, hogy a farkasokat távol tartsa tőlem, — folytatta Rebekka. — Társalgónő.

— Ártatlan kis bárányka, maga igazán rászorúlt, — felelt az őrgróf, csúnyán vigyorogva, miközben apró, szúró szeme Rebekkára meredt. s állkapcsa előre hajlott.

Igen, a nagy lord Steyne volt az, a ki ott állt a kandalló mellett, kávéját szürcsölve. A kandallóban barátságosan fénylett és pattogott a tűz; köröskörűl vagy húsz gyertya, mindenféle érdekes bronz, aranyozott és porczellán tartókban, gyűrűkben; — és a gyertyák gyönyörűen világították meg Rebekka alakját, a ki ott ült az élénkszínű, virágmintás pamlagon. Halványrózsaszín selyemruhája olyan üde volt, mint valami rózsa; vakító fehér karja és válla félig be volt takarva egy vékony, fátyolszerű kendővel, a melyen azonban átvilágított a hamvas fehérség; haja göndör fürtökben pihent a vállán; kis lába kikandikált a ropogós rózsaszín selyem üde, új fodrai alól; a világon a legszebb kis láb, a világ legszebb kis papucsában és selyemharisnyájában.

A gyertya azonban megvilágította Steyne gróf fényes, kopasz fejét is, melyen a vörös hajból már csak egy sor rojt maradt. Sűrű, busa szemöldöke alatt vérbeborúlt, apró szem villogott s e körül ezrével barázdálták az arczot a ránczok. Ha nevetett, két kiálló fehér foga szinte vad kifejezést adott az arcznak. Steyne lord ma is éppen az udvarnál ebédelt s a térdszalagrend jelvénye meg a nagy vállszalag most is rajta voltak. Tömzsi, zömök ember volt bizony ő nagyméltósága, a kit széles mellkasa, meg a karikalába még alacsonyabbnak tüntetett föl; hanem a lábafeje és bokája szépségére igen

büszke volt, s ezért minduntalan símogatta a térdszalagját.

— Nos és a pásztor maga nem elég, hogy a bárány-káját megvédje?

— A pásztort nagyon elfoglalja a kártya meg a club, — felelt Becky nevetve.

— Óh, micsoda korhely Corydon! — élczelt Mylord. — Hogy' áll a szája a sípon!

— Rekontra! — hangzott e perczben Rawdon szava a kártya-asztal mellől.

— Hallgassuk csak Meliboeust, — szólalt meg erre a nemes lord; — lám, hiszen most is pásztorilag van elfoglalva. Egy southdown-i juhot nyír, hogy azt ne mondjam koppaszt.* Milyen ártatlan juhocska. Micsoda aranygyapjú.

Rebekka szeme haragos nevetéssel villant egyet: — Kegyelmes úr, annak a rendnek ön is lovagja! — S csakugyan, az aranygyapjas rend gallérja, — a spanyol trónra visszahelyezett uralkodó ajándéka — most is ott volt a mylord nyakában.

Lord Steyne fiatal korában merész és szerencsés játékos volt. Egyszer Mr. Fox-szal két nap és két éjjel ült kártya mellett. A birodalom legnagyobb uraitól, legmagasabb személyiségeitől is nyert már kártyán; olyasmit suttogtak, hogy a marquis-ságot is kártyán nyerte; de nem szenvedhette, ha erre a régi esetre czélzott valaki. Rebekka látta, hogy a gróf homlokán felhők tornyosúlnak. Felállt s odalépve a grófhoz, kivette kezéből az üres kávés-csészét, miközben kecses kis bókkal hajolt meg előtte. — Az ám, — mondta aztán, — juhászkutyát akarok. De *önre* nem fog ugatni. — S ezzel átmenve a másik szobába, leült a zongora mellé s énekelni kezdett egy kis franczia dalt, olyan bájosan, olyan csengő, csattogó hangon, hogy a meglágyult nagy úr szépen odament rögtön utána és látni lehetett, a mint ott áll a zongora mellett s Rebekka fölé hajolva, fejével üti a taktust.

Rawdon meg a barátja pedig játszottak tovább. A

* Southdown, a gróf neve egyszersmind az egyik leghiresebb juhtenyésztő vidék neve is. A southdown-i juh igen ismeretes.

házigazda nyert; de tudja Isten, ha még úgy nyert is, lassankint mégis csak kietlennek, üresnek kezdtek látszani az ilyen esték, mikor a vendégek összes vígsága, hódolata, mind a feleségéé volt, a ki olyan módon, olyan tárgyakról beszélt az urakkal, hogy abból Rawdon nem értett egyetlen szót, egyetlen czélzást vagy tréfát sem.

Ha Steyne lord találkozott a volt dragonyossal, így szokta köszönteni: — Hogy' érzi magát a Crawley asszony férje? — És igaza volt; Rawdonnak ez volt most már a hivatása. Nem volt többé Crawley ezredes; — a Crawleyné asszony férje volt csupán.

Ha a kis Rawdonról az egész idő alatt egyszer sem beszéltünk, annak az az oka, hogy a gyermek ott volt valahol eldugva az egyik padlásszobában; vagy lenn a konyhában, a hová lekerült, hogy legyen a közelében valaki. Anyja alig vett róla tudomást. Míg a franczia leány náluk volt, naphosszat e mellett lézengett; mióta az elment tőlük, a gyermek egyedül aludt a padlás-szobában, míg végre az egyik cseléd megsajnálta, és átvitte az elhagyatott gyermekszobából a maga szobájába.

Egyszer Rebekka, Steyne gróf meg még néhányan egy este az opera után ott beszélgettek Crawleyék társalgójában, mikor a felső emeletről egyszerre keserves sírás hallatszott. — Ez az én kis angyalom lesz, a ki a dajkája után sír, — mondta Rebekka, de nem mozdúlt. — Ne izgassa fel az érzelmeit a fölmenetellel, — mondá a gróf gúnyosan. — Van eszemben, — felelt Rebekka egy kicsit elpirulva; — majd álomba sírja magát, — s ezzel tovább beszéltek az operáról.

Rawdon azonban észrevétlenül kiment, hogy megnézze fiát és örökösét, s csak akkor jött vissza, mikor látta, hogy a jólelkű Dolly már megvigasztalta a gyermeket. Crawley öltöző szobája fenn volt a legfelső emeleten, közel a gyermekszobához, így aztán láthatta a fiát tanúk nélkül. Minden reggel együtt voltak, mialatt az apa borotválkozott; Rawdon Minor ilyenkor felült egy ládára s onnan nézte a műveletet, soha nem lohadó érdeklődéssel. Nagy barátok voltak. Atyja édességeket

csempészett fel neki az asztali csemegéből és aztán eldugta egy régi csákódobozba, a hol a gyermek ezt megkereste és boldogan kaczagott hozzá. Boldogan, de nem nagyon hangosan, mert a mama későn szokott lefeküdni és délutánig aludt. Az apa lépten-nyomon hozott a fiának képeskönyvet és játékot. A szoba tele volt velük. A falakon tarka képek; ezt mind Crawley maga ragasztotta föl és maga vette készpénzen. És hogy' játszottak együtt. A nagy katona lefeküdt a földre hanyatt; a gyermek ott lovagolt a mellén és kantár gyanánt az apja hosszú bajúszát fogta meg. Egyszer Rawdon felkapta a fiát s a levegőben akarta hintázni fel s le; de a mint a magas ember felnyújtotta a karját, a szegény gyerek feje jól belevágódott az alacsony szoba mennyezetébe. A gyermek már éppen azon volt, hogy hangosan kezdjen sírni, mikor az apa kétségbeesve mondta:

— Rawdy, az Istenért, ne sírj, fiam; ne költsd fel a mamát. — És a gyermek ránézett az atyjára, nagy önuralkodással, de panaszosan; aztán csak összeszorította az ajkát, de nem sírt.

Hej, de el is dicsekedett vele Rawdon a clubban boldog-boldogtalan előtt.

— Aszondom nektek, hogy az a gyerek aztán legény lesz a talpán. Majd belyukasztotta a tökfeje a menyezetet, de azért megállta sírás nélkül, hogy az anyját fel ne költse.

Hetenként egyszer-kétszer Rebekka is felnézett a gyerekszobába; — mintha a *Magasin des Modes* lapjainak egy alakja elevenedett volna meg, olyan volt pompás új ruháiban, remek keztyűiben, parányi czipellőiben. A folyton más és más új kalapokon mindig gyönyörű virág; vagy hófehér, puha struccztollak, olyanok, mint a kamélia. Ékszer, selyemruha, csipke csillogott, suhogott, hullámzott rajta. Ha belépett, a gyermek feltekintett rá a katonaképekről, melyeket festett, s csak nézte; mert az anyja valami földöntúli lény volt előtte; magasabb rendű az atyjánál s mindenki másnál. A mama intett neki, pártfogói mosolygással, aztán kilibbent és csak a rózsaillat maradt utána, ott lebegve a szobában. A gyermek szemében anyja magasztos lény volt; fölötte álló atyjának és

az egész világnak, a kit csak illő távolból lehetett csodálni és tisztelni. Ha néha-néha kivitte kocsikázni, a gyermek szólni sem mert, csak nézte azt a fényes tündért, a ki ott ült vele szemben és olyan nyájasan mosolygott a kocsija mellett elhaladó urakra, mikor ezek köszöntötték. Hogy' integetett nekik finom kis kezével. Ilyenkor, ha a mamával ment ki Rawdon, rá is feladták az új piros ruhát, de otthon jó volt a fehérítetlen vászonzubbony is. Néha meg, míg a mama nem volt otthon, Dolly meg takarított a szobájában, Rawdon is lement oda. Anyjának hálószobájáról azt hitte, hogy az valami tündér otthona, gyönyörök és pompa titokzatos tanyája. A szekrényben azok a szép ruhák, kék, rózsaszín; — és hogy' suhogtak! Aztán az öltöző-asztalon az a sok ékszer; meg az a nagy álló tükör, a miben minden olyan felfordítva látszott, mintha Dolly, a ki az ágyat vetette és a vánkosokat ütögette, lapítgatta, ott volna valahol a mennyezeten. Szegény gyermek te! Az anya neve az Isten nevét helyettesíti egy gyermek ajkán; és ez a gyermek egy követ vett körül az imádatával.

Akármilyen ember volt is szegény Crawley Rawdon, de azért sok volt a szívében a férfias gyengédségből; a feleségét meg a gyermekét igazán tudta szeretni. A kis Rawdont jóformán csak titokban, mert szégyelte a gyengeségét Rebekka előtt, a ki sohasem beszélt erről az urával. Ez nem bánta, sokkal jobb kedélyű volt, inkább csak lenézte miatta Rawdont egy kicsit, a ki szinte pironkodott atyai lágy szívéért, titkolta is neje előtt, s csak akkor engedte át magát annak, ha négyszemközt volt a fiával.

Az apa reggelenkint maga vitte a fiát a parkba. A fiatal Southdown, ez a bolondos, jószívű ficzkó, a ki mindenét képes volt elajándékozni, s a kinek gyönyörűsége telt ajándékok vásárlásában, gyönyörű kis fekete shetlandi ponyt ajándékozott a kis Rawdonnak. Maga mondta a lóról, hogy nem sokkal nagyobb, mint egy patkány. A termetes apa nagy örömmel ültette fel fiát a törpe ló hátára és elsétált mellette. Ilyenkor elvetődött néha egy-két olyan helyre, a hol legénykorában szokott megfordulni és mintha itt-ott sajnálkozva kezdett volna

visszagondolni arra az időre. Elment a fiúval a kaszárnyába is, a hol a katonák örömmel üdvözölték régi tisztjüket; a „kis ezredest“ meg majd szétszedték. Crawleynak nagyon jól esett, hogy egyszer megint együtt ebédelt a tiszttársaival. — Tudjátok, — mondta nekik, — nem vagyok én elég okos a feleségemhez, nem, nem én, Isten uccse! Hát nem fog sínyleni. — A miben igaza is volt, Rebekka nem sínylette.

Pedig szerette a férjét. Mindig nyájas, jólelkű volt hozzá; kicsinylését nem sokat éreztette vele; tudja Isten, talán jobban kedvére is volt, hogy a férje olyan nagy csacsi. Afféle *maître d'hôtel* volt mellette a férje. Elment oda, a hová küldte; engedelmeskedett okoskodás nélkül; elkísérte az operába; onnan a tiszttársaihoz sietett egy kicsit fellélegzeni, aztán megint pontosan visszament érte. Azt az egyet szerette volna, hogy Rebekka egy kicsit jobban szeresse a fiát, de hát még ebbe is belenyugodott: — Eh, tudjátok, hogy' az ördögbe kívánjam? Mikor olyan okos. Máson jár annak az esze. Én nem értek a könyvekhez meg az effélékhez. — A kártyában meg a billiárdban a szerencse nem kíván sok bölcsességet, a mint láttuk is, Rawdonnak pedig a játékban volt minden becsvágya.

Mikor azonban a társalgónő megérkezett, Rawdonnak egyszerre igen könnyű lett a dolga. Minden terhet levettek a válláról. Felesége maga bíztatta, hogy menjen a barátaival vacsorázni; már az Operában sem volt rá szükség. — Sohse gyötörd magad, édesem, az itthonüléssel ma este. Néhány úr jön el, a kik csak untatnának. Ha nem a te érdeked kívánná, nem is hívnám őket. És most, hogy a juhászkutya már itt van, nem kell félned, hogy egyedül maradok.

Az a gondolat, hogy neki, Sharp Rebekkának kísérője, társalgónője van, óriásilag mulattatta a nevetséges iránt annyira kifejlett érzékét.

Egy vasárnap reggel, mikor Rawdon megint kiment a fiával, meg a ponyval a parkba, egy régi káplárját, Clink-et látta meg, a mint ez egy öreg úrral beszélgetett. Az öreg úr egy kis fiút tartott az ölében, a kis Rawdonnal körülbelül egyidőst, s a gyermek éppen a

káplár mellén lévő fényes waterloo-i érmet fogta meg kis kezével s azt nézegette.

—Jónapot kívánok ezredes uramnak, — felelt Clink az ezredes kérdésére: — Hogy' van?

— Ez a kis úrfi is olyan idős, mint a kis ezredes úr, — folytatta a káplár.

— Ennek az apja is ott volt Waterloónál, — szólt közbe az öreg úr. — Úgy-e, Gyurika?

— Ott, — felelt a gyermek, de ezalatt már a hogy csak bírták, úgy nézték egymást a lovon ülő kis fiúval. Úgy, a hogy' a gyerekek szokták.

— Egy sorezrednél szolgált, — beszélte Clink pártfogói módon.

— Kapitány volt, uram, — folytatta az öreg úr fontoskodva. — Osborne György kapitány. Talán tetszett ismerni ? A korzikai tyrannus ellen küzdött és hősi halált halt.

Crawley mélyen elpirúlt e szóra. — Nagyon jól ismertem uram. Hát a felesége; az a szép, kedves kis felesége, hol van?

— Az a leányom, — felelt az öreg úr, s erre nagy ünnepélyesen nyújtotta át a névjegyét: „Sedley János, a Fekete Gyémánt Szénszállító Vállalat egyedüli ügynöke. Bunker raktár. Themze-utcza. Magánlakása: Anna Mária villasor. Fulham-út

Gyurika ezalatt odament a kis ló mellé, hogy jobban láthassa. — Te is szeretnél lovagolni? — kérdezte a kis Rawdon onnan a nyeregből.

— Szeretnék, — vallotta be a kis György.

Crawley érdeklődéssel nézte a gyermeket, aztán föltette Gyurikát a másik fiú háta mögé e szóval: — Öleld át a kis fiam derekát, Gyurika. Rawdonnák hiják.

A két fiú elnevette magát.

— No, uram, szebb pár gyereket nem látunk egyhamar, — mondotta a káplár. S az ezredes, a káplár meg az öreg Sedley az esernyőjével együtt ballagtak a két gyermek mellett.

HARMINCZNYOLCZADIK FEJEZET.

Parányi világ.

Tegyük fel, hogy a kis Gyuri Knightsbridgetől Fulham felé lovagolt, magunk meg állapodjunk meg, kérdezősködjünk azok után, a kiket régen ismerünk. Hogy' van Emilia a waterlooi csata óta? Hát Dobbin őrnagyból mi lett, a kinek a bérkocsija mindig ott ólálkodott az Emilia háza előtt. Hát Bogley Wollah nagy embere? Nos, a reá vonatkozó tények röviden ezek:

Sedley József barátunk ezalatt már visszatért ismét Indiába. Lehet, hogy a szabadságideje járt le, de lehet az is, hogy nem akart ott maradni, a hol lépten-nyomon találkozhatott olyannal, a ki tanúja volt az ő waterloo-i hadi tettének, a szökésnek. Nemsokára azután, hogy Napoleon kikötött Szt-Ilona szigetén, Sedley is visszament Bengáliába. A hajón úgy beszélt Napoleonról, mintha akár személyesen mérték volna össze a kardjaikat a csatában. Mikor Sedley Indiában a waterloo-i csatáról beszélt, annyi érdekes részletet, adatot tudott a sereg állásáról, hadmozdulatairól, hogy mindenki elképzelte, milyen tevékeny szerepet játszhatott a csatában. Nem tagadta, hogy a hadsereggel volt, hogy neki is része volt a diadalban, mert a titkos iratokat ő hordta Wellingtonnak. Oly apróra el tudta mondani, mit tett, mit mondott, vagy gondolt ő herczegsége az egész nap folyamán, mintha el nem mozdult volna Sedley mellől, bár ennek neve nem volt megemlítve a feljegyzésekben, mivel nem volt katona. Lassanként maga is elhitte, hogy szolgált a seregben. Elég az hozzá, hogy jó ideig Józsi volt a kalkuttai társaság szenzácziója s egész ezutáni ottléte alatt a waterlooi Sedleynek hitták.

A váltókat, melyeken a szerencsétlen paripákat vásárolta, maga és ügynöke pontosan kiegyenlítette; erről a lóvásárlásról sohasem beszélt, valamint arról sem, hogyan adott túl aztán a lovon meg Izidoron; csak az bizonyos, hogy az inas néhány hónap múlva egy szürkét kínált eladásra, gyanúsan hasonlót a Sedley Józsi lová-

hoz. József londoni ügyvivője évenként köteles volt szüleinek százhúsz fontot adni, s ezeknek ez volt a fősegítsége, mert szegény öreg Sedley bizony nem sokra ment többé a próbálkozásaival. Hol szenet, hol bort kezdett „képviselni", majd sorsjegy-ügynöknek csapott föl s valahányszor valami új fába vágta a fejszéjét, rögtön új réztáblát csináltatott az ajtajára, új névjegyet nyomatott s fontoskodva kezdett beszélni, hogy majd visszahódítja ő a szerencsét.

De a szerencse bizony nem tért vissza a bukott, hanyatló öreg emberhez. Ismerősei únni kezdték, hogy drága szenet meg rossz bort vásároljanak tőle s az egész világon egyedül csak a felesége hitte még, hogy mikor az ő szegény öregje reggel megindúlt reszketeg lépteivel a City felé, csakugyan végzett ott még valami üzleti dolgot. Este megint haza döczögött lassan, s ilyenkor aztán egy kis fogadó társalgójába ment el, hogy a nemzet pénzügyeit megvitassa. Nem mindennapi dolog volt azt hallani, hogy' dobálózott beszédközben a milliókkal, a Rothschild- és a Baring-ház neveivel; — a kis club többi tagjai, a gyógyszerész, a temetkezési vállalkozó, a két nagyiparos, az asztalos meg a pallér, meg Clapp úr, mindnyájan bámúlták az öreg Sedleyt. Elmondta nekik nem egyszer: — Hja, uram, láttam ám én jobb napokat is. A fiam, kérem, ma már kormánytanácsos Ramgungeban, a bengal-i kerület kormányzóságában és négyezer rupiát söpör be minden hónapban; minden hónapban, kérem. A leányom, kérem, ezredesné lehetne, ha akarná. A fiam jótállásával, kérem, a bankár ma beváltaná a bankutalványomat kétezer fontról és rögtön leolvasná elém, kérem; le, az asztalra, kérem! De hát a Sedleyek mindig büszke emberek voltak. — Kedves olvasóm, te is, én is, juthatunk ilyen sorsra egyszer; vagy nem esett meg ilyesmi sokakkal ismerőseink közül? A mi szerencsénk is elpártolhat tőlünk; elveszthetjük erőnket, s akkor a bódé deszkáin új komédiás, új színész jelenik meg helyettünk; — az élet reményei, kilátásai tova húzódnak előlünk s mi ott maradunk a partra vetve, hajótörötten! — Akkor aztán az emberek átmennek előlünk az utcza másik felére; vagy a mi még rosz-

szabb, észrevesznek és oda nyújtják kézfogásra két ujjukat és pártfogóilag szánakoznak rajtad; — s ha tovább mennek ismét, az első szavuk az, hogy: — No, szegény ördög, ez is elpuskázta ám az életét! Hja bizony, az, hogy valaki kocsit tarthat, meg hogy háromezer font évi jövedelme van, még nem azt jelenti, hogy Isten már ítélt felőle. Lehet, hogy a szemfényvesztők, szédelgők sikert aratnak ugyanannyiszor, mint a hányszor kudarczot, lehet, hogy a legnagyobb gazemberek hasonló szerencsével járnak, mint a legbecsületesebbek közöttünk, de azért, barátom, a Hiuság Vásárának adományait még sem tarthatjuk valami nagyra, s lehet, hogy... de lám, egészen eltértünk a tárgytól.

Ha Sedleyné akaraterős asszony lett volna, akkor bizonyosan kibérel valami nagy házat és szobákat ad ki, szobaurakat, kosztosokat tart, férje pedig jól betöltötte volna ez esetben „a háziasszonyunk férje“ szerepét, a czímzetes gazda, udvarmester, pecsenye-szeletelő kötelességét. Ismertem már olyan urakat, a kik azelőtt mágnásokat, vadásztársaságokat láttak vendégül az asztaluknál s öregségükre aztán a kosztosok, lakók számára vágták föl a főtt marhahúst. Pedig jónevelésű, jóeszű emberek voltak, jobb kilátásokkal ennél. De hát Sedleynének nem volt elég akaratereje, vagy fürgesége ahhoz, hogy tudassa a világgal, hogy: „Néhány föltétlenül disztingvált úr és úrnő részére kitünő ellátás kapható jónevű családnál. Kellemes, zeneértő családi kör.“ Mint a 'hogy' azt a *Times*-ben szoktuk olvasni. Sedleyné ott maradt a zátonyon, a hova a hullám kivetette és szemmel látható volt, hogy ennek a családnak leáldozott a napja.

De nem gondolnám, hogy azért boldogtalanok lettek volna. Talán egy kicsit büszkébbek is lettek, mint azelőtt. Sedleyné ma is nagy dáma volt a háziasszony előtt, a kihez lement a konyhába s ott órákig beszélgettek együtt. Az egyetlen cselédnek, Flanagan Bettinek a viselkedéséről szóló szapulás, hogy hány tiszta kötényt vesz elő egy héten, mennyit költ el pántlikákra, hogy pazarolja a gyertyát, czukrot, csak úgy elszórakoztatta Sedleynét, mint régi nagy személyzetének ügyes-bajos

dolgai, mikor volt inas, kocsis, lovászgyerek, csizmatisztító, kulcsárné, egész csomó nőcseléd, a kiket különben százszor is belehozott a beszédjébe. Aztán meg volt azért egész sereg cseléd, a kiket Sedleyné mind szemmel tartott: a szomszédok cselédjei.

Ha Mrs. Pestler, a patikárus felesége arra robogott az ura egylovas szállító-kocsiján, Sedleyné önérzetesen tartotta föl a fejét; ha pedig Mrs. Rougemont, a szomszéd szinésznő ment arra ködös eredetű családjával, Sedleyné rögtön visszahúzódott az ajtóból. Kibeszélgette magát a zöldségárulóval a Sedley úr kedvencz répáiról, sokszor megfordult a mészárszékben s a székállónak biztosan könnyebb volt száz ökröt megvásárolni, mint egy ürüczombot Sedleynének eladni.

Vasárnap pedig megszámolta a burgonyát a marhasült mellé; kétszer ment a templomba, ünneplő ruhájában, s este a Blair prédikáczióit olvasgatta.

Az öreg úr ellenben a vasárnap legnaposabb óráiban (mivel hétköznap „üzleti ügyei gátolták") Gyurikát vitte sétálni, a szomszédos kertbe vagy Kensingtonbe, hogy katonákat lásson vagy kacsákat etessen. György nagyon szerette a katonákat, s nagyapja elmesélgette neki, hogy apja vitéz katona volt, megismertette sok waterlooi emlékérmet viselő őrmesterrel s más vitéz emberekkel; dicsekedve mutatta be, mint fiát Osborne x. ezredbeli kapitánynak, ki azon emlékezetes 18-án esett el. Lelkesültségében megvendégelte őket egy pohár sörrel. Gyurikát pedig mindjárt az első séta alatt úgy jól tartotta mézeskalácscsal, árpaczukorral meg almával, hogy a gyerek belebetegedett s Emilia kénytelen volt kijelenteni, hogy Gyurikát soha el nem ereszti többé sétálni a nagyapával, ha ez meg nem igéri, hogy semmit sem vesz neki ezentúl, se czukros süteményt, se egyéb, bódéban árult nyalánkságot.

Sedleyné meg Emilia közt azóta sem engedett föl valami kis hidegség a gyermek miatt, mikor egy este Emilia a szobában varrogatva s észre se véve anyja távozását, gyereksírásra rohant fel a gyermekszobába, ott azon érte anyját, hogy a gyereknek, ki addig úgy aludt, mint a tej, titkon Daffy életesszencziájából akart beadni

egy kanállal. És ekkor Emmi, a kinél szendébb, alázatosabb teremtést képzelni sem lehet: az ő anyai jogainak bitorlására olyan haragra gerjedt, hogy egész este remegett belé, s arcza olyan czéklaveres lett, mint gyerekkorában. Kikapta az anyja karjából a gyermeket, az orvosságos üveget pedig odavágta a kandallóba, miközben a haragra gerjedt öreg asszony csak bámult rá, kezében a vétkes kanállal.

— Nem engedem megmérgezni! — kiáltotta Emilia reszkető hangon, mialatt nagy hevességgel ringatta a gyermeket föl s alá, s villogó szemeket vetve anyjára.

— Megmérgezni? — kiáltott az öreg asszony. — Így beszélsz velem?

— Nem engedem, hogy más orvosságot is vegyen, mint a mit Mr. Pestler rendel. Azt mondta, hogy ez méreg.

— Akkor hát én gyilkos vagyok! Nagyon jó! Így beszélsz te anyáddal! Elég szerencsétlenség ért már, elég mélyre sülyedtem; — mert hisz' én, a ki kocsit tartottam azelőtt, most már gyalog járok, de azt még nem tudtam, hogy gyilkos is vagyok; nagyon szép, hogy ezt tőled kell megtudnom.

— Mama, kérem! — kiáltotta a szegény asszonyka, a ki már most is küzdött a sírással; — nem úgy értettem, mintha a gyereknek ártani akarna, de lássa — — csak azt akartam — —

— Óh tudom, kedvesem, csak azt akartad mondani, hogy gyilkos vagyok. Talán legjobb lenne, ha mindjárt börtönbe zárnának? Habár *téged* talán még sem mérgeztelek meg, hanem a legjobb nevelésben részesítettelek, semmi költséget sem kímélve. — Nekem öt gyermekem volt, hármat eltemettem, és az, a kit legtöbbet ápoltam fogzásban, bárányhimlőben, torokgyíkban, szamárhurutban és a kit a legdrágább iskolába küldtem, olyanba, a milyenbe én magam sohase jártam, noha azt azért én tanultam meg jobban, hogy tiszteljed atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy a földön; és azt is, hogy használni próbáljak másoknak, és ne csak mindig a szobámban gubbasztva, álmodozva játszszam a nagy dámát; — igen; *az* most azt mondja nekem, h[illegible]

gyilkos vagyok. Szívemből kívánom, Osbornené asszony, hogy *te* legalább ne tápláli viperát a kebleden, mint *mások.*

— Mama! — kiáltott Emmi, most már igazán sírva, a mihez a karján tartott gyerek sivította a kíséretet.

— Gyilkos! Kérd az Istent, hogy jobbá tegye a te hálátlan szívedet, és bocsásson meg neked úgy, a hogy' én megbocsátok, — fejezte be Sedleyné s miközben kiment a szobából, irgalmas szavait azzal fejezve be, hogy a „gyilkos" szót még egyszer elsziszegte mentében.

Az így támadt szakadás sohasem forrt össze anya és leánya közt, míg az előbbi élt. E czivódásnak az idősebb úrnő számos alkalommal nőies leleménynyel és makacssággal vette hasznát. Napokig nem szólt Emiliához, majd a házbelieket figyelmeztette, hogy hozzá ne érjenek a gyermekhez, mert Osborne-né asszony megharagszik. Emiliát pedig sürgősen kérte, hogy csak nézze meg a tejbe főtt darát, nincs-e benne méreg, mielőtt a gyereknek odaadnák! Ha a szomszédok kérdezősködtek, hogy' van Gyurika, utasította, hogy csak Osbornenét kérdezzék, *ő* nem tudja, *ő* nem meri kérdezni. Hozzá nem nyúl a gyermekhez, ámbár legkedvesebbje neki a világon, de nem ért a gyerekhez, hátha meg találná ölni. Még az orvossal, Pestler doktorral is úgy bánt azóta, hogy ez ki is jelentette, hogy Thistlewood grófné, a kit szerencséje van személyesen ismerni, az sem beszél vele olyan félvállról, mint az öreg Sedleyné, a kitől soha egy fillért sem kapott.

Igaz, Emmi féltékeny is volt egy kicsit talán a gyermekére, s melyik anya nem az azokra, a kik gyerekét ápolni akarják s szívében magoknak helyet kérnek? Szent igaz, hogy bántotta, ha valaki a gyermekhez nyúlt, s éppen úgy nem szerette volna, ha más öltözteti, mosdatja, mint a hogy' nem engedte volna, hogy más törölje le azt a kis festett arczképet, a György arczképét, a mely az ágya fölött függött; az ágy ugyanaz volt, melyet egykor elhagyott, s melyhez egy hosszú, csöndes, könnyes, boldog év után visszatért. Ez a kis szoba volt Emminek egész világa. Gyarapodó, növekvő kis fia mindegyre job-

ban hasonlított férjéhez, s mikor ez néha könnyekig meghatotta Emmit, úgy hogy sírva szorította keblére a gyermeket, ez csodálkozva kérdezte, hogy miért sír, és Emilia ilyenkor nem is titkolta előtte, hogy azért, mert a meghalt édes atyjára emlékezteti. Mindig Györgyről beszélt neki; azt is elmondta az ártatlan, csodálkozó gyermeknek, mennyire szerette Györgyöt, sokkal többet beszélt erről neki, mint a férjének is valaha, vagy akár legbensőbb barátnőjének is. Szülei előtt sem tárta föl így a szívét, azok nem értették volna. Az igaz, hogy Gyurika se sokkal jobban értette, de a magános léleknek öröme telt benne, hogy szíve titkait valakinek egyszer mégis elmondhatta. Ennek a félénk, gyöngéd kis léleknek még az öröme is olyan volt, mint a bánat; az is csak könnyekben tudott kifejezésre lelni. Gyöngéd és nemes érzelmei talán nem is arra valók, hogy könyvben feltárjuk azokat. Pestler orvos úr (a ki azóta már gazdag és keresett orvos, szép sötétzöld hintót tart, nagy lakása van Manchester Square-on, s nemsokára lovagi czímet fog nyerni) gyakran mondta, hogy annak a keservnek látása, mikor Emiliának el kellett a gyermekét választania, egy Heródest is megindított volna. Ez a doktor annak idején lágyszívű ember volt nagyon és a felesége nagyon féltékeny is volt rá Emilia miatt. Tudja Isten, talán nem is ok nélkül, hiszen Emilia összes nőismerősei osztoztak ebben a féltékenykedésben, s igazán rossz néven vették, hogy a férfiak annyira lelkesedtek érte. Hisz' a férfiak közül egy sem kerülhetett a közelébe Emiliának a nélkül, hogy meg ne szerette volna, bár okát ha kérdik, aligha tudták volna megmondani. Pedig Emmi nem volt elbájoló, sem élczes, sem különösen okos, sem különösen szép. Pedig a hová betette a lábát, minden férfit meghódított, épp olyan bizonyosan, mint a hogy' a nőkben féltékenységet és bizalmatlanságot ébresztett. Talán a gyengeségében volt fővarázsa; valami szende alázatosság- és lágyságban, a mely minden férfi szívében a védelmező gyöngédség érzését keltette föl. Láttuk, hogy bár kevéssel volt ismerős György czimborái közül, a tiszti asztal minden vendége kardot rántott volna védelmére, ha kell; s éppen így volt ez a kis házban és Fulhamban is; mindenkit

megnyert és tetszett mindenkinek. A környékbeli boltokban a dúsgazdag Mango-nét, — a Mango, Plontain & Co. nagyszerű ananász-házak tulajdonosnőjét, a kinek dejeuner-in herczegek és grófok vettek részt, a ki pompás lovakat és sárga egyenruhás legényeket tartott, mondom, Mango-nét, meg a menyét, Castlemouldy gróf leányát sem fogadták nagyobb tisztelettel, mint a szende kis özvegyet, a ki pedig olyan szerény kis bevásárlásokat tett náluk.

Nemcsak Pestler doktor úr, hanem assistense is, a fiatal Linton, ki a szegény embereket gyógyította s naponként a gyógytárakban olvasta végig a *Times*-t, egyenesen a rabszolgájává lett Osbornenénak. Mr. Linton csinos fiatal ember volt s a háznál szívesebben látták főnökénél. Ha Gyurikának a legkisebb baja volt, kétszer-háromszor is beszaladt napjában megnézni, hogy' van; égetett czukrot, retek-czukrot hozott neki a gyógyszertári fiókból és olyan csodálatosan édes orvosságokat készített neki, hogy öröm volt beteg lenni. Tiszteletdíjat pedig egyáltalán nem fogadott el. S azon a rettenetes héten, mikor Gyurika bárányhimlőben feküdt, — anyja ijedségéből az ember azt képzelhette volna, hogy még sohasem is volt a világon himlő, — két éjszaka ott virrasztottak. Vajon más ember fiáért is megtették volna ezt? Fenn virrasztottak-e, mikor Mango Ralph Plantagenet, Gwendoline és Guinever feküdtek benne? Aggódtak-e a kis Clapp Mariért, a ki a betegséget Györgytől kapta el? Az igazság azt mondatja velünk, hogy nem. Nyugton aludtak, legalább ő felőle, — kijelentették, hogy az egész semmi, meggyógyul magától, s azt az egy-két orvosságot is, melyet a rend kedvéért felirtak, china-héjjal keserítették meg.

A szemközt lakó kis chevaliert is megemlítjük, a ki iskolákban nyelvmesterkedett s esténként rekedt hegedűjén mekegő gavotteokat és menuetteket nyomorgatott. Valahányszor e hajporos és módfelett udvarias öreg úr, ki minden vasárnap elballagott a hammersmithi kápolnába, s viseletében és gondolkozására egyaránt elütött a szakállas vad angoloktól, kik szivarozva szidják Albiont — ez a Chevalier de Talonrouge, valahányszor

Osbornenéról beszélt, előbb egyet szippantott burnótjából, lerázta egy legyintéssel a fennakadt porszemecskéket, s ujjait összefogva, egy csókot lehelt rájok e sóhajjal: *Ah, la divine creature!* — Mennyre-földre esküdözött, hogy ha Emmi végigmegy a Brompton-Lane-n, virág nyílik a lába nyomán. A kis Györgyöt Cupidónak nevezte, s mamája, Venus felől kérdezősködött tőle; az elámult Flanagon Bettinek azt mondta, hogy Emmi a Gráczlák egyike s a Reine des Amours kegyencze.

És még akárhány ilyen példát említhetnénk. Binny tisztelendő úr, a kerületi templom szelíd és jóházból való papja is törhetetlen buzgalommal látogatta az özvegyet és ajánlkozott arra is, hogy Gyurikát latinul tanítja, nagy bosszúságára testvérnénjének, a ki a pap házát vitte. Meg is mondta a véleményét rögtön: „Hidd el nekem, nincs abban az asszonyban semmi. Ha eljön teára, egész este alig beszél. Nem hiszem, hogy szíve több volna, mint esze. Csak a csinos arcza miatt bámuljátok mindnyájan, ti férfiak. Grits kisasszonyban, a kinek ötezer font készpénze van s még többre is lehet kilátása, sokkal több az ész meg a jellem és nekem legalább százszor jobban tetszik; és lenne csak szép, tudom, majd rajongnál érte te is."

Binny kisasszonynak valószínűleg igaza volt. Mert csakugyan a szép arcz az, a mi először is felébreszti a vonzódást azoknak a gonosz, elvakult férfiaknak a szívében. Lehet egy nő olyan bölcs, mint Minerva, már mi bizony nem sokat törődünk vele, ha csunya. Milyen esztelenséget nem bocsátunk meg egy ragyogó szempárnak? Vagy van-e az a jelentéktelen beszédtárgy, a mit egy piros ajk és egy édes hang érdekessé ne tenne? A miből a hölgyek most már a maguk következtetésével azt fejtik ki, hogy a melyik nő nagyon szép, az ostoba is. Óh, hölgyeim, hölgyeim; — ne feledjék, hogy olyan is akad önök között, a ki se nem szép, se nem eszes.

Csupa közönséges esemény, a melyeket hősnőnk életéből elbeszélhetünk. Az olvasó már tudhatja, hogy az ő életében nem adják elő magukat rendkívüli dolgok, s ha fia első hét esztendeje alatt naplót írt volna, abban aligha volna más nevezetes esemény az említett vörös himlőn

kívül. Egy szép napon azonban az történt, hogy a fiatal pap eljött és megkérdezte, nem volna-e hajlandó az Osborne nevet a Binny névvel cserélni föl. A mire Emilia nagy zavarral és sírással tördelte a válasz szavait, hogy végtelenül hálás ezért a megtiszteltetésért s a kis fiához való jóindulatáért, de hát ő, a míg él, gondolni sem tudna másra, mint az elhalt férjére. Esküvőjének és férje halálának évfordulóját a szobájában töltötte, az ő emlékének szentelve az egész napot, mint mondta; — pedig hát amúgy is annak szentelt szegény minden napot, sőt az éj sok csöndes óráját is, míg a kis fiú bölcsője ott ringott az ágya mellett. Egyéb napokon tevékenyebb volt. Elkezdte Gyurikát írásra, olvasásra, meg rajzra tanítani. Könyveket olvasott, tanult, hogy aztán mesélhessen neki, oktathassa. Tanította arra is, a maga szerény képessége szerint, ki az, a ki mindnyájunknak Alkotója, s reggel-este pedig együtt imádkoztak a gyermekkel, nemcsak a Miatyánkot mondták el együtt, az anya lelke mélyéből, a gyermek utána dadogva (olyan áhítattal, hogy nincs ember, a kit ennek puszta emléke is meg ne hatna), hanem könyörögtek, hogy áldja meg Isten a jó papát; — mintha még mindig ott lett volna velük.

Reggel, ha megmosdatta, fölöltöztette a kis fiút, ketten szaladtak el sétálni egy kicsit a reggeli előtt, s mielőtt a nagypapa „az üzletbe“ menne. Azokat a szép ruhákat, melyekkel György halmozta el, mind szétfejtette, hogy Gyurikának varrhasson belőle csodaszép öltözetet. Hisz ő maga már mindig csak feketében járt, kis szalmakalapján egy fekete szalag volt az egész dísz. Édes anyjának ez ugyan sehogysem volt ínyére, mert ez nagy örömét találta a szép ruhákban, kivált mióta elszegényedtek; de Emilia ebben nem engedett. Most már tevékenyebb volt oly tekintetben is, hogy szüleinek több időt szentelt; kártyázott, dominózott atyjával, ha az nem ment a clubba, énekelt neki, míg elszunnyadt; írta a leveleit, jelentéseit, s azok az üzleti hirdetések, ajánlatok, rendesen Emilia kezeírásában repültek szanaszét az ismerősökhöz. Így kapta meg egyszer Dobbin őrnagy is Sedley Jánosnak, a Fekete Gyémánt szénszállító vállalat

ügynökének jelentését; de hát mivel az őrnagy ekkor éppen Madrasban volt már, nem volt valami égető szükségе a szénre. Azt azonban összerezzenve ismerte fel, kinek a keze írta azt. Óh, ha ő azt a kezet ott tarthatná a magáéban! Nemsokára pedig egy másik is jött, melyben Sedley és Társa jelentik, hogy mivel Bordeaux-ban, Oportó-ban s több más helyen ügynökségeket létesítettek, rendkívül előnyös feltételek mellett szállíthatják a legkiválóbb minőségű asztali- és csemegeborokat. Nosza, Dobbinnak se kellett több, elkezdett korteskedni s nem nyugodott addig, míg a hadtestparancsnoktól kezdve valamennyi tiszt nem rendelt egy szállítmányt a borokból, s ekkor aztán akkora megrendelést küldött haza, hogy Sedley meg az öreg Clapp, mert ez volt az „és Társa“, maguk voltak tőle legjobban meglepetve. Hanem a szerencse első szeszélye után a további rendelések elmaradtak, s az öreg Sedley hiába látta már magát a City legnagyobb irodájában; hivatalnokok egész ezrede fölött parancsolva; hajókról, saját parti raktárakról álmodozott. Szegény öreg úr, mintha teljesen elvesztette volna a borokra nézve az ízlését, mert Indiában szidták a tisztek Dobbint, mint a bokrot, hogy micsoda lőréket kötött a nyakukba; míg Dobbin aztán visszavásárolta az istentelen rossz borokat, és sohasem itta meg, hanem nyilvánosan árvereztette el óriási veszteségekkel. Józsi, a kit azóta már a kalkuttai közigazgatási táblához neveztek ki, szintén kapott egy ily bacchanáliás prospektust, de levelet is az atyjától, a ki jelenti, hogy nagyon számít Józsi közbenjárására, hogy a borait ismerősei között terjeszteni fogja; ezennel küld is neki egy nagyobb vegyes szállítmányt a számlával együtt. Józsi nagy bosszankodással vette tudomásúl, hogy atyja borkereskedőnek csapott fel és most megrendelések után jár; írt haza egy haragos levelet, hogy hagyják őt békében, tud ő bort venni magának, a hol akar. A számlát is visszaküldte, nem fogadta el. Hát persze, hogy Sedley és Társa ekkor a madrasi megrendelés hasznából meg Emmi megtakarított pénzéből fizették ki a bort.

Emminek a nyugdíján, azon az ötven fonton kívül, volt még egy kis jövedelme; férje végrendeleti végrehaj-

tójának értesítése szerint Osborne ügynökénél még ötszáz font volt; aztán Dobbin, mint a fiú gyámja, ajánlkozott, hogy elhelyezi ezt valamelyik indiai bankházban nyolcz perczentre. Az öreg Sedley gyanakodni kezdett, hogy ki tudja, miféle gonosz szándéka van az őrnagynak azzal a pénzzel, s elment tiltakozni az ügyvédhez, hogy a míg ő él, azt az ötezer fontot, — — de hogy lehorgasztotta aztán a fejét, mikor az ügyvéd megmondta, hogy az az összeg egyáltalán nem is létezik; az elhalt kapitánytól össze-vissza száz font sem maradt, s erről a különös ötszáz fontról Dobbin őrnagy adhatna felvilágosítást. No, ez még gyanúsabb volt! s az öreg Sedley most már követelte, mint leányának legközelebbállója, hogy az őrnagy mutassa meg neki a számadásokat. Dobbin erre eleinte úgy elpirúlt, s olyan zavarba jött, hogy az öreg még jobban megrögzött abban a hitében, hogy csalóval van dolga, s méltóságos hangon megmondta a magáét az őrnagynak, egyszerűen azt, hogy veje pénzét törvénytelenűl kezeli. No, erre aztán még Dobbinnak is elfogyott a türelme. Ha vádlója nem olyan összetört öreg ember, összeakadt volna vele ott, a Slaughter-kávéház szobájában, a hol erről a dologról beszéltek. — Jöjjön, Sir, — dadogta. — Követelem, hogy jöjjön fel hozzám, s majd meglássuk, ki a károsúlt fél, György-e, vagy én? — Felvezetve hálószobájába, elővette íróasztalából György váltóit, kötelezvényeit, mert azt meg kell adnunk, hogy az aláírását igen bőkezűen osztogatta. — Lássa; György megfizette az angolországi számláit, váltóit, de mikor meghalt, száz font sem maradt utána; ezért aztán én meg még egy-két tiszttársa adtuk össze azt a kis összeget; — és ön most azzal vádol, hogy az özvegyet és az árvát akarjuk megrövidíteni. — Szegény Sedley igen megszégyenűlten és alázatosan távozott onnan; — de az igazság az, hogy Dobbin nagyot füllentett; nem volt abban a dologban más tiszt, se egy, se kettő, ő maga adta bizony azt az összeget az utolsó fillérig, mint a hogy' György eltemettetését, Emilia hazautazását is mind ő fizette ki.

Az öreg Osbornenak sohase jutottak eszébe ezek a kiadások; sem Emmi rokonainak, sem ő neki magának.

Ő tökéletesen megbízott Dobbin őrnagyban, zavaros számadásaiban megnyugodott, s nem is álmodta, menynyivel adósa.

Igérete szerint kétszer-háromszor évenként csakugyan írt Emilia Dobbinnak Madrasba; levelei a kis Györgygyel voltak tele. Hogy' őrizte Dobbin e leveleket. Rögtön felelt neki, de többször nem írt. Hanem annál több ajándék jött tőle. Majd egy nagy doboz, tele indiai selymekkel, majd Gyurikának egy remek sakk-készlet, de olyan, hogy a fehér és zöld elefántcsont parasztoknak kardjuk és paizsuk is volt; a lovagok igazán lovagoltak, a várak pedig elefánthátom nyugodtak. Gyurika akkor írta első levelét, nagy nyomtatott betűkkel, mikor ezt megköszönte a keresztpapának. Pestler doktor úr is azt mondta, hogy ilyen sakkjátékjuk még Mangóéknak sincs. Aztán fínom indiai gyümölcs-befőtteket, eltett fűszeres zöldséget küldött, s Gyurika nemcsak hogy betegre ette egyszer magát titokban, hanem mikor a sokféle jó befőtt után az eczetbe rakott zöldséget is megkóstolta, s az majd lemarta a nyelvéről a bőrt, ijedve gondolta, hogy ez bizonyosan az Isten büntetése azért, hogy lopott. Emilia elmondta ezt az esetet tréfásan egyik levelében s mikor az őrnagy elolvasta, úgy örült, hogy íme, hiszen már vidám is tud lenni néha. Aztán egyszer meg két fejedelmi szépségű indiai kasmir-shawlt küldött, egy feketét, pálmalevél-himzéssel Sedleynének, egy fehéret meg Emiliának. Sedleyné tudta, micsoda óriási összeget érnek ezek és nagy méltósággal viselte is a magáét a templomban; barátnői meg is bámúlták alaposan. Emilia szerény fekete ruhájához is gyönyörűen állt a fehér csodaszép shawl és Sedleyné csak azon sajnálkozott, hogy miért is nem akar hát Emmi az őrnagyra gondolni? Hisz látszik, hogy az fülig szerelmes belé. — Minek is nézi mindig azt az arczképet. Már látni se birom! Jaj, csak soha semmi közünk ne lett volna azokhoz a felfuvalkodott Osborneékhoz.

Itt, ilyen körben nőtt fel Gyurka, gyöngéd, érzékeny lelkű, mégis uralkodó természetű fiúvá; — mint igazi asszonyok neveltje. Anyja fölött is uralkodott, bár

szenvedélyesen szerette. Zsarnoka volt a maga kis világának. A mint növekedett, mindenki csodálkozva nézte önérzetes, büszke modorát s a növekvő hasonlatosságot az elhalt apához. Mindent észrevett s olyanokat tudott kérdezni, hogy a nagyatyja halálra úntatta már az egész clubbot unokája lángeszű kérdéseinek ismétlésével. Nagyanyját jóindulatú közönynyel nézte a fiatal úr, de a kis kör szentül meg volt győződve, hogy Gyurikához hasonló gyerek nem volt, mióta a világ áll, s a fiú pedig, mivel jócskán volt benne az atyja önérzetéből, nem gondolta, hogy nincs igazuk.

Mikor aztán betöltöte a hatodik évét, keresztapja igen gyakran kezdett neki irogatni. Tudni akarta, hogy jár-e iskolába, s jól halad-e, vagy nevelője lesz-e? Ideje belefogni a tanulásba, s a keresztapa és gyám kifejezte abbeli reményét, hogy talán szabad lesz neki a költségeket viselnie, melyekre az özvegy szerény jövedelméből nem telnék. Egyszóval, az őrnagy örökké Emiliára és Gyurira gondolt. Londoni megbízott embere az őrnagy parancsa szerint időről-időre új képeskönyveket, festékes ládát, képeket küldött neki, egyszer pedig, éppen Gyuri hatodik születése napja előtt, kocsi gördült a kapu elé s egy úr Osborne György úrfi után kérdezősködött. A katonai szabó volt; ugyanaz, a ki Osborne kapitánynak is dolgozott annak idején, és most az őrnagy úr parancsából az úrfinak vett mértéket egy öltözet ruhára. Néha az őrnagy nővérei is eljöttek, valószínűleg Vilmos utasítására, hogy Emiliát meglátogassák, vagy hogy kocsikázni vigyék Gyurival együtt. Emiliára ugyan igen kényelmetlen volt ezek pártfogói modora, de szófogadásból, meg azért, hogy Gyurikának örömöt szerezzen, elment kocsikázni is. Néha egy-egy napra el is kérték a fiút magukhoz, a hol a gyermek olyan boldog volt, mert a melegházban annyi volt a szőlő, a fal mentén pedig az őszibaraczk.

Egy nap aztán, mikor a Dobbin kisasszonyok megint eljöttek, azzal kezdték, hogy valami *nagyon* jó hírt hallottak, olyant, a minek Emilia is bizonyosan *nagyon* fog örülni. Vilmosról szól.

— Óh, talán hazajön? — kérdezte Emilia, és az öröm csak úgy sugárzott a szeméből.

Óh, dehogy, — legalább is nem most, — mert nagy okuk van azt hinni, hogy az ő kedves jó Vilmosuk nemsokára vőlegény lesz; a menyasszony Emilia egy jó barátnéjának rokona, O'Dowd ezredesné sógornője, O'Dowd Glorvina kisasszony, a ki most szintén Madrasban van; nagyon szép, művelt, kedves leány, mindenki azt mondja.

Emilia azt mondta, hogy: — Óh! — Igen, Emilia igazán nagyon, *nagyon* boldog volt. De Glorvina bizonyosan egészen más, mint az ő régi ismerőse, az ezredesné; mert ugyan kedves, derék asszony, — de, — nos, szóval ő *nagyon* örül a jó hírnek. — És erre aztán, oly valaminek a hatása alatt, a mit nem tudok egészen megmagyarázni, odakapta Gyurikát magához és összecsókolta a szokottnál is nagyobb szeretettel. A szeme tele volt könynyel, mikor a gyermeket letette az öléből és aznap délután alig szólt az egész kocsikázás alatt, — mindamellett, hogy a hír olyan nagyon boldoggá tette.

HARMINCZKILENCZEDIK FEJEZET.

Czinikus fejezet.

A kötelesség egy időre visszaviszen a mi régi, hampshire-i ismerőseinkhez, a kik a gazdag nagynéni végrendeletében annyira csalatkoztak. Hát bizony, mikor Bute megtudta, hogy harminczezer font helyett csak ötezret kapott, nem látta a világot valami rózsás színben. S még hozzá, ebből ki kellett fizetnie először a maga adósságát, azután a fiáét, s mikor ez megtörtént, bizony nem valami sok maradt abból a pénzből a négy leány számára. A felesége sohasem látta be teljesen, vagy csak talán nem vallotta be, mekkora része volt neki a vagyoni veszteségben, hanem azt annál többet emlegette, hogy hiába, nincs meg mindenkiben az a haszonlesö ravaszság, a mi Pittben; — no de hát legyen boldog azzal, a mit szerzett, ha nem valami egyenes úton jutott

hozzá. — No, legalább a családban marad, — tette hozzá, mert az bizonyos, hogy Pitt el nem költi; nincs annál nagyobb zsugori az egész világon. Épp olyan szenvedhetetlen, mint az öcscse, az a rettenetes Rawdon.

Mikor dühe alább hagyott, kezdett okosan bánni a pénzzel és takarékosan. Leányait arra tanította, hogy a szegénységet derült bátorsággal kell viselni, a világ előtt azonban úgy viselkedett, mintha ilyesmiről szó sem lenne. Leányait nagy buzgalommal vitte mindenfelé, tánczmulatságokra és nyilvános helyekre, vendéget is látott többször, mint Miss Crawley életében, kívülről senki nem sejthette, mennyire megcsalódtak; a bálozásból sem lehetett elképzelni, milyen takarékosak és éhezők otthon. A leányok több kalapot, ruhát kaptak, mint eddig valaha is. A southamptoni és winchesteri mulatságokról el nem maradtak, sőt elhatoltak Cowes-ig is, a regatta-bálok, verseny-bálok alkalmával; kocsijuk, melyet az eke elől kifogott lovak húztak, ott volt jóformán mindenütt s ismerőseik előtt el-elejtették az olyan mondásokat, hogy mielőtt még a drága jó Mathild néni örökségét megkapták stb. Ezt a nevet mindig nagy szeretettel és hálával emlegették, mintha igazán legfényesebb reményeiket is meghaladta volna az örökség. — És az ilyen faja a képmutatásnak nem is olyan ritkaság a hiúság vásárában; sőt a ki teszi, még tiszteletreméltónak is tartja magát, a miért képes sokkal többet mutatni, mint a menynyit más tudna ugyanazzal a pénzzel.

Crawley Butené határozottan a legtiszteletreméltóbb asszonyok közé számította magát Angliában. Nagyszerű látvány volt az a boldog család ott körülötte. Mind olyan vidámak voltak, oly szeretetteljesek, oly jól neveltek és oly természetesek. Mártha gyönyörűen festett virágot és a megye összes jótékony bazárjait ő látta el; Emma volt a megye költőnője és versei díszét képezték a *Hampshire-i Közlöny* „Lant“ rovatának. Fanny és Mathild duetteket énekeltek, míg a mama zongorázott, a másik két testvér pedig szeretetteljesen hallgatta őket, egymás derekát átölelve. Azt persze senki se látta, hogy ha vendég nem volt, hogy' kalapálták szegény leányok a zongoradarabokat órákhosszat és nem látták, hogy' eg-

zercziroztatja a mama őket, hogy' üljenek, mint nézzenek. Szóval, Mrs. Bute a balszerencsét okosan palástolta s a külszínt mesterin megőrizte.

Mindent megtett, a mi egy gondos, jóravaló anyától telik. Meghívta a yacht-ozó urakat Southamptonból, a fiatal papokat Winchesterből, a tiszteket a kaszárnyából. A törvényszéki urakat is meg akarta közelíteni és a fiát is nagyban bátorította, hogy csak hívja a barátait vadászni. Mi mindent el nem követ egy anya, csak hogy szeretett leányait főkötő alá juttassa.

Miféle közösség lehetett volna egy ilyen asszony és az aljas hajlamú öreg Pitt báró között? A szakítás teljes volt a fivérek között is, sőt szakított bizony az öreg báróval az egész megye, mert csak botránkoztatott mindenkit. Mentül inkább vénült, annál jobban idegenkedett a jó társaságtól; nem tette be a lábát abba a kastélyba úri ember már régóta; az egyetlen effajta látogatás az volt, mikor Pitt elhozta bemutatni a feleségét, kötelességszerűleg az esküvőjük után.

De ez is olyan kellemetlen emlékű volt Pittre nézve, hogy mihelyt véget ért, könyörögve kérte Janka grófnőt, hogy soha ne hozza emlékébe ezt a kínos látogatást. Csakis Crawley Bute-né révén szivárgott ki, hogy ez a látogatás mikép ment végbe, mert Mártha azért hogy-hogy nem, ma is mindent megtudott, a mi ott történt.

Mikor ugyanis a csinos és remekül tisztán tartott kocsi begördült a kastélyhoz vivő fasorba, Pitt elkedvetlenedve látta, hogy a szép nagy fák közül, az *ő* fái közül, itt is, ott is hiányzik egy; ezeket a báró vágatta ki engedély nélkül.

A park nagyon szomorú látvány volt; pusztulás, romlás mindenfelé. A hepe-hupás út tócsái sárral fecskendezték be a szép kocsit, a mint ez beléjük zökkent. Mindenütt hanyatlás! A kastély kocsi-feljáróját felverte a gaz, meg a moha; a virágágyak tönkre voltak, az ablakok bedeszkázva; a kaput csak nagy csengetésre nyitotta ki Horrocks, s mikor végre nagynehezen kinyílt a kapu, ott benn valami nagyon felpántlikázott alak

szaladt fel a fekete tölgyfalépcsőn az emeletre. Így lépett be az uradalom örököse a hitvesével atyai csarnokába. A báró „könyvtárából" sűrű füst ömlött ki, és a dohányszag egyre erősebb lett, a mint közeledtek. Horrocks mentegetődzésképp azt mondta, hogy: — A báró nincs egészen jól; — azért nem jött ki. — S tudatta velük, hogy a bárót aranyér kínozza. A könyvtár ablaka a kocsifeljáróra nyílt. Pitt báró ezalatt kinyitotta az egyik ablakot s azon kikönyökölve kiabált a kocsisra meg a maga inasára, a kik Pitték holmiját kezdték leszedni a kocsiról.

— Sose bántsátok azokat a táskákat. Hisz e' csak olyan rövid délelőtti látogatás, te ostoba. Hisz nem maradnak itt. Ejnye, milyen pókos annak az egyik lónak a lába. Hát nem vót senki a fogadóba, a ki e' kicsit megdörgőte vóna? No, adjon Isten, Pitt. Hát maga, kedvesem, elgyütt az öreget megnézni? No, lássam csak. Ejnye, terringettét, de szép kis ábrázatja van. Nem is olyan ám, mint az a lóképű anyja. No, gyüjjön, szívem, adjon egy csókot az öregebbik Pittnek; a hogy jó kis lányhol illő.

A csók egy kicsit kihozta a sodrából a kis grófnét, a mi nem volt csoda, tekintve a báró borotválatlan szakál-tarlóját, meg az erős dohányszagot; de arra próbált gondolni, hogy hisz Southdown bátyjának is van bajúsza, és az is dohányos, s így aztán elég jól viselte el a csókot.

— Pitt hogy' meghízott, meg a', — mondotta a baronet, szeretetének eme kifejezése után. — Hát aztán magának is olyan százrőfös prédikácziókat tart, lelkem? Századik zsoltár, esti ének; Pitt, mi? Hé, Horrocks, hozzál egy üveg Malmseyt meg kalácsot Janka grófnénak; lódulj mán; ne pislogj, mint a hízott disznó. Nem maraszthatom, kedvesem, maga is megunná magát, meg én is magamat Pitt mellett. Tudja, én má' vén ember vagyok, csak úgy szeretek mindent, a hogy' megszoktam; a pipámat meg az ostáblámat.

— Én tudok ostáblát játszani, uram, — felelt Janka nevetve. — Papával meg Crawley kisasszonnyal is én szoktam játszani. Úgy-e, Crawley úr?

— A grófnő csakugyan tudja azt a játékot, uram, a mely ön előtt annyira kedves, — felelt Pitt büszkén.

— No, azért mégse marad itt. Nem, nem, csak eredjetek vissza Mudburyba, hadd legyen a fogadósnénak jó napja; vagy eredjetek, kérjetek Bute-tól ebédet. Hogy' megörül majd! hisz úgy szeret, majd megesz, mióta mindent elörököltél elüle. No, majd elkel az a pénz, hogy a birtokot kifótozd vele, ha én már elmentem.

— Veszem észre, uram, — kezdte Pitt emeltebb hangon, — hogy az ön emberei vágják a park fáit.

— Az ám, nagyon szép idő van, de hát az illik az évszakhoz, — felelt a báró, a ki egyszerre megsüketült. — Hanem öregszem, Pitt, öregszem. Hogy az ördögbe ne, mikor már te se jársz messze az ötventől. De jól tartja magát, kedves szép kis grófném, mi? Hja, az a szent élettül van! Nézzen meg engem, én már a nyolczvan körül járok, oszt azér — — he, he! — fejezte be szavait; egyet szippantott, majd rávigyorgott Jankára, és megcsípte a kezét.

Pitt vissza akarta terelni a társalgást a fákra, de a báró megint süket volt rögtön.

— Öregszem, mondom; ebben az esztendőben már sokat betegeskedtem. Mán nem sokáig viszem; no de annak nagyon örülök, hogy kedves menyem asszony meglátogatott. Nagyon kedvemre való kis képe van. Egy vonása sincs benne azokból a nagycsontú Binkie-kből. Nézze, adok magának valamit; azt föltéheti, ha az udvarhol mén. — S ezzel odasántikált egy régi szekrény elé, kivett abból egy régi tokot. Elég értékes ékszer volt benne s Pitt ezzel adta át neki: — Ezt magának adom, lelkem; az anyámé volt, meg utána az első feleségemé. Szép gyöngy. Azóta itt van; a vasárús leányának sohase adtam oda. Tegye el hamar, s viselje gondját, — vetette utána, menyének kezébe nyomva a skatulyát, s azzal hirtelen becsapta a szekrény ajtaját, mert a folyosón Horrocks lépteit hallotta, a ki frissitőket hozott egy tálczán.

De alig hogy a vendégek elmentek, a Horrocks lány rögtön rátámadt: — Mit adott maga a Pitt feleségének?

— Mert most már ez a leány uralkodott Queen's Crawleyban, a ki botránykő volt az egész grófság szemében. A pántlikák fennen való lebegését mindenki szörnyűködve vette észre s a grófságban is, a családban is. A pántlikák takarékpénztári könyvet váltottak Mudbury takarékpénztári fiókjában. A pony-kocsiban, a mely a cselédség számára volt fönntartva, ha menni akartak valahova, most már csak a pántlikák szivárványszíneit lehetett látni vasárnap, mikor a templomba ment. A cselédek közül azt kergette el a Horrocks-leány, a kit akart. A skót kertész még ott volt, mert nagyon büszke volt a gyümölcsfáira, meg a melegházaira s igazán szép pénzt is szerzett. Ez a kertész meglátta egyszer, hogy a leány a legszebb őszi baraczkokat szedi le egy reggel a fákról; szót emelt joga mellett, de a leány egyszerűen pofonütötte. Utána pedig a skót kertészt az ő skót feleségével és skót gyerekeivel együtt elküldték; kiadták az utat az egész ház legbecsületesebb lakóinak; a szép, gondozott kert meg pusztulásnak indúlt, a virágok magba mentek; szegény Crawley bárónė rózsás kertjét pedig fölverte a dudva. A kietlen, rideg cselédházban már csak egy-két ember lézengett. A báró egymagában élt; minden este sokáig ivott Horrocksnak, a pinczemesternek a társaságában, a ki különben kezdte most már magát inspektor úrnak hivatni; meg a pántlikás is ott volt vele mindig. Hja, nagyot változott a világ azóta, hogy a bérelt kert gyümölcseit Southamptonbe hordta eladni, mikor a leány még ténsúrnak szólított minden boltost, ha bement Mudburybe. Ki tudja, a szégyen miatt-e, vagy azért, mert amúgy sem szerette a szomszédait, de elég az hozzá, hogy a vén czinikus most már alig mozdúlt ki a birtokáról. Ügyvivőivel és bérlőivel már csak írásban czivakodott. Napjai úgy teltek, hogy a levelezést maga morzsolta le; de az ügyvédek, bérlők, nem érintkezhettek vele másképp, csak a Horrocks-leány révén, a ki mindenkivel maga állt szóba a kulcsárnéi lakás küszöbén, a mely odanyílt a kastély hátsó lépcsőjére, a melyet most kizárólag használtak; így aztán az ilyen elintézés mellett a zavarok egyre nőttek s a báró minden dolga egyre jobban összekuszálódott.

Elképzelhetni, mennyire elrémült Pitt, a feddhetlen erkölcsű gentleman, mikor atyja életmódja fülébe jutott. Folyvást attól remegett, hogy legközelebb a pinczemester leányát léptetik elő az ő második törvényes mostohájává. Atyja nevét az első és utolsó látogatás óta nem is említette többé otthon, az ő urias, előkelő otthonában. Mintha egy csontváz lett volna a házban, mely mellett mindenki hallgatagon és reszketve jár el. Southdown grófné a legbuzgóbb vallási iratokat rakta le a kapuban, melyektől égnek meredt az ember haja; Bute felesége pedig meg volt győződve, hogy azt a Sodomát minél előbb elpusztítja a tűz s néha ki is nézett, hogy ugyan nem vörös-e még az égalja, arra a kastély felé. Sir Wapshot és Sir Fuddleston, a család régi barátai, már a megyegyűlésen sem akartak a báróval egy padon ülni, mikor pedig a főutczán a vén korhely vakmerően odanyújtotta eléjük a kezét, úgy tettek, mintha nem is látnák. De Pitt bárót ez sem hozta ki a sodrából. Kezét visszadugta a zsebébe és nevetett négylovas hintajában. Nevetett a grófné vésztjósló vallási iratain is, a fiain, az egész világon, azon is, ha a Horrocks-lány haragudott, a mi pedig nem volt ritkaság.

Most már hivatalosan ki volt nevezve kulcsárnévá, s ugyancsak tekintélyt tartott. A cselédeknek ki volt adva, hogy nagyságolják; egy előléptetésre váró kis szolgáló pedig egyenesen „méltóságának" hitta, a nélkül, hogy Erzsi rendreutasította volna. — „Hát, tudja, Eszti, voltak nálam különb ladyk is, de meg voltak, a kiknél én voltam különb." Mindenkivel magas nyeregből kezdett beszélni, még az apjával is, a ki előtt czélzott is rá, hogy nem jó paczkázni az olyannal, a kiből előbb-utóbb báróné lesz. A leány nagy passzióval adta ezt a szerepet, nagy mulatságára az öreg Pittnek, a ki sokat röhögött finnyásságán és mórikálásán, hogy' utánozza a tekintélyes embereket. Égre-földre esküdözött, hogy egy szinházzal fölér, mikor Miss Horrocks a delnőt játszsza. Egyszer ráparancsolt, hogy vegye föl az első báróné udvari ruháját s mikor a leány bejött benne, azt mondta neki (a mit Miss Horrocks mindig elhitt), hogy tökéletes nagy dáma és hogy most rögtön elviszi az ud-

varhoz négylovas hintón. A leány persze hitte, hogy illik neki a parádé s mivel szabad kezet engedtek neki a két báróné szekrényeinek kikutatásában, össze is szabdalt mindent és viselte a maga ízlése szerint átalakítva. Szívesen fölrakta volna az ékszereket is, de azokat az öreg titkos szekrényben, zár alatt tartotta, és semmi hizelgésre sem adta elő. Az is kiderült a Missről, mikor utóbb elment innen, hogy egy írkában, a hol az írást is gyakorolta, a legtöbb fáradság arra volt fordítva, hogy hogyan írja majd a nevét annak idején: Báró Crawleyné; — Crawley báróné. Báró Horrocks Erzsi; — Crawley Erzsébet báróné, stb.

A paplak derék népe ugyan nem járt most a kastélyba, és mélységesen megvetette annak vén gazdáját, azért mégis mindent tudtak, a mi ott történt.

A katasztrófát, mint Bute-ék mondták, vagyis a báró újabb házasságát, napról-napra várták a paplakban; Erzsi maga meg javában siettette. Egy nap a báró azon kapta „a méltóságos asszonyt," ahogy' gúnyosan nevezni szokta, hogy ott ül a társalgóban, az elhangolt öreg zongora előtt, melyhez, mióta Rebekka quadrille-okat játszott rajta, senki sem nyúlt. Peczkesen ült ott és próbálta utánozni zongorával, énekkel, azt a zenét, a mit néha hallott. Az előléptetésre váró kis konyhaleány pedig ott állt úrnője mellett és fejével bólogatva mondta: — Jaj de szép, jaj de gyönyörű, — akár csak a divatos hizelgők a szalonokban. A baronet torka szakadtából nevetett ezen a jeleneten, a hogy' ő már szokott. Egy tuczatszor elbeszélte Horrocksnak még aznap este, a mi nagyon sértette Miss Horrocks-t. A báró zongorázott az asztalon s üvöltött, a Miss énekét utánozva. Bizonygatta, hogy az ilyen nagyszerű hangot ki kell művelni, hogy valami jeles énekmestert fog mellé szerződtetni, és — a leány ezt is komolyan vette. A báró meg a czimborája, Horrocks, még több rumot ittak meg, mint rendesen. Nagy idő volt már, mikor a hűséges szolga a hálószobájába kísérte az urát.

De mintegy félóra múlva nagy futkosás, nagy riadalom keletkezett a házban. Gyertya-fény futkosását lehetett látni szobáról-szobára a kastélyban, a melynek

most csak két-három szobáját lakták. Nemsokára pedig lóra ült egy fiú az udvarban s Mudburyba vágtatott az orvosért. Egy óra sem telt bele (ebből látszik, hogy Crawley Butené milyen jó rendben menő közlekedést tartott fenn a kastélyban) s megjelent Bute a feleségével — (házi czipőkben s bő köpenyegben) — és a fiaival. Gyalog jöttek át s egyenest beléptek a nyitva álló kapun.

Áthaladtak az előszobán, a tölgyfával burkolt nappalin, a hol a rumos üveg meg a három pohár még mindig ott állt, melyekkel a báró mulatott, innen pedig át a báró dolgozó-szobájába. Ott találták a bűnös Horrocks-lányt, a mint lázas izgalommal próbálta nyitogatni egy szekrény ajtaját mindenféle kulcscsal. Mikor a váratlanúl érkező Crawleyné rávetette éles nézésü fekete szemét a fekete, csuklyás köpönyeg alól, a leány sikítva dobta el a kulcs-csomót.

— Oda nézzetek James, Mr. Crawley! — kiáltott Mártha, oda mutatva ujjával a fekete szemü, szerencsétlen, bűnös leányra.

— A báró úr adta, a báró úr adta! — kiáltott ez rémülten.

— Adta? Hogy is ne, te elvetemült teremtés, — csattant fel Mártha. — Crawley, te vagy a tanú, hogy ezt a haszontalan nőszemélyt itt találtuk, a mint a bátyádat meg akarta lopni; de majd felakasztják érte; mindig is mondtam, hogy arra jut.

A váratlanúl meglepett leány vad rémülettel vetette magát térdre és zokogásba tört ki. De azok, a kik tudják, milyen az igazán kifogástalan asszony, azok elképzelhetik, hogy az nem siet megbocsátani és hogy az ellenség megaláztatása nagy diadal az ő lelkének.

— Csengess Jim, — fordult most Mártha a fiához; — csengess, míg mindenki ide nem jön.

Az a három-négy cseléd, a ki még ott volt a kastélyban, ezalatt már oda is szállingózott.

— Vigyék ezt a nőt a vasajtós szobába. Tetten értük, a mint Sir Pitt vagyonát dézsmálta. Crawley, intézkedj elfogatása iránt. Beddoes; holnap reggel maga viszi nyitott kocsin a southamptoni tömlöczbe.

— De kedvesem, — szólalt meg erre a helység papja és a tanács tagja, — hiszen csak — —

— Hol vannak a lánczok? — kiáltott Crawleyné, haragosan toppantva sárczipőjével. — Rendesen voltak itt lánczok is. És hol van ennek a nőnek a vétkes apja?

— De mikor a báró úr adta nekem, — kiabált a szerencsétlen Erzsi újra. — Nem igaz, Eszti? Mondja, hisz maga tudja; mindjárt másnap a vásár után. De bánom is én, inkább odaadom; nekem nem kell, ha azt hiszik, hogy loptam. — És ezzel kihúzott a zsebéből egy pár gyémántutánzatú czipőcsattot, a melyeket régen csodált s az egyik könyvszekrényből éppen most tulajdonított el.

— Ugyan mán Erzsi, hogy' nem sül ki a szeme ilyent mondani, — szólt az előléptetést immár hiába váró kis szolgáló; — oszt még hozzá a nagyságos asszony előtt, a ki olyan jó, meg a nagytiszteletű úr füle hallatára. (Itt hirtelen meghajlott előtte.) No, az *én* ládámat kikutathatja akárki; tessék megnézni, és tessék, itt vannak a kulcsaim; mer én tisztességes leány vagyok, ha éppen szegény is; és ha az én holmim közt egy tenyérnyi csipkét, vagy egy félpár harisnyát talál valaki, a mibe *maga* olyan szabadon turkált, Erzsi, hát itt sülyedjek el.

— Ide a kulcsokat, te arczátlan teremtés, — sziszegte a kifogástalan asszony a csuklya alól.

— Itt van a gyertya, nagyságos asszony, és ha tetszik, elvezetem a nagyságos asszonyt az Erzsi szobájába, nagyságos asszony, kérem, s megmutatom a ládáját, mert van ám ott egész halom mindenféle, nagyságos asszony, kérem, — hadart a buzgó Eszti sűrű bókolás között.

— Maga meg, kérem, fogja be a száját. Tudom én, hol az a szoba. Brownné asszony, legyen szíves velem jönni, maga meg, Beddoes, el ne hagyja szökni azt a nőt, — szólt Mártha, gyertyát ragadva. — Crawley, jó lesz, ha te fölnézel, hogy nem gyilkolják-e meg a szegény bátyádat azalatt; — s e szókkal a csuklya Brownné kiséretében megindúlt a bűnös szobája felé, melyet csakugyan jól ismert, mint mondta is.

Crawley fölment a báró szobájába s ott azt látta, hogy a doktor meg a rémült Horrocks éppen eret készülnek rajta vágni, a mint egy székben ül.

Kora reggel Mártha, a ki átvette a ház kormányzását, Pittért küldött, de maga egész éjszaka a beteg mellett virrasztott. A beteg életben volt, de szólni nem bírt. Kis idő múlva mégis legalább megismerte a környezetét, de a szava akkor sem jött meg. Butené el nem mozdult ágya mellől. Ennek a csodálatos asszonynak mintha sohasem lett volna álomra szüksége. Horrocks kétségbeesetten erőlködött, hogy befolyását érvényesítse, de Mártha rákiáltott, hogy az ilyen részeges fráternek kívül a helye, és ha mutatkozni merészel, a leányával együtt őt is eltolonczoltatja.

Megfélemledve az erélyes föllépéstől, Horrocks lekullogott az ebédlőbe, a hol Jim éppen a rumos üveget nézegette, ha ki tudna-e még szorítani valamit belőle, de mivel biz abba akár csiholni lehetett volna, mondta Horrocksnak, hogy hozzon még egy üveggel. Ez hozott is rumot meg tiszta poharakat; mire aztán a nagytiszteletű úr rögtön hozzá is látott a fiával együtt, Horrocksnak azonban előbb megparancsolták, hogy rakja le az összes kulcsokat és ne mutatkozzék a házban többé. Megriadva, hogy itt is csak ilyen fogadtatás várja, Horrocks átadott mindent és éjnek éjszakáján útnak indúlt a leányával, hátat fordítva a kastélynak mindörökre.

NEGYVENEDIK FEJEET,

Rebekkát a családba fogadják.

Crawley örököse meg is érkezett nemsokára és ez időtől kezdve csakugyan ő uralkodott már Queen's Crawleyban, mert az öreg báró élt ugyan még több hónapig, de beszélő képességét és tiszta elméjét sohasem nyerte vissza teljesen, így Pittnek rögtön hozzá kellett fognia a dolgok rendezéséhez. Furcsa összevisszaságban volt a birtok minden ügye. Sir Pitt folyvást vásárolt és

zálogolt, húsz ügyvédje is volt és minddel vitában állott; haszonbérlőit perelte, ügyvédeit is, nem kevésbbé a bánya- és dock-részvénytársaságokat, melyeknek részvényese volt; perben volt mindenkivel, a kivel csak dolga volt. Ez összevisszaság rendbehozása nagy föladatot rótt a pumpernickeli rendszerető és pedáns diplomatára. De hozzá fogott rögtön, még pedig igazán bámulatos buzgalommal. Családja is persze oda költözött és persze hogy vele jött az anyósa is, a ki a rector szeme előtt, rögtön megkezdte a község térítését, s Butené nagy ijedelmére lehozta a maga irregularis papságát; sőt, minthogy Sir Pitt életében az egyházi javadalom dolgában sehogy' sem intézkedett, a lady már arra is kezdett czélozni, hogy ha a mostani pap, Bute meghal, a kegyúri jog révén egy fiatal pártfogoltjával fogja betölteni az állást; Pitt diplomatikusan hallgatott.

Márthának Horrocks Erzsivel való szándéka nem ment teljesedésbe, mert tömlöczbe bizony nem került a leány. Mikor elhagyták a kastélyt, a *Crawley-Czimer* kocsmába költöztek, melynek bérletét Horrocks már megkapta volt a bárótól, még annak életében. S ugyancsak ott a faluban egy kis ingatlanra is tett szert, a minél fogva aztán szavazata is volt. Ez a szavazat, aztán a papé, meg még négy másik volt az a testület, a mely az alsó-házba a két képviselőt küldte Queen's Crawley részéről.

Mióta Pitték megérkeztek, a kastély és a paplak hölgyei között megalakult valami udvarias érintkezés, legalább a fiatalabbak között, mert a mi Márthát és az öreg grófnét illeti, azok nem igen tudtak megférni, s ha a paplakbeli hölgyek látogatóba jöttek, a grófné állhatatosan benn maradt lakosztályában; és Pittre a mamának ez az időnkénti távolléte szinte üdítőleg hatott. Mert bár ma is rendületlenül hitte és vallotta, hogy a grófné családja, a Binkie-ek a legkiválóbb emberek a világon, és bár az is hízelgő volt rá nézve, hogy a grófné olyan fiatalnak nézi; de mégis, ha valakit negyvenhatéves korában is örökké igazgatnak, ezt mégis megsokallja az ember. — Janka grófnő mindenben anyjához szabta magát, még a két gyermeket is zavartalanabbúl szerette, ha

az anyja nem látta. Szerencsére, a grófnét jobban elfoglalták az öt világrészben levő hittérítők, illetőleg a velük való levelezés, semhogy sok időt szentelhetett volna unokájának, a kis Mathilde-nak, meg a kis Pittnek. Ez gyönge gyermek volt s csak annak az óriás mennyiségű calomel-nak köszönhető, hogy még él, a mivel a nagyanyja tartotta.

Az öreg bárót odavitték, ugyanazokba a szobákba, a hol annak idején a második bárónė hervadt el csöndesen és ott aztán Eszti, az előléptetést váró szolgáló, ápolta nagy buzgalommal. Óh, van-e szeretet, hűség, ragaszkodás különb, mint egy jól fizetett ápolónőé? Simogatják a vánkost, tejet forralnak, fölkelnek éjjel; elszenvedik a beteg panaszkodását; látják a napot, a mint fényesen süt és nem kívánkoznak ki; alusznak felöltözve a karszékben; egymagukban étkeznek, hosszú estéken át nem csinálnak egyebet, mint hogy a parázsba bámúlnak s a tea-forralóra; — egyetlen egy lapot egy héten át képesek olvasni; — és lám, mikor hetenként egyszer az unokatestvérük eljön, hogy tiszta ruhát hozzon nekik, haragszunk rá, ha a kosárban egy kis pálinkát is csempész be. Hölgyeim; ugyan melyik férfi szerelme állná ki a szeretett lénynek egy esztendőn át való ápolását? Míg egy ápolónő akármeddig is el van mellettünk, ha megadunk neki tíz fontot egy negyedévre, és sokan mégis sokallják ezt nekik. Pitt legalább sokallta Esztitől az ennél kisebb összeget is az öreg baronet kiszolgálásáért és ápolásáért.

Ha szép idő volt, kivitték egy tolószékben az öreg urat a szabadba; miss Crawley karszékén, melyet a lady Southdown holmijával hoztak el Brightonből. Janka grófnő nagyon sok időt töltött mellette, s a betegen látszott, hogy nagyon szereti. Mosolygott rá, integetett neki a fejével, ha bejött; ha pedig elment, tagolatlan, panaszos hangokat hallatva nézett utána. Mikor azonban az ajtó becsukódott s az eszelős öreg ember sírni kezdett ennek láttára, akkor az Eszti nyájas és alázatos arcza is egyszerre átváltozott. Mogorva, ijesztő arczczal fordult a beteghez s öklével fenyegetve mondta: „Hallgasson, maga vén bolond!" és ezzel elfordította a tolószéket

a tűztől, hogy a beteg ne lássa, a kinek pedig ez az egy öröme volt csak. Erre persze még jobban kezdett siránkozni. Mert hát ez maradt abból az emberből, a kinek hetven évnél hosszabb élete csupa ravaszság és cselszövény volt, csupa dorbézolás, bűn és önzés; — ez maradt; ez a pityergő, eszelős, összetört öreg ember, a kit úgy fektettek le, úgy öltöztettek és etettek, mint egy szopós gyereket.

Végre aztán eljött az idő, mikor az ápolónő foglalkozása is véget ért. Egy reggel, mikor Pitt éppen a dolgozószobájában volt, s a gazdasági számadásokat nézte át, Eszti lépett be s mély meghajlással mondta:*

— Kérem alássan, báró úr, a báró úr éppen most halt meg, báró úr. Éppen a kenyerit pirítottam a báró úrnak, báró úr, a mit a báró úr mindig hat órakor reggel evett meg, báró úr, — úgy tetszett, mintha valami hörgést hallanék és — és — " — És itt újra meghajolt mélyen.

Mi volt az, a mitől e szóra Pitt halvány arcza olyan pirosra gyúlt? Az a gondolat-e, hogy most báróvá lett és kész hely várja a parlamentben; — ki tudja. — Most már kitisztázhatom a birtokot a készpénzzel, — gondolta, s önkénytelenül számítgatni kezdte az adósságokat s a tervbe vett befektetések összegét. Addig, míg a báró be nem hunyta a szemét, a fia semmit sem akart az örökségből a birtokra költeni, mert hátha az atyja még fölépül, s akkor minden költekezés kárba veszhetett volna.

A kastélyban és a paplakban azonnal mind lebocsátották a redőnyöket; a harangokat meghúzták. Crawley Bute nem ment el a lóversenyre s a bankettre, hanem Fuddlestonékhoz ment kis társaságban ebédelni csöndesen, a hol az ebéd utáni poharazás közben meghányták-vetették a megboldogult viselt dolgait. Horrocks Erzsi, a ki ezóta már férjhezment egy mudbury-i szíjgyártóhoz, igen sírt a hír hallatára. A háziorvos átlo-

* Az alábbi sorok angolban azért jelzik az uj hatalom előtt való hódolást, mert a bárói czimet csakis a családfő viseli s az ifjabbik Pittre a czim ebben a pillanatban szállt át. Azért siet a leány igy a «le roi est mort, vive le roi» módjára üdvözölni.

vagolt, s hódolatát jelentvén, ő méltóságaik egészsége felől tudakozódott. A sörházban is megbeszélték a dolgot apróra, mert Bute úr az utóbbi időben már kibékült a tulajdonossal s néha benézett a Horrocks magánszobájába, hogy a friss csapolást megkóstolja.

— Írjak az öcscsének, Pitt, vagy maga fog neki írni? — kérdezte Janka férjétől, a bárótól.

— Mindenesetre magam írok neki és meghívom a temetésre. Ez illendő lesz.

— Hát — — a feleségét? — kérdezte Janka félénken . . .

— Janka! — riadt most fel a grófné; — hogy' gondolsz ilyent?

— Természetesen, hogy a feleségét is meg kell hívnunk, — szólt Pitt határozott hangon.

— Addig nem, míg én itt vagyok! — kiáltott lady Southdown.

— Méltóságod lesz oly kegyes arra gondolni, hogy a család feje én vagyok, — szólt sir Pitt. — Kérem, édes Janka, szíveskedjék írni Crawley Rawdonnénak, kérve megjelenését e szomorú esemény alkalmából.

— Janka! Megtiltom, hogy tollat végy a kezedbe! — kiabált a gróné.

— Azt hiszem, én vagyok a család feje, — ismételte sir Pitt, — s bármennyire sajnáljam is, ha valami a grófnét házam elhagyására bírná: mégis ragaszkodom ahhoz, hogy e házban én rendelkezzem.

Southdown grófné erre olyan fenséggel emelkedett föl, mint Siddonsné asszony Lady Macbeth szerepében, s rendelkezett, hogy befogassanak. Ha fia és leánya kiűzik házukból, akkor számára csak az marad hátra, hogy bánatával a magányba rejtőzzék s ott könyörögjön az egek Urához, hogy ezek lelkét jobb útra térítse.

— De mama, hiszen senki sem űzte ki, — kezdte esdőn a félénk Janka.

— De olyan társaságot hívtak meg, hogy ott, azokkal együtt komoly, erkölcsös nő nem mutatkozhatik. Holnap megyek!

— Kérlek, édes Jankám, légy oly szíves és írd, a mit mondok, — szólt közbe Pitt és felállva helyéből, parancsoló állásba helyezkedett, a milyent a képtárakban látni a férfi-arczképeken. — Kezdje: Queen's Crawley, 1822. szept. 14. — Kedves öcsém!

Mikor Lady Macbeth e végleges és fenyegető fordúlatot látta és nem számíthatott többé arra, hogy azok meggondolják magukat, kihúzta magát és zavartan kiment a szobából. Janka feltekintett a férjére s nagyon szerette volna követni és megkérlelni a mamát, de Pitt megtiltotta.

— Úgy se fog elmenni, — mondta aztán. — A brightoni házát bérbeadta; a félévre szóló osztalékjait pedig már elköltötte. Egy vendéglőben élő grófné pedig annyi, mint egy tönkrement asszony. Édesem, én már rég vártam erre a — — erre a döntő lépésre, mert két feje csakugyan nem lehet egy családnak. Most pedig, engedelmével, kedvesem, folytassuk az írást. — Kedves öcsém, azt a fájdalmas csapást, melyet szomorú kötelességemhez képest én tudatok családunkkal, már régen előre lehetett látnunk, stb.

Szóval Pitt, hozzájutván az uralomhoz, s szerencséje, vagy, mint inkább hitte, érdeme révén, minden pénzt elörökölvén az összes többi családtagok elül, most annyit legalább meg akart tenni, hogy mindnyájuk iránt nyájas legyen, vendégszerető és hogy Queen's Crawleyt nagyúri házzá tegye ismét. Használni szándékozott azt a nagy befolyást, melyet méltóságától és nagy tehetségeitől saját maga biztosan remélt, öcscsének és rokonainak jó állásokba való bejuttatására. Úgy lehet, érzett egy kis lelkifurdalást, hogy minden az övé lett. Uralkodásának harmadik-negyedik napján egész modora megváltozott már és tervei meg voltak állapítva. El volt szánva, hogy igazságosan és becsülettel uralkodik. Anyósát, a grófnőt, leteszi az uralomról; családjának összes tagjaival azonban a lehető legjobb lábon fog állni.

Így aztán levelet diktált, ünnepélyes, mélységes megjegyzésekkel telt levelet, melynek minden gondolata hosszú, mázsás szavakba volt foglalva, úgy, hogy a kis íródeák elámúlva gondolta: — Micsoda szónok lesz ez

az én férjem, ha benn lesz a parlamentben. (Erről meg lady Southdown zsarnoki uralmáról Pitt már régebben mondott egyet-mást feleségének, az ágyban). És milyen lángész! Milyen tudós. Eleinte egy kicsit hidegnek gondoltam, pedig milyen jó szívvel van mindenki iránt.

A valóság az, hogy Pitt, diplomatához méltó titoktartással, már előzőleg megfogalmazta, letisztázta és betanulta a levelet, mielőtt álmélkodó feleségének diktálni kezdett volna.

A fekete pecsétes, fekete szélű levelet, Pitt annak rendje és módja szerint elküldte öcscsének, az ezredesnek, Londonba. Rawdon nem nagyon örvendett a meghivásnak. Azt gondolta magában: — Ugyan, mi az Isten csudájának menném oda, abba a fészekbe. Én ki nem állom, hogy Pittel legyek egyedül a bor mellett; aztán még belekerülne húsz fontba.

De mint minden kétséges kérdést, ezt is sietett Rebekka elé terjeszteni; rátette tehát a levelet a reggelivel együtt a tálczára, mert a Rebekka csokoládéját mindennap Rawdon készítette el és vitte föl neki a hálószobájába.

Felérve, oda tette a tálczát az öltöző-asztalra, a melynek tükre előtt Rebekka éppen most fésülte sárga haját. — Hirtelen végigolvasta a fekete szegélyű levelet, aztán felugrott s tánczolni kezdett, mialatt a levelet boldogan lobogtatta a feje fölött s egyre azt mondogatta: — Pompás! Pompás!

Rawdon elnézte azt a tánczoló kis teremtést az uszályos flanell reggeli ruhában s a vállára omló rőtsárga fürtökkel s ámulva kérdezte, hogy ugyan mi lehet ebben olyan pompás. — Nem örököltem semmit, Rebekka, — mondta aztán, — kivettem az apai részt már mikor nagykorú lettem.

— Jaj, sohase leszel te nagykorú, édes öreg csacsim! Eredj, szaladj hamar Madame Brunoy-hoz, mert gyászruhára lesz szükségem. Te is végy egy gyászszalagot a kalapodra, meg egy fekete mellény is kell; azt hiszem, nincs fekete egy se. Holnap küldjék haza, mert csütörtökön indulunk.

— De csak nem akarsz igazán lemenni? — szólt közbe Rawdon.

— Ha akarok-e? De még mennyire. Még azt is akarom, hogy jövőre Janka grófné bevezessen az udvarhoz. Aztán, hogy a bátyád képviselővé tegyen téged, te csacsi! Azt akarom, hogy Steyne gróf pártjához tartozzatok, te is, Pitt is, mert akkor viszonzásul irlandi miniszternek is megtehet téged, édes ostoba öregem te, vagy kormányzónak Nyugat-Indiában, vagy ilyesminek.

— De nagyon sokba bele fog kerülni az odamenetel, — dörmögte Rawdon.

— Miért ne használhatnánk Southdown gróf kocsiját? Az, mint rokon, bizonyosan szintén ott lesz; — de nem; megállj csak; — nem, jobb lesz, ha a postakocsival megyünk. Ez jobban fog nekik tetszeni, mert szerényebb.

— Persze, Rawdon is jön? — kérdezte az ezredes.

— Ugyan már minek jönne? Minek fizetnénk érte külön helyet a kocsiban? Arra meg már nagy, hogy köztünk üljön, vagy éppen ölbe vegyük. Itthon marad és Briggs majd összeüt neki valami fekete ruhát. Menj, tedd, a mit mondok. Jó lesz, ha tudatod a legényeddel, hogy atyád meghalt; ebből mindenki azt fogja kiérteni, hogy örökölsz. Az inas bizonyosan elmondja Ragglesnak, a ki már kezdi sürgetni a pénzt; így legalább szegény Raggles is megnyugszik, — fejezte be szavait Becky és csokoládéját kezdte szürcsölni.

Mikor este a hűséges látogató, Steyne lord megérkezett, Beckyt meg a társalkodónőt, a ki nem volt más, mint régi ismerősünk, Briggs, nagy munkában találta. Fekete szöveteket nyirbáltak, hasogattak, vagdostak a szomoru alkalomra.

— Briggs kisasszony meg én mély fájdalomba vagyunk merülve atyus halála miatt, — kezdte Rebekka. — Crawley báró meghalt, mylord; a hajunkat már eleget téptük reggel, hát most a szöveteket tépjük.

— Óh, Rebekka! hogy' tud . . . — szólalt meg Briggs, égre emelt szemmel.

— Óh, Rebekka! hogy' tud . . . — visszhangozta a gróf, aztán így folytatta: — Hát meghalt a vén gazember? Peer is lehetett volna belőle, ha ügyesebben csi-

nálja a dolgait. Pitt így is kicsi híján azt faragott belőle, de sohase járt el szavazni. Micsoda vén Silenus volt az az ember!

— Tudja-e, gróf, hogy én most e Silenus özvegye lehetnék? Emlékszik még, Briggs kisasszony, mikor benézett a kulcslyukon és látta a bárót előttem térdelve? — Szegény Briggs erre igen nagy zavarba jött s örült, mikor a gróf leküldte, hogy egy csésze teát készítsen neki.

Briggs volt tehát a juhászkutya, a kit Crawleyné szerzett ártatlanságának és jó hírnevének őrzőjéül. Crawley kisasszony hagyott neki valami kis évjáradékot. Briggs szíves örömest megmaradt volna a családban, mert hisz Janka hozzá is nagyon jó volt, mint mindenkihez; de Southdown grófné rögtön elküldte, mihelyt tisztességgel megtehette. Pitt pedig, a kinek amúgy is szálka volt a szemében ez a fölösleges nagylelkűség, az iránt, a ki mindössze is társalgónője és ápolója volt a nénjének, jó csomó éven át, — Pitt nem ellenezte ez esetben a grófné tekintélyének érvényesítését. Bowls és Firkin is megkapták az örökségből a maguk részét s az utilaput; ekkor egybekelve, házat vettek, a mit kiadtak szobánként, mint a hogy ezt az ő hivatásukbeli emberek rendesen teszik nyugalomba vonulásuk után.

Briggs megpróbálta úrnője halála után a független és gondtalan életet, a mennyiben kiment a rokonaihoz. De itt nem csupán azt vette észre, hogy hiú kísérlet, ha a megszokott jó társaság helyett itt akarja magát jól érezni, hanem azt is, hogy a vidéki kis kereskedő-rokonok ugyanúgy hajba kaptak Briggs évi negyven font jövedelmén, mint Mathild rokonai ennek a vagyona fölött. Bátyja, egy radikális szatócs, pénzével hivalkodó aristokratának nevezte a húgát, mert tőkéjét nem akarta az ő üzletébe verni; s ez tán rá is lesz, ha nővére, egy dissenter csizmadia felesége, a ki a szatócsnak haragosa volt, mert más templomba jártak, el nem hiteti Briggsszel, hogy bátyja a csőd szélin áll, s ezzel körme közé nem kaparítja. A varga azt kívánta, hogy Briggs taníttassa a fiát, s urat neveljen belőle. A két család kis pénzének nagy részét elharácsolta tőle, végtére Londonba

menekült, kisérve rokonai kiátkozó szavaitól, azzal az elhatározással: a szolgaiság kevésbbé terhes neki a szabadságnál. S rögtön betétetett a *Times*-be egy hirdetést: „Kellemes modorú úrinő, a ki a legjobb társaságban forgott, óhajt — — stb.“ — s ezt elintézve, oda szállt Bowls-ék házába és várta a hirdetés eredményét.

Így került össze Rebekkával. Egy nap Rebekka gyönyörü kaczkiás kis ponny-fogatán végiggördűlt a Hold-utczán, éppen mikor Briggs fáradtan jött haza a *Times* kiadóhivatalából, hol a hirdetést hatodszor is betétette. Rebekka maga hajtott és azonnal megismerte a kellemes modorú úri nőt, s minthogy Beckyben sok volt a humor, s Briggs iránt a jóindulat is, éppen ott állt meg lovaival az ajtóban, odadobta a gyeplőt a lovásznak, odaszaladt Briggshez, megfogta annak mindkét kezét, mielőtt a kellemes modor tulajdonosa magához térhetett volna meglepetéséből.

Briggs sírt, Becky pedig nevetett e véletlen találkozáson. Aztán, mikor beléptek, Rebekka ott, az előszobában mindjárt összecsókolta Briggst. Ez bevezette a Bowlsék piros ripszfüggönyös s egy kerek tükörrel ékes nappalijába, a hol a kandalló-óra tetejéről a kiterjesztett szárnyú sas az ablak felé fordított tekintetével a kiragasztott czédula hátsó oldalára meredt, a melyre ez volt írva: „Kiadó szobák!“

Briggs élete sorát azok közt a zokogások közt mesélte el, melyek elmaradhatatlanok, mikor hozzá hasonló érzékeny lelkű nők régi ismerőssel találkoznak, a mit mindig csoda-számba vesznek, noha egész mindennapi eset; ha ki nem állhatták is egymást, találkozáskor sírva fakadnak, könnyek közt emlegetik azt az időt, mikor utóljára czivakodtak. Becky viszont rendes nyíltságával adta elő a vele történteket.

Bowlsné (azelőtt Firkin) zordon kifejezéssel hallgatta az ajtón át a szepegést, sírást, elfojtott nevetést. Beckyt sohasem szerette s a mit most Raggles-ék révén Crawleyék háztartásáról hallottak, sehogy sem tetszett nekik. — Aszondom neked pajtás, — mondta Bowls Ragglesnak, nem egyszer: — ne higyj nekik. Én nem bíznám rájuk semmimet. — Bowlsné pedig most, mi-

kor Rebekka kijött a nappaliból, igen rövid és igen fanyar fejbólintással üdvözölte; mikor pedig Rebekka odáig leereszkedett, hogy az előbbeni komornával kezet szorítson, Bowlsné újjai olyan hidegen és élettelenül nyugodtak a kezében, mint öt kolbász.

Rebekka végre elrobogott a Piccadilly-re, bájosan mosolyogva vissza Briggs felé, a ki a lakáshirdető czédula fölött integetett; néhány percz múlva pedig már ott volt a kocsija a parkban, s körülötte vagy hat előkelő fiatal lovas ügetett.

Mikor Becky rájött, hogy' állnak a dolgok régi barátnőjével és hogy csinos kis öröksége folytán a fizetés nem égetően szükséges a kellemes modorú úri nőnek, rögtön jóságos terveket koholt Briggset illetőleg. Éppen neki való volt. Meg is hítta még aznap estére, hogy ebédeljen náluk, legalább az ő drága szemefényét, az édes kis Rawdont is meglátja.

Bowlsné intette a lakóját, hogy ne rohanjon az oroszlán barlangjába: — Bizony megbánja, kisasszony; olyan igaz lesz, mint a hogy' Bowlsné a nevem. — Briggs meg is ígérte, hogy nagyon óvatos lesz. Az óvatosságnak pedig az lett az eredménye, hogy a rákövetkező héten már odaköltözött Crawley-ékhoz; — Crawley Rawdonnak pedig, — még hat hónap se telt le, — már kölcsön adott hatszáz fontot.

NEGYVENEGYEDIK FEJEZET,

Becky viszontlátja ősei csarnokát.

Mikor a gyászruhák készen voltak, Sir Crawley Pittet előre értesítvén, Crawley ezredes és neje útnak indultak, ugyanazon a régi high-flyeri kocsin, melyben Rebekka kilencz évvel azelőtt első ízben vonult be Queen's Crawleyba, az öreg báróval. Hogy' emlékezett mindenre! A kocsma-udvarra, a cambridge-i fiatal emberre, a ki a köpönyegét adta oda neki, hogy betakarózzék. Rawdon a kocsis mellett foglalt helyet s igen szeretett volna hajtani, de a gyász tiltotta. Elbeszélgettek...

kocsissal a lovakról s az országútról, ki a fogadós, kié a lovak a kocsiban, melyen annyiszor vitték őt is, Pittet is Etonba, az iskolába. Mudburyban kocsi várt rájuk, gyászba öltözött kocsissal. — Ez még a régi vén cséza, Rawdon, — súgta Rebekka. — A molyok azóta jól megették a posztót; de azért még ma is látszik az a folt, a mi, — nézd csak, Rawdon, a vasárús boltja bezárva gyászol! Mennyit lármázott ezért az öreg Pitt! Tartja a rokonságot; — igen, ez az a folt, a báró úgy haragudott, mert egy üveg cseresznyepálinka törött el, a mit a nagynénédnek hoztak Southamptonból. Hogy' repül az idő! Nézd csak, az a nagy, délczeg leány ott a kapuban, tán csak nem Talboys Polly. Alig látszott ki a földből, mikor bejárt gyomlálni a kertbe.

— Helyre egy leány! — felelt Rawdon, fátylas kalapjának megérintésével viszonozva az üdvözletet. Rebekka is nyájasan köszöngetett mindenkinek, mindenfelé kegyesen ráismervén az emberekre. Úgy tetszett, mintha most már nem lenne álnok cselszövő többé, hanem jogosan térne vissza ősei hajlékába. Rawdon ellenben nagyon szótalan volt és mélázó. Ki tudja, a gyermekségnek, ártatlan kornak milyen képei suhantak keresztül a lelkén. Milyen érzelmei az önvádnak, kétségnek, szégyennek.

— A hugaid már egészen felnőtt leányok lehetnek, — mondta Rebekka, a kinek talán most jutottak eszébe először, a mióta elhagyta őket.

— Lehet. Biz én nem tudom, — felelt amaz. — Nini; az ott az öreg Lockné. Adj' Isten, néni. Emlékszik-e még rám; a Rawdon úrfira? Teremtő Isten, meddig birják ezek az öreg asszonyok. Hisz már tán akkor is megvolt száz éves, mikor én gyerek voltam.

A kocsi begördült a kapun a galambbal és kigyóval ékeskedő két mohos kőoszlop között s Rebekka el nem engedte, hogy kezet ne fogjon az öreg Locknéval, a mint ez kitárta előttük a kaput.

— Nini, úgy látszik, az öreg irtatta a fákat, — szólt Rawdon körülnézve; — de aztán elhallgatott. És hallgatott Rebekka is. Mind a ketten meg voltak indúlva és mindketten a régi időkre gondoltak. Rawdon az eton-i

iskolára; az édes anyjára, arra a hideg, csöndes asszonyra; húgára, a ki meghalt, s a kit Rawdon a rajongásig szeretett, aztán a veszekedésekre Pittel, meg a kis Rawdonra otthon. Rebekka is a maga gyermekkorára, fiatal leánykorára gondolt; a régi, tisztátlan napok sötét titkaira; meg az ő nagyvilágba lépésére ezen a kapun keresztül és Pinkerton kisasszonyra, Józsira, Emiliára.

A kavicsos utak tiszták voltak mindenütt; az előcsarnok nagy kapuja fölött pompás nagy gyász-czímer; a kapu két oldalán gyászba öltözött két ünnepélyes alak, a kik kitárták az ajtót az érkezők előtt. Mikor keresztül haladtak a nagy csarnokon, karonfogva, Rawdon arcza pirosabb volt a szokottnál, Rebekkáé valamivel halaványabb. De akkor hirtelen megcsipte a férje karját, mikor a tölgyfa-burkolatú nappaliban egyszerre előttük állt Pitt báró gyászban, Janka grófnő szintén gyászban; az anyja pedig olyan hullámzó tömegével a fekete fátylaknak, struczcztollaknak, mint egy halottas kocsiba fogott ló.

Pitt ugyanis jól számított. A grófné nem ment el. Megelégedett azzal, hogy a megkövült némaságot, merev járást, nézést odáig vitte, hogy a gyerekek rémülten menekültek előle.

A struczcztollak ugyan végtelenül röviden hajoltak meg a belépő „tékozló gyermekek" üdvözlésére, de ezek igazán nem törődtek vele, hisz a grófné nagyon másodrendű volt fontosságban reájuk nézve. Őket csak az érdekelte, hogy uralkodó rokonuk és annak a felesége hogy' fognak viselkedni. Pittnek egy kicsit az arczába szökött a vér, mikor odament az öcscséhez, hogy kezet fogjon vele, Rebekkát pedig a kézszorításon kívül mély meghajlással is üdvözölte. Janka megfogta sógornője két kezét, aztán megölelte Rebekkát és megcsókolta. Hogy-hogy' nem, ez az üdvözlet egyszerre könybe borította a kis kalandornő szemét, pedig tudjuk, hogy ez a szem a könnyek ékességét ugyancsak ritkán viselte. Rawdon pedig, a kit a kis sógornő nyájassága egészen fölbátorított, kétfelé törölte a bajuszát s megcsókolta Janka grófnőt, a mi ő méltóságának igen nagy pirulásába került.

— Ejnye, de rengeteg kedves asszonyka

Janka grófné, — mondta Rawdon a feleségének, mikor magukra maradtak. — Pitt is nekitelt egy kicsit és szépen csinálja a dolgot, azt meg kell neki adni. — A mire Rebekka azt mondta, hogy: — Meg is teheti; — de férje további megjegyzéseivel teljesen egyetértett, ugyanis, hogy az anyós hallatlan madárijesztő; a két leány pedig nagyon megcsinosodott.

Tudniillik, a leányokat is hazahívatta a bátyjok, hogy a temetésen ott legyenek. Sir Pitt a ház tekintélyének fönntartása czéljából minél több gyászruhás embert akart összegyűjteni. Az egész férfi- és nő-cselédség, a szegényházbeli vénasszonyok, kiket az öreg sir Pitt lehetőleg megrövidített, a sekrestyés családja, a kastélyhoz és a paplakhoz tartozó alárendelt népség mind feketében voltak; továbbá a temetés-rendezők, vagy huszonnégyen, — ezek a nagy látványosságban különösen jól festettek. Hanem elég őket ennyiben említeni, lévén úgyis csak néma személyek.

A leányokkal szemben Rebekka egy perczig sem feledkezett meg előbbi állásáról, ellenkezőleg, teljesen nyiltan beszélt arról, olyan részvéttel, feszült érdeklődéssel kérdezősködött tanulásuk felől, s hangoztatta, hogy sokat gondolt rájok, s faggatta őket, jól vannak-e minden tekintetben. Az ember azt képzelhette volna, hogy elválásuk óta másra sem gondolt rajtuk kívül s mintha rendkívül érdeklődött volna sorsuk iránt. Így képzelte Lady Crawley is, a kis leányokkal együtt.

— Tudod, hogy alig változott nyolcz év alatt, — mondta Rosalind Violának, mikor ebédre öltözködtek a szobájukban.

— Ezek a vöröshajú asszonyok bámulatosan jól tartják magukat, — felelt a másik.

— De a haja sötétebb lett. Bizonyosan festi. Kövérebb is és általában előnyére változott, — mondta Rosalind, a kiről látszott, hogy hízásnak fog indulni.

— Legalább nem adja az előkelőt és nem felejti el, hogy csak nevelőnő volt nálunk, — szólt Viola, sejtetve azt, hogy a nevelőnőknek illik meghúzódni; teljesen megfeledkezve arról, hogy ő maga nemcsak Crawley

Walpole bárónak, hanem Dawson vasárusnak az unokája is, és hogy a czímerében szeneslapátot is visel. Ilyen feledékenységet gyakran vehetni észre a Hiuság vásárában az előkelőbbeknél.

— Nem hiszem, hogy igaz, a mit a lányok beszéltek odaát, hogy ballettánczosné volt az anyja.

— A származásáról senki se tehet, — felelt Rosalind nagy szabadelvüséggel. — És én azt tartom, Pittnek igaza van; ha már egyszer a családunkba tartozik, figyelembe kell vennünk. Mártha néni pedig csak ne beszéljen; hisz Fannyt a fiatal Hooperhez, a borkereskedőhöz akarja hozzáadni. Már meg is hívta a paplakba.

— Kíváncsi vagyok, nem hagy-e itt lady Southdown; szörnyen pislogott a Rawdon feleségére, — szólt a másik.

— Bár elmenne; semmi kedvem végigolvasni a *Finchleyfalvi mosónő*-t, — sóhajtott miss Violet.

S a két leány ezzel a szokásos csengetyű-jelre lement az ebédhez, elkerülve a folyosónak azt a részét, a hol egy bizonyos koporsó volt fölállítva, mely körül gyertyák égtek és néhány gyászöltözetű őr vigyázott.

Janka grófnő ezalatt bevezette Rebekkát a számukra elkészített részbe. Ezek a szobák is rendkívül sokat nyertek csinosság és kényelmes berendezés dolgában, mióta Pitt volt az úr; s minthogy Mrs. Rawdon bőröndjei már ott voltak a hálószobában, s a benyílóban, lesegítette Rebekkáról a csinos, egyszerű fekete köpenyt és kalapot s megkérdezte, lehetne-e még egyébben segítségére, Rebekka ezt felelte:

— A mit legjobban szeretnék, az az volna, hogy menjünk a gyermekszobába, azokat a kis angyalokat megnézni. — A mire aztán a két asszony nyájasan pillantott egymásra és kézen fogva egymást, elindultak a gyermekszoba felé.

A négy éves kis Mathildot Becky a világ legédesebb, legbájosabb teremtésének nevezte; a kis Pittet pedig — ezt a két éves, sápadt, nehéz szemhéjú, nagyfejű gyereket valóságos csodának mind fejlődés, mind szépség és értelmesség dolgában.

— Bárcsak mama ne erőltetné azt az orvosságszedést annyira; azt hiszem, mindnyájan jobban lennénk a nélkül, — mondta Janka s ezzel aztán belemerültek abba a bizalmas, orvosi természetü társalgásba, a gyerekek bajait illetőleg, a miben minden nő, minden anya olyan örömét találja. Ötven évvel ezelőtt, mikor e sorok írója még szép reményekre jogosító gyermek volt, s mikor a hölgyekkel őt is kiküldték a szobából ebéd után, hallotta, hogy azok olyankor, ha magukra maradtak, rendesen betegségről beszéltek; — s úgy tudja, hogy a szokás ma is ugyanaz. — Nos, Janka és Becky félóra múlva bizalmas barátnőkké váltak és a kis grófnő még aznap biztosította Pittet, hogy sógornőjük igazán kedves, őszinte, melegszívü asszony.

Mikor aztán a fiatal grófnő szeretetét már megnyerte Rebekka, akkor az öregebbet vette czélpontúl. A mint a grófnőt először egyedül találta, odament hozzá s az orvosi oldalról kezdte támadni; elmondva neki, hogy az ő kis fiát egyedül a bővében adott calomel mentette meg, mikor a párizsi orvosok már mind lemondtak róla. Aztán arra tért át, mennyiszer hallotta a grófné nevét Grills nagytiszteletü úrtól, a mayfairei templom papjától, a hova ő is járni szokott; meg hogy az ő saját nézetei hogy' megváltoztak a körülmények és megpróbáltatások folytán; mennyire óhajtja, hogy a világias gondolkozásban töltött évek azért ne gátolnák meg abban, hogy ezután *komolyabb* gondolatokkal foglalkozzék. Elmondta, hogy' nyert annak idején oktatást a vallásban Mr. Crawleytől; milyen megrázó hatást tett rá az *Egy mosóné története és hányattatásai* és melegen kérdezősködött annak nagytehetségü szerzőjéről, Emma grófnőről, a ki most már Hornblower felesége volt és a Fokvárosban laktak; — mert férje valószínüleg Caffaria püspöke lesz nemsokára.

De a hódítás akkor lett még csak teljes, mikor a temetés után Rebekka azt mondta, hogy nem jól érzi magát és igen fel van izgatva, s ezért bátorkodott is kikérni a grófné orvosi tanácsát. Ez nemcsak hogy ezt meg nem tagadta tőle, hanem hálóköntösébe burkolózva, úgy, hogy jobban hasonlított Lady Macbethhez, mint valaha,

— személyesen helyezkedett oda Becky ágya mellé egy csomó vallási irattal és egy üveg önkészítette orvossággal, a melynek azonnali bevételét sürgette.

Becky kezébe vette a vallásos értekezéseket s lapozni kezdett azokban, majd beszédbe eredt a grófnéval azokról és önnön lelki üdvössége felől, abban a reményben, hogy így legalább az orvosságtól megszabadúl, de Lady Macbeth nem mozdúlt; s csak akkor vonúlt ki, áldást mondva, mikor a szegény áldozat előbb lenyelt egy egész pohár kotyvalékot.

Mikor Rawdon is bejött, Rebekka arcza ugyan nem látszott valami megvigasztaltnak, sőt nagyon is különös kifejezés űlt rajta, de, mivel Rawdon harsogó kaczagással hallgatta, mi történt, lassan Becky is nevetésbe csapott át, noha a furcsa történet, a mit elmondott, a saját rovására ment ezúttal.

Mikor később hazaérkeztek Londonba, Lord Steyne-nek sok víg órát szerzett ez a történet, mert Rebekka előadta az egészet Steyne-nek meg a többieknek. Hálófőkötőt tett és bő pongyolát vett, aztán rendületlen komolysággal kezdett prédikálni, majd az orvosság hatásáról beszélt az utánzásnak oly tökéletességével, hogy a ki hallotta, igazán azt hihette, hogy a grófné római orrán keresztül hallja a szavakat. A mayfaire-i társaságban általános lett ez a kérelem, ha Rebekkánál voltak: Halljuk Southdown grófnét! És így megtörtént, hogy a szegény grófné legalább mulatságossá vált.

Pitt maga ma is emlékezett arra, hogy Rebekka régen milyen tiszteletteljes volt iránta, azonkívül pedig, a mi ezt a házasságot illeti, nemcsak hogy Rawdon modorát, életmódját változtatta meg előnyösen, — ezt szemlátomást észre lehetett venni viselkedésén és szokásain, — hanem voltaképp Pitt maga ennek a házasságnak köszönhette az egész szerencséjét. Ebbeli megelégedését nem apasztotta Rebekka viselete és társalgása, ki most talán még tiszteletteljesebb volt Pitt iránt és beszélgetés közben oly ügyesen tudott Pittnek a szónoklásra alkalmat adni, hogy ez maga is meg volt lepetve azon, hogy mire képes; és noha saját tehetsége iránt mindig tisztelettel viseltetett, sohasem bámulta azt jobban,

mint Rebekkával való társalgás közben. Janka grófnőnek pedig azt mondta el, hogy az ő egész házasságuk Crawley Butené cselszövényei folytán jött létre, a ki ezzel akarta mindkettőjüket kiütni Mathild néni kegyeiből. — De hát haragudhatnám-e reá, mikor a legjobb férjek egyike lett az enyém éppen az ő ravaszkodása folytán. S kapzsisága nem vette-é el jutalmát reményeinek füstbemenetelével, az áhitozott vagyon elvesztésével. Hogy szegényekké tett bennünket, az nem baj. Édes Janka grófné, én hozzá vagyok szokva a szegénységhez gyermekkorom óta. Sokszor jut eszembe, a legjobb, a mi történhetett, az, hogy a vagyon most annak a kitűnő családnak fényét fogja visszaállítani, a melyhez tartozhatni oly büszke vagyok. Pitt báró bizonyosan jobban fogja majd azt a pénzt használni, mint szegény Rawdon tette volna.

Mivel a hű feleség ezt mind elmondta Pittnek, ez egyre jobb és jobb véleménynyel volt sógornéja felől és a temetés után negyednapra, a nagy családi ebéden történt először, hogy Pitt így szólította meg: — *Rebekka*, adhatok neked egy szárnyat? — a mire az asszonyka szeme csak úgy csillogott az örömtől.

Míg Rebekka terveket koholt, Pitt pedig a szertartáson s jövendő előmenetelén törte a fejét, Janka pedig, a mennyire anyja felől szerit tehette, a gyermekekkel gondolt, a nap fölkelt és lement, a kastély toronyórája imára s ebédre ütött; Queen's Crawley holt tulajdonosa ott feküdt egy szobában; s felette fölfogadott szolgák őrködtek.

Egypár asszony s a temetés-rendezőnek háromnégy embere, a legszálasabbak, a kiket Southamptonban találni lehetett, — ott álltak a földi maradványok mellett, merev és tragikus arczukkal semmi kívánni valót sem hagyva, hanem azután, mikor felváltották őket, lementek kártyázni és sörözni a cseléd-ebédlőbe.

A család és a cselédség egyként kerülték a komor termet, hol a lovagok sarjának hideg teste nyugodt, várva letételét a családi kriptába; elköltözését csak az az asszony sajnálta, a ki abban reménykedett, hogy felesége és özvegye lesz a bárónak, s a ki kénytelen volt szégyen-

szemre megszökni a kastélyból, melynek majdnem úrnője lett; — aztán meg egy kis uszkár, a mely fönntartotta a barátságot az öreg úrral, kivált betegsége ideje alatt. Más nem volt, a ki siratta; de nem csoda, hiszen teljes életében nem szerzett magának egyetlen barátot sem. Ha legkedvesebbjeink holtuk után visszatérhetnének még egyszer, — föltéve, hogy e hiúság vásárabeli érzelmeinket magunkkal visszük oda is, a honnan még nem tért meg utazó, — azt hiszem, el kellene szomorodniok, annak láttán, milyen hamar megvígasztalódtak szeretteik. Így felejtették el Sir Pittet is, mint a legjobbakat és legszeretettebbeket, csak néhány héttel hamarább.

A kinek tetszik, kísérje el őt sírjába, hova a kitűzött napon nagy czeremóniával letették. A család tagjai a nagy gyászhintókban mentek, orruk előtt ott a zsebkendő készen tartva a könnyek számára, melyek nem akartak előtörni; a temetés-rendezőn és emberein a legmélyebb szomorúság ült, a bérlők kivonúltak gyászban, nem a meghalt, hanem az élő földesúr kedvéért; a környékbeli birtokosság kocsijai mind ott voltak, óránkint három mérföldet haladva, bánatosan és üresen; a pap remegő hangon siratta el „elköltözött testvérünket az Úrban". Míg egy ilyen ember itt van a földön, körülveszszük mutatós, hangzatos szertartással; ravatalra rakjuk, feldiszítjük bársonynyal és arany szögekkel, aztán, mikor eltemettük, lezárjuk iránta való tartozásunkat egy nehéz kővel, a melyet hazugságokkal írtunk tele. Crawley Bute úr káplánja, egy élénk, eszes oxfordi fiatal ember, meg Pitt báró ültek össze, hogy a latin síriratot megszerkeszszék; az előbbi aztán megtartotta a klasszikus jellegü szent beszédet, megindítóan kérve a rokonokat, hogy ne adják át magukat teljesen a fájdalomnak és erősítsék meg lelküket; majd arra czélzott a legtiszteletteljesebb diszkréczióval, hogy hiszen majd eljön a nap, a mikor ők is valamennyien áthaladnak azon a sötét kapun, mely most zárúlt be feledhetetlen atyjuk, illetve nagyatyjuk, apósuk, bátyjuk mögött. Mikor ez is véget ért, a bérlők, a parasztok lóra ültek ismét, hogy hazakoczogjanak, vagy ott maradtak egy kis frissítőre a sörházban. A környékbeli kocsisok előbb megebédeltek

a kastély cseléd-ebédlőjében, aztán azok is szétoszlottak. A temetési vállalkozó emberei leszedték a redőzetet, a zsinórokat, gyertyákat, bársonyt, struczcztollakat és feltelepedtek a kocsijukra. A mint a nagy kapun kikanyarodva, a lovak is ügetésbe mentek át a lépésből, az embereknek a megrendelt gyásztól merev arcza is visszasímúlt természetes vonalaiba s nemsokára látni lehetett alakjukat, mint fekete foltokat a kocsma előtt állók tömegében, a mint ónkupájukon meg-megcsillant a napfény, mikor emelgették. Az öreg báró tolószékét kitették a kerti félszerbe, a hol a kertész eszközei álltak; az egyik kutya néha vonított egy-egy kicsit, mert a gazdáját nem találta, de más hang nem is hallatszott a fölötte való kesergés szava gyanánt, a ki pedig hatvan éven át volt ura a kastélynak.

Mivel a foglyok igen nagy számban voltak az idén s mivel a fogolyvadászat jóformán kötelessége egy rangbéli angol úrnak, azért a gyászeset okozta első rázkódtatás elmúltával Pitt is kiment itt-ott, hogy a vadászat örömeit élvezze és látni lehetett a réteken, gyászszalagos, fehér kalapban. Néha, megható alázatossággal, nem vitt magával puskát, csak egy békés bambuszbotot, s úgy járt a répaföldek, tarlók között, s az a gondolat, hogy az immár mind az övé, sok csendes gyönyörűséget szerzett neki, mialatt Rawdon és a hajtók mellette ropogtatták a puskáikat. Pitt birtoka és pénze nagy hatással volt Rawdon viselkedésére. A teljesen pénztelen katona egész alázatos kezdett lenni bátyjával szemben, nem nézte le többé asszonyias voltáért. Türelemmel hallgatta a csatornázásra, építkezésre vonatkozó terveket; az istálló köréből való dolgokhoz hozzáadta a maga véleményét, és engedelmesen ment be a városba, hogy egy eladásra kínált pejt megnézzen, jó lesz-e az hátasló gyanánt Janka grófnőnek; sőt arra is ajánlkozott, hogy betanítja a lovat. Szóval az izgága dragonyos egészen alkalmas öcsnek bizonyúlt a bárói házban. Hazulról, Londonból, rendesen kapta a tudósításokat Briggstől a kis Rawdont illetőleg, sőt Rawdon maga is írt: — Én nagyon jól vagyok. Remélem, a papa is nagyon jól van. És remélem, a mama is nagyon jól van. Az én ponym

Nagyon jól van. Sokszor elvisznek Lovagolni a parkba. Már tudok Ügetni. Láttam azt a kis Fiút, a ki egyszer velem lovagolt. De mikor vele ügetett a ló, Sírt. Én nem sírok. — Rawdon felolvasta az ilyen leveleket bátyjának, meg Janka grófnőnek is, s ez el volt tőlük ragadtatva. A báró megígérte, hogy a fiú iskoláztatását ő fogja fizetni, a jó kis grófnő átadott Rebekkának egy ötfontos bankjegyet, hogy vegyen rajta ajándékot Rawdonnak, ha hazamegy.

Nap nap után múlt a csöndes időtöltés közt, a milyen a vidéki úri hölgyeket kielégíti. Az étkezések előtt pontosan megszólalt a csengetyű, reggeli előtt imádkoztak, reggeli után a leányok zongoráztak s most Rebekka is játszott velük. Aztán erős talpú czipőt húztak és kimentek sétálni, túl a park kerítésén, ki a mezőkre, vagy lecsapva a parasztházakra a grófné könyveivel és orvosságaival. Néha, mikor a grófné kikocsizott, Rebekka is ott ült mellette s áhítattal hallgatta. Esténként Händelt és Haydnt játszotta a családnak, vagy békésen kötögetett egy nagy gyapjúkendőt, mintha erre született volna, s holtig így akarná folytatni, míg csak elaggva sírba nem száll, bánatot és jó csomó értékpapirt hagyva maga után; mintha nem lesnének megint reá a szegénység, a hitelezők, a gondok, a hazudozás és cselszövés kényszere, a mint innen kilép.

Sokszor elgondolta: — Nem valami nehéz feladat egy vidéki nagybirtokos feleségének lenni. Azt hiszem, én is tudnék jó asszony lenni évi ötezer font jövedelem mellett. Én is el tudnám fecsérelni az időt a gyerekszobában; és megszámolnám az őszibaraczkokat a fákon. Megöntözném a virágokat az üvegházban és lecsipkedném a muskátlik száraz leveleit. Elkérdezgetném az öreg asszonyokat a köszvényük felől és küldenék levest a betegeknek. Nem hiszem, hogy megsínyleném ötezer font évi jövedelemből. Ebédre járnék tíz mérföldnyi kerületben s még azt is meg tudnám tenni, hogy harmadéves divat szerint öltözzem és hogy a templomban ébren maradjak a családi padban a prédikáczió alatt, vagy a függöny mellett szunyókálnék, leeresztett fátyollal. És ezek a gazdagok az ilyesmikre olyan büszkék. Pén-

zük van, az az egész. És ha adnak egy ötfontos bankjegyet, nagylelkűeknek képzelik magukat, bennünket pedig lenéznek, mert rászorulunk.

És ki tudja, nem volt-e Rebekkának igaza, mikor azt gondolta, hogy a pénz okozta a különbséget közte és egy kifogástalan asszony közt. Ki meri magát jobbnak tartani felebarátjánál, ha számon tartja a kísértést? Szerencse és vagyon nem teszi becsületessé az embert, de megtarthatja a becsület útján. Mikor a polgármester úr pezsgős lakomáról hajtat haza, nem száll ki a kocsijából, hogy ellopjon egy ürüczombot, de éheztessék csak, akkor majd meglátjuk, nem lop-e egy kenyeret, ha módja lesz rá? Becky így azzal vígasztalta magát, hogy gondolatban összemérte a jó és rossz esélyeit és elosztását a világban.

Bejárta a régi helyeket, a kerti utakat, mezőt, erdőt, tavakat, a régi ház szobáit, a hol régente egypár esztendőt élt át. Ott volt fiatal, legalább aránylag, mert nem emlékezett rá, hogy valaha igazán fiatal lett volna; visszagondolt akkori érzéseire és gondolataira, s összemérte azokat a mostaniakkal, mikor már ismerte a világot s az előkelőket és fölemelkedett régi szegénységéből.

— Feljebb jutottam a világban, mert eszem van, — gondolta; — a világ legnagyobb része pedig bolond. Most már nem bírnék visszamenni olyanok közé, a kiket apám műtermében láttam; most rendjeles, térdszalagos urak járnak hozzám, a szegény éhenkórász művészek helyett, a kik a zsebükben hordtak egy-egy tekercs kapadohányt. Nemesember az uram, grófkisasszony a sógornőm, ebben a házban, a hol nem sokkal voltam több cselédnél. Mennyivel magasabban állok a társadalomban, mint mikor szép szóval, hízelgéssel kellett egy kis teát meg czukrot kikönyörögnöm hitelre a füszerestől. — Mi lett volna, ha akkor férjhez megyek Ferenczhez, a ki úgy bolondúlt utánam? No, szegényebb akkor se volnék. Hejh, odaadnám én ezt a nagy ismeretséget és rokonságot egy csomó értékpapirért. — S Becky csakugyan így gondolkozott, s biztos part után vágyakozott.

Talán itt-ott az is eszébe ötlött, hogy ha mindig be-

csületesen, szerényen viselkedett volna, ha teljesíti a kötelességét és igazsággal, egyenesen halad az útján, — ez épp olyan közel hozhatta volna a boldogsághoz, mint az az út, a melyet maga választott magának; — de Becky megszokta, hogy az ilyen kísértő gondolatokat kikerülje nagy óvatossággal, mint a leányok meg a kis unokák Queen's Crawleyban azt a szobát, a hol a nagyatyjuk ravatala állt. Kerülte, talán meg is vetette az ilyen gondolatokat, vagy legalább is most már oda volt kötve a maga útjához, s nem térhetett vissza, mert már nagyon is messze ment. S én erősen hiszem, hogy az erkölcsi érzék az, a mely az ember összes érzékei közt a legkevésbbé tevékeny és a legkönnyebben altatható, némítható el, sokaknál pedig fel sem ébred. A mitől félünk, az az, hogy megtudják és hogy így megszégyenülünk, felsülünk, de maga a rossz, helytelen tett tudata igen kevés nehéz perczet szokott szerezni az embereknek a hiúság vásárában.

Így Rebekka annyi barátot szerzett magának Queen's Crawleyben, a mennyit csak lehetett.

Mikor végre eljött az indulás napja, Janka férjével együtt a legnagyobb melegséggel búcsúzott el tőlük, s valamennyien örültek annak az időnek, mikor a londoni ház már át lesz alakítva, s így aztán megint együtt lehetnek. Az özvegy grófné egész csomó orvosságot készített össze Rebekkának, valamint levelet is küldött vele Grills nagytiszteletű úrnak, kérve ezt, hogy igyekezzék a még megmenthető lelket kikapni a kárhozat tüzéből. Az állomásra Pitt kísérte el őket négylovas kocsin; a holmijuk már előre ment egy konyhakocsin, a mely vaddal is meg volt rakva.

— Milyen boldog lehetsz most, hogy azt a kedves kis fiadat meglátod ismét, — mondta Janka a búcsúzáskor.

— Óh, olyan boldog vagyok, — felelt Rebekka égre emelt szemmel. Boldognak boldog volt egyrészt, hogy menekülhetett e helyről, de másrészt meg nagyon kínos volt neki az elmenetel gondolata. Queen's Crawleyt rettentő unalmas, ostoba világnak találta, de viszont valami tisztább levegő volt itt, mint a mihez a maga vil-

gában volt szokva. Mindenki úntatta, de mindenki szíves volt itt hozzá. — Mindez az értékpapirok régóta való birtokától van, — mondta magában Becky, és valószinüleg nem csalódott.

De azért a londoni lámpák mégis csak vígan fénylettek, mikor a postakocsi begördült a Piccadillyre; — otthon pedig, a Curzon-útczai lakásban, Briggs gyönyörű, lobogó tüzet rakatott a kandallóban és a kis Rawdon fenn maradt, hogy a papát, mamát, még aznap este láthassa.

NEGYVENKETTEDIK FEJEZET.

Az Osborne-családról.

Régóta nem láttuk már régi barátunkat, a Russel-squarei Osbornet. Mióta nem láttuk, nem sok vídám napot élt át. Több olyan dolog is történt, a mi egyáltalán nem szolgált arra, hogy jókedve legyen és nem egyszer máskép fordult, mint ő akarta. Az ilyen esetek mindig rendkívül kínosan érintették a makacs, önző öreg embert; és most, hogy azóta a kor, a köszvény, a csalódások is hozzájárultak, a hatás még rosszabb volt. Merev fekete haja György halála után hirtelen őszülni kezdett; arcza vörösebb lett, keze meg mindegyre jobban reszketett, mikor ebédutáni pohár borát kitöltötte. Az irnokainak nehéz sorsuk volt mellette, de otthon, a családja sem volt boldogabb. Nem tudom, hogy Rebekka, a ki pedig olyan boldogítónak képzelte a pénzt, vajon elcserélte volna-e a maga szegény, de érdekes, izgalmakkal, merész sakkhúzásokkal telt életét Osborne úr örömtelen gazdagságával. Azt is elkövette az öreg úr, hogy feleségül kérte Swartz kisasszonyt, de ennek a hozzátartozói haraggal és megvetéssel utasították vissza az ajánlatot, és a leányt egy skót főúri család fiához adták nőül. Képes lett volna akármilyen alacsony sorsú nőt elvenni, csakhogy tiranizálhassa, de mivel néki tetsző nem akadt, csak a hajadon leánya fölött zsarnokoskodott. Osborne kisasszonynak gyönyörű kocsija volt, szép lovai; és ebédnél ott ült a lehető legnehezebb ezüsttel megrakott asztal-

nál. Volt külön bank-könyve, volt inasa, a ki kísérte, ha valahová ment; ismerősök, kereskedők, mind úgy hódoltak előtte, a mint egy ilyen örökösnőt megillet; de azért mégis keserves élete volt. A lelenczházbeli kis leányok, ott nem messze a háztól, vagy a legutolsó szolgálók, lenn a konyhájukban, vígabban töltötték az életüket, mint ez a szerencsétlen és immár középkorú hölgy.

Bullock Frigyes, Esqu. a Bullock, Hulker és Bullock házból, végre csakugyan elvette Osborne Máriát, de nem minden nehézség nélkül. Mikor ugyanis György meghalt, a vőlegény rögtön elkezdte sürgetni, hogy az öreg úr a vagyon felét Máriára írassa, sőt mi több, jelezte is, hogy addig „nem áll kötélnek" (saját kifejezését használva), míg ez meg nem történik. Osborne meg azt mondta, hogy Frigyes már „vállalta" a leányt húszezer fonttal, és ő többre nem kötelezi magát. — Ha Frigyes rááll így, jöjjön, az övé; ha nem, menjen és akaszsza föl magát. — Frigyes, a kinek a reményei száz perczenttel emelkedtek, mikor az öreg úr Györgyöt kitagadta, most aljasan rászedettnek érezte magát és elkezdett úgy viselkedni, mintha egyáltalán nem is tekintené magát többé vőlegénynek. Erre az öreg Osborne visszavonta a bankletéteit a Hulker és Bullock háztól és lovagkorbácscsal ment el a börzére, hogy végigvágjon vele egy bizonyos aljas gazemberen, a kit nem akart megnevezni. Egyáltalában nagyon tüzeskedett. Osborne Johanna részvétét fejezte ki húga előtt: — Mindig mondtam neked, Mária, hogy csak a pénzedet szereti, nem téged, — mondta csillapítólag.

— Nos, akkor is engem választott, és az *én* pénzemet; nem pedig téged a *tieddel,* — pattant fel Mária, felkapva a fejét.

A szakítás azonban csak ideiglenes volt, mert Frigyesnek atyja, a czégtársak meg üzletbarátok, azt tanácsolták, hogy csak vegye el Máriát azért így, a névérték csökkenésével is, a mondott összeggel, a melynek fele az esküvő napján utalványozandó ki, fele pedig írásban adatik; hiszen azért meglesz a kilátása a vagyon többi részére Osborne úr halála után. Így aztán Frigyes

újra „igába görbedt", mint maga mondta, s az öreg Hulkert küldte el békíteni Osbornehez. Azt adta okúl, hogy atyja tudni sem akar a házasságról, de ő becsületesen állni akar a szavának. Osborne durczásan ugyan, de mégis visszafogadta, a minek azt adhatjuk okául, hogy a Hulker és Bullock czég rokonságban állt több West-End-beli főúri családdal. És hiába, az is valami, ha az ember azt mondhatja az ismerőseinek: — A vőm, tetszik tudni, a Hulker és Bullock czég beltagja; és a leányom sógornője, tetszik tudni, Lady Mango Mária, ő nagyméltóságának Castlemouldy grófnak a leánya. — Osborne képzelete már a maga házát is főúri társasággal népesítette be. Így aztán megbocsátott a fiatal Bullocknak és az esküvő végbement.

Fényes, nagy dolog volt; a villásreggelit a vőlegény családja adta, mert lakásuk közel volt a Hanover-téri Szt-György-kápolnához, a hol a szertartás lefolyt. Ott voltak azok jóformán mind, a kik az arisztokrácziából a bankár-világba kerültek bele házasság révén; ezek mind beleírták a nevüket a könyvbe. Ott volt Mango a bárói születésű feleségével; drága kis leányaikkal, mert Gwendoline és Guinever nyoszolyó-lányok voltak; Bludger gárda-ezredes, Lord Levant fia, Castletoddy grófék; aztán M'Mull János úr ő méltósága a feleségével, született Swartz Rhodával és sok más olyan előkelőség, a ki a curchillbeli bankárnegyedet nemesíti meg. A fiatal pár háza a Berkeley-tér közelében volt; Rochamptonban pedig egy kis villájuk volt nyári tartózkodásra. Frigyesről családjának nőtagjai általában azt tartották, hogy *mèsalliance*-ot kötött; azok a hölgyek, a kiknek a nagyapja árvaházi iskolában nevelkedett, de a kik most rokonságban álltak nem egygyel a legelőkelőbb családok közül. S így mikor Mária összeállította könyvében a látogatások jegyzékét, csak kötelességét teljesítette azzal, hogy a származás hibáit ellensúlyozta ismerőseinek megválogatásával és annak erős feltevésével, hogy atyjával és nővérével a lehető legkevesebbet fog érintkezni.

Az persze őrültség lett volna, hogy az öreg úrral teljesen szakítsanak, mikor onnan még olyan sokat lehetett várni. Ezt Frigyes nem engedte volna. Hanem hát

Mária még fiatal volt és tapasztalatlan, s nem tudta érzelmeit eltitkolni. Azzal tehát, hogy atyját és nővérét csak a harmadrangú társaságnak adott ebédekre hítta meg és hogy akkor is hidegen bánt velük, továbbá azzal, hogy a Russel-teret aggodalmasan kerülte és atyjának is könyörgött, hogy az Istenért, költözzék már el arról a közönséges, nyárspolgárias helyről: — mindezzel, mondom, többet rontott, mint a mennyit Frigyes minden diplomácziája jóvá bírt volna tenni.

— Ügy, hát neki a Russel-tér már nem elég jó? — kiáltotta az öreg Osborne, mérgesen rántva föl a kocsi ablakát, mikor egy este Johannával Bullock-éktól jöttek. — Hát az apjának, nénjének, már a maradékból kiállított morzsa-vacsora is jó? Akármi legyek, ha a mai *swarry*-nak az *ontrey*-i* nem tegnapiak voltak. Azért nem fáradok ide, hogy city-beli kereskedőket lássak, ha a lányom nekem csak azokat híjja meg, a főurak társaságát meg magának tartja. Főurak! Pfh! Én csak egyszerű angol kalmár vagyok, az én, de azért mellényzsebemből is kifizetek egypár rongyos bárót. Lordok! Na ugyan! egyiküket egyszer valakivel láttam czimborálni, a kihez én a csizmámat sem törülném. Hát nem akarnak a Russel-Squarere járni? Mi? Azt tudom, hogy az én asztalomon jobb bor meg nehezebb ezüst van, mint akármelyiküknél, és hogy én drágább ebédet tudok a mahagóni-asztalomra adatni, mint a milyeneket a szemükkel láttak azok a csúszó-mászó, futó bolondok. Hajts, kocsis! Siessünk vissza a Russel-térre, hahaha! — És keserű nevetéssel vágta bele magát a kocsi sarkába. Az öreg úr nem ritkán vígasztalta magát saját érdemeiről való efféle elmélkedésekkel. Johanna sem érezhetett másképp, mint atyja; mindketten nagyon meg voltak sértve Mária viselkedése miatt; úgy, hogy mikor Bullockék elsőszülött fiát, Bullock Augustus Howard Stanley Devereux Frigyest keresztelték és az öreg urat is meghívták a szertartásra, ez megelégedett azzal, hogy egy vert aranypoharat küldött az unokájának, ebben húsz guineát a dajka számára. — Azt tudom, hogy ez is több, mint a

* Az angol minden dupla e-t i-nek ejt; a francia e n orrhangot o n-nak. Ezért ejti a s o i r é e-t meg az e n t r é e-t így.

mennyit azoktól a híres, előkelő rokonoktól fog kapni, — gondolta és nem ment el a szertartásra. Az ajándék Bullockéknál azonban nagy megelégedést keltett; Mária azt képzelte, hogy kedvencze apjának, és Frigyes a legjobbat jósolta fia és örököse számára.

Gondolhatni, hogy Miss Osborne milyen lelki gyötrelmek között olvasta Russel-téri magányában a *Morning Post*-ot, mikor ebben az elegáns összejövetelek rovatában a huga ruhája is hosszasan le volt írva a Bullock Frederika bárónė báljáról szóló tudósítás alkalmával. Johanna életében szó sem lehetett ilyen dicsőségről. Kietlen élet volt az övé. Télen, azokon a hideg, sötét reggeleken fel kellett kelnie, hogy az atyja teáját kitöltse, mert az öreg úr fellármázta az egész házat, ha teája félkilenczre készen nem volt. Szólni pedig nem szólt hozzá az öreg úr, csak beletemetkezett a reggeli lapjába; Johanna pedig ott ült szótlanúl az asztal másik végén, hallgatva a szamovár zubogását. Mikor aztán az öreg úr megette a szokott mennyiségű forró vajas-zsemlyéjét és megitta a teáját, elment féltízkor a Citybe. Johanna ilyenkor magára maradt egészen estig; tehette, a mi neki tetszett; elmehetett bevásárolni a boltokba, a hol a kereskedők kétrét görnyedtek előtte; elmehetett az üzletbarátok családjainak nagy, mogorva gazdag házaiba, hogy ott hagyja a maga névjegyét meg az atyjáét; vagy ott ülhetett a himzésén dolgozva a magányos fogadó-szobában, vendégekre várva, a hol az Iphigéniásóra ketyegése olyan panaszosan hangosnak tetszett ebben a nagy csendben.

A kandalló fölötti nagy tükör a consol fölötti szemközti tükörrel úgy megsokszorosította a tüllel behúzott csillár képét, s a csillártokok egész sora enyészett el a távolban, úgy, hogy Johanna azt képzelhette, mintha egész sor fogadóterem nyílnék egymásba. Ha levette is a kordován bőr-takarót a pompás hangverseny-zongoráról és elkezdett valamit játszani, az is olyan búsan hangzott, a mint a nagy, csendes ház visszhangját fölverte. György arczképe nem volt már ott a falon, azt felvitték a lomtárba, fenn a felső emeleten; s apa és leánya, ha gondoltak is az elhaltra, mint a hogy' sokszor

érezték, beszélni nem beszéltek az egykor annyira bálványozott fiúról, soha, és egymásról, hogy mind a ketten rágondolnak.

Öt órakor Osborne hazajött ebédre, melyet nagy szótlanságban költöttek el; a csendet ritkán törték meg, kivéve, ha az öreg úr káromkodott, mikor az étel nem ízlett neki. Havonként kétszer azonban társaság volt náluk; Osborne rang- és kortársai; Dr. Gulp a feleségével, Mr. Fowyer, ügyvéd, — a ki a west-endi arisztokrácziával bizalmas lábon állt; az öreg Livermore, egy májbajos indiai ezredes, nőstül; a vén ügyész, Mr. Toffy, a feleségével; s néha az öreg Coffin, szintén feleségestül; ez a Coffin egy igen kiváló büntető-jogász volt, híres nagy akasztató a bírák között. Mikor ő Osbornéknél ebédelt, az ő kedves fakó portói borát szolgálták fel.

Ezek az ismerősök a vén kalmár pompás ebédeit hasonlókkal is viszonozták. Iddogálás után folyt a whist; a kocsik féltizenegyre voltak visszarendelve. Sok dúsgazdag ember, a kire a magunkféle szegény ördögök irigységgel néznek, tengődik az itt leírt módon.

Johanna úgyszólván sohasem látott hatvan éven alul levő férfit s az egyetlen nőtelen ismerősük a híres Mr. Smirk doktor volt csupán.

Azt nem mondom, hogy semmi, egyáltalán semmi nem történt, a mi ezt a nagy egyhangúságot egy kicsit megzavarta, mert hiszen történt volt bizony a szegény Johanna életében valami, a mi aztán az öreg Osbornet még mogorvábbá, indulatosabbá tette, mint a milyen már amúgy is volt természete, gőgje, meg a kelleténél gazdagabb táplálkozás folytán.

Ez az esemény Wirt kisasszonynyal volt összefüggésben. Volt ugyanis ennek egy festő unokatestvére; a ki azóta igen híres arczképfestő lett és tagja a királyi művész-akadémiának, a ki azonban akkor még örült, hogy rajzórákat adhatott a jó családok leányainak. Smee úr azóta már azt is elfeledte, hol van a polgárias Russel-tér, de 1818-ban még örömest járt el oda, hogy Osborne kisasszonynak órákat adjon.

Smee úr, (a ki ezelőtt Sharpnak volt a tanítványa, valami elzüllött, korhely, eladósodott embernek,.: a

azonban alaposan értette a festést, mint mondták), — rokona volt Wirt kisasszonynak. Ez mutatta be Osborne Johannának, kinek szíve és keze még mindig szabad volt, több befejezetlen udvarlási ügy ellenére is; és a festő azonnal nagy vonzalmat érzett a leány iránt, a mit ez remélhetőleg viszonzott is. Nem tudom, mennyi része volt Wirt kisasszonynak a dolog tovább fejlődésében; nem tudom, magukra hagyta-e őket sokszor, mikor tanító és tanítvány együtt festegettek; azt sem tudom, kötött-e ki magának részt abból a pénzből, melyhez, mint Johanna hozományához, kedvező esetben ő segítette volna hozzá az unokatestvérét; elég az hozzá, hogy mikor egyszer valaki czélzást ejtett el Osborne előtt a dologra nézve, ez hirtelen és váratlanúl hazajött egyszer és a bambuszbotjával lépett be a szobába, a hol a rajzleczke folyt; ott a rajztanár is, a tanítvány is, meg a társalgónő is halotthalványan meredtek rá; Osborne pedig menten kiutasította a festőt, fenyegetőzve, hogy minden csontját összetöri, ha még egyszer itt találja. Egy félóra múlva Wirt kisasszony is elment a házból és Osborne maga rúgta le a ládáját a lépcsőn, majd öklével fenyegetett a bérkocsi után.

Johanna ezután napokig a maga szobájában maradt; társalgónőt azonban nem szabad volt tartania többé. Apja megesküdött, hogy egy fillért sem ád neki, ha beleegyezése nélkül sző férjhezmenési terveket; azonkívül pedig, mivel szüksége van valakire, a ki a házát vezesse, amúgy sem akarja férjhez adni; — így aztán Johannának is ki kellett vernie a fejéből minden olyan tervet, a mihez Cupidónak valami köze lehetett volna. Míg apja élt, meg kellett nyugodnia sorsában, s vén leánynak maradva, tengette egyhangú életét. — A nővérének ezalatt egyre díszesebb nevekre keresztelték a gyerekeit; s a két testvér között mind lazább és lazább lett a kötelék. — Johanna meg én nem mozgunk ugyanazon körben, — mondta néha Bullockné. — Hiszen én azért természetesen testvéremnek tekintem, — a mi azt jelenti, — eh, ugyan mit jelent az, ha egy asszony azt mondja, hogy hiszen ő azért testvérének tekinti még a testvérét?

Elbeszéltük, hogy a Dobbin kisasszonyok egy szép villában laktak Denmark Hillen, atyjukkal; kertjükben dúsan termett a szőlő meg az őszibaraczk, a kis Osborne Györgynek örömére. A kisasszonyok, a kik gyakran meglátogatták Emiliát, néha Osborne Johannához is elmentek. Valószínűleg ezek a látogatások is az Indiában élő őrnagy bátyjok utasításából történtek, (mert hiszen Vilmos iránt atyjuk is határtalan tisztelettel viseltetett), mert ez még mindig nem mondott le a reményről, hogy az öreg Osborne majd csak meglágyúl fiának özvegye és árvája iránt, s ha időközben hall itt-ott róluk, az csak javukra lesz. Hát hiszen beszéltek is Emiliáról a Dobbin-leányok Johannának, az már igaz. Elmondták neki, hogy Sedleyék milyen egyszerű kis házban laknak, hogy milyen szegények; hogy Emilia most is csak olyan érzelgős, limonádé kedélyü, jelentéktelen kis jószág, a milyen mindig volt és hogy nem értik, mit találhatnak rajta olyan emberek, mint Vilmos, meg szegény, kedves Osborne kapitány; — hanem hogy a fiú igazán a leggyönyörűbb gyermek, a kit valaha láttak, — mert hiszen a gyermekek iránt csaknem minden nő szíve felenged, a legelsavanyodottabb öreg kisasszony is nyájas hozzájuk.

Egy nap a Dobbin kisasszonyok ismételt kérésére eleresztette Emilia Gyurikát hozzájuk egész napra; maga pedig azzal akarta tölteni a nap egy részét, hogy levelet írt Indiába az őrnagynak. Szerencsét kívánt neki, mert hiszen a nővéreitől éppen most hallotta a nagy hírt. Kérni fogja az Istent, hogy boldog legyen ő is, a menyasszonya is, a kit választott. Köszönte neki egész hálával azt a sok ezer jelét az igaz barátságnak, melyek szomorúságában annyi vigasztalására voltak. Aztán Gyurikáról írt neki újságokat és megírta, hogy éppen ma is, mikor ezeket írja, az őrnagy nővérei vitték magukkal. Aláhúzott szó igen sok volt a levélben, az aláírás pedig az volt: szeretettel és barátsággal híve Osborne-né. Furcsa, de ez egyszer elfelejtett üdvözletet küldeni O'Dowdnénak, mint azt pedig rendesen tette; — Glorvinát pedig nem említette névszerint, csak körülírva és aláhúzva, mint a *menyasszonyt*, a kire *áldást*

kért. De az őrnagy vőlegénységének híre fölszabadította a megszokott tartózkodás alól s most már elmondhatta, mennyi hálával és szeretettel van iránta, s örült ezt érezni is, elmondani is. Azt pedig, hogy ő féltékeny lenne Glorvinára (Glorvinára? Hogy' is ne!) Emilia megbotránkozással utasította vissza, ha egy mennybéli angyal jött volna is vele ezt tudtani.

Mikor Gyurikát aznap este Dobbin úr ő méltóságának a kocsisa hazahozta a szép kis pony-fogatban, Emilia látta, hogy a gyermek nyakában óra van, szép óra aranyláncon. Azt mondta, hogy egy néni adta neki; a néni nem volt szép és nagyon sokat sírt és őt sokszor megcsókolta. De ő nem szerette azt a nénit. Hanem a szőlőt igen. És ő csak a mamát szereti. Emilia összerezzent. Az érzékeny lélek már veszedelmet gyanított abból is, hogy férje családjából látta valaki a gyermeket.

Johanna ebédre hazasietett Dobbinéktól. Az öreg úr az nap valami igen szerencsés üzletet kötött a Cityben és meglehetős jó kedvvel tért haza, elannyira, hogy még Johanna izgatott kedélyhangulatát is észre vette:
— No, mi baj? — kérdezte:

Johanna aztán sírásba tört ki s úgy felelte: — Oh, uram, láttam a kis Györgyöt. Olyan szép, mint valami angyal és — annyira hasonlít — — ! Az öreg ember ott szemben nem szólt rá, nem mondott semmit, csak remegni kezdett minden porczikája.

NEGYVENHARMADIK FEJEZET.

„Vízen át, légen át.“

A meglepett olvasó kénytelen lesz egyszerre tízezer mérföldet repülni a tengerek fölött, hogy eljusson a mi indiai birodalmunkhoz tartozó Madras kerületnek Bundlegunge nevű városába, a hol egy jó ismerős ezred van helyőrségen, vitéz ezredesüknek, O'Dowd Mihály lovagnak vezérlete alatt. A kövér ezredessel szemben a múló idő igen kegyelmesnek mutatkozott, mint azokkal

rendesen, a kiknek jó gyomra és jó kedélye van és a kik nem túlságos sokat gyötrik magukat elméjük erőltetésével. A tiffinnél derekasan kezeli a kést és villát, nem kevésbbé az ebédnél. Ebédje után oly nyugodtan szívja hookah-ját, mialatt a felesége zsörtölődik vele, mint a mily nyugodt volt a waterloo-i kartácstűzben is. De az évek, meg az indiai hőség a Molloy-ak és Malony-ak ivadékának tevékenységét és ékesszólását sem csökkentette. Ő méltósága, az ezredesné, épp annyira otthon van Madrasban, mint volt Brüsszelben, egyforma jól érzi magát sátra alatt és kőházában. Mikor az ezredet ide helyezték, ő méltósága a királyi elefántok egyikének hátán vonúlt be. Dicső látvány volt! Azóta pedig, szintén elefántháton ülve, már tigrisvadászaton is megfordult. Bennszülött fejedelmek látták vendégül; meghívták a zenanájukba, s olyan shawlokat és ékszereket ajánlottak föl neki, hogy majd a szíve szakadt meg, mikor vissza kellett utasítania. Minden fegyvernem őrsége tiszteleg neki, a hol elhalad és O'Dowdné erre nagy komolysággal érinti meg a kalapját. Csakugyan, Lady O'Dowd egyike a legelőkelőbb hölgyeknek a madrasi kerületben. Ma is sokan emlegetik még Sir Smith Minos fő ítélőbírónak feleségével való összetűzését, a mikor O'Dowdné a szeme közé csettentett az ujjaival s megmondta neki, hogy csak várja, míg majd *ő* egy rongyos czivil felesége mögött megy. S arra is emlékeznek, noha ma már huszonöt éve, mikor a kormányzói palotában O'Dowdné jig-et tánczolva, fáradtra tánczolt két hadsegédet, a madrasi lovasság őrnagyát, meg két államhivatalnokot; s mikor végre Dobbin őrnagy, a Bath-rend *commandeur*-je s az ezred másodparancsnoka, megkérte, hogy vonúljon vissza a buffet-be, akkor *lassata nondum satiata recessit.*

O'Dowd Peggy ma is az, a ki mindig: jószívű, jóságos gondolatban és tettben; természetére heves; parancsolni vágyó; az ő Miskájának kemény zsarnoka; az ezred hölgyeire nézve igazi mumus; a fiatal embereknek pedig valódi édes anyja; betegségükben ő ápolja; minden bajból ő húzza ki s minden vád ellen ő védelmezi, s közöttük mérhetetlen a Lady Peggy népszerűsége. De a kapitánynék meg az altisztnék (az őrnagy nőtlen em-

ber) sokat ráfognak, s azt beszélik, hogy Glorvina nagyon fenn hordja az orrát, Peggy meg mindenki fölött uralkodni akar. S az bizonyos, hogy mikor Kirkné istentiszteleteket kezdett tartani a fiatal embereknek, O'Dowdné szétkaczagta a gyülekezetet s azt mondta Kirk kapitánynénak, hogy ha valaki katonatiszt felesége lehet, ne kívánjon pap lenni; hanem jobb lesz, ha Kirkné inkább megfoltozza az ura kapczáit, mert ugyan rászolgáltak. Ha éppen prédikáczió kell az ezrednek, hát ott vannak az ő nagybátyjának, a dékánusnak a szent beszédjei; azoknál különbet Kirkné már csak nem tud mondani. Annak is O'Dowdné vetett véget, mikor Stubble hadnagy olyan aggasztóan kezdett udvarolni az ezredorvos feleségének. Maga elé czitálta a hadnagyot s azt mondta, hogy rögtön nyilvánossá teszi és megfizetteti Stubblenak ő nála való adósságát (mert a fiú még mindig pazarolt), ha nem kér tüstént szabadságot egészségi szempontból, hogy Délafrikába mehessen. De az is igaz, hogy szegény Poskynét is Peggy fogadta be a házába s ő védelmezte meg, mikor éjjel a férje, az italtól megvadúlva üldözni kezdte, a második pálinkás üveggel hadonászva az asszony felé; — sőt inkább, mikor Poskyn ez eset után kitört a delirium tremens, Peggy ápolta mindvégig s ő szoktatta le az ivásról úgy, hogy a tiszt többé hozzá se nyúlt azóta az italhoz. — Egyszóval, Peggy a bajban a legjobb vígasztaló volt, jó szerencsében pedig a legizgágább barát; önmagáról mindig a lehető legjobb véleménynyel és a jövőre nézve azzal a megdönthetetlen határozattal, hogy az ő akaratának kell teljesűlni.

A többek közt most azt vette a fejébe, hogy Dobbin barátunkhoz hozzáadja O'Dowd Glorvinát, a ki szerinte éppen arra termett, hogy az őrnagyot boldoggá tegye; sokkal inkább, mint az az ügyefogyott kis Emilia, a ki körül annyit tesz-vesz. O'Dowdné jól tudta, hogy az őrnagyra szép summa örökség néz, kitünő katonai és egyéb érdemeit is sokra nézte. Glorvina rendkívül szép, délczeg, rózsás arczszínű, feketehajú, kékszemű leány volt, a ki lovaglásban, zongorázásban bizonyára túltett a cork-i grófság többi hölgyein Irlandban, O'Dowdné ily szavakban adott kifejezést meggyőződésének: — Hát

csak aszondom, őrnagy úr, hogy nézze meg Glorvinát, hogy' lép az be a szobába. No, egy kicsit különb ám, mint az a szegény kis Osborne-né, a ki mintha kettőt se tudna számolni. Ez lenne magának való leány; — mer hát maga csöndes ember, nem sok vizet zavar, hát elkelne, hogy valaki legyen, a kinek forogjon a nyelve maga helett is. Nem mondom, hogy a sógorném szakasztott olyan nagyúri vérből való, mint a Malony-ak, no de azért akármelyik angol főúri ház szívesen fogadná, mer mégis régi család, az a'!

Mielőtt Glorvinára nézve azt határozták volna, hogy az őrnagyot hódítsa meg, be kell vallanunk, hogy megelőzőleg már elég sok emberen próbálgatta a hatalmát. Dublinban egy seasont mulatott keresztül s ki tudja, hogy Killarneyben, Mallowban, Corkban összevéve hányat. Egy kicsit majdnem valamennyi tiszt udvarolt neki mind e városok helyőrségeiből, valamint a környékbeli nőtlen birtokosok is. Már vagy hatszor állott a menyasszonyság küszöbén. Most, Madras felé jőve, egész úton kaczérkodott a kapitánynyal meg a másodtiszttel s itt, a kormányzóság egyik városában is átélt egy seasont bátyja és sógornője házánál, a kik akkor még ott laktak, az őrnagy pedig a katonai állomáson. Ott is mindenki bámulta, mindenki tánczolt vele, de feleségül senki sem kérte, vagy legalább egy sem olyan, a kivel érdemes lett volna törődni, egy pár fiatal tiszt epedt utána, meg egy-két tejfölös szájú czivil, de lassanként Glorvinánál fiatalabb leányok is kezdtek sorra férjhez menni előtte. Vannak nők, néha igen szépek is, a kiknek nincs szerencséjük az életben. Hirtelenében beleszeretnek valakibe, sétálnak és lovagolnak a fél katonai schematismussal, s negyven éves korukban is kisasszonyok, mint az O'Grady kisasszonyok. Glorvina ugyan megmaradt a mellett, hogy ha O'Dowdné nem patvarkodik a bíró nejével, ma a Mr. Chutney felesége lehetne, a polgári kormányzóság főnökéé, a ki éppen meg akarta kérni, (később azonban Miss Dolbyt vette el, nagyon fiatal leányt, a ki éppen a nevelőből jött haza Európából).

O'Dowdné és Glorvina ugyan tízszer is összeszólalkoztak egy nap s igazán az ezrednek angyali türelme

kellett hozzá, hogy ez a két szünet nélkül daráló fehércseléd meg ne őrjitse; de volt egy dolog, a mire nézve teljesen egyet értettek s ez az volt, hogy az őrnagynak el kell vennie Glorvinát, s a míg be nem adja a derekát, addig nem hagyják békén. Glorvina hozzá is látott az ostromhoz, nem riadva vissza korábbi vereségeitől. Valahányszor eljött az őrnagy, irlandi dalokat énekelt neki s annyiszor és annyi érzéssel dalolta el neki, hogy: „Eljösz-e vélem a berekbe?“ hogy igazán csoda, mint állhatott ellen ennek a meghívásnak egy érzékeny szívű ember. Glorvina nem győzött tőle eleget kérdezősködni, hogy mi bántja. Ha pedig az őrnagy kezdett beszélni, Glorvina oly odaadással hallgatta a haditetteket, mint Desdemona és sírt szenvedésein. Mikor megtudta, hogy az őrnagy fuvolázni is szokott, lépten-nyomon arra kérte, hozza el a fuvoláját s kísérje, mikor zongorázik. O'Dowdné fölkelt s ártatlanúl kiment a szobából. Glorvina aztán azt is keresztül vitte, hogy reggeli lovaglásaiban az őrnagy kísérje el úgy, hogy az egész kaszárnya látta őket elindúlni meg visszatérni. Lépten-nyomon írt neki néhány sort valami ürügygyel; kölcsön kérte a könyveit s abban helyeket jegyzett meg nagy, bátor plajbászhúzásokkal; — kölcsön kérte a lovát, a szolgáit, az ezüstjét, a gyaloghintóját; szóval, nem csoda, ha már mindenki biztosra vette a dolgot, még az őrnagy nővérei is.

De Dobbin, bár ily elszántan ostromolták, az egész idő alatt a legkétségbeejtőbb nyugalmat árúlta el. Ha a fiatal tisztek évődtek vele a miatt, hogy Glorvina annyira kitünteti, csak nevetett és azt mondta: — Ugyan, hiszen csak gyakorol rajtam, hogy ki ne tanuljon a mesterségéből; csak úgy, mint a hogy' a Tozerék zongoráján gyakorol, mert azt találja a legalkalmasabb szerszámnak, itt az Isten háta megett. Aztán öreg volnék én meg nagyon viharverte, egy olyan szép kisasszonyhoz, mint Glorvina. — S így aztán lovagolt vele, másolt neki kótákat meg az albumába verseket, sakkozott vele engedelmesen; mert bizony Indiában sok tiszt tölti az idejét ilyen ártatlan mulatsággal, míg a szilajabb természetűek vadkanra meg szalonkára vadásznak, vagy a szivarozásra, játékra,

adják magokat. Az ezredest a felesége váltig lovalta, hogy látogassa meg az őrnagyot és szólítsa föl, hogy nyilatkozzék és ne gyötörjön így egy szegény ártatlan leányt; — ezt azonban az ezredes kereken megtagadta. — Eléggé meglett ember az őrnagy, hogy választani tudjon magának. Majd szól, ha akar. Majd meg tréfásan azt mondta: — Dobbin még nagyon gyerek ahhoz, hogy családot alapítson; elébb engedelmet kér hozzá a mamájától. — Sőt mi több, magának Dobbinnak ezt is megmondta egyszer tréfásan: — Dobbin fiam, résen légy, csak aszondom, mer az asszonyok rosszba törik a fejüket. Az én ezredesném ma kapott ruhákat egy nagy iskátulával, Európábul; te, oszt van abba egy rózsaszínű selyemruha Glorvinának; attul menten véged lesz, ha asszonynak vagy selyemnek egy szikra hatalma van fölötted.

De hát azt bizony nem indította meg sem a szép leány, sem a szép ruha. A mi becsületes barátunknak csak egy nő képe volt a lelkében s az a kép olyan más volt, mint a rózsaszín selyemruhás délczeg Glorvina. Egy gyászruhás, szelíd kis asszonyka, a kinek nagy galambszeme volt meg lágy, selymes barna haja, a ki nem ad szót kéretlenül, s akkor is más a hangja, mint a Glorvináé; egy fiatal anya, a gyermekét mutatva az őrnagynak, rózsás arczú, vidám leányka, a ki dalolva jön le a ház lépcsőjéről a fogadószobába; — úgy, a hogy' először látta; — majd karonfogva Györgygyel, a vőlegényével, boldogan és szerelmesen: ezek a képek töltötték be az őrnagy lelkét éjjel-nappal, mindörökké. Lehet, hogy Emilia nem is hasonlított ahhoz a képhez, melyet róla az őrnagy magának alkotott. Még odahaza, Angolországban látott a testvérei divatlapjában egy képet, a mit egy kicsit hasonlónak talált Emiliához. Kivágta és beleragasztotta az íróasztalába. Pedig hát az egész kép — én láttam — csak egy rövid derekú ruhát ábrázol s a fölött egy megkövült, édeskés mosolyú baba-arczot; — szóval ez a kép sem hasonlított Emiliához, de úgy lehet, talán az sem egészen, a mely az őrnagy lelkében élt; — de hát ugyan ki lát közülünk tisztábban, a ki szerelmes? Vagy boldogabb talán, ha látja a maga tévedését? Dobbin

szeme is e varázs alatt volt. Érzelmeivel sohasem untatta a barátjait, maga pedig nem vesztette el álmát vagy étvágyát a szerelme miatt. A szakálla egy kicsit megderesedett, mióta utoljára láttuk; — és talán egy szép fej lágy barna hajában is van már egy-két ezüst sáv. De a férfi érzelmei nem változtak és szerelme oly friss maradt, oly életteljes ma is, mint a gyermekkor emlékei.

Tudjuk, hogy a két Dobbin kisasszony és Emilia voltak az őrnagy levelezői Európából. Osbornené utolsó levelében őszinte igaz szívvel kívánt neki szerencsét Miss O'Dowddal való egybekeléséhez. A levélben írta:

„Nővére éppen most volt nálam és egy *érdekes hirt* közölt velem, a melyre nézve *legőszintébb szivvel szerencsét kivánok.* Remélem, hogy az a hölgy, a kivel *szövetséget* köt egy életre, minden tekintetben méltó lesz ahhoz, a ki maga csupa jóság és nemesség. Egy ilyen szegény özvegy csak imádságát tudja önöknek adni és legszívesebb jókívánatait *jövendő boldogságukhoz.* Gyurika ezer üdvözletet küld *a jó keresztapának* és kéri, hogy tartsa meg emlékében. Megmondtam neki, hogy a keresztpapának nemsokára *más kötelékei* is lesznek, a melyek hozzácsatolják ahhoz, a ki bizonyára érdemes annak *egész szeretetére;* de hogy, — bár az ilyen kötelékek természetesen minden egyébnél erősebbek, szentebbek és bár *minden egyéb* háttérbe szorúl mögöttük, — azért én mégis bízom, hogy a szegény özvegy és az a gyermek, a kit annyi pártfogással és jósággal vett körül, ezután is igényt tarthatnak *egy parányi helyre az ön szivében.*" Ilyen hangon volt írva az említett levél, mely írójának teljes megelégedéséről tett bizonyságot.

Ez a levél ugyanazzal a postával érkezett Dobbinhoz, a mely O'Dowdnénak az új ruhákat hozta. És mikor az őrnagy elolvasta, (gondolhatni, hogy valamennyi közül ezt bontotta fel elsőnek), akkor egyszerre, egy szempillantás alatt, gyűlöletessé vált előtte Glorvina, a rózsaszín selyemruha, meg minden asszony együttvéve. Minden terhére lett egyszerre. A gyakorlat, a kivonulás, a díszszemle, minden. Úristen, hát egy komoly ember igazán azzal pocsékolja el az életét, hogy a katonák övét és gombjait nézegesse végig és egy csomó buta

legényt gyakoroltasson? A tiszti étkező üres, léha beszédje teljesen kihozta a sodrából. Bánja is ő, hogy az egyik hány foglyot lőtt, a másiknak a pejlova meg micsoda új mesterfogást tud! A tréfáik hallatára majd a föld alá sülyedt szégyenletében. Nagyon vénnek érezte magát ahhoz, hogy a segédorvos meg a fiatal tisztek fecsegése érdekelje, ámbátor a öreg O'Dowd kopasz fejjel és veres orczával nagyokat nevetett azokon. Pedig az öreg már harmincz esztendeje hallgatta ezeket a mókákat, Dobbin maga tizenöt év óta. S a tiszti ebédlő lármája után az ezredbeli asszonyok pletykái és czivakodásai!

— Óh, Emilia, — gondolta magában, — te, a kihez olyan hű voltam, te írsz nekem így? Mert nem tudsz úgy érezni, mint én, azért vonszolom én ezt az életet így! S most, oly hosszú hűség után, azzal jutalmazol, hogy áldásodat adod reám, meg erre a léha leányra. — Szegény Vilmos; árvábbnak, boldogtalanabbnak érezte magát, mint valaha. Szeretett volna ment lenni az élettől és hiúságaitól, olyan czéltalannak látszott előtte az élet, olyan kopárnak a jövő. Az egész éjjelt álmatlanúl töltötte, haza vágyva. Emilia levele olyannak tetszett neki, mintha vakot vezetett volna. Hát sem hűsége, sem örök, nagy szerelme nem tudja fölmelegíteni Emiliát iránta? A mint nyugtalanúl hánykolódott a vánkoson, hangos szóval tört ki belőle a fájdalom: — Úristen, Emilia! Hát nem érzed, hogy téged szeretlek, egyedül a világon; — téged, a ki olyan érzéketlen vagy irántam, mint a kőszikla. Melletted álltam hónapokon át, bánatod, szenvedésed minden napján, hogy ápoljalak, erősítselek; — és te mosolygó arczczal mondtál nekem búcsút s mielőtt az ajtó becsukódott volna közöttünk, azt is elfeledted, hogy a világon vagyok. — A bennszülött szolgák, a kik ottkünn aludtak a verandán, nem bírták elképzelni, mi lelte az őrnagyot. Vajon, ha Emilia most látja, nem szánta volna meg? Előszedte Emilia leveleit; — valamennyit, a mit valaha csak írt neki; — néhány üzleti levél volt közötte; arra az örökségre vonatkozólag, a miről Vilmos el tudta vele hitetni, hogy a férjéről maradt reá; — előbbi időkből néhány meghívás; — mind, mind ott voltak; — milyen reménytelenűl barátságos, milyen önző!

Ha talán akkor lett volna ott a közelben valami gyöngéd, szelíd lélek, a ki méltányolni tudja ezt a csendes, nagylelkű embert, úgy lehet, hogy Emilia uralkodásának talán vége is szakad, s az őrnagy szerelme talán máshova csap át; — de hát csak Glorvina volt ott, a kit ismert, fekete fürteivel, Glorvina, a ki nem annyira azon volt, hogy ő szerethesse az őrnagyot, hanem hogy ezzel bámultassa magát; a mi meglehetős nehéz dolog volt, ha tekintetbe veszszük, hogy milyenek voltak az eszközei hozzá. Fodorította a haját és mutogatta a vállait, mintha azt mondta volna: „Hát látott-e már ilyen sötét hajat és ilyen termetet?“ — mosolygott folyton, hogy mutogassa, milyen ép az egész fogsora; — és az őrnagy mindebből a szépségből nem vett észre semmit. Nemsokára azután, hogy a londoni ruhák megérkeztek, vagy lehet, hogy talán egyenesen ezek kedvéért, az O'Dowdék ezrede bált adott az indiai ezred meg az állam polgári urai részére. Glorvina felvette a rózsaszín ruhát és mivel az őrnagy aznap igen figyelmetlenül és elmélázva járkált fel s alá, tüntetőleg tánczolt el mellette, mint a forgószél, valamennyi tiszt karján; — de az őrnagy nem árult el a legkisebb féltékenységet sem. Nem, még akkor sem, mikor a vacsorához Bangles huszárkapitány vezette le Glorvinát. Kaczérkodással, szép ruhával, szép vállak mutogatásával nem lehetett ezt az embert megmozdítani; egyéb pedig Glorvinának nem állt hatalmában.

Ezek ketten igazán képviselték az életboldogság tökéletlenségét. Mindketten azt kergették, a mit nem érhettek el. Glorvina indulatos könnyekbe tört ki a bál után. Sírva vallotta meg, hogy az őrnagyra inkább számított bárki másnál. — Meglásd, Peggy, sírba visz engem ez az ember, — siránkozott nénjének, a mikor nem veszekedtek. — Már minden ruhámat szűkebbre kell venni; egész csontvázzá sorvadok már. — Akár deli maradt, akár fogyásnak indult, akár kaczagott, akár szomorkodott, ha lovagolt, ha zongorázott — az bizony egyre ment az őrnagynak. Az ezredes pipaszó mellett hallgatta e siralmakat, s azt tanácsolta, hogy Glory hozasson a legközelebbi hajóval gyászruhákat Londonból, mert tudott egy titkozatos történetet egy ír hölgyről, a

kit a bánat férje után sírba vitt, mielőtt hozzáment volna. — Azalatt azonban, míg Dobbin ilyen tantalusi kínoknak volt az okozója, és sem szerelmes, sem házas lenni nem szándékozott, Európából egy másik hajó is hozott már leveleket, többek közt e szívtelen embernek is. Ezek hazulról jöttek s már előbbi keletű postabélyeggel voltak ellátva, mint Emiliáé; de meg kell vallanunk, hogy mikor Dobbin ezek között a nővére levelét látta meg, nem fejtett ki valami lázas sietséget, hogy fölbontsa, hanem eltette, jobbkedvű napra. Dobbin kisasszony ugyanis mindig összeírta keresztben is a már teleírt lapot, aztán meg összeszedte, a mi rossz hír csak volt, s úgy zúdította Vilmosra. Neki magának is mindig tudott valamiért szemrehányást tenni és a mi kifogása volt, azt testvéri őszinteséggel verni a fejéhez; úgy, hogy „drága jó Vilmosom"-nak mindig el volt rontva néhány napra a kedve. Meg azonkívül most úgy is nemrég maga írt haza Vilmos, hogy megmondja neki nyiltan, milyen alaptalan dolgokat beszéltek Osbornenénak az ő vőlegénységéről, mikor neki jelenleg „eszeágában sincs nőtlen állapotán változtatni".

Nemsokára azonban egy estét elég kellemesen töltött el O'Dowdéknál, s Glorvinának úgy tetszett, mintha nagyobb figyelemmel hallgatta volna a neki énekelt dalokat (noha az igazat megvallva, ezt csak képzelte, mert Dobbin nem figyelt rá jobban, mint a holdfényben kint vonító sakálokra), mikor aztán Glorvinával a sakkjátszmát elvégezte (O'Dowdné a cribbage-ben talált gyönyörűséget, a mit a seborvossal szokott játszani), a rendes időben elbúcsúzott és hazament. Az asztalán még mindig felbontatlanul heverő honi levél mintha szemrehányólag nézett volna reá. Elpirúlt és kezébe vette a levelet. Elkészült egy kellemetlen órára, melyet az egymás hegyin-hátán kereszteződő sorok révén atyjafiával fog tölteni . . . Egy óra múlva lehetett az idő, az után, hogy az őrnagy eltávozott volt az ezredesék házából. — O'Dowd lovag már az igazak álmát aludta; Glorvina már betekerte haját az apró göndörítő papirosok százaiba; O'Dowdné pedig már elrendezte bájos alakja körül az ágy muszkitó-hálóit, mikor künn, a parancsnok háza előtt

az őr meglátta a holdfényben Dobbin őrnagyot, a mint gyors léptekkel tart a ház felé. Elrohant az őr előtt, oda egyenesen az ezredes földszinti hálószobájának ablaka alá és bekopogtatott.

— O'Dowd! Ezredes úr! — kiáltotta be nagy hangon.

— Szent Isten! Őrnagy úr! — kiáltott Glorvina, kitekintve göndörítő papirosaival az emeleti ablakból.

— No, mi baj, Dobbin fiam? — kérdezte az ezredes, azt gondolva, hogy vagy tűz van, vagy mozgósítási parancs érkezett.

— Én — én — szabadságot jöttem kérni. Angliába kell mennem, igen fontos magánügyek miatt.

— Mi történt, az Istenért? — rebegett Glorvina s a papírosok mind remegtek a feje körül.

— Haza akarok menni. Ma éjjel. Rögtön, — felelt Dobbin, mire az ezredes kijött, hogy tárgyalhasson vele.

Dobbin kisasszony keresztül-kasul irkált levelének az utóiratából ugyanis ezt olvasta volt az őrnagy: „Tegnap elmentem meglátogatni *régi ismerősödet,* Osbornenét. Micsoda hely az, a hol laknak, mióta tönkrementek! S. úr, úgy látszik, abból a *réztáblából,* mely a kunyhójuk ajtajára van szögezve, (mert a ház igazán alig egyéb kunyhónál), most szénkereskedő. A kis fiú, a keresztfiad, tagadhatatlanul nagyon szép gyermek, habár nagyon koraérett és nagy hajlama van a vásottságra és akaratosságra. De mi figyelemmel voltunk iránta, kívánságod szerint, s bemutattuk nagynénjének is, a kinek, úgy látszik, nagyon megtetszett. Talán nagyatyja is, — nem a tönkrement, mert az már egészen gyermekké lett, hanem a másik, a russel-squarei, — kiengesztelődik *megtévelyedett és önfejű fiának* a gyermeke iránt. S Emiliának nem lesz ellenére, ha le kell a fiáról mondania. Az özvegy *megvigasztalódott* és nemsokára férjhez fog menni valami Binny tisztelendő úrhoz, a városrészükbeli segédlelkészhez. Nem nagy szerencse. De Osbornené öregszik és bizony sok ősz szálat láttam a hajában. Nagyon jókedvű volt, mikor láttam és a kis keresztfiad elrontotta nálunk a gyomrát. Mama csókoltat, én pedig vagyok őszintén szerető testvéred, Dobbin Anna.“

NEGYVENNEGYEDIK FEJEZET.

Ide és oda London és Hampshire közt.

Régi barátainknak, Crawleyéknak a londoni házán, a Great Gaunt-utczában, még mindig ott volt a Pitt báró halálakor odahelyezett gyász-czímer, csakhogy maga ez a gyász-czímer is igen mutatós, élénk színű dísz volt s a ház egész külseje is bámulatos változáson ment keresztül az öreg báró ideje óta. A téglákról eltávolították a fekete festéket s az egész ház fiatalosan piruló arczulattal állt ott, a piros kövek között tiszta, fehér vonalakkal, a kopogtatók bronz-oroszlánjait megaranyozták, a lépcső rácsát és karfáját újra festették, úgy, hogy az a ház, a mely régen a legmogorvább volt az egész utczában, most a legbarátságosabb, legvonzóbb házzá alakult, hamarább, mint a 'hogy' Hampshireben új levelek zöldültek ki a hervadtak helyén, melyek a queen's-crawleyi sétány fáin sárgállottak, mikor Sir Pitt utoljára sétált alattok. Itt a ház előtt naponta lehetett látni egy kicsike kis asszonykát, egy megfelelő méretű kocsiban odahajtani; valamint gyakran jött el egy idősebb, kisasszonynak látszó nő is, egy kis fiúval. Ez Briggs volt, a kis Rawdonnal, s felügyelni jött a házban dolgozó munkásnőkre, kik a függönyöket, redőzeteket varrták, továbbá hogy kiszedjen mindent a fiókokból, szekrényekből, a melyek tele voltak több nemzedék Crawley bárónéinak elavúlt, beporosodott holmijával és hogy leltárt készítsen a fali szekrények, kamrák, lomtár-szobák porczellán, üveg és egyéb rejtelmeiről.

Az összes előkészületeket pedig, mint legfelsőbb hatalom, Crawley Rawdonné asszony intézte, a kinek Pitt báró teljes felhatalmazást adott arra nézve, hogy bútorokat vegyen, igazíttasson, cseréljen és adasson el. Rebekka teljes lélekkel élvezte ezt a munkát, a melyben ügyessége és jó ízlése úgy érvényre jutott. A ház újjáalakítását akkor határozták el, mikor Pitt báró novemberben felment Londonba az ügyvédjeihez, s mikor ez alkalommal egy egész hetet töltött ott a Curzon-utczában, öcscse és sógornője házánál.

Eredetileg ugyan vendéglőbe ment lakni, de mihelyt ezt Rebekka meghallotta, elment egyedül, hogy Pittet üdvözölje és egy óra múlva ketten jöttek haza a Curzon-utczába; Pitt ott ült a kocsiban Rebekka mellett.

Igazán, lehetetlen volt ellentállni e mesterkéletlen, őszinte kis teremtés vendégszerető meghívásának. Mikor Pitt beleegyezett, hogy elmegy, Becky a hála melegségével ragadta meg a kezét: — Köszönöm, — suttogta megszorítva azt s szemébe nézve a bárónak, a ki egyik pirulásból a másikba esett, — milyen boldoggá fogja ez Rawdont tenni! — Otthon aztán fölvezette Pittet a számára elkészített szobába; a cselédekkel fölhozatta a báró ládáját, a széntartót pedig egyenesen sajátkezűleg hozta át a maga szobájából.

A tűz csakhamar vígan pattogott a szobában, (a mely voltaképp Briggs szobája volt, de ezt most felküldték, hogy a szobaleánynyal férjenek meg addig). — Tudtam, hogy elhozlak ide, — mondta Rebekka s a boldogság csak úgy sugárzott a szeméből. És ezúttal érezte is, a mit mutatott; csakugyan örült neki nagyon, hogy Pittet vendégül láthatja.

Becky maga kérte meg egyszer-kétszer a férjét, hogy ne ebédeljen odahaza, mialatt Pitt ott van s ilyenkor Pitt igen kellemes estét töltött Rebekka meg Briggs társaságában. Gyakran meg a konyhába ment le Rebekka s egy-két finom kis ételt maga főzött meg Pittnek. — Ugy-e jó ez a vadvagdalék? Én főztem. Tudnék neked még jobbakat is főzni és főzök is, majd ha néha eljösz hozzám.

— Minden jól van téve, a mit te tettél, — felelt a báró udvariasan. — A vagdalék igazán kitűnő.

— Hja tudod, a szegény ember feleségének több mindenhez kell értenie, — mondta Rebekka vidáman. — A mire Pitt aztán azt mondta, fölmelegedve, hogy Rebekka megérdemelné, hogy egy császár felesége legyen, és hogy a házi dolgokban való ügyesség a legelragadóbb vonások egyike a nőnél. — És e perczben Pitt némi keserűséggel gondolt Janka grófnőre otthon, és egy bizonyos pástétomra, a mit min-

den áron maga akart egyszer megcsinálni, hogy Pittnek ebédre feladja. Irtózatos emlék volt. A vadvagdalékon kívül, a mely a Steyne gróf küldte fáczánokból készült, Rebekka egy üveg fehér bort is adott az asztalra; — Rawdon hozta Francziaországból, a hol igazán nevetséges olcsón kapta meg, — beszélte a kis füllentő; — mert a valóság az, hogy az is Steyne gróf híres pinczéjéből került ki; a legdrágább fajta White Hermitage, a mi tüzet csalt a báró halvány arczába; gyönge testében pedig melegen lüktetett tőle a vér.

Mikor ez megitta a *petit vin blanc* utolsó cseppjét is, Rebekka megfogta a báró kezét és fölvezette a fogadó szobába; ott leültette a tűz mellé, a pamlag legkényelmesebb helyére, és hagyta, hogy beszéljen; maga pedig hallgatta a legnyájasabb érdeklődéssel, mialatt egy ingecskét szegett be az ő kedves kis fiának. Valahányszor Crawleyné igen szerény, házias és erényes akart lenni, rögtön előkerült a kézimunka kosarából ez az ing, csakhogy Rawdon rég kinőtte azt már és mégsem volt készen.

Szóval Rebekka hallgatta Pittet, beszélgetett vele, énekelt neki, kényeztette és hizelgett neki; és Pitt egyre jobban sietett ügyvédjétől a curzon-streeti kandalló mellé, — a minek az ügyvéd nem kevésbbé örvendett, lévén Pitt szörnyen bőbeszédű, — úgy, hogy szinte keservesen esett neki, mikor el kellett mennie. Rebekka a fogatán kísérte el a postakocsi állomásig. Milyen kecses volt, mikor onnan a kis fogatból a zsebkendőjével integetett felé, a mint Pitt helyet foglalt az ülésen. Egyszer szeméhez is emelte kis kendőjét, Pitt pedig mélyen behúzta vidrabőr-sapkáját a szemébe, mikor a kocsi megindúlt. És hátradőlve elgondolta, mennyire bámúlja őt Rebekka, és hogy ő mennyire meg is érdemli azt; — meg hogy milyen rövidlátó ficzkó is ez a Rawdon, a ki távolról sem méltányolja a feleségét eléggé. És végre, hogy milyen korlátolt és csöndes asszony is az ő felesége ehhez a szikrázó kis teremtéshez képest. Lehet, hogy minderre maga Rebekka czélzott társalgás közben, de hát ki vette volna észre, mikor olyan finoman és óvatosan történt. Mielőtt elváltak volna, el volt határozva, hogy a

londoni házat rendbe hozzák, karácsonykor pedig együtt lesznek ismét mindnyájan Queen's Crawleyban.

— Csak legalább egy kis pénzt tudtál volna tőle kicsikarni, — mondta Rawdon Rebekkának, mikor ismét egyedül voltak. — Úgy szeretnék már fizetni az öreg Ragesbnak; akármi legyek, ha nem kínos már ez a gondolat. A teremtésit, az csak még se járja, hogy mindenikből kifoszszuk az öreget. Végre is megsokallja. És lásd, kiadhatja a házát másnak.

— Tudod, mit, — felelt Becky, — mondd meg neki, hogy mihelyt Pitt báró rendezte a család ügyeit, mindenkit kifizetünk. Addig is adj neki valami csekélységet. Nézd, ezt a bankutalványt, a fiúnak hagyta itt Pitt. — S odanyújtott az urának egy papirt, melyet sógora a Crawley-ház ifjabb ágának sarjadéka számára deponált nála.

Az igazság az, hogy Becky maga is megpróbálkozott a szerencsével azon a téren, melyet férje kezdett emlegetni, de nagyon óvatosan, és rögtön látta, hogy ez nem biztonságos terület. Mikor csak a legtávolabbról czélzott a saját pénzzavaraikra, Pitt egyszerre befagyott megint, s oly messze volt tőle lélekben, mint valaha. Hosszú beszédbe kezdett, elmondta, neki is mennyi költsége van; hogy a bérlők nem fizetnek, milyen rendezetlen a birtok, mennyibe jött a temetés, hogy adósságokat kell törlesztenie, s hogy máris több pénzt vett föl bankárjától, mint a mennyi neki egyáltalán jár, míg végre aztán néhány fontról szóló ajándékot hagyott hátra a kis Rawdonnak.

Pitt tudta, hogy öcscse és családja nagyon szegény, A tapasztalt diplomata előtt nem volt titok, hogy Rawdonék semmiből élnek, s abból nem vihetni házat s tarthatni kocsit. Tudta azt is, hogy most neki jutott mindaz a pénz, a mi minden emberi számítás szerint már az öcscséé volt előbb, s hogy ő voltaképp tartoznék egy kis kárpótlással a keserűen csalódott atyafiaknak. Egy igazságos érzésű, tisztességes ember, nem is tehetség nélkül való, — egy ember, a ki mindennap imádkozott, s a ki a kátét könyvnélkül tudta, — csak természetes, hogy érzett valami kötelezettséget öcscse iránt és érezte, hogy ő annak erkölcsi szempontból adósa.

Nem ritkán fordúl elő a *Times* hasábjain az, hogy a pénzügyminiszter így, a lap útján ismeri el, hogy A. B. vagy T. W. úrtól 10, vagy mondjuk 50 fontot kapott postán, mint „lelkiismereti pénzt", a mint nevezik. Ezt az olyan emberek szokták küldeni, a kik már talán évek óta vallanak be kevesebb jövedelmet, vagy a kik valami hasonló módon károsítják az államot adó-nemfizetés útján. Mikor azonban ilyen pénzekről szó van, bizonyosan a pénzügyminiszter is azt gondolja, meg a hír olvasója is, hogy A. B. vagy T. W. valószínüleg igen parányi részecskéjét fizethetik meg itt annak, a mivel tartoznának, s hogy a ki húsz fontot megfizet, az ezreket bizonyosan nem fizetett meg. Énnekem legalább mindig ez fordúlt meg a fejemben, mikor ilyen bűnbánó leveleket olvastam. — Semmi kétség, hogy Pitt báró bűnbánata — mondjuk: jósága öcscse iránt, a ki által ő oly igen sokhoz jutott, — csak elenyésző töredékét tette ki annak a tőkének, melylyel igazság szerint tartozott. De van, a ki még enynyit se tenne meg. Megválni a pénztől, ez jóformán minden olyan emberre nézve túlságos áldozat, a kinek van érzéke a rendezett élet iránt. Nincs ember a föld kerekén, a ki azt ne hinné, hogy valami rendkívüli dolgot mível, ha felebarátjának öt fontot ad. A könnyelmű ember könnyebben ad; nem azért a nemes örömért, hogy jót tegyen, hanem a pénzkiadás haszontalan, dologtalan örömééért. Mint a hogy' semmi mást nem tagadna meg magától: a jó ebédet, a páholyt, a hátaslovat sem, úgy azt sem, hogy a szegény Lázárnak odadobjon egy ötfontos bankjegyet. De a szorgalmas, rendezett életű ember, a ki egy fityinggel sem tartozik senkinek, alkuszik, veszekszik a bérkocsissal; nem szereti látni szegény rokonait; — és igazán nem tudom, melyik önzőbb azért a kettő közül. A pénznek van előttük különböző értéke, ennyi az egész. Pitt tehát azon gondolkozott, hogy tennie kellene valamit az öcscséért, de azután meg arra gondolt, hogy majd máskor fog rajta gondolkozni.

Rebekka azonban nem várt sohasem nagyon sokat az emberek nagylelkűségétől s megelégedett azzal, hogy Pitt, a család feje, ily teljesen elismeri rokonnak, azután meg, majd adhat még egyebet, ha pénzt nem juttatott is

nekik, ha pénzt nem juttatott is nekik, de juttatott *hitelt*. Raggles, a háziúr is nagy megnyugvással látta a két testvér jó egyetértését; a kapott kis összeg is megnyugtatta, azon igéret mellett, hogy nemsokára többet is kap. Briggsnek meg Rebekka fizetett valami keveset; azt a kamatot, a mi most karácsonyra lett esedékes a Briggstől kölcsönvett pénz után. És ezt olyan jó kedvvel fizette ki, mintha tele lett volna nála a kincstár aranynyal. Sőt titokban azt is elmondta Briggsnek, hogy beszélt az érdekében a báróval, a ki pénzügyekben nagy tekintély, s megkérdezte, mi lenne a legelőnyösebb elhelyezési mód a Briggs kisasszony még megmaradt kis tőkéje számára. A báró úr alapos megfontolás után azt mondja, hogy tudna biztos és jövedelmező befektetést, s minthogy a megboldogúlt Miss Crawleynek s az egész háznak hű barátja iránt megkülönböztetett jóindulattal viseltetik, azt tanácsolja, hogy Briggs tartsa készen a pénzt, hogy a kínálkozó alkalmas pillanatban megvásárolhassa a részvényeket.

Szegény jó teremtés, nagyon hálásan vette ezt a váratlan és önként jött jóakaratot, — azt mondta, — váratlan szerencse ez neki, mert magától sohse jött volna arra a gondolatra, hogy értékpapirokat vásároljon, — s hogy ez a megkülönböztetett kegy még jobban esik neki, — s azt is mondta, hogy rögtön beszél ügyvivőjével, hogy pénze kéznél legyen.

Tele hálával Rebekka s az ő nagylelkű jótevője, az ezredes iránt, nemcsak beszélt azzal, a ki a pénzét kezelte, hanem félévi kamatjának jórészét azonnal arra költötte, hogy a kis Rawdonnak egy szép fekete bársonykabátot vegyen. Mellesleg mondva, a fiú különben most már csaknem nagy is volt arra, hogy bársony gyerekruhát viseljen.

Szép, nyilt arczú gyermek volt a kis Rawdon, kékszemű, hullámos lenszőke hajú. Testileg erős, kemény izmú, de meleg, érzékeny, szerető szíve tele volt gyöngédséggel; ragaszkodott mindenkihez, a ki csak körülvette; — a lovához; — Southdown grófhoz, a kitől kapta s valahányszor meglátta a fiatal embert, szinte kigyulladt az arcza az örömtől; — ragaszkodott a lovászhoz is, a ki a ponyját gondozta; Mollyhoz, a szakácsnéhoz,

a ki esténként kísérteties mesékkel meg az ebédtől maradt nyalánkságokkal tömte; Briggshez, meg mindenekfölött az atyjához. De itt aztán véget is ért a nyolcz éves gyermek szeretetének kiterjedése. Az a fényes látomás, mi azelőtt az anyát jelentette, egy idő múlva elhalványult a lelkében. Két éven keresztül alig szólt hozzá az anyja. Nem szerette. A fiú keresztül ment a himlőn meg a szamárhurutton. Ez untatta Rebekkát. Egy este a gyermek lelopózott a szobájából s ott állt a lépcsőn, a fogadószoba közelében, melynek nyitva volt az ajtaja s tisztán kihallatszott, a mint Rebekka énekelt Steyne lordnak. Ott állt tehát a gyermek, mert az anyja hangja odavonzotta és egészen elmerült a gyönyörködésbe. De Rebekka meglátta a kis „kémet" a nyitott ajtón keresztül, kiszaladt, és néhányszor hatalmasan arczúlvágta. A fiú hallotta, 'hogy' kaczagott erre ottbenn a gróf, a kit mulattatott Rebekka természetének mesterkéletlen megnyilatkozása, s Rawdon leszaladt a konyhába, a hova leérve, egyszerre görcsös, szívszaggató sírásba tört ki.

— Nem azért sírok, mert fáj, — tördelte a gyermek, — hanem, mert, — mert, — s itt már nem birt tovább beszélni a zokogástól. A szíve fájt és vérzett szegénynek. — Miért nem szabad nekem is hallgatni, ha énekel? Miért nem énekel nekem soha, úgy, mint annak a nagyfogú, kopasz embernek? — A szakácsné ránézett a szobaleányra, a szobaleány ránézett az inasra; — és az a rettentő, konyhai titkos törvényszék, a mely mindent tud és törvényt ül minden házban, — e pillanat alatt ítélte el Rebekkát.

E naptól fogva az anya hidegsége egyenesen gyűlöletté változott a gyermek iránt; kín és önvád volt neki már puszta tudata is annak, hogy fia aháznál van. Látni sem akarta; de ennek a szívében is feltámadt a félelem, a bizalmatlanság és az ellenkezés. Az az arczulütés elválasztotta őket teljesen.

Steyne gróf sem állhatta ki a fiút. Ha találkoztak, gúnyos meghajlással és csípős beszédekkel üdvözölte, vagy szúrós tekintetet vetett reá visszataszító nézésű szemével. Rawdon meg a szeme közé nézett és ökölbe

fogta a kezét. Mindazok közül, a kik járatosak voltak a házhoz, csak őt nem állhatta. Egyszer az inas meglátta, hogy Rawdon az öklét rázza az előszobában a gróf kalapja felé; az inas elmondta ezt, mint jó tréfát a gróf kocsisának, ez meg a gróf háznagyának és ez az egész cseléd-ebédlőnek. És így nemsokára, mikor Crawleyék előtt kitárták a gróf házának kapuit, a portás, a ki kinyitotta, az inasok, a kik emeletről-emeletre kiáltva adták át egymásnak az estélyre érkező Crawleyék nevét: mindent tudtak az asszonyról, vagy legalább azt képzelték, hogy mindent tudnak. Az a két inas, a ki fagylaltot meg ostyát hozott neki, megszapulta már a Crawleyné hírnevét a többi cselédekkel együtt. Bon Dieu! beh irtózatos a cselédek inquisitiója. Ott egy asszony a fogadó-teremben, kiöltözve, felfürtözve, kipirosítva, boldogan, udvarlóktól körülvéve; a Leleplezés pedig odalép elébe tiszteletteljesen, egy hajporos fejű, erős lábikrájú ember képében, a ki egy tálcza fagylaltot hoz; e mögött pedig ott lépdel a Rágalom (s ez csak olyan végzetes, mint az igazság leleplezése) egy másik nagy, szálas ember alakjában, a ki ostyát kínál a fagylalthoz. Asszonyom, ezek az emberek már holnap meghányják-vetik az ön titkait a maguk sörházában. Jeames el fogja beszélni Chawlesnek, egy pohár sör és pipaszó mellett, hogy mit tart önről. Óh, a hiuság vásárában jó lenne némely embereknek néma inasokat tartani; de úgy, hogy írni se tudjanak. Reszkessen, a ki vétkes. Az a léhűtő a szék háta mögött talán janicsár, a ki bársony-nadrágjának a zsebében tartogatja a selyemzsinórt. S ha nem bűnös ön, asszonyom, úgy óvakodjék még a látszatától is, mert a bűn látszata csak olyan káros lehet önre, mint a bűn maga.

— Bűnös volt-e Rebekka, vagy sem? — A cselédszoba vértörvényszéke ellene döntött.

És, szégyenlem ugyan bevallani, de úgy van, hogy nem tartottak volna felőle többet, ha *nem* hiszik bűnösnek. Raggles maga mondta, hogy benne „csak az tartotta a lelket“, már mint hogy a reménységet, hogy Steyne gróf kocsijának a lámpáit annyiszor látta ott fényleni Rebekka háza előtt a késő éjjeli órában; nem pedig a Rebekka mesterkedései és hízelgései.

És így Rebekka — nagyon valószínű, hogy bűntelenül — csak törtetett és kapaszkodott fölfelé oda, a mit úgy hínak, hogy „társadalmi poziczió“, és a cselédek már mint elveszettet és menthetetlent nézték. Mert hát így van az; Mari, a szobaleány reggel meglát az ajtófélfa mellett egy pókot, a mint ez nagy buzgalommal szövi a hálóját és fáradságosan kapaszkodik rajta fölfelé, — aztán Mari egyszerre megsokalja, fölkapja a seprőt és elsöpri a hálót is, a mesterkedő pókot is egyaránt.

Karácsony előtt Becky, az ura, meg a fia fölkészültek, hogy az ünnepeket őseik hajlékában töltsék. Rebekka persze hogy szerette volna a kis Rawdont lerázni a nyakáról és otthon hagyni, de először is Janka grófnő nagyon a lelkükre kötötte, hogy elhozzák, másodszor meg a férje is elégedetlenül és lázongva kezdett beszélni, hogy Rebekka mennyire elhanyagolja a gyermeket: — Nincs nála szebb gyerek egész Angliában és te mégis annyit se törődöl vele, mint a kutyáddal, — panaszolta szemrehányón. — Hisz' nem lesz utadban. Vagy a gyerekszobában lesz, tőled jó messze, útközben meg ott lesz velem, kívül, a kocsi tetején.

— A hová te is csak azért mégy, hogy azt az utálatos szivart szíhasd, — mondta Rawdonné.

— Volt idő, mikor pedig szeretted a szivarom füstjét, — felelte férje.

Rebekka nevetett. Hiszen majdnem mindig jó kedélyben szokott lenni. — Az akkor volt, mikor az előléptetésem előtt álltam, kis bolondom. Csak vidd hát Rawdont és adjál szivart neki, ha akarod, kint a kocsi tetején.

Rawdon nem ilyen módon akarta melegen tartani a fiát a hideg téli napon, hanem Briggssel jól betakarták köpönyegbe, nagykendőbe és egy sötét reggel úgy tették föl a nagy postakocsi tetejére, a *Fehér ló* lámpáinak fénye mellett. Milyen öröm volt a gyermeknek a nap fölkeltét nézni, s hogy mint iparkodik a kocsi azon helység felé, melyet apja családi fészkének tartott. Gyönyörűség

volt látnia a gyorsan változó képeket útközben és tehetni száz meg száz kérdést, a melyekre atyja mind olyan készségesen felelt. Benn a kocsiban az anyja, míg elhelyezkedett a szobaleányával, a prémes takaróival, illatos üvegjeivel, igazán oly nagy feneket kerített a dolognak, hogy senki sem gondolta volna, hogy már máskor is utazott ilyen szerény alkalmatossággal; még kevésbbé pedig, hogy mint ingyenutazót kiküldték szakadó esőben a kocsi tetejére, hogy egy fizető vendégnek helyet csináljon; — vagy nyolcz-kilencz évvel ezelőtt.

Mire Rawdont fölébresztették, hogy átszálljanak a Mudburyban várakozó hintóba, már sötét volt ismét. A kis fiú csodálkozva nézett ki a hintó ablakából a kert nagy vaskapujára, a gyorsan elmaradó fák törzseire. Végre aztán megállt a kocsi a nagy csarnok kivilágított ablakai előtt, melyekből csakúgy sugárzott a karácsonyi meleg derű. A nagy ajtó nyitva állott, az óriási kandallóban vidám tűz lángolt, a csarnok nagy fekete-fehér koczkaköveire puha szőnyeg volt terítve. — Ez a régi törökszőnyeg a felső teremből, — gondolta Rebekka és a másik perczben már megcsókolta Janka grófnőt.

Rebekka és Pitt hasonló üdvözletet váltottak nagy komolysággal, Rawdon azonban, a ki az úton szivarozott, távolabb maradt a sógornőjétől, a kinek két gyermeke ezalatt szintén odajött, hogy unokatestvérüket lássák. A kis Mathild kezet nyújtott neki és megcsókolta; a ház fia és örököse azonban, Pitt Binkie Southdown, meglehetős távol maradt, onnan nézte a kis jövevényt úgy, a hogy' egy kis kutya nézi a nagy kutyát.

Most aztán a szíves háziasszony bevezette vendégeit a szobáikba, a hol szintén lobogott a barátságos tűz. A két leány pedig, Rosalind és Viola, bementek Rebekkához, állítólag azért, hogy megkérdezzék, nem segíthetnének-e neki valamiben, voltaképp azonban, hogy alkalmuk legyen meglátni az úti ruháskosár meg a kalapskatulyák tartalmát. Minden ruhája fekete volt, az igaz, de mind a legutolsó londoni divat szerint való. Közben elmondták neki, micsoda változások történtek azóta: Southdown grófné már nincs itt; aztán, hogy Pitt elfoglalja a megyében a vezető szerepet, mint a hogy' az illik

is egy Crawleyhoz. Mikor aztán a nagy csengő megszólalt és mindnyájan összegyűltek az ebédlőben, a kis Rawdont odaültették a jóságos háziasszony mellé, Pitt báró pedig Rebekkát ültette maga mellé jobbkéz felől és egész ebéd alatt végtelenül figyelmes volt iránta. A kis Rawdon derekas étvágyat árult el, de úgy viselkedett, mint egy igazi kis gavallér.

— Én szeretek itt ebédelni, — szólalt meg ebéd végével, mikor Sir Pitt hálaadása után behozták a baronet fiát és örökösét s apja mellé tették egy magas székbe, a kis lány pedig anyja mellé húzódott, s megitta a maga pohár borát.

— Miért, kedvesem? — kérdezte a jó Janka grófnő.

— Mert otthon mindig csak a konyhában ebédelek, vagy Briggs kisasszonynyal; — felelt Rawdon, de anyja ott az asztal másik végén nem hallotta önvérének leleplezéseit, mert éppen Pittet, az apát, mulattatta a kis Pitt Binkie magasztalásával, a kit a legszebb, legeszesebb, arczban nemes atyjára ütő nemes teremtésnek hirdetett.

Mint vendégnek, ma este a kis Rawdonnak is meg volt engedve, hogy egy kicsit tovább fenn maradjon, egészen addig, míg a teát is elhordták. Ekkor Pitt báró elé odatettek egy nagy aranyszegélyű könyvet s a családtagok is, a cselédség is, mindenki bejött, mire a báró imádkozni kezdett. Ilyesmit a kis Rawdon ma látott életében először, sőt hírét sem hallotta eddig ilyesminek.

Becky nem győzte magasztalni a házat, mikor Pitt végigmutogatta neki, mit javított, mint változatott rajta. No, a kis Rawdon előtt meg már éppen tündérpalotának látszott az ilyen hely, a hol szabad volt bejárni a folyosókat, szobákat; aztán mi minden volt ott: hosszú folyosók, pompás nagy hálószobák, fegyverek, képek, régi porczellán meg egyéb ritkaságok. Bevitték a gyerekek oda is, a hol a nagyapa meghalt és ott csak rémült arczczal, suttogva mertek beszélni. — Ki volt a nagyapa? — kérdezte Rawdon, mire a gyerekek aztán elmondták neki, hogy nagyon, de nagyon öreg volt, és mindig kocsiban tolták; aztán megmutatták neki a kerekes széket is, a mi valamelyik kerti házban rohadt azóta, hogy az

urat elvitték oda a templomba; — ennek a templomnak a toronyteteje most is odafénylett a kert tar fái között.

A két testvérnek néhány napon át elég sok foglalkozást és beszédtárgyat nyújtott az, hogy az egész birtokot bejárják és minden javítást végignézzenek. S mivel folyvást jártak-keltek, lovagoltak, nézelődtek, volt mit beszélniök, a nélkül, hogy untatták volna egymást. Pitt nem győzte hangoztatni Rawdon előtt, milyen sokba kerül az ilyen élet és hogy egy földbirtokosnak igazán alig van néha húsz font készpénze. — Lásd, — mondta, arra mutatva nádpálczájával, — ott van például az új kapusház; barátom, annak az árával ma is tartozom és nem is tudom kifizetni addig, míg meg nem kapom a januári osztalékot.

— Én adhatok addig kölcsön neked, Pitt, — felelte Rawdon elbúsulva magát; s ezzel aztán bementek a park bejáratánál lévő kapus házba, melynek falain a családi czímereket most faragták kőbe; és a hol szegény öreg Locknénak olyan régi idő óta most volt először a házán jól csukódó ajtó, ép tető és töretlen ablak.

NEGYVENÖTÖDIK FEJEZET.

Hampshiretől Londonig.

Pitt báró azonban nem csak roskadozó kapusházakat és kidőlt-bedőlt sövényeket, léczkerítéseket javíttatott össze, hanem, mint körültekintő emberhez illik, a ház rombadőlt tekintélyét, népszerűségét is vissza akarta állítani és jó hírnevüket is meg akarta tisztítani, kifényesíteni, a mi bizony mind veszendőbe ment a korhely, aljas hajlamú öreg báró életében. Apja halála után a község természetesen Pittet választotta képviselőnek s így Pitt most, mint a tanács és az alsóház tagja, mint a megye egyik mágnása és ősrégi család tagja, kötelességének érezte, hogy kilépjen a megye közönsége elé; — szépen adakozott a megyebeli jótékony intézményekre s hévvel látogatott a megyében szerteszét; szóval iparkodott Hampshireben s az országban elfoglalni azt a positiót,

melyre meggyőződése szerint kitűnő adományai feljogosították. Janka grófnőt betanította, hogy a környékbeli összes birtokosok családjaihoz, Fuddlestoneék, Whapsoték iránt igen nyájas legyen. Ezeknek, s az összes legjobb családoknak fogatait most már gyakran lehetett látni Queen's Crawley fasorában; gyakran voltak a kastélyban ebédek is, (a hol olyan jól főztek, hogy nyilvánvaló volt, mily kevés köze lehet hozzá a grófnőnek), és viszonzásul Pitték is nagy erélylyel ebédeltek másoknál, tekintet nélkül az időjárásra és a távolságra. Pitt ugyan nem rajongott az ilyes vígasságokért, mert hideg természetű, gyönge egészségű és étvágyú ember volt, de azért átlátta, hogy vendégszeretettel és leereszkedéssel sokat el lehet érni. Valahányszor megfájdúlt a feje a hosszas ebédutáni borozgatásoktól, a mely alul nem vonta ki magát, érezte, hogy ő most a kötelesség áldozata. Szóba állt a grófság birtokosaival az aratás, gabonatörvény, politika dolgai felől. Odaadással beszélt az urakkal vadászatról, s a vadak kíméléséről, (noha azelőtt ebben igen liberálisan vélekedett), noha maga nem lett volna vadászember, inkább afféle békés, csöndes könyvmoly, mégis hirdette, hogy a lótenyésztést fejleszteni kell, s ennélfogva a rókavadászatokat is; kijelentette, hogy ha barátja Sir Huddlestone-Fuddlestone az ő jószágán vadászni kívánna, ő boldog volna s örömmel látná birtokán Sir Fuddlestone kutyáit és vadász-pajtásait. Vallásos nézetei is igen megváltoztak Lady Southdown nagy elszörnyedésére; nem járt el a dissinter-gyülekezetekbe, nem újított, nem prédikált eretnek tanokat, hanem eljárt szépen, nagy pompával, családostól a templomba, látogatta a püspököt s az egész winchesteri papságot, a fődiakonussal pedig whistezni is leült. Nagy szívfájdalom lehetett ennek látása az öreg grófnénak, a ki vallást, dogmát magának talált ki és írt meg, függetlenül a fennálló egyháztól, komolyabbat, szigorúbbat ezénél és megvetve ennek pompáját. Hát még mikor Pitt egyszer, egy winchesteri oratóriumról hazatérve, azt jelentette a leányoknak, hogy jövő évre elviszi őket a megyei bálokra, s ezek bálványozni kezdték érte s Janka grófnő is be[illegible] egyezett, hogy elmegy, sőt talán örült is; — nos, [illegible]

a grófnénak se kellett több. Megírta a *Finchleyfalvi mosónő* szerzőjének a Jó-remény fokára, nagy keserűséggel, micsoda hívságos, világi gondolkozás kapott itt lábra. Ebben a körben neki nincs helye többé; — és mivel a brightoni háza amúgy is üres volt, ott hagyta a kastélyt, övéinek nem mérhetetlen fájdalmára. Valószínűleg Becky sem bánta, hogy második ottlétekor nem találta ott a gyógyszerészkedő grófnét, de azért karácsonyra rendkívül udvarias levelet írt neki, hódolattal ajánlva magát a grófnő emlékébe, magasztalva a gyönyörűséget, melyet neki első látogatásakor a grófnő társasága szerzett s áradozva emlékezvén meg ápoló jóságáról, kijelentette, hogy Queen's Crawleyben minden csak távollevő barátnőjét juttatja eszébe.

Pitt báró megváltozott viselkedésének és népszerűségének magyarázatául nem kis részben szolgáltak azok a tanácsok, melyeket a Curzon-utczai kis ház furfangos úrnője adott neki. Mikor Londonban volt nála Pitt, már akkor beszélt neki így:

— *Te* maradnál egyszerűen csak falusi nemes ember? Nem, Pitt, jobban ismerlek én annál, hogy ezt elhigyjem. Ismerem tehetségedet és becsvágyadat. Te azt hiszed, el tudtad rejteni; de nem *én* előlem. Megmutattam Steyne grófnak a malátáról szóló röpiratodat. De már előbb is ismerte s azt mondja, hogy az egész kabinet véleménye szerint ez a legmesteribb munka, a mit valaha e tárgyról írtak. A kormány figyelme rád van irányozva és én tudom, mi a kívánságod. Az, hogy kitűnj az alsóházban, hiszen mindenki tudja, hogy te vagy Anglia legjobb szónoka, (mert oxfordi beszédedre is mindenki emlékszik még). Te a megye küldötte szeretnél lenni az országgyűlésben; a hol így aztán mindenható lehetnél. Te Queen's Crawley Lordja szeretnél lenni és a felsőház tagja, és el is éred. Kitaláltam, mi a szíved vágya. Én a szívedbe látok, Pitt. Ha olyan férjem volna, a ki nemcsak nevére, hanem elméjére nézve is egyenlő veled, akkor, — akkor, — azt hiszem, nem lennék reá egészen méltatlan; így azonban, — tette hozzá kaczagva, — csak a sógornőd vagyok! S mivel szegény, vagyontalan senki létemre is van egy-két befolyásos is-

merősöm, ki tudja, nem lehet-e segítségére az egér az oroszlánnak?

— Óh, hogy' megért ez az asszony engem, — gondolta Pitt elragadtatva. — Jankát sohasem tudtam rávenni, hogy csak három lapot is elolvasson a malátáról. *Neki* fogalma sincs arról, hogy én voltaképp ki vagyok és milyen becsvágy lakik bennem. Úgy? Hát Oxfordban még emlegetik a beszédemet. A nyomorúltak! Igen, mert most már képviselő vagyok s még többre is vihetem. Steyne gróf egyszerűen köszönés nélkül ment el mellettem az udvarnál még tavaly is; de most már kezdik megérteni, hogy Crawley Pitt kicsoda. Pedig én mindig ugyanaz voltam, akkor is, mikor kevesebbe vettek; csak alkalom kell, s én megmutatom, hogy épp úgy tudok beszélni és cselekedni, mint írni. Achilles is csak akkor mutatta meg egész nagyságát, mikor a kardot átadták neki. Most én is kezemben tartom, és a világ még hallani fog Crawley Pittről.

Ezért lett tehát a ravasz diplomata olyan vendégszerető háziúr, ezért adakozott jótékony czélokra, ezért barátkozott az esperesekkel, ezért vendégeskedett és járt ebédekre maga is; ezért volt olyan szíves vasárnaponként a bérlőkhöz, ezért elegyedett bele annyira a grófság dolgaiba, s ezért volt a kastélyban olyan víg az ünnep, mint rég idő óta nem.

A karácsonynapi ebédre a paplakból is eljöttek az összes Crawleyak. Rebekka nyájasan és melegen közeledett Crawley Butenéhoz, mintha soha, soha nem lett volna közöttük ellenségeskedés; kedves leányai iránt szeretetteljes volt és érdeklődő. Bámulta, hogy milyen fényes haladást tettek a zenében és nem nyugodott addig, míg meg nem újráztatta az egyik dalt, onnan, abból a nagy, termetes kóta-kötetből, a melyet Jim nagy morogva hozott el a hóna alatt, a mikor a családi ebédre indúltak. Persze, Butené sem tehetett egyebet, nyájasnak kellett lennie Rebekka iránt, a mi persze abban nem gátolta meg, hogy otthon aztán le ne tegyék ezt a kis kalandornőt a sárga földig és ne mondják el egymásnak a leányokkal, hogy az, a mennyire Pitt hódol ennek az asszonynak, egyszerűen nevetséges. De Jim, a ki

nap Rebekka mellett ült, kijelentette, hogy remek asszony; — abban pedig valamennyien egyetértettek, hogy a kis Rawdon aranyos gyerek. Már is az esetleges bárót tisztelték benne, mert hiszen közte és a jelenlegi báró közt nem állott egyéb senki, mint az a gyönge, beteges kis Binkie Pitt.

A gyerekek pompásan töltötték az időt együtt. Igaz, hogy Pitt nagyon is kis kutya volt még egy olyan nagy kutya pajtásának, Mathild meg csak leány volt és így persze nem méltó társ egy nyolcz éves úriemberhez, a ki nemsokára olyan ruhát fog hordani, mint a nagyok. Rawdon így egyszerre urává lett a helyzetnek s valahányszor leereszkedett, hogy játszszék velük, a két kicsi mindig nagy hódolattal követte. A konyhakert végtelenül tetszett Rawdonnak; a virágos kert mérsékelten; de a baromfiudvarból meg az istállóktól alig lehetett elhozni. A Crawley-leányoknak nem engedte, hogy megcsókolják; csak Janka grófnőnek néha s ha ott volt a hölgyek között, ebéd után, míg az urak az ebédlőben maradtak borozni, mindig Janka mellé húzódott, ott üldögélt, sohasem az anyja közelében. Mivel Rebekka látta, hogy itt a szeretetteljes modor a divat, ő is oda hívta gyöngéd szóval Rawdont maga mellé, aztán lehajolt és megcsókolta, az összes hölgyek szemeláttára.

A gyermek azonban szeme közé nézett az anyjának nagy elámulással, aztán mélyen elpirúlt, mint mindig, valahányszor meg volt indulva. — Otthon soha sem csókolsz meg, mama, — mondta a gyermek, mire általános nagy elcsendesedés és elképedés keletkezett; Rebekka szemének kifejezését pedig nem volt jó látni.

Rawdon, az apa, nagyon ragaszkodott a sógornéjához a gyermekhez való jóságáért. De Rebekka és a grófné közt ez alkalommal nem ment minden *egészen* olyan jól, mint az első látogatás alatt, mikor Rebekka még meg akarta nyerni a másik asszony jóindulatát. A gyermek két emlékezetes mondása is teremtett egy kis hidegséget a grófné szívében. Talán Pitt báró is túlságosan figyelmes volt Rebekka iránt. De Rawdon, mint korától várható is volt, sokkal jobban szerette a férfiak társaságát, mint a nőkét. Apjától a világért el nem maradt

volna, ha ez az istállókba ment, a hol a szivarját szokta elszívni. Néha Jim is csatlakozott hozzájuk, mert a báró peczérjével nagy barátságban volt.

Atyja meg Jim egyszer fáczánvadászatra vitték el a kis Rawdont, máskor meg a patkányfogást mutatták meg neki s a fiú meg volt győződve, hogy ennél nemesebb, férfiasabb mulatság nincs a világon. Ott álltak föl a pajta egyik levezető csövénél; ennek a másik végéhez pedig a patkányfogó menyétet állították oda. Aztán ott álltak fölemelt botokkal, mozdulatlanúl, míg a Jim kis kutyája Forceps, három lábon állva, szimatolva, alig tudta már, mit csináljon izgalmában. Az üldözött állatok végre kétségbeesésökben kirohantak, a kutya egyiknek, a vadász másiknak nekiestek, csak Rawdon hibázta el a magáét, s a helyett majdnem egy menyétet vert agyon. Ennél csak az volt dicsőbb nap, mikor Huddlestone-Fuddlestone báró híres kopófalkája ott gyűlt össze Queen's-Crawleyban a gyepen. A vadász egy tömött csomóban vezette a gyönyörü falka egy részét; míg az ebek mögött két gyönyörűtestű, keményarczú, skárlátpiros ruhájú vadász lovagolt két nemesvérű ösztövér lovat; hosszú ostoruk hegyével pontosan odatalálva a kutyának az oldalára, a hol a bőr a legvékonyabb; ha merészelt közülök egyik egy kicsit kilépni a tömött csomóból, vagy ha csak a fejét kapta is félre egy nyúl látására

Aztán következik Jack, a lovászfiú, Tom Moodynak a fia, negyven fontnál nem nehezebb, nem magasabb negyvennyolcz hüvelyknél, soha sem is lesz nagyobb. Hatalmas vadász-lovon ül, melyet félig elföd az óriás nyereg. Ez Sir Huddlestone-Fuddlestone híres szép lova, a Nob. Több más ló is jön, mindegyiknek ilyen könnyű kis fiú a lovagja. Tom Moody odalovagol a kastély kapujához, a piczemester itallal kínálja, de az nem fogadja el. Visszahúzódik a falkával egy szél ellen védett sarokba, a hol a kutyák játszanak, morognak, ugatnak, egymásnak esnek, míg harczukat hamarosan le nem csillapítja Tom Moody öblös rikkantása vagy az ostor suhogója. Jönnek ezalatt az urak is; szép paripáik össze vannak fecskendezve sárral. Leszállnak, cseresznyepálinkát isznak és bemennek, tiszteletüket tenni a hölgyeknél; — néme

meg leveti a sáros csizmáját és besározott lova helyett vadászlóra ül, s hogy egy kicsit felmelegítse a vérét, nyargal egyet a gyepen.

Majd a vadászokkal erednek szóba és megvitatják a Fürge meg a Szellő érdemeit, meg azt, hogy micsoda hitvány rókák vannak most a környéken. Közben megjelenik maga Huddlestone báró, pompás ménen, beléptet a kastélyba, s mivel kevésszavú ember, éppen csak köszön, de aztán jelt ad a vadásznak. A kutyákat a főkapuhoz terelik. A kis Rawdon ott áll a kutyák között a gyönyörködés és félelem vegyülékével, farkcsóválásaik és morgásuk között, melyet az ostor alig bír csititani. Sir Huddlestone felkászolódik a Nobra. — Próbáljunk szerencsét, — mondja Tomnak, — a káposztás dülő felé. Mangle árendás azt mondja, hogy két róka tanyázik ott. — Tom megfújja a kürtöt, elvágtat, nyomában a kutyákkal, azok után meg a peczérek, az úrfiak, a környék haszonbérlői, leghátul a plébánia cselédsége, kiknek az ilyen nap sátoros ünnep; Sir Huddlestone és az ezredes zárják be a menetet, s az egész csapat befordul a fasorba.

A nagytiszteletű úr sokkal szerényebb ember, semhogy ő is idetolakodott volna nyilvánosan, a nagy indulás alkalmával; de a nagytiszteletű úr, a kire az öreg fővadász még jól emlékszik, hogy negyven évvel ezelőtt, mint karcsú, fiatal papnövendék is hogy' ülte meg a legszilajabb lovat, hogy' ugratott át a legveszedelmesebb patakon, sövényen — véletlenül éppen akkor jön ki lóháton a paplakból, mikor Sir Huddlestone ott halad, — hát persze, hogy csatlakozik hozzájuk. A kutyák és lovasok eltűnnek, a kis Rawdon utánok bámul a lépcsőről.

A nagybátyját, nem mondhatnánk, hogy a kis Rawdon különösen nagyon megszerette volna, mert ez a tartózkodó, hideg modorú ember rendesen bezárkózott a dolgozószobájába, a hol bérlőkkel, gazdatisztekkel volt körülvéve; — de férjezett és hajadon nagynénjeinek jóindulatát mind megnyerte, valamint megszerette a két kicsike is, meg Jim. Ez a Jim most elég gyakran járt fel a kastélyba, az egyik unokanővére miatt. A báró is bátorította az udvarlásra, értésére adva ügyesen, hogy annak idején majd reá ruházza a kényelmes papi hivatalt.

Jim tehát karácsony után újult erővel és komolysággal készült visszamenni az egyetemre, erősen eltökélve magában, hogy tanulni fog és soha nem bukik meg többé. A zöld kabátokat, piros nyakkendőket máris elhagyta és mindenképpen át akart alakulni. Ilyen ügyes és jutányos mód volt az, a melyet Pitt báró választott családi adósságai törlesztésére.

Mielőtt a víg karácsonyi napok véget értek, Pitt báró odáig jutott a hősies önmegtagadásban, hogy átadott az öcscsének egy bankutalványt száz fontra. Bizony nem ment könnyen, míg végleg el tudta magát tökélni reá; de aztán annál nagyobb eszme volt az, hogy íme, ő a világ egyik legnemesebb férfia. Rawdon meg a kis fia végtelenül nehéz szívvel váltak meg tőlük, a hölgyek azonban mintha némileg készségesen, kissé röptében vettek volna búcsút egymástól. Mikor aztán a mi kis barátnénk visszaérkezett Londonba, akkor vette kezdetét az a munka, melynek közepette láttuk őt a fejezet elején. Az ő felügyelete alatt ifjodott meg a Great Gaunt-utczai Crawley-ház, készen várva Sir Pitt családját, mire a baronetet parlamenti hivatása a városba szólította, hogy elfoglalja az országban azt az állást, melyre lángeszénél fogva joga volt. De e képmutató az első ülésszak alatt teljesen elrejtette becsvágyát, nagy terveit, s ki nem nyitotta a száját egyetlen egyszer sem, kivéve, mikor a mudbury-iak egy kérvényét nyújtotta be. De az ülésekre szorgalmasan eljárt és megtanult minden szokást, a mi itt járta. Otthon folyton tanult és olvasott, nagy félelmére szegény Jankának, a ki remegett a férje egészségéért. Azonkívül sorra megismerkedett a miniszterekkel és pártjának vezéreivel, mert bizonyosra vette, hogy nem telik bele sok idő és közöttük lesz.

Janka grófné jósága, szendesége olyan lenézést, kicsinylést ébresztett iránta Rebekka lelkében, hogy alig tudta eltitkolni. Úntatta a dolog és néha lehetetlen volt, hogy Janka ki ne találja, mit érez iránta a másik. De Jankára is kínosan hatott Rebekka jelenléte. A báró mindíg csak vele beszélt. Igaz, hogy Janka talán nem értett mindahhoz, a miről azok beszéltek, de mégis gyötrelmes

volt ott ülni, úgy, hogy az embernek a saját házában szava se legyen, míg amaz, a másik, kaczagva, tréfálva röpköd egyik beszédtárgyról a másikra, odavet egy-egy szót minden embernek, mindenre van egy találó tréfája; gyötrelmes volt egyedül üldögélni a maga kandallója mellett, s látni, hogy a férfiak mind a másiknak hódolnak.

Mikor falun Janka mesélni kezdett a gyerekeknek, a kis Rawdon is áhítattal leste minden szavát, de ha ilyenkor Rebekka is belépett, gúnyosan villogó zöld szemének pillantásától szegény Janka szava egyszerre elakadt. Az egyszerű kis mesék, eszmék, remegve húzódtak vissza, hogy elrejtőzzenek, mint az apró tündérek a mesében a hatalmasabb, gonosz angyal elől. Nem tudta a mesét folytatni, habár Rebekka, a gúnynak alig észrevehető árnyalatával, kérte, hogy folytassa azt a gyönyörű kis mesét. Rebekka előtt egyáltalán gyűlöletes volt minden szende, gyöngéd dolog és egyszerű, igénytelen öröm; ki nem állhatta azokat sem, a kik az ilyesmit szerették; a gyermekeket és a gyermekkedvelőket nem tartotta semmire. — Én nem szeretem a tejbe kását, — mondta utóbb Steyne lordnak, mikor Janka grófnőt csúfolta előtte.

— Mint a hogy' egy bizonyos valaki a szentelt vizet nem szereti, — felelt emez gúnyos meghajlással, miközben reávigyorgott Rebekkára.

Így a két asszony Londonban nem érintkezett valami sokat; rendesen csak akkor látták egymást, ha Rebekkának valami kellett és ezért elment a sógornéjához. Édesemezték, angyalomozták egymást nagy odaadással, de belsőleg azért távol álltak. Nem úgy a báró maga, a ki bokros honatyai teendői mellett is mindennap talált módot arra, hogy a sógornéját láthassa.

Egyszer, midőn a képviselőház elnöke ebédet adott, Pitt kapott az alkalmon, hogy Rebekkához is benézzen díszruhájában, tudniillik régi diplomata-ruhájában, melyet attaché-korában Pumpernickelben viselt. Becky lelkesedéssel bámulta meg, majdnem annyira, mint otthon a felesége és a gyerekek, a kiknek szintén megmutatta magát. Rebekka azt mondta, mély meggyőződéssel, hogy az udvari diplomata-ruhát, hiába, csak egy tizenhárom

próbás nagyúr viselheti és a *culotte courte* csakis a régi nemesi családok sarjainak illik jól. Pitt tetszéssel futtatta végig tekintetét a maga selyemharisnyás lábszárán, a min, az igazat megvallva, nem sokkal több volt a duzzadó vonal, mint azon az ösztövér kis gyíklesőn, a mi az oldalán lóbálódzott; végignézett, mondom, magán, és elgondolta, milyen hódító most.

Mikor Pitt elment, Rebekka hamar megrajzolt róla egy kis torzképet, hogy mikor Steyne gróf eljön, meg mutathassa neki. Ez nem is adta vissza többé, úgy tetszett neki a pompásan eltalált képmás. A gróf már megtisztelte Pittet azzal, hogy itt, Beckynél, találkozott vele egy ízben s nagyon kegyesen viselkedett iránta. Azt is meglepetve látta Pitt, milyen hódolattal közeledik a gróf Rebekkához, s hogy a többi urak is, valamennyien, mily figyelmesen hallgatják élénk, elmés beszédjét; Rebekka pedig mily tökéletes otthonossággal mozog ennyi nagyúr között. A gróf azt is említette, hogy nagyon óhajtja már Pittet mint szónokot hallani; és hogy reméli, mihelyt Steyne grófné, a felesége, itt lesz Londonban, a báronéval is lesz szerencséjük megismerkedni, hiszen az ő utczájuk épen szomszédos a Crawleyék utczájával. Másnap vagy harmadnap mindjárt névjegyet dobott Crawley báronénál; a mit az előbbeni báróval sohasem tett meg, noha elég régen laktak egymás szomszédságában.

Szegény Rawdon pedig egyre idegenebbnek érezte magát a fényes, művelt, elmés körben. De hiszen szabadságában is állt, hogy ebédeljen, tartózkodjék távol hazulról, annyiszor, a hányszor akar. Sokszor aztán a kis fiával együtt oda mentek Pitték házába s órákig ott voltak a jó kis Jankával, meg a gyerekekkel. Pitt és Rebekka pedig ezalatt ketten üldögéltek a Curzon-utczai lakásban; vagy a parlamenti elfoglaltság előtt, vagy azután. A volt dragonyos tiszt olyan csendesen el tudott üldögélni a bátyja házában; nem igen szólt, nem sok vizet zavart. Örült, ha megbízták valamivel, ha elküldték valami lóról vagy új cselédről kérdezősködni, vagy megkérték, hogy osszon a gyerekeknek az ebédnél. A nagy katonát legyőzték és alázatosságra bírták, tétlenségre szoktatták. Delila rabbá tette és a haját is lev[illegible]

Az a tíz évvel ezelőtt még vakmerő, tüzes, fiatal vérű katona le volt igázva és elváltoztatva afféle elnehezedett, kövér, engedelmes, középkorú emberré.

Szegény Janka, látta, tudta, hogy Rebekka elhódította tőle a férjét, noha azért ma is kedvesemnek és szívemnek hítták egymást, ha találkoztak.

NEGYVENHATODIK FEJEZET.

Küzdelmek és próbák.

Bromptoni barátaink ezalatt a maguk módja szerint s mindenesetre igen csöndesen töltötték el a karácsonyt. Emilia jövedelme száz fontra ment évenként. Ennek háromnegyedrészét a szüleinek adta, a kik ebből, meg a József évi százhúsz fontnyi segélypénzéből éltek. Az ir szolgálót közösen tartották Clappékkal és így ez a négy tagból álló család még mindig meg tudott élni tisztességesen; még itt-ott egy-egy ismerőst is láthattak az asztaluknál teára, most, az élet viharai és csalódásai után. Clappékkal, volt hivatalnokával szemben könnyű volt az öreg Sedleynek a tekintélyét fenntartani. Ez még nem feledte el a régi jó időket, midőn főnöke dús asztalánál a szék szélén kuporogva poharat emelt „Mrs Sedley, Emilia kisasszony és a távollévő József úr egészségére". Az idő még megaranyozta a becsületes segéd lelkében a szép emlékeket. S ha néha le merészkedett menni a Sedleyék nappali szobájába, hogy együtt igyák meg ketten a grog-jukat, búsan mondta: — Hej, nem ilyen ellátáshoz volt a főnök úr szokva, — s a régi ünnepélyességgel ivott a Sedley-család egészségére. Meg volt győződve, hogy Miss Mélia zongorázása a legmennyeibb zene, s hogy ő a legszebb lény a világon. A clubban sem tűrte, hogy Sedleyt gáncsolják, vagy hogy valaki kételkedjék jellemében. Ma is emlegette, hányszor látta, a mint London legelőkelőbb emberei kezet fogtak Sedley úrral és Rotschildot magát akárhányszor látta vele beszélgetni.

Clapp úr, a kinek a képzelhető legszebb bizonyítványa és kézírása volt, főnöke bukása után igen hamar talált megint alkalmazást. — Az olyan kicsi kis hal,

mint én, el tud úszni akármilyen dézsában is, — szokta mondani, és az egyik bankház, a melytől Sedleynek vissza kellett vonulnia, Clappot örömmel szerződtette és jó fizetéssel jutalmazta kitűnő szolgálatait. S mikor az előkelő barátok már valamennyien elhagyták szegény öreg Sedleyt, ez a régi volt alattvaló hűségesen kitartott mellette.

Emiliának a visszatartott kis összegből csak nagy nehezen, nagy gonddal és beosztással lehetett kis fiát úgy ruháznia, a hogy' az Osborne György fiát megillette. Ebből fizette a tandíjat is abban a kis iskolában, a hova nagy szívfájdalom után végre beíratta Gyurikát. Esténkint késő éjjelig fennmaradt, nyelvtant és földrajzot tanulva, hogy jobban tudjon Gyurikának magyarázni. A latinnak is nekifogott, azt remélve, hogy talán erre is maga taníthatja. Mert mikor elgondolta, hogy egész napra el kell tőle válnia, ki kell tennie a tanító nádpálczájának és a többi gyerekek durvaságának, óh ez irtózatos volt Emiliára, majdnem olyan, mintha most másodszor választotta volna el. Gyurika persze gyerekes örömmel szaladt az iskolába, hisz az egyhangúság után ez az élénk élet paradicsomi volt a gyermeknek. Szegény anyja szinte elbúsult, mikor ilyen vígnak látta! Csak legalább egy kicsit szomorkodott volna azon, hogy el kell válnia a mamájától. De aztán szégyenkezve vette észre, hogy önzésében fájdalmat akart okozni a gyermeknek és keserűen vádolta magát érte.

Gyurika gyönyörű haladást mutatott a tanulásban; lépten nyomon hozta haza a jutalmat, dicsekvő leveleket az iskolából, a hol anyja hűséges bámulójának, Binney úrnak egy barátja tanította. Volt Emiliának mit hallgatnia minden iskolás fiúról egyenként, mikor Gyurika hazajött. Hogy Lyons milyen derék fiú; Sniffnis mindig árulkodik; Steelnek az apja hordja a húst az intézetbe; Goldingért meg minden szombaton hintón jön a mamája; — Neat-nek szíjj van a nadrágján, lenn, a czipőjénél; — ő is úgy szeretne ilyen szíjjat; — Bull meg olyan erős, (Eutrópiusban tudniillik), hogy azt hiszik, a segéd-tanítót, Mr. Wardot is legyűri. Bizonyos Smith-[illegible] Gyuri közt meg valami nézeteltérés forog[illegible]

mert Gyuri a szeme fölött egy kék folttal jött haza, s szörnyen dicsekedett anyja és boldog nagyapja előtt, hogy milyen vitézül kitett magáért, noha szemlátomást ő húzta a rövidebbet. Szegény Emilia; Smithnek soha, soha nem bocsátott meg, pedig ma már olyan békés gyógyszerész a Leicester-téren.

Így telt a fiatal özvegy élete; szép barna hajában itt-ott egy ezüst szál, sima fehér homlokán egy parányi, szelid kis vonal mutatta az idők múlását. — Baj is az ilyen öreg asszonynál, mint én vagyok, — mondogatta magában, amint a tükörbe nézett. A maga részére ő már leszámolt az élettel s csak azért akart még élni, hogy fiát nagynak, hírnevesnek, dicsőnek lássa. Megőrizte minden irkáját, minden rajzát s úgy elmutogatta ismerősei kis körének, mintha valami lángeszű művek lettek volna. Néhányat átadott a Dobbin-leányoknak; hadd juttassák el ezek Osborne Johannához, talán magához az öreg úrhoz; hogy ez megbánhassa, a miért oly kegyetlen volt ahhoz, a ki nincs többé. A mi a férjében gyengeség volt, arra Emilia nem emlékezett többé; előtte csak úgy élt, mint bálványozott szerelmese, a ki megdaczolt érte a világgal s nőül vette, óriási áldozatok árán is. És csak úgy, mint a kivel egymást átkarolva imádkoztak, mielőtt elrohant a csatába, hogy ott királyáért hősi halált haljon. Ha gyermekét látja az égből, örül bizonyára, hogy ezt hagyta nála vigasztalónak. Láttuk, hogy Gyurika nagyapja hogy' lett napról-napra ingerlékenyebb és kedvtelenebb ott a Russel-téri ház nagy karszékében, Johanna pedig, mindamellett, hogy volt kocsija, szép lovai, a neve pedig ott volt minden jótékonysági íven, mégis csak magános, boldogtalan, elkeseredett öreg leány lett.

Osborne Johanna ezalatt is sokszor gondolt vissza arra a gyönyörü gyermekre, testvére kis fiára, s ha ott kocsizott a parkban, vágyakozva nézett ki, nem láthatná-e? Huga, a bankárné, időnként mégis leereszkedett annyira, hogy eljöjjön a nénjéhez. Elhozott magával néhány nyápicz gyereket meg egy parádés dadát és előkelő, nyifogó, vékony hangon beszélt Johannának „a mi körünkről"; aztán meg, hogy a kis fia szakasztott olyan, mint lord Lollypop; a kis leányát, az ő aranyos kis Máriá-

ját a multkor ez és ez a báróné oly gyönyörködve nézte, hogy még a kocsijából is kihajolt utána. De okvetetlenül meg is kéri a papát, hogy tegyen ezekért az angyalokért valamit. A kis Frigyest a testőrségbe fogják küldeni, de ha majoreskóvá akarják tenni, (és szegény Bullock úr majdnem a falatot vonja már el magától, hogy birtokvételre gyűjtsön), akkor mi jut a leánynak? — Ezt tőled várom, angyalom, — tette hozzá Mrs. Bullock, — mert mint tudod, az én atyai részem a ház fejére száll. Mac Mullné, Swartz Rhoda az összes Castletoddy-jószágokat megszerzi fia, a kis Macduff számára, mihelyt szegény Castletoddy meghal, s már rég nyavalyatörős — és akkor a kis Macmull Macduffból Viscount Castletoddy válik. A két Bludyer összes értékét Bludyer Fanny fiára hagyta. Az én kis Frigyesemnek is majoratus urává kell lennie, azért hát beszélj a papával és — és mondd meg neki, hogy hozza vissza a pénzét megint a mi bankunkba; igazán furcsa, hogy Stumpy és Rowdynál legyen elhelyezve". — S mikor elmondta, a miért jött, akkor egy olyan csók után, a mi olyan hideg volt, mint egy osztriga érintése, Bullock Frigyesné összeszedte kikeményített csemetéit és visszalebegett meg-megnyeklő mozdulataival a hintójába.

De minden ilyen látogatással csak rontott szegény valamit a maga dolgán. Atyja egyre több és több pénzt fizetett be más bankba, mert a leánya leereszkedő modorát már nem állhatta sehogysem. Az a szegény özvegy ott Bromptonban, a ki oly féltve őrizte a maga kincsét, nem sejthette, hogy valaki milyen nagyon elkívánta már azt tőle.

Aznap este, mikor Johanna megmondta atyjának, hogy kit látott, az öreg úr felelni ugyan nem felelt, de haragot sem mutatott; és mikor szobájába ment, csaknem nyájasnak nevezhető hangon mondott a leányának jó éjszakát. Valószínüleg elmélkedhetett azon, a mit Johannától hallott, vagy talán kérdezősködött is Dobbinéknál a találkozás lefolyása felől, mert mintegy két hét mulva egyszerre csak azt kérdezte Johannától, hol van az a kis franczia aranyórája, a melyet lánczon szokott vi[illegible] nyakában.

— Azt — azt a magam pénzén vettem, uram! — felelt Johanna megijedve.

— Végy magadnak egy ugyanolyant, vagy ha szebbet találsz, azt vedd meg, — felelt az öreg úr, s aztán ismét hallgatásba merült.

A Dobbin kisasszonyok az utóbbi időben sürgetően kérték Emiliát arra, hogy hadd menjen el egyszer Gyurika hozzájuk. A nagynénje vonzalmat mutatott iránta; hátha még a nagyapja is megbékül.

Emilia érezte, hogy nem szabad visszautasítania ily alkalmat, mely fiának kínálkozik. Csakugyan nem kerülte ki, hogy a fiú e réven közeledhessék a nagyatyjához, de arról nem tehetett, ha mindig nehéz volt a szíve ilyenkor. Ha a fiú Dobbinéktól hazajőve, játékokat vagy pénzt mutatott, a mit ott adtak neki, Emilia a félelem és öröm vegyes érzelmével nézte, és mindig megkérdezte, nem volt-e ott valami bácsi is. — Nem, csak az öreg úr, Dobbin bácsi maga, a ki megkocsikáztatta, aztán meg az öcscse, a ki gyönyörű pejlovon jött oda, zöld kabátban, arany-fogantyús lovagló-vesszővel, és azt mondta, hogy egyszer kiviszi őt vadászatra. — De egy nap aztán mégis ezzel jött haza a fiú: — Ma csakugyan volt ott egy öreg úr, mama; bozontos szemöldöke volt, széles karimájú kalapja, vastag óraláncza, sok pecsétnyomóval. Éppen akkor jött oda, mikor én a szürke ponnyn lovagoltam és a kocsis tanított. Nagyon nézett engem. És nagyon reszketett. Ebéd után elszavaltam azt, hogy „Norval az én nevem“. Johanna néni sírt. Az mindig sír. — Aznap este, hogy Gyuri beszámolt a látogatásról, Emilia tudta, hogy a nagyapjával találkozott. Ettől kezdve úgyszólván biztosra várt egy ajánlatot és ez meg is jött néhány rövid nap múlva. Osborne úr forma szerint megajánlotta, hogy a fiút magához fogadja és örökösévé teszi annak a vagyonnak, a mely a fiú atyját illette volna. Az anyának évi járadékot fog adni, a miből tisztességgel megélhet. Ezt a pénzt akkor sem vonná meg tőle, ha újra férjhez menne is, a mi — mint hallja — nemsokára meg fog történni. De azt kiköti, hogy a gyermek állandóan a nagyatyjánál lakik, időnként azonban láthatja anyját ez utóbbinak a lakásán.

Osborne úr ügyvédje éppen akkor hozta ezt a leve-

let Emiliának, mikor anyja nem volt otthon, atyja pedig szokása szerint a Cityben járt. — Egész életében talán kétszer-háromszor látták csak haragosan, s az ügyvéd részesült abban, hogy e ritka látványnak tanuja lehessen. Mikor végigolvasta előtte a levelet, Osborne-né lángra gyúlt arczczal szökött föl helyéből és száz darabra tépte a levelet, majd rátaposott. — Hogy én még egyszer férjhez menjek! Hogy én pénzt fogadjak el a gyermekemért! Ki merészel megsérteni ilyen ajánlattal? Mondja meg, uram, Osborne úrnak, hogy ez gyávaság! Igen! Aljas gyávaság; nem is felelek a levelére. Volt szerencsém, uram! — S ezzel úgy kiutasította némán a szobából, mint egy tragédiabeli királyné, — mondta Osborne ügyvédje, mikor küldetéséről beszámolt.

Szülei nem vették észre Emilia nagy izgatottságát; azoknak megvolt a maguk gondja, baja. Sedley úr még egyre kovácsolta a terveket, a melyekkel mind kudarczot vallott; de azért mindig a Cityben járt-kelt, s egy legújabb tervet is koholt, melybe bele is vágott, Clappnak minden lebeszélése daczára, a kinek meg sem vallá, mennyire belemerült már. Minthogy pedig szegény Sedley azt tartotta, hogy nőkkel nem kell beszélni pénzdolgokról, ezek nem is sejtették újabb szerencsétlenségüket, míg az öreg urat a kénytelenség beszélni nem késztette. Először a kis háztartás költségei maradtak kifizetetlenül. Az öreg Sedley feldúlt arczczal mondta meg a feleségének, hogy Józsitól most nem érkezett meg a pénz. Minthogy addig pontos fizetők voltak, a boltosok, a kik másoknál szokva vannak ilyesmihez, nagyon húzódoztak, mikor Sedley úr haladékot kért. Emilia pénzecskéje azonban szűkösen átsegítette a családot legalább félesztendőn, mialatt Sedley azzal kecsegtette magát, hogy részvényeinek árfolyama majd csak feljebb emelkedik s azzal minden jóra fordúl.

A félév végével azonban kimaradt az indiai hatvan font s a háztartás komoly zavarba jutott. Sedleyné, a ki már beteges vén asszonynyá lett, egy szót sem szólt, csak sírdogált a Clappné konyhájában. A mészáros zúgolódott, a fűszeres káromkodott; a kis György zseml[illegible] kapott ebédre és Emilia ,a ki maga beérte egy kar[illegible]

nyérrel, sínylette, hogy fia el van hanyagolva, és búfelejtőül nyalánkságokat vásárolt neki megkuporgatott pénzecskéjén.

Az öregek eleinte — szegény emberek módjára — mesékkel tartották leányukat. De egy napon, mikor szegényke a szokott nyájas, derült jószívűséggel adta át nekik a maga évi osztalékának legnagyobb részét, csak azt téve hozzá, hogy egy részt most szeretne visszatartani, hogy karácsonyra megcsináltathassa azt az új öltözet ruhát a fiának, a melyet már olyan apróra kiválogatott, kitervezett egy varrónőnél, egyszerre előálltak vele, hogy Józsi pénze elmaradt, nyomorúságban vannak, s Sedleyné, a kinek testi-lelki ereje nagyon megtörött már, a csüggedt és beteges emberek keserűségével támadt reá, hogy hiszen nem is törődik Emilia mással, csak a gyerekkel. Erre Emilia sírva tolta oda az asztalon át az előbb visszatartott pénzt is és zokogva ment föl a szobájába. Keserű óra volt az, mikor oda kellett mennie a varrónéhoz, hogy visszavonja a rendelést.

Mikor megmondta Gyurikának, hogy az új öltözetet nem veheti meg neki, a gyerek keserves zokogásra fakadt; — hogy a mama megígérte; — és hogy az iskolában minden gyerek kap karácsonyra új ruhát. Emilia átkutatta a fiókjait, találna-e valami kis értéktárgyat, hogy azt eladhassa. Végre odatévedt a keze a gyönyörü fehér indiai shawlra. Tudott egy előkelő boltot, még azon időből, mikor anyjával gyakran jártak oda, — a hol adtak, vettek ilyen valódi, eredeti drágaságokat. Szeme megvillant az örömtől erre a gondolatra, s aznap reggel különösen sok csókkal indította útnak Györgyöt az iskolába. A gyerek érezte, hogy ez az utánamosolygás jót jelent neki. Emilia becsomagolta tehát egy selyemkendőbe, (ez is az őrnagy ajándéka volt), és sietve ment el, mialatt az utczán itt is, ott is utána néztek a férfiak annak a rózsás, édes kis arcznak a láttára.

Mentében boldogan számítgatta, hogy az új öltözet mellett még egypár könyvet is megvehet Gyurikának, a mire ez már régen vágyott; aztán kifizetheti a félévi tandíjat; — még atyjának is vehet új télikabátot. Csakugyan, nem csalódott az őrnagy ajándékának értékében.

A kereskedő rendkívül jó vásárt csinált, mikor húsz guineáért vette meg.*

Boldogan ment haza, mikor a kis könyveket megvette s otthon azonnal beleírta az első lapra: „Osborne Györgynek, karácsonyi ajándékul, — szerető anyja.“ A könyvek ma is megvannak még Györgynél, Emilia szép, rendes kis írásával. Aztán kiment, hogy az ajándékot György asztalára tegye, de a lépcsőn anyjával találkozott, a kinek a homályos lépcsőházban is rögtön szemet szúrt a két kis kötet aranyszéle.

— Mi az? — kérdezte.

— Néhány könyv Gyurikának; — mert, — mert megígértem neki karácsonyi ajándékul.

— Könyv! — kiáltott föl az öreg asszony méltatlankodva. — Könyv; — mikor az egész háznak kenyérre van szüksége. Könyvek, mikor én, hogy téged meg a fiadat nyalánkságokkal tartsalak, s szegény öreg apádat megmentsem a börtöntől, eladom ékszereimet, shawlomat, még ezüst-kanalainkat is, hogy a mészáros meg a pék ne zúgolódjanak és hogy Clapp urat ne várakoztassuk a házbérrel, mikor úgyis annyi szívességgel van hozzánk. Óh, Emilia; te nem tudod, milyen fájdalmat okozol nekem ezekkel a könyvekkel! Csak rontod, kényezteted a fiadat, de megválni nem akarsz tőle, pedig az volna igazán hasznára! Kívánom, hogy neked engedelmesebb, ragaszkodóbb legyen a gyermeked, mint az enyémek. Józsi is elhagyott bennünket a szükségben; György úgy élhetne, akárcsak egy lordnak a fia, arany-órát hordhatna, mikor az én szegény öregemnek alig van egy f—f—fillérje. — És itt már hangos zokogás verte fel a házat, a melynek több női lakói az utolsó szóig mindent hallottak.

— Óh, anyám, anyám! — kiáltott Emilia; — hisz te nem mondtad nekem, hogy így vagyunk. Megígértem a könyvet Gyurikának; — és — és — az indiai shawlomat adtam el ma reggel. Itt van; — itt van a pénz mind; vedd el, — vegyetek el mindent, — és remegő kézzel vette elő az ezüstpénzt, meg az aranyakat; az ő drága aranyait, és mind odaerőltette anyja kezébe. Néhány arany pengve gurult le a lépcsőn, mialatt Emilia visszarohant

*) 504 korona.

a szobájába és ott leroskadt az ágya elé a határtalan bánat és keserűség súlya alatt. Most már látott mindent, hogy a fiút a maga önzésének áldozta fel; — hogy nélküle a fiú gazdag lehetne, szerencsés; kitűnő nevelést adnának neki és ezt mind megvonja tőle az anyja önzése. Csak egy szót kellene szólnia és atyja ismét gond nélkül élhetne; a fiú pedig, — a fiú egyenesen a szerencse elé haladna. Óh, milyen gondolat volt ez annak a lesújtott, összetört, gyöngéd léleknek!

NEGYVENHETEDIK FEJEZET.

Steyne grófnál.

Mindenki tudja, hogy Steyne gróf palotája a Gaunt-téren van és hogy erről a térről nyílik a Gaunt-utcza, a hol Rebekka először látta az öreg Pitt bárót. A tér közepén lévő kert füstös, kormos fái és bokrai alatt néhány szerencsétlen nevelőnő hurczolja beesett szemű, sápadt kis növendékeit, a gyepes térség körül; ennek közepén Gaunt grófnak, a minden-i ütközet hősének szobra áll, varkocsos parókában bár, de római tógával. A gróf palotája a térnek egy oldalát csaknem egészen elfoglalja; a másik három oldalon pedig, a hol hajdan grófi, bárói családok laktak, magas, zordon épületek meredeznek, melyek ablakaiból nem világít ki többé gyertyafény, ajtóikból kikopott a vendégszeretet, a lépcsőkről eltűntek a zsinóros legények és fáklyatartók, a kik fáklyáikat a lámpák mellett látható bádog-koppantókkal szokták kioltani. Ma már néhány odatolakodott demokratikus réztábla is látható: doktorok, bankok, egyesületek jelenlétére mutatva. Komor az egész tér, nem kevésbbé a Gaunt-palota, melyből mi sohasem láttunk többet a homlokzatnál és oszlopos kapujánál, melyben néha egy mérges, zömök kapus tűnik fel, továbbá a padlásablakoknál és kéményeknél, melyekből most ritkán száll ki füst; mert hiszen a gróf most Nápolyban tartózkodik, többre becsülve a nápolyi öböl, Capri, meg a Vezuv látványát a Gaunt-tér komor, füstös tűzfalainál. Az új Gaunt-utczán lefelé menve,

innen vagy nyolczvan lépésnyire, sőt már inkább a szűk kis Gaunt-közön, a hol az istállók vannak, egy igénytelen kis hátsó ajtó látszik, semmivel sem különb az istállóajtóknál. Hanem azért sok kis zárt hintó állt meg ott, a kis ajtó előtt, (mint egy mindentúdó ismerősöm mesélte, a kit óvatosan csak Szemfüles Tamásnak fogok nevezni). — A királyfi és Perdita ki s bejártak azon az ajtón, uram, — mondta gyakran, — a szép Clarke Marianne pedig X... herczeggel jött ide az ajtó elé. Mert ez vezet a Steyne lord *petits appartements*-jaiba; és az egyik szoba, uram, nem túlzok, csupa elefántcsont és fehér atlasz, a másik ébenfa és fekete bársony; — van egy ebédlő, a melyhez Sallustius házából, Pompeiből vették a mintát és a híres Cosway-vel festették pompeji ízlésben; — a külön kis konyhában pedig minden konyhaedény színezüst, a nyársak pedig aranyból valók. Itt történt az, hogy Égalité herczeg maga sütötte nyárson a foglyokat, mikor ő és Steyne gróf százezer fontot nyertek el az *ombre*-ban, egy igen magas egyéniségtől. Az összeg felét a franczia forradalomra áldozták; a másik felén Steyne vette meg a grófi méltóságot meg a térdszalag-rendet, — a többinek felhasználásáról történetünk nem tartozik beszámolni, hanem Szemfüles Tamás, a ki mindenkinek minden dolgát ismeri, számot tudna adni a többiről is.

A grófnak a három királyság többféle helyén is voltak kastélyai, birtokai, szanaszét, a melyek le vannak írva minden útmutató zsebkönyvben. Gaunt-kastély a Camarthen grófságban, az a hely, a hol II. Richárd királyt fogva tartották; aztán a Strongbow-kastély a Shannon-parton; meg a Gauntly Hall a York grófságban, a hol csak teáskanna is kétszáz van, csupa ezüstből, hogy minden vendégnek legyen külön: — és végre Stillbrook, a gróf „egyszerű, falusias" tartózkodási helye Hampshireban, — a melynek fejdelmi bútorzatáról tudjuk, hogy milyen áron vették meg egy árverésen nemrég, a gróf halála után.

Steyne lord felesége a Caerlyon, camelot-i grófok ősrégi családjából származott, mely első ősének a nagy druidáknak ideje óta híven ragaszkodott ősei hitéhez

melynek nemzetségfája túlért Brute király első látogatásán. A legidősebb fiú mindig Pendragon nevet visel. A gyermekeket ma is Arthurnak, Uthernak és Caradocnak keresztelik. Ebből a családból, hej, de sokaknak hullott le a feje politikai összeesküvések miatt. Erzsébet a maga korában élő Arthurnak azért vágatta le a fejét, mert ez, mint Fülöp és Mária kamarása, titkos leveleket közvetített a skót királyné és bátyjai, a Guise-k között. Egy fiatalabb fiú a nagy herczeg katonája volt, kitűnt a Szent-Bertalan-éjet megelőző összeesküvésben. Míg Mária a börtönben sínylett, a Camelot-ház egyre-másra szőtte érdekében az összeesküvéseket. A ház vagyona épp anynyit szenvedett attól, mikor csapatot állított ki a spanyolok győzhetetlen armadája ellen, mint azoktól a pénzbírságoktól, melyekkel Erzsébet sújtotta, azért, hogy papokat rejtegettek, az uralkodó vallástól való eltérés — s egyéb pápista gonoszságok miatt. A theologus Jakab idejében egyikük elhagyta hitét s a család — jókor tántorodván meg, — megint megszedte magát. Hanem a Károly uralkodása alatt élt Camelot gróf visszatért ősei hitére, s azontúl utódai meg nem szűntek küzdeni érte s magukat áldozatra vinni, míg egy Stuart akadt, a ki lázadást szítson és élére álljon.

Caerlyon Máriát, a gróf leányát, egy párisi zárdában nevelték és Mária Antoinette trónörökösné volt a keresztanyja. Ifjú szépségében férjhezadták Gaunt grófhoz, azaz inkább eladták neki, mert a gróf, a ki akkor Párisban tartózkodott, Orléáns Fülöp lakomáin óriási összegeket nyert el a leány bátyjától. Azt mondják, hogy Gaunt gróf híres párbaja De la Marche gróf testőrtiszttel azért történt, mert a fiatal tiszt, (a ki akkor apródja volt a királynénak és azután is kedveltje maradt), szintén igényt tartott a gyönyörű Caerlyon Mária kezére. Ezt azonban Gaunt grófhoz adták férjhez, még akkor, mikor ez betegen feküdt a párbaj után, az ott kapott nehéz seb miatt. Mikor felgyógyult, elvitte feleségét Angliába, a Gaunt-téri palotába és az asszony a walesi herczeg fényes udvarában nagy feltűnést keltett, Fox, a híres államférfi, pohárköszöntőben ünnepelte, Morris és Sheridan verseket írtak hozzá, Malmesbury legszebb bókját vágta ki előtte; Wal-

pole bájosnak találta, Devonshire féltékeny volt rá, de a fiatal asszonyra bántóan hatottak az udvar szilaj örömei és annak a társaságnak élvezet-hajhászása, melybe így belelökték és így, — azután, hogy néhány fiúval ajándékozta meg a grófot, nem is tért vissza többé a társaságba, hanem visszavonult és a magányban élte buzgó, vallásos, komoly életét. Nem csoda, ha Steyne gróf, a ki a vígságot szerette, néhány év mulva alig volt látható a felesége mellett, a kiből olyan csendes, remegő, babonás, boldogtalan asszony lett.

Szemfüles Tamás barátom (a kinek ehhez a történethez csak azon a réven van köze, mert Londonnak minden előkelő emberét ismeri s a családi titkoknak is tudója) Steyne-ékról beszélve, ezt is hozzátette, (már azt, persze, hogy igaz-e, nem-e, ki tudná bizonyosan): — A mennyi megalázást az az asszony elszenvedett otthon, a saját házában, azt elmondani is sok. A gróf kényszerítette, hogy leüljön ebédelni olyan nőkkel, a kikkel a világért sem engedném a feleségemet szóba állni, például Crackenbury báróné, Chippenhamné, meg a franczia követ felesége, Madame de la Cruche-Cassée, (szóval, az udvar kegyenczei). Tamás azt mondta ugyan, hogy agyonverte volna nejét, ha ezekkel beszédbe ered, de azért a maga részéről igen szívesen fogadta köszöntésüket és meghívásukat is. De hát gondolja-e ön, hogy ez az asszony, a kinek a családja olyan büszke, mint a Bourbonok, mert hisz hozzájuk képest a Steyne-ek csak olyan máról-holnapra felburjánzott gomba-féle sarjadék, (mert hisz szó sincs ám róla, hogy igazán egyenes ágon származnának a Gauntoktól, csak valami mellék-, — és ilyen gyanánt is homályos származású ág); — szóval, mondom, hiszi-e ön azt, (ne feledje az olvasó, hogy Szemfüles Tamás beszél), hogy Steyne grófné, ez a büszke asszony, ilyen alázattal hajolna meg férjének minden jogtalansága előtt, ha valami *titkos ok* nem volna? Hanem hát úgy áll a dolog, hogy az emigráczió ideje alatt valami De la Marche apát járt itt, a ki Quiberonnál együtt harczolt Puisaye-vel és Tinteniac-kal, a kivel Steyne grófnak 1786-ban párbaja volt; a ki szóval nem volt más, mint De la Marche gróf testőrtiszt. Ez ismét találkozott a gr…

néval és ez utóbbi csak akkor adta úgy neki magát a vallásosságnak, mikor a főtisztelendő ezredes urat Bretagneban agyonlőtték. Azóta jár a grófné minden reggel misére, értekezik naponta lelkiatyjával, — (magam is megfigyeltem), — higyje meg, titok lappang ez alatt. Az emberek soha sem olyan boldogtalanok, — tette hozzá Szemfüles Tamás, ravaszúl bólintva a fejével, — ha nincs valami szánni-bánni valójuk. Szóval, bizonyos, hogy a grófné se tűrne szótlanúl ennyi megaláztatást, ha a grófnak nem volna hatalmában ott tartani feje fölött a Damocles kardját.

Ha Szemfüles Tamás nem tévedett, a szegény grófné a tulajdon házában rengeteg megaláztatást volt kénytelen elszenvedni, s arcza nyugodtsága alá nem egy mély bánatot rejtett. Mi pedig, felebarátaim, kiknek nevünk nincs beírva a *Vörös Könyv*-be, annak felgondolásával vígasztalhatjuk magunkat, hogy nálunk kitűnőbb helyzetben élő emberek is igen szerencsétlenek lehetnek, s ha selyempárnán alszik és ezüst-tálczáról eszik is, minden Damoclesnek feje felett függ a kard, vagy egy törvényszolga, vagy valami öröklött betegség, vagy valami családi titok alakjában, mely időnként felüti fejét a szőnyegből, s biztosan lecsap, a kellő helyre, ma vagy holnap.

S ha összevetem a szegények és dúsak helyzetét, (még mindig Szemfüles Tamás nézeteit írom), az előbbiekre nézve más vígasztalást is találok. Ha kevés vagy semmi vagyonod sincs, békében élhetsz atyáddal és fiaddal, egy olyan nagy úr örökösét pedig, mint lord Steyne, természetesen folyvást eszi a méreg, a miért nem juthat uralkodói trónjához, s az ezen ülő bitort haragos szemekkel nézi.

— Higyje meg, uram, — folytatta csípősen Tamás, — a nagy családoknál apa és legidősebb fiú rendesen gyűlölik egymást. A trónörökös mindig ellenkezésben áll a koronával és mindig áhítozik rá. Shakespeare ismerte az embert, uram, és mikor leírja Henrik herczeget, (a kit a Gauntok akarnak megtenni ősapjuknak, pedig épp oly kevéssé rokonai a herczegnek, mint ön vagy én), a mint az apja koronáját felpróbálja, akkor igaz, élettelies képét adta a világ összes örököseinek. Ha ön egy her-

czegségnek lenne az örököse és ezer font esnék a jövedelméből egy napra: ugyan mondja, kérem, nem türelmetlenkednék, hogy már hozzá jusson? És mivel minden nagyúr ezt érezte a saját apja iránt, elég tisztán állhat előtte, hogy a fia teljesen hasonlót érez. — És a testvérek között, uram, szintén fönnáll az, hogy a legidősebb, az örökös mindig úgy néz a fiatalokra, mint a kik megrabolják a készpénz egyrészétől, a mely jogosan az övé lehetett volna. Mac Turk György, Lord Bajazet legidősebb fia, fülem hallatára mondta, nem is egyszer, hogy ha tehetné, úgy cselekednék, mint a szultánok, s azzal mentené föl birtokát a kötelezettségek alól, hogy öcscseinek fejét rendre leüttetné. A többiek, többé-kevésbbé, szintén így gondolkodnak. Bizony, uram, a szívökben egytől-egyig törökök. Biz' úgy, ismerik ők a világot!

E perczben, mikor Szemfüles Tamás barátom idáig jutott az elbeszélésben, az történt, hogy egy nagyúr ment el mellettünk s Tamás, lekapva a kalapját, mélyen bókolt, a mi nyilván mutatta, hogy ő is ismeri a világot szemfülestamási szempontból. S mivel Tamás maga már mindenét elköltötte, az utolsó összeget pedig befizette egy vállalatnak, hogy azok haláláig év-járadékkal lássák el, nem félt attól, hogy rokonai a vagyonáért hízelegnek neki és így nem érzett irántuk semmi ellenséges indulatot, csak azt a békés és rokoni vágyat, hogy minél többet ebédelhessen náluk.

Steyne grófné anyai érzésébe egy szempont miatt nagy keserűség vegyült; a valláskülönbség mintha gátat emelt volna közte és gyermekei között. Úgy tetszett neki, mintha olyan mélység tátongana köztük, a melyen keresztül hiába nyújtja karjait gyermekei felé: — sohasem fognak egészen egymásra lelni. Házasságuk első idejében a férje, Steyne gróf, a ki eléggé behatóan tanulmányozta a theologiát műkedvelő létére, roppantúl mulatott azon, ha felesége gyóntató atyját, Mole apátot meg a fiai nevelőjét, Trail tisztelendő urat, ebéd után, bor mellett egymásra uszíthatta; s mikor Oxford és St. Acheul bajnokai már egymás hajában voltak jóformán, még akkor is biztatta őket: — Bravo, Latimer! Ne hagyd magad, Loyola! Püspöki föveget igért Molenak, ha áttér, bi-

bornoksággal kecsegtette Trailt, ha elhagyja egyházát, de mindegyikük erős maradt. — Szegény asszony, egyre azt remélte, hogy legalább a legkisebb és kedvencz gyermekét megnyerheti a maga egyháza számára; éppen itt várt reá nagy és keserű csalódás, a melyet szinte büntetés gyanánt vett házaséletének vétkeért.

Steyne gróf legidősebb fia, Gaunt lord, mint ezt az előkelő világban mindenki tudja, Thistlewood Blanche grófkisasszonyt vette feleségül, Bareacres gróf leányát, a kiről már megemlékeztünk. A palota egyik szárnyát átadta Steyne gróf a fiataloknak, mert szerette szemmeltartani a fiát, s uralkodni kívánt fölötte. A ház fia és örököse pedig gyülölte a családi életet; nejével folyvást veszekedett, annyi pénzt szedett fel post obit kötelezvényekre, a mennyire apanage-án felül csak szüksége volt. A marquis minden fillérnyi adósságról tudott. Mikor aztán, sokkal utóbb, maga az öreg gróf meghalt, akkor derült csak ki, hogy tulajdonképpen összevásárolta az összes kötelezvényeket, utóbb pedig ifjabbik fiának a gyermekeire hagyta azokat örökségül.

Gaunt lord nagy bánatára, természetes ellenségének, atyjának ellenben nagy, kárörvendő elégtételére: Lady Blanchenak sohasem volt gyermeke; ezért aztán az ifjabbikat, Gaunt György lordot hívták vissza Bécsből, a hol mint attaché, diplomácziával és keringőzéssel volt elfoglalva, hogy mielőbb házasságra lépjen a becsületes Joannal, Johnesnak, az első Helvellyn bárónak, a Jones, Brown és Robinson bankház főnökének a leányával. E házasságból csakugyan származott is több fiú és leány, de ezek élete folyásához a mi történetünknek semmi köze sincsen.

Eleinte igen boldogan éltek és minden nagyon jól indult. György gróf nemcsak olvasni tudott, de még írni is, elég tűrhető helyesírással. Francziául jól beszélt, a keringőzésben pedig alig lehetett volna párját lelni egész Európában. Ilyen képességek mellett biztosra lehetett venni, hogy ő méltósága a legelsők közé fog emelkedni a diplomácziai pályán. Felesége érezte, hogy az ő igazi légköre az udvar; nagy vagyona pedig lehetővé tette számára, hogy az udvarhoz tartozókat fényesen fo-

gadja a continens azon városaiban, a hová férjét a pályája szólította. Már arról suttogtak, hogy nemsokára miniszterré nevezik ki a grófot, mikor egyszerre csak, váratlanul, igen furcsa hírek kezdtek keringni a követségi titkárról. Egy nagy diplomácziai ebéden, a melyet éppen a főnöke adott, a gróf egyszerre csak fölugrott ültéből, azzal a kijelentéssel, hogy a libamáj-pástétom meg van mérgezve. Nemsokára pedig, mikor a bajorországi követ, Springbock Hohenlaufen gróf bált adott, Gaunt György kapuczinus barátnak öltözve ment el, bőrig borotvált fejjel. Csak az volt a baj, hogy ez nem jelmezbál volt, mint némelyek aztán elhitetni igyekeztek. Azt kezdték beszélni, hogy a dolog furcsa, de emlékeztek rá, hogy a nagypapája éppen ilyen volt. Benne van a családban.

Felesége hazament vele és gyermekeivel Angliába és a családi palotában telepedtek le; de magáról a grófról úgy lehetett olvasni a hivatalos közlönyben, hogy Braziliába helyezték át, miért is a continensen viselt állásáról le kellett mondania. De a világ jobban tudta, mi történt. A gróf pedig sohasem jött vissza a braziliai útról; sohasem is volt ott; sohasem is ment oda. Nem volt sehol. Azt is mondogatták, hogy ez a Brazilia St.-John's-Woodban van. Rio de Janeiro négy magas fallal bekerített falusi kastély, s a Gaunt György megbízó levele egy felvigyázóhoz szól, a ki felruházta őt a Kényszer-Zubbony-rend jelvényeivel. — Ilyen jóakarattal beszélnek az emberek egymásról a hiuság vásárában.

Eleinte a szegény anya hetenként kétszer-háromszor is elment, mintegy bűneiért vezekelni azzal, hogy a szegény beteget lássa. Ez néha csak nevetett, ha az anyját látta, (és ez a nevetés szánalmasabb volt még annál is, mikor sírt); máskor meg úgy találta a grófné a diplomácziai testület és a bécsi társaság nagy gavallérját, a mint valami gyerekjátékot húzott a földön maga után vagy az őr kis leányának a babáját ringatta. Néha felismerte anyját meg a kíséretében levő gyóntatót; gyakrabban azonban nem emlékezett sem feleségére, sem gyermekeire, sem szerelmére, sem becsvágyára, sem házasságára; de az ebéd óráját pontosan tudta, és ha borosvize nem volt elég erős, keserves sírásra fakadt.

A romlás öröklött csírája volt ez a vérben. Szegény anyja hozta magával, abból az ősrégi családból. Ez a baj már több nemzedéken keresztül tört ki egy-egy családtagon, még mielőtt a grófné bűnei kezdetüket vették volna, vagy mielőtt ezekért engesztelésül felajánlta volna könyeit, böjtölését és imáit. A család büszkeségét elpusztította a csapás, mint Fáraó elsőszülöttjét. A végzet és átok sötét jegye ott volt a küszöbön; — azon a küszöbön, mely fölött czímerek és koronák voltak kőbe vésve.

A gyermekek pedig nőttek, nem sejtve, hogy fejük felett borzasztó veszedelem lebeg. Eleinte beszéltek atyjukról s magyarázgatták elmaradását. Aztán lekopott ajkaikról az élőhalott emlegetése, lassanként egészen elhallgattak felőle. Boldogtalan nagyanyjuk reszketve gondolt arra, vajon nem örökölték-e atyjuk végzetét ugyanúgy, mint nevét és szívszorongva várta, nem sújt-e le egyikre közülök az ősi átok. Ez a sötét előérzet Steyne grófot magát is rémítette néha. De hogy az ágya mellett álló rettentő kísértettől szabaduljon, a borban és a vígságban keresett menekülést. Néha el is tűnt előle, a gyönyörűségek, lármás mulatságok között; de időnkint megint csak visszajött, sőt, a mint az évek múltak, egyre fenyegetőbbé vált: — A fiad már az én hatalmamban van. Hát te miért kerülnél el? Ha akarom, téged is el tudlak zárni, olyan fogságba, a milyenben most György fiad van. Akármelyik perczben megérinthetem kezemmel a fejedet, és akkor számodra nincs többé öröm és hatalom, ünnepély és szép asszony, barát, hízelgő, franczia szakács, szép ló és palota; — semmi egyéb, csak a fogság, az ápoló és a szalmazsák, mint Gaunt Györgynek. — De ilyenkor a gróf daczra hívta a fenyegető kísértetet, mert tudott egy olyan orvosságról, a mivel visszaszoríthatta az ellenséget.

Gazdagság, fény tehát volt a koronákkal ékes Gaunt-palotának faragott kapuján belül, de boldogság nem sok. Ott zajlottak le London legnagyobbszerű ünnepélyei, de azokkal alig voltak mások megelégedve az ott lévő vendégeken kívül. Ha nem olyan nagy úr a herczeg, valószínűleg nem kérnek a társaságából, hanem a

hiuság vásárában az emberek igen elnézők a hatalmasok bűnei iránt. Nous regardons à deux fois, — mondta egy franczia úrnő, mielőtt olyan kétségtelen urat elítélnénk. Egy-két igen szomorú moralista nagyon megrótta ugyan Steyne lordot, de azért nagyon örvendtek, ha meghívót kaptak egy-egy ebédjére.

— Steyne gróf igazán messzire viszi a botránkoztatást, — mondta Slingstone grófné, — de *én* elmehetek azért a báljára, mert *én* meg tudom őrizni a leányaimat. — Ên mindent Steyne grófnak köszönhetek az életben, — mondta Trail főtisztelendő úr, s rágondolt a gróf befolyásos voltára, meg arra, hogy az érsek már aligha viheti sokáig; — és ezért Trailné asszony meg a leányai a templombamenetelt se mulasztották volna el rosszabb lelkiismerettel, mint a gróf egy-egy ebédjét. — Hisz igaz, hogy az erkölcse rettenetes, de a borai páratlanul jók, — mondta a kis Southdown gróf Janka nővérének, a ki egy kicsit habozott, hogy elfogadja-e a meghívást, mert a mamájától olyan rettentőket hallott a palotában történtekről. — Az erények mintaképe, Pitt báró pedig, a missionáriusi gyülekezetek főszónoka, — nos, neki egy pillanatig sem jutott eszébe, hogy talán *nem* menni is lehetne. — Êdes Jankám, a hol az ealingi püspökkel és Slingstone grófnővel találkozunk, oda bátran elmehetünk mi is. Egy grófság lord-helytartója okvetetlenül tisztességes ember. Aztán meg a fiát, Gaunt Györgyöt jól ismertem; alattam volt néhány rangfokkal, mikor még én is a diplomácziai pályán voltam. — Szóval mindenki hízelgett a nagy úrnak s mindenki elment, mint a hogy' elment volna e sorok olvasója is, (ne mondd, hogy nem.), meg az írója is, csak kaptak volna meghívót.

NEGYVENNYOLCZADIK FEJEZET,

melyben az olvasót bevezetjük a legjobb társaságba.

Eljött végre az idő, mikor Rebekkának a család feje iránt való figyelme és szívessége is megnyerte a maga jutalmát. Igaz, hogy meglehetős elvont, testetlen valami volt ez a jutalom, de Rebekka mégis nagy vá-

gyakozással várta. Mert noha arra nem nagy kedve volt, hogy a kifogástalan erkölcsű asszony életét élje, de azt, hogy ilyennek tartsák, teljes erejéből óhajtotta. Már pedig az előkelő világban ezt a hírnevet egy nő sem érheti el addig, míg hosszú uszályban és strucctollas fejékben meg nem jelenhetett az udvarnál. E fenséges pillanat után úgy jön ki, mint az erényesség próbajegyével lebélyegzett asszony. A főkamarás erkölcsi bizonyítványt szolgáltat ki neki. És mint a hogy' a kétes tisztaságú árúkat és leveleket a vesztegzár idején hőkamrán keresztül és fertőtlenítő eczettel megpermetezve bocsátják tovább, úgy innen, az udvarból sok hölgy erénye fertőtlenítve kerül ki, noha különben nem lehetett volna bízni benne.

Persze, hogy Tufto tábornokné, Bareacres grófné, de még Crawley Butené is mondták, meg még sokan azok közül, a kik Rebekkát ismerték, hogy élt volna csak most a kedves jó Sarolta királyné és ült volna az a trónon, bizonyos, hogy ezt a vakmerő kalandornőt soha sem bocsátották volna elébe s ez a laza erkölcsi törvényt követő asszony soha sem bókolhatott volna abban a tiszta légkörben. De hát ha elgondoljuk, hogy „Európa első gavallérja“ volt az, a ki ekkor a trónon ült, s a ki előtt Crawley Rawdonné kiállta erényességének próbáját és megkapta a tisztességes asszony rangját: akkor csakugyan a királytisztelet teljes hiánya lenne tovább is kételkednünk Rebekka erényében. Én a magam részéről szeretettel tekintek vissza a történelem e nagy alakjára. Óh, micsoda fényes méltánylásban részesülhetett a Hiuság Vásárában az erényes asszony és micsoda magas szempontból ítélhettek az udvarban megjelent hölgyek felől akkor, mikor a királyság előkelőinek egyhangú óhajára ezt a tiszteletreméltó alakot ruházták föl a királyi méltóság jelvényeivel és az „Európa első nemesemberének“ czímével. — Emlékszel-e még rá, kedves M———, ifjúkorom barátja, mikor egy boldog estén, mintegy huszonöt évvel ezelőtt, Elliston igazgatása alatt, Dowton és Liston közreműködésével a színházban a *Képmutató*-t adták és ekkor a „vágóhíd“ iskolából két fiúnak engedélyt adtak a királytisztelő tanárok arra, hogy fölmenje-

nek a Drury Lane színpadára, az összegyűlt tömeggel együtt a királyt ünnepelni. A KIRÁLY! Ott volt előttünk. Fejedelmi páholya előtt fullajtárok sora; Steyne gróf, (a hajporos doboz lordja), meg más nagyurak ott álltak a szék mögött, a hol *ő* ült; nekitelt alak, vörös arcz; gazdag, fürtös hajnövés; számtalan rendjel. — Ó, hogy' énekeltük, hogy az Isten tartsa meg! És a közönség hogy' tombolt! Kendőket lobogtattak, éljeneztek, a hölgyek sírtak; sokan elájultak a megindultságtól. Néhány embert lenn a földszinten majd összenyomtak; sikoltozás támadt, mert úgy tolongott mindenki, hogy a királyt láthassa. És *mi*, mi láttuk. Ettől nem foszthat meg a sors ádáz kénye sem! Mások látták Napoleont. Élnek még néhányan olyanok is, a kik Nagy Frigyest látták, Johnsont vagy Marie Antoinette-et; — de mi hadd tartsuk fenn jogos dicsekedésül azt, a miről gyermekeinknek is regélhetünk, hogy mi meg IV. Györgyöt láttuk, Györgyöt a Jót, a Dicsőt, a Nagyot.*

Nos, megjött tehát a nap Crawley Rawdonné asszony életében, mikor ezt az angyalt bebocsátották a hőn sovárgott paradicsomba. Sógornője mutatta be.

Az udvari fogadás napján Pitték vadonatúj nagy családi hintója (melyben Pitt fősheriffi beigtatásakor szándékozott megjelenni), ott állt meg a Curzon-utczai kis ház előtt, nagy lelki épülésére Ragglesnek, a ki a zöldséges boltból nézte a hintó ablakán át a struccztollakat, meg a kocsis és inas gomblyuk-bokrétáját. Pitt fényes diplomatai egyenruhájában szállt ki a kocsiból, miközben lóbálódzó gyíklesője lábszárai közé akadt. Az ablakból a kis Rawdon egész erejéből integetett és dobálta a csókot Janka felé, a ki a hintóból nézett ki rá. Pitt nemsokára ismét megjelent, egy hölgyet vezetve, a ki kecsesen fogta össze pompás brokátból való hosszú uszályát s úgy szállt föl a kocsira, mint valami herczegnő, s mintha

* Thackeray gúnyja ritkán csap át maróbb hangba, mint itt, mikor így beszél a megbízhatatlan, feslett, cselszövő és aljas IV. Györgyről, a kinek visszataszító élettörténetét Waldpe összegezi legjobban ezekben: »Rossz fia volt atyjának: rossz férj, rossz apa, rossz alattvaló, rossz uralkodó és rossz barát.« A »vágóhídi iskola« gyerekkori tréfás elnevezése Thackeraynek a »Charterhouse School«-ra, melyet »Sloughterhouse School«-ra keresztelt. Barátja: M. — vagy Macready vagy Milnes. Fordító.

világéletében az udvarhoz járt volna; közben pedig magában mosolygott az ajtót tartó legényre és Sir Pittre. Utánuk Crawley Rawdon jelent meg a küszöbön gárdista egyenruhájában, a mely igen megkopott már, azonkívül, hogy Rawdon erősen ki is hízott már belőle. Igazság szerint neki bérkocsiban kellett volna utánok mennie, de jószívű sógornője erősködött, hogy ő is hadd üljön be, hiszen elfér, s a nők karjukra vehetik uszályukat, — így aztán testvériesen együtt mentek mind a négyen. Kocsijuk nemsokára odaért azon előkelő hintók sorába, melyek a Piccadillyn és a St.-James-Streeten át az ó téglapalota felé igyekeztek, hol a braunschweigi csillag várta országa nemességét.

Mikor elindultak, Rebekka úgy érezte, hogy áldást tudna osztani az elhaladóknak a kocsi ablakából, oly emelkedett hangulatban, oly megdicsőülten érezte magát állásában, hová felvergődött. Megvolt tehát Rebekkának is a maga gyöngesége. Gyakran tapasztaljuk, hogy az emberek olyan kiválóságukra büszkék, melyeket más nem lát meg bennök; így Comus Anglia első tragikus szinészének képzeli magát, Brown, a kitűnő író, nem szellemére büszke, hanem arra, hogy világfinak tartják; s Robinson, a nagy jogász, semmit sem ad westminsterhalli hírére, hanem merész lovaglásával szeret hivalkodni. Rebekka azt akarta, hogy előkelő, tisztes úrnőnek nézzék. Buzgalma és ügyessége révén elsajátította ennek külsőségeit. Már egyszer észrevettük, hogy előkelőnek tartotta magát, elfeledve, hogy otthon egy batkája sincs, hitelezők lesik, a kiket hízelgéssel kell majd lekenyerezni, s nincs egy talpalattnyi föld, a melyre nyugodtan léphessen. De a mikor a kocsiban, a családi kocsiban, az udvarhoz hajtatott, olyan boldog és méltóságos volt, hogy Janka grófnő is megmosolyogta. Olyan büszkén mozgott a királyi termekben s olyan fönn hordta a fejét, akár egy királynő. És biztos, hogy ennek a szerepébe pompásan bele tudta volna találni magát.

Elmondhatjuk, hogy Crawley Rawdonné *costume de cour*-ja igazán díszes és ragyogó öltözet volt. Pedig mi, a kik az utcza szélén álldogálunk, nézve a St.-James-út kocsizóit, vagy sáros csizmákban ácsorgunk a Pall-

Mallon, bebámulva a hintókba a feltollazott kocsizókra, mi, mondom, a fogadási napokon, mikor a gárda-zenekar fehér paripáin nagy hűhóval dübörög végig, látjuk, hogy a nappali világítás kemény, józan fénye nem minden hölgyre nézve előnyös, a ki ilyenkor odarobog a palota elé. Ahol jön egy hatvan éves, kövér, öreg grófné, kivágott ruhában, kifestve, ránczosan, kipirosítva, egészen föl a petyhüdt szemhéjáig, parókájából kicsillogó gyémántjaival, — ez lehet épületes látvány, de nem kellemetes; — olyan, mint a tegnap esti st.-james-streeti kivilágítás maradványai másnap reggel, midőn a lámpák fele kialudt, másik fele pedig olyan bágyadt, mintha kísértet gyanánt futna a hajnal elől. Az ilyen bájakat, minőket mi csak futtában látunk, éjjel kellene mutogatni. Ha néha, téli délutánokon, Cynthia is sápadtnak tűnik fel, a mint Phoebus rámereszti szemét, hát még a vén lady Castlemouldy hogy' mutathatja magát olyankor, mikor a nap rásüt a kocsiablakon át s kiélezi a ránczokat s redőket, melyekkel az idő elborította. A Drawing-roomok okos ideje november ködös napjai volnának, vagy a hiúság vásárabeli agg szultánáknak zárt kocsiban kellene érkezni s onnan zárt folyosókon, lefátyolozva haladni végig, egészen odáig, a hol már a lámpák védelmező világításában bókolhatnak felkent uralkodójuk előtt.

A mi kedves Rebekkánknak még nem kellett a napfénytől félnie; az arczbőre még kiállta a legkeményebb világítást is. Ruháját nem írjuk le, hiszen e hiuság vásárában ma már mindenki nevetségesnek találná, ámbár huszonöt évvel ezelőtt a maga közönsége olyan szépnek találta, mint mi ma egy remek báli öltözetet, de hát a mai legszebb ruhát is úgy nézzük majd huszonöt év mulva, hogy azt kérdezzük, eszénél volt-e az a varrónő, a ki megcselekedte.

De elég az hozzá, hogy Rebekka ruháját mindenki *charmante*-nak jelentette ki és Janka grófnőnek rögtön észre kellett vennie, mennyire túlragyogja őt az ő szegény kis sógornéja. Azt persze nem tudta, mennyi tervezgetésbe, próbálásba, leleményességbe és munkába került az a ruha Rebekkának, a ki maga varrta meg, mert hiszen izlése, ügyes keze a legelső udvari szabónőnek

sem volt különb, mint neki. Janka csakhamar észrevette, micsoda remek brokátból van Rebekka uszálya és menynyivel drágább valódi csipke van a ruháján, mint az övén. — De édesem, hisz' ez egy kis vagyonba kerülhetett, — mondta Janka, a mire Rebekka könnyedén mondta, hogy a brokát egy régi maradék, a csipke meg igazán szerencsés alkalmi vétel volt annak idején, de már igen régen megvan neki. Janka már majdnem kimondta, hogy ő nem áldozhatna a ruhájára ennyit, de aztán arra gondolt, hogy megbánthatná vele Rebekkát s ezért inkább hallgatott. Pedig, ha mindent tudott volna szegényke, nem hiszem, hogy úgy megőrizte volna a nyájasságát és jóindulatát Rebekka iránt. Mert a valóság az, hogy mikor Rebekka a báró házát rendbe hozni segített, a brokátot is, a valódi csipkét is ott találta az egyik szekrényben, mint valamelyik régebbi bárónéról maradt kincset és ezért szépen hazavitte. Briggs látta a dolgot, de nem szólt, sőt talán titokban helyeselte is, mint a hogy bizonyára nem egy igen becsületes asszony is helyeselné.

Hát az ékszerek! — Honnan a pokolból kerítettél te gyémántékszert, Becky? — kérdezte Rawdon, s elképedve nézte a felesége gyémántjait, melyek fülében és nyakán szikráztak.

Becky elpirult egy kicsit, aztán keményen a szeme közé nézett Rawdonnak. Pitt szintén elpirult és kinézett az ablakon. Mert hát a gyémánt-ékszerek egy kis részét ő adta oda Rebekkának; egy szép gyémánt-csattot, a mely gyöngy-nyakék sorait zárta össze és a báró mellőzte ennek megemlítését a felesége előtt. Rebekka a férjéről aztán Pittre tekintett, hamis, diadalmas arczczal, mintha azt mondta volna: — Eláruljalak?

— Találd ki, — mondta aztán a férjének. — Nos, kivéve ezt a gyémánt-csattot, melyet régebben kaptam egy kedves jó ismerősömtől, a többit mind csak béreltem. Mr. Poloniustól. Vagy azt hiszed, te kis együgyű, hogy az a temérdek sok gyémánt, a mit ma az udvarnál látni fogunk, mind azé, a ki viseli, mint ezek a pompás kövek, melyeket Janka grófnő visel, s melyekkel az enyéimet nem is lehet egy napon említeni?

— Ezek családi ékszerek, — szólt Pitt zavarodottan.

Ilyen beszélgetés közben haladt kocsijuk, míg végre lerakta utasait a palotában, a hol az uralkodó a fogadásra készült.

Az ékszerek, melyeket Rawdon megbámult, sohasem mentek vissza Poloniushoz, és mi több, ez nem is követelte; hanem odavándoroltak Becky fiókjába egy kis titkos zárú ládikába, melyet még régen Sedley Emilia adott neki. Sok hasznos és talán értékes holmit tartogatott abba Rebekka, melyekről férje mit sem tudott. Némely férjnek már a természete az, hogy igen keveset tudjon, vagy éppen semmit. Az pedig, hogy valamit rejtegessen, igen sok asszonynak megvan a természetében. Ó, hölgyeim! Hánynak, de hánynak van önök között rejtegetett szabó-számlája! Meg olyan ruhája, ékszere, a melyet remegve visel, mosolygással, hízelgéssel vakítva el a férjet, a ki az új bársonyruhát nem tudja megkülönböztetni a régitől, — a ki nem tudja, hogy az a fonnyadtnak, elsárgultnak látszó csipke negyven aranyba került, és hogy a divatárúsnő ma is egyre írogat a pénzért. Rawdon tehát nem tudta a gyémántok eredetét, de annál jobban tudta Steyne gróf, a ki, mint a hajporos doboz főlordja, az angol trón egyik támasza s talpköve, az udvarnál volt igazi helyén, s a ki összes érdemrendjeivel, térdszalagjaival feldiszítve jött Rebekka elé, s mialatt nevetve nézett a gyémánt-ékszerekre, a Fürtrablás-ban lévő és Belinda gyémántjaira vonatkozó, agyoncsépelt szép sort idézte: — Zsidó s pogány csókolná hódolattal kemény, hideg kövét.

— De méltóságod, reménylem, orthodox, — vágott vissza Rebekka s a körülállók suttogva nézték, milyen kitüntető hódolattal közeledik a kis jött-ment kalandornőhöz ez a nagy úr.

Hogy a találkozás ő császári felsége és Crawleyné, született Sharp Rebekka között hogyan folyt le, azt a tényt az enyémhez hasonló gyarló tollnak nem szabad érintenie. A királytisztelet és a tisztesség érzete még a képzeletre is tiltólag szól reá, hogy túlságos merészen és kutatólag ne tolakodjék be a kihallgatási szoba [illegible]

télyébe, hanem gyorsan, szó nélkül és hódolattal húzódjék vissza a magas lény elől. Elég, ha azt említjük meg, hogy e naptól kezdve nem volt egész Londonban loyálisabban rajongó lélek Rebekkánál. A király neve mindig ajkán lebegett s folyvást arról beszélt, mily elragadóan kedves ember a király. Elment Colnaghihoz, s megvásárolta ő felségének legszebb arczképét, melyet a művészet csak hitelre előállíthatott. Azt a híres képet, mely a jó uralkodót prémes bundában, selyem-harisnyás rövid nadrágban ábrázolja, a mint göndör parókával, mosolyogva ül pamlagján. — Saját maga megfestette a királynak egy parány-képét s azt melltűbe foglaltatta, melyet mindennap viselt. Ismerősei nem keveset mulattak s epedeztek a király szépségéről és gavallérságáról való beszélgetései révén. Ki tudja, talán az is megfordúlt az eszében, hogy miért ne játszhatnék ő is olyan szerepet, mint Maintenonné vagy Pompadour őrgrófné?

De a legfényesebb látvány mégis az volt, mikor Rebekka most elkezdett erkölcsösen társalogni. Volt neki néhány, az igaz, hogy egy kicsit kétes hírű nőismerőse; — ezekkel többé nem akart érintkezni. Lady Crackenburynek nem köszönt többé az Operában, Washington Whittené mellett pedig félrefordított fejjel ment el a parkbeli korzón. — Kérlek, az embernek meg kell mutatnia, hogy *valaki!* — mondta férjének. — Az ember nem mutatkozhatik kétes hírű nőkkel. Szánom lady Crackenburyt, Mrs. Whitte is jó asszony talán különben. Ha te akarsz, elmehetsz hozzájuk, a kártyázás miatt, de én nem tehetem, s kérlek, mondd meg Smithnek, hogy ha azok az emberek keresnek, nem fogadom őket.

A hírlapok töviről-hegyire leírták Becky öltözékét, csipkéit, ékszereit, mindent. Mr. Crackenbury elkeseredve mondta, hogy igazán hallatlan, hogy' adja ez a, ez a senki, mintha Isten tudja, ki volna. Crawley Butené és leányai is megkapták a *Morning Post* azon számát, s ki is mondták, a mi a lelküket nyomta; Butené fanyarul mondta legnagyobb leányának, egy barna, zömök, pisze kisasszonynak: — Lettél volna csak te is vöröshajú, zöldszemű kötéltánczos leány, akkor most téged is bemutatna Janka grófnő, de hát te csak úri kisasszony vagy,

szegény gyermekem, és csak a legrégibb családok vére folyik ereidben, s jó erkölcsben és istenfélelemben növekedtél. Ên magam sohasem gondoltam arra, hogy az udvarba bejussak, pedig báró volt a sógorom, — és, — és más valaki se jutott volna be, élne csak még a jó Sarolta királyné.

Ezzel vígasztalta magát a tiszteletesné; leányai csak néma sóhajtással feleltek és aznap egész este a főurak származási könyvét olvasták.

Néhány nap mulva az udvari bemutatás után más nagy megtiszteltetés is érte az erényes Rebekkát. Ajtaja előtt Steyne grófné kocsija állt meg és az inas beadta a névjegyeket, aztán a kocsi tovább ment ismét. Steyne grófné és Gaunt grófné neve volt a névjegyeken. Lett volna ez egy-egy kis darab kártyapapír helyett két értékes kép, vagy lett volna a kártyára száz rőf Malinescsipke rátekerve, Becky akkor sem nézhette volna nagyobb gyönyörködéssel. Elképzelhetjük, milyen felül kerültek azok ott a kinai porczellán-tálban, a hol Rebckka a vendégek névjegyeit tartotta. Óh, és hogy került *azoknak* az asszonyoknak a névjegye le, a tál fenekébe, pedig hát még néhány hónappal ezelőtt is ugyancsak örült Becky, mikor meglátogatták. Szentséges ég! Steyne! Bareacres, Helvellyn, Caerlyon, Camelot! Ezek aztán a nevek! Becky meg Briggs valamennyinek a családfáját a legtávolibb ágazatáig kikeresték a *Peerek könyvé*-ből.

Néhány óra múlva Steyne gróf is eljött és körülnézve, hozzátartozóinak névjegyeit a névjegytartó-tálban legfelül látta meg, mintha ütőkártyák módjára össze lettek volna fogva Becky kezében. Vigyorgott, mint rendesen, ha az emberi gyarlóságra leplezetlenül rábukkant. Nemsokára ott termett Becky. Ha Rebekka tudta, hogy a gróf jön, el volt készülve utolsó hajfodráig, szalagjáig, csipkéjéig, kis szattyán-czipőjéig, minden részlettel, s úgy várta aztán, valami tetszetős és mesterkéletlen módon helyezkedve el. De ha váratlanúl lepte meg a gróf, akkor csak természetes, hogy felszaladt a szobájába, megnézni magát a tükörben.

Mikor most lejött s ott találta a grófot a névjegy-

tartó tál mellett, rögtön ezzel kezdte: — Köszönöm, Monseigneur! A hölgyek itt voltak. Milyen jó ön, hogy ezt keresztülvitte. Bocsásson meg, hogy nem jöhettem előbb, de a konyhában voltam, süteményt csinálni.

— Tudom. Láttam lenn a konyhaablakon keresztül, a mint a kocsi megállt.

— A gróf mindent lát!

— Egy-két dolgot igen, de azt nem láttam, a mit most mondtam, szép asszony! — felelt a gróf jókedvűen. — Maga ostoba kis füllentő. Hisz' hallottam, a mint járkált odafenn, a hol bizonyosan egy kis pirosítót tett az arczára hirtelen; — adhatna belőle egy kicsit a menyemnek, Gaunt grófnénak, a kinek igazán rettentő az arczszíne; — aztán hallottam a hálószoba ajtaját kinyílni meg becsukódni, mire maga lejött.

— Nos, és bűn volna az, ha óhajtanék lehetőleg előnyösen jelenni meg akkor, ha *ön* van itt? — felelt Rebekka és megdörzsölte arczát a zsebkendőjével, mintegy azt mutatva, hogy azon az arczon bizony nincs pirosító, csak a szendeség pirulása. Persze, ki tudhatná, hogy' állt a dolog. Hiszen van olyan pirosító is, a mely nem látszik meg a zsebkendőn, sőt van olyan is, a melynek használata mellett még könyezni is bízvást lehet.

— Nos, — szólt a gróf, ujja körül tekergetve a felesége névjegyét; — maga tehát azon az úton van, hogy nagyvilági hölgy legyen. Hiszen szegény vén fejemnek már mióta nem hagy nyugtot, csakhogy bejuttassam a nagyvilágba. Pedig nem fogja ott megállni a helyét, maga kis bolond. Hisz' nincs pénze.

— Annál inkább szükséges, hogy ön mielőbb szerezzen nekünk valami jó állást, — vágott szavába Becky a legnagyobb hirtelenséggel.

— Nincs pénze és versenyezni akar azokkal, a kiknek van. Kis cserépfazék létére rézüstök közt akar lefelé úszni a folyón. De hát az asszonyok mind ilyenek. Mind olyasmi után epekednek, a mi pedig ugyan nem érdemes rá. Én tegnap a királylyal ebédeltem; no, és ürügerincz volt fehérrépával. Higyje el, néha a maradék főzelék jobb ebéd, mint a hízott ökör. Maga be akar jutni Gaunt-

Houseba. Az életemet gyűlöltette meg velem, annyira nyaggatott, hogy szerezzek bejutást a mi házunkba. Pedig távolról sem olyan kellemes ott, mint itt. Nem fogja jól találni ott magát. Én sem érzem ott jól magamat. A feleségem épp olyan vidám és kedélyes, mint Lady Macbeth, a menyeim pedig olyan derültek, mint Goneril és Regan. És aludni sem merek abban, a mit hivatalosan a hálószobámnak neveznek. Olyan Szent Péter baldachinjához hasonló mennyezet van az ágyon; — hanem az öltöző-szobámban van egy kis rézágy, abban alszom egy szőrderékaljon, mint egy anachoréta. Én, anachoréta, hahaha! No, jövő héten meg fogják hívni ebédre; — csak azt mondom, hogy résen legyen. *Gare aux femmes!* Jól összeszedje magát! Hejh, hogy' fogják ott magát mellőzni és sértegetni.

Ez szokatlanúl hosszú beszéd volt egy olyan szűkszavú embertől, s aznap nem is az első, melyet Becky kedvéért tartott.

Briggs így kicsinyelni hallván a nőnemet a szomszéd szobából, varró-asztala mellől felnézett és nagyot sóhajtott.

— Ha el nem kergeti azt a juhászkutyát, én megmérgezem, — mondta a lord mérges pillantással.

— Nem lehet. Mindig a magam tányérjáról adok enni a kutyámnak, — felelt Becky ravasz mosolygással, de mikor már gyönyörködött egy ideig abban, milyen dühös a gróf, akkor mégis megszánta vén imádóját és odaszólt Briggsnek, hogy mivel ilyen szép az idő, kivihetné sétálni a kis Rawdont.

— Nem küldhetem el a háztól, — mondta aztán szomorúan, mikor magukra maradtak és szeme megtelt könnyel, s félrefordította a fejét.

— Bizonyosan tartozik a bérével.

— Ha csak az volna az egész, — felelt Rebekka lesütött szemmel; — de tönkre juttattam.

— Tönkre juttatta? Hát akkor mért nem löki ki?

— Ilyet csak a férfiak tesznek meg, — felelt Rebekka keserűen. — A nők nem olyan szívtelenek. Tavály, mikor az utolsó aranyunkat is elköltöttük, akkor kölcsön adta mindenét. Addig nem válik meg tőlünk, míg magunk

is tönkre nem megyünk teljesen, a mi különben nem lesz már messze: — vagy míg ki nem fizetem az utolsó fillérig.

— . . . aztán mennyi az, a mivel tartozik neki, — kiáltott közbe a főúr, egyet káromkodva, Becky pedig, végiggondolva, hogy a gróf milyen gazdag, nemcsak hogy bevallotta az egészet, a mennyivel Briggsnek tartozik, hanem éppen kétszer akkora összeget mondott. Erre a gróf még egy jót káromkodott, Rebekka pedig lecsüggesztette a fejét és sírdogált.

— Nem tehettem egyebet. Az volt az utolsó kísérlet. Az uramnak meg sem mertem mondani. Megfojtana, ha megtudná. Senki sem tudja, — ön vette ki belőlem. Jaj, jaj, mit tegyek! Ugy-e látja, hogy nagyon boldogtalan vagyok?

A lord egy darabig némán dobolt a padlón a lábával, majd a fejébe vágta a kalapját, és elment. Rebekka még ott maradt egy ideig, ugyanazzal a bánatos arczczal, de mikor hallotta, hogy a kocsi már elrobogott, egyszerre felemelte a fejét és zöld szemében valami sajátságos, gonosz diadal fénye ragyogott. Egypárszor elmosolyodott varró-asztala mellett, aztán zongorájához ment, s olyan győzelmi indulót vert ki rajta, hogy a járó-kelők az ablak alatt megálltak csodájára.

Aznap este Rebekka két levelet kapott; az egyikben Steyne gróf és grófné jövő pénteki estélyére volt meghívó, a másikban egy szelet szürkéskék papiros, Jones Brown és Robinson bankházhoz czímezve, Steyne gróf aláírásával.

Rawdon aznap éjjel hallotta, hogy Becky néhányszor fölnevetett, a mint ott feküdt a vánkosán. Rawdon azt hitte, azon örül, hogy végre csakugyan meg van híva Steyne-ékhoz. Pedig Beckynek más is járt az eszében. Kifizesse-e Briggst csakugyan, s aztán fel is mondjon neki? Vagy a háziurukat lepje meg a kifizetéssel? Ezek a gondolatok nem hagyták aludni.

Másnap reggel, miután Rawdon a clubba ment, Rebekka igen egyszerű ruhában, lefátyolozott arczczal szökkent ki egy lóhalálában vágtató bérkocsiból a gróf bankárja, a Jones és Robinson bankház előtt. Az íróasz-

talnál ülő hivatalnoknak odanyújtotta az utalványt, és mikor a pénztáros kérdezte, milyen pénzben kívánja az összeget, szendén felelte, hogy százötven fontot apróbb bankjegyekben kér, a többi összeget egy nagy bankjegyben. Innen aztán egyenesen a fényes boltba ment, a hol megvette a legszebb fekete selyemköntöst, a mit csak kaphatott és ezt otthon aztán csókkal és a legnyájasabb szavakkal adta át Briggsnek.

A boltból egyenesen Raggles úrhoz ment, s mikor előbb meleg érdeklődéssel kérdezett el mindent a gyermekeiről, kifizetett neki az adósságából ötven fontot. Utolsó útja oda vitte, a honnan a fogatját kapta bérbe és ott hasonló összeget fizetett a gazdának, de ezt hozzá tette: — Itt van ötven font, de remélem, ez leczke lesz magának, hogy mikor legközelebb ismét az udvarhoz megyünk, Pitt báró nem lesz kénytelen négyesével szorongni a hintójában, mivel az *én* kocsim nem állt elő.

Látszik tehát, hogy valami húza-vona lehetett a minap, s az ezredes kicsi híján kénytelen volt bérkocsiban járulni a felség elé.

Mikor aztán ily módon szépen rendben volt minden, Rebekka odament a Sedley Emiliától kapott ládikához, mely sok hasznos és értékes holmit zárt magába, s ebbe a kis magán-pénztárba rejtette azt a nagy bankjegyet, melyet Jones és Robinson pénztárnokától vett át.

NEGYVENKILENCZEDIK FEJEZET,

melyben az olvasót három tál étellel és csemegével vendégeljük meg.

A Gaunt-palota hölgyei éppen reggelinél ültek a gyermekekkel, midőn Steyne gróf, (a ki magában szokta a csokoládéját elfogyasztani, s egyáltalában nem sokat zavarta a hölgyeket, úgy, hogy sokszor, ha nem volt ná-
luk társaság, alig látták egymást másképp, mint ha
letlenül összekerültek az előcsarnokban, vagy
az Operában a maga földszinti páholyából
az elsőemeleti nagy családi páholyban),

ő méltósága kivételesen megjelent, mialatt azok éppen a teát és pirított kenyeret ették és csakhamar kitört a háború a családban Rebekka miatt.

— Grófné, szeretném látni a pénteki ebédjére szóló névsorát a vendégeknek és egyszersmind kérem, szíveskedjék meghívót küldeni Crawley Rawdon ezredes úr és a felesége nevére.

— Blanche írja a meghívókat; — Gaunt grófné írja, — felelt a felesége, egy kis zavarral.

— De annak a nőnek nem fogok írni, — felelt Blanche grófnő, egy pillanatra feltekintve, de aztán újra lehajtva a fejét. Annak, a ki a grófot megsértette, nem volt jó a tekintetével találkoznia.

— Küldjétek ki a gyerekeket. Takarodjatok! — szólt a gróf, s a gyerekek, a kik úgyis mindig féltek tőle egy kicsit, sietve kotródtak ki a szobából. Anyjuk is utánuk indult. — Ön ne menjen! — szólt rá a gróf. — Maradjon!

— Steyne grófné, — szólt aztán a gróf, — arra kérem még egyszer, legyen szíves meghívót írni számukra.

— Lord Steyne, én nem leszek jelen azon az ebéden. Haza megyek, — szólt közbe ismét Blanche grófnő.

— Nagyon jó lesz; maradjon is mindjárt ott. Igen kellemes társaságot fog ott találni, a végrehajtókat. Én meg legalább nem leszek kénytelen rokonait pénzzel tartani, s tűrni átkozott színészi fogásait. Kicsoda ön, hogy ilyen hangon mer itt beszélni? Pénze nincs; esze sincs; és gyermeke sincs, pedig azért volna itt, hogy legyen. A fiam, Gaunt, már ráunt önre és György felesége az egyedüli a családban, a ki nem kívánja, hogy ön meghaljon, mert tudja, hogy Gaunt akkor azonnal megházasodnék.

— Bár meghalhatnék, — felelt a grófné s a tehetetlen düh könyje szökött a szemébe.

— És ugyan mire való ez a dölyfös erényeskedés? Nézze meg az én feleségemet, a ki valódi, szeplőtlen szent, mint azt mindenki tudja, és a ki sohasem tett semmi rosszat életében; az nem utasítja vissza Crawleyné ismeretségét. Steyne gróf jól tudja, hogy a látszat gyakran ellene van a legkifogástalanabb asszonynak is

és hogy hazugságokat a legtisztábbról is lehet hallani. Ugyan kérem, elmondjak egypár történetkét a kedves mamájáról, Bareacres grófnéról?

— Megüthet uram, és bánthat bármilyen kegyetlenül, — felelt Blanche. Steyne grófot az, hogy így kihozhatta őket a sodrukból, most is jókedvre hangolta, mint mindig.

— Édes Blancheom, — felelt nevetve, — úri ember vagyok, a ki nem vet kezet egy nőre; én csak egy kis jellemhibát akarok önökben kijavítani. Önök nagyon büszkék, pedig, édes drágáim, az alázatos szívnél nincs nagyobb ékesség, mint azt Steyne grófné gyóntatóatyja is elmondaná önöknek, ha itt volna. És a grófné tudja, hogy az a rágalmazott, egyeneslelkű, egyszerű kis Crawleyné ártatlan; még ártatlanabb, mint a grófné. A férje jelleme, igaz, hogy rossz, de még mindig nem olyan ember, mint az ön kedves papája, a ki szintén játszott egy kicsit, adósságokat azonban sokat csinált; kijátszotta önt az örökségéből, úgy, hogy most csak az én segélyezésem menti meg attól, hogy koldús legyen. Az is igaz, hogy Crawleyné asszony nem valami fényes származás, de nem rosszabb, mint Fanny nagy őse, De la Jones.

— Az a pénz, uram, a mit én hoztam a családba... — kezdte György felesége, Fanny grófnő.

— az a pénz jól jövedelmezett önnek. Grófi családba jutott; ha Gaunt meghal, az ön férje lép a helyébe s így a kis fiai öröklik a grófságot. Egyébiránt legyenek olyan büszkék és erényesek, a milyenek csak akarnak lenni, csak engem ne bosszantsanak. A mi Mrs. Crawleyt illeti, sem magam, sem ő ellene nem vétek azzal, hogy a feddhetlen úrnő érdekében a védelmezést csak meg is kisértsem. Önök szívesen fogják őt látni, mint mindenkit, a kit én ide vezetek, ebbe a házba. Ebbe a házba? — és fölkaczagott. — Ki parancsol itt? És micsoda ház ez? Az erénynek ez a temploma az enyém. Az én vendégeimet szívesen fogják itt látni, ha az egész börtönt és a bolondok házát hívom is meg.

Ez erélyes felszólalás után, minőt ő méltósága gyakorta tartott, valahányszor „háremé"-ben engedetlenség

jelei mutatkoztak, a szófogadó családnak nem maradt egyéb választani valója az engedelmességnél. Lady Gaunt megírta az ő méltósága által követelt meghívót, s anyósával együtt mély keservben maguk kocsiztak el a Curzon-utczába, hogy leadják névjegyeiket Rawdonnénál, a kinek az olyan óriási gyönyörűséget okozott.

Számos család volt Londonban, mely készségesen odaadta volna évi jövedelmét ily előkelő hölgyektől vett tisztességért. Bullock Frigyesné térden csúszott volna May-Fairtól a Lombard-utczáig, ha ott Steyne és Gaunt grófnék azzal fogadják: Jöjjön el hozzánk jövő pénteken, — nem is nagy estélyre, melyre mindenféle embert meg kell hívni, hanem a szűkkörű, hozzáférhetetlen zárt társaságba, melyben résztvenni tisztesség és gyönyör.

A szigorú, szeplőtlen, gyönyörű Gaunt grófné igen magas rangot foglalt el a Hiúság Vásárában és mindenki elragadtatással nézte, hogy Steyne gróf mily kifogástalan udvarias bókkal közeledik feléje. Megegyeztek abban, hogy akármit beszéljenek is, a gróf igazi úriember, és hogy a szíve legalább helyén van, a mi látszik abból, mily gyönyörűen bánik a családjával.

A hölgyek Bereacres grófnét hitták segítségül a közös ellenség visszaverésére és mivel ott a kérlelhetetlen izraeliták mindent lefoglaltak már, a ruhák és ékszerek után a kocsikat is, azért innen ment el egy kocsi érte. A kastély is zsidó kézen volt már, képeivel és drágaságaival, a Van Dyckokkal, Reynoldsokkal, Lawrence remek arczképeivel, melyek harmincz évvel azelőtt remekművek gyanánt keltek; Canova páratlan tánczoló nymphájával, melyhez lady Bereacres ült modellül, fiatalon, — akkor a lady szép, előkelő és dúsgazdag volt, most fogatlan, kopasz, vén boszorka, korábbi díszének puszta váza. A lord, Lawrence ugyanazon időtájból való képén, ezredesi uniformisban forgatja kardját a Bereacres-kastély előtt; — most összeasszott vén ember, parókás, hálókabátos; minden reggel a Gray's Inn környékén oldalog, s egyedül ebédel a clubban. Steyne-éknél nem szeretett ebédelni. Fiatal korukban együtt legénykedtek, s az örömök hajhászatában Bareacres maradt győztes; de az erős Steyne tovább kitartott, s most sokkal na-

gyobb ember volt, szegény Bareacres hátra maradt a versenyben; — egy megrokkant, legyőzött, tönkrement öreg ember. Sokkal több pénzzel tartozott Steyne grófnak, a nászurának, semhogy zavar nélkül, könnyen tudott volna vele együtt lenni. Steyne lord nagy örömét találta abban, ha a menyét így bosszanthatta: — Miért nem látogatja meg már önt a papa? Már négy hónapja nem volt itt. A bankkönyvemből mindig megtudom, mikor volt az, hogy megtisztelt a látogatásával. Milyen jó beosztás, hogy az egyik fiamnak az ipja a bankárom, a másiknak meg én vagyok a pénztárnoka.

Nem szükséges elmondanunk egyenként, kikkel találkozott Rebekka itt, az igazi nagyvilágban. Ott volt a péterváradi főherczeg a feleségével; egy derékban roppantul beszorított, de széles vállú ember, a kin csak úgy csillogtak az érdemrendek; nyakába pedig az aranygyapjas rend vörös gallérja volt odaakasztva. A gyapjúhoz más köze is volt, nagy nyájak birtokosa lévén odahaza.

— Nézze; nem olyan az arcza, mintha maga is birkáktól származnék? — súgta Becky Steyne grófnak, és valóban, ő exczellencziája hosszú, megnyúlt, színtelen arczával és a nyaka köré kötött díszszel csakugyan olyan volt, mint valami vezérürü.

Aztán ott volt a „*New-Yorki Demagóg*" szerkesztője is, Jefferson Jones, a ki az amerikai követséggel volt összeköttetésben, a ki aztán, hogy szeretetreméltónak mutatkozzék Steyne grófné iránt, megkérdezte, éppen mikor általános hallgatás állott be, jó nagy hangon, hogy kedves barátjának, György grófnak vajon hogy' tetszik a braziliai élet. (Nápolyban testi-lelki jóbarátok voltak, együtt másztak fel a Vezuvra). Hanem a *Demagóg* néhány nap mulva végig közölte a szerkesztő hosszú czikkét, melyben a népvezér a főúri ebédet írta le, felsorolva a vendégeket, a kiválóbbaknak életrajzát is közölte; leírta a hölgyek öltözékét, a szolgák bérruháját, az ételsort és a borok neveit, sőt az ezüstnemű hozzávetőleges értékét is. Kiszámította magában, hogy tizenöt-tizennyolcz dolláron alul fejenként nem lehet ilyen ebédet adni. Ez este óta aztán csakúgy szórta a grófhoz szóló ajánlóleveleket olyanoknak, a kik Amerikából átjöttek, azon [illegible]

men, hogy a gróf elhunyt atyja közt és közte bizalmas barátság állott fenn. A legvégén pedig ezt is hozzátette: „Nagy megbotránkozással láttam, hogy egy fiatal és jelentéktelen főúr, valami Southdown gróf, megelőzött, mikor az ebédlőbe indultunk. Én éppen a karomat akartam nyújtani egy rendkívül kedves és elmés nagyvilági hölgynek, a szép és előkelő Crawley Rawdonné asszonynak, mikor a fiatal patriczius eléugrott s karonfogta Helénámat, minden mentegetődzés nélkül ott hagyott. Így aztán én zártam be a sort az előbb említett hölgy férjével, egy vörösarczú, kövér katonatiszttel, a ki Waterloonál kitüntette magát; úgy látszik, több szerencséje volt, mint többi vöröskabátos fegyvertársainak New-Orleans-nál.“

Szegény Rawdon, maga az ezredes úr, olyan félénken és pirúlva mozgott e nagyúri hölgyek között, mint valami tizenhat éves fiú, a kit a húga iskolatársaival szembesítenek. Már előbb mondtuk, hogy az ilyen fajta női társasághoz nem igen volt szokva. Férfiak közt, a tiszti étkezőben, vagy a kártya és billiárd mellett megállta a helyét; kivált húsz évvel ezelőtt; és ez időben forgott még női társaságban is, de hát azok csupa afféle hölgyek voltak, a minőknél a vígjátékban vizitel a fiatal Marlowe, míg rá nem pirítanak Miss Hardcastle előtt. Manapság említeni sem lehet az ilyeneket, noha ezer és ezer fiatal úrfi látogatja őket, a kik ott vannak casinókban és báltermekben, melyekről az ember épp annyit és oly biztosan tud, mint hogy a Hyde-Parkban körséta van, melyet a legkényesebb, de nem legerkölcsösebb társaság nem vesz tudomásul. Szóval, Crawley Rawdon ezredes, noha megvolt már negyvenöt esztendős, nem találkozott életében hat-nyolcz jóravaló asszonynyal, az ő példás feleségét mindig kivéve. Feleségén és szelíd sógornőjén kívül, a ki nagyon megnyerte, minden nőtől félt, s a Gaunt-Houseban sem lehetett tőle első föllépésekor mást hallani, mint hogy nagyon meleg van. Otthon maradt volna ma is szíves-örömest, s Becky se sokat bánta volna, de hát az erény megkívánta, hogy ott álljon az oldalánál, hogy ezt a félénk, remegő ártatlanságot védelmezhesse, mikor először lép a nagy világba.

Steyne gróf nagy udvariassággal, szertartásos bókkal fogadta Rebekkát, a két menye méltóságos fejbólintással, Steyne grófné pedig még a kezét is odanyújtotta neki, az igaz, hogy a kéz hidegen és élettelenül ért Rebekka kezéhez, mint a márvány.

Rebekka azonban hálás alázattal fogadta az üdvözletet és olyan hibátlan udvari bókkal, hogy ez a legelső tánczmesternek is becsületére vált volna; az öreg grófnénak szinte a lábai elé borult. Aztán elmondta szende, halk hangon, hogy Steyne gróf az ő atyjának régi pártfogója volt, és jóakaró barátja, a miért ő maga is gyermekségétől kezdve mindig hálával és hódolattal gondolt a Steyne gróf családjára. A valóság az, hogy a gróf annyi más között Sharp festő képei közül is megvett néhányat, és úgy látszik, hogy hálás árvája ezt nem tudta elfeledni.

Aztán Bareacres grófné következett. Miközben Rebekka ez előtt is bókolt, ezt mondta a legvonzóbb mosolylyal:

— A grófné ő méltóságához már volt szerencsém, Brüsszelben, mintegy tíz évvel ezelőtt, a hol a Richmondi herczegnő bálján voltunk együtt, a waterlooi csata előestéjén. Nagyon jól emlékszem méltóságodra és Blanche grófnő ő méltóságára, mikor éppen a lovaikra vártak s a kocsi már készen állott a kapu alatt. Remélem, méltóságod gyémántjai biztonságban vannak.

Ennek hallatára valamennyien összenéztek. Mert a híres gyémántok azóta csakugyan biztonságban voltak teljesen, le lévén foglalva, de persze Rebekka erről mit sem tudhatott. Rawdon ezalatt egy ablakmélyedésbe vonúlt vissza a fiatal Southdown gróffal és a többiek hallották, hogy ez harsogó kaczagással nevet valamin, a mit Rawdon beszél neki. Az pedig nem volt egyéb, mint a brüsszeli lóvásárlási kísérlet, a mikor „a vén asszony ugyancsak meghunyászkodott Becky előtt“, mint Rawdon mondta. — No, *ettől* az asszonytól nem kell félnem, — gondolta Rebekka, és csakugyan, Bareacres grófné rémült és haragos pillantásokat váltott a leányával, majd visszavonúlt egy asztal mögé és ott képeket kezdett nézni, roppant figyelmesen.

Mikor a dunaparti nagy hatalmasság is odacsatlakozott, a társalgást francziául kellett folytatni, s ekkor, a grófnők nagy bosszúságára, azt látták, hogy Crawleyné sokkal jobban beszél francziául, mint ők. Mivel Becky sok magyar mágnással találkozott 1816—17 telén, most a főherczegtől nagy érdeklődéssel kérdezősködött ismerősei felől. Az idegen nagyságok persze azt hitték, hogy valami előkelő, nagyúri hölgygyel van dolguk s kérdezték is házigazdájukat, hogy ki ez a *petite dame*, a ki olyan elmésen cseveg.

Végre összeverődött a menet, az amerikai diplomata által leírt rendben, s átvonúltak az ebédlőbe.

Mint a hogy a fejezet elején igértük is az olvasónak, egy három tál ételből és csemegéből álló ebédet, be is vezetjük az ebédlőbe. Itt szabadjára eresztjük az olvasó képzeletét, mert nekünk magunknak nincs az ebédről valami sok mondani valónk. Rebekkára nézve az est nehéz pillanata akkor következett el, mikor a hölgyek az ebédlőben magukra hagyták az urakat és felmentek a fogadó-terembe. Ekkor csakugyan látta, hogy a grófnak igaza volt, mikor figyelmeztette a veszélyre. Mint a hogy' azt tartják, hogy az ireknek nincs kegyetlenebb ellenségük az ireknél, éppen olyan igaz, hogy nincs egy-egy asszonynak kegyetlenebb ellensége, mint egy másik asszony. A hölgyek oda csoportosúltak a kandalló köré, a nagy dámák fölkeltek s visszavonúltak egy asztal mellé, képeket nézni. Becky ekkor ismét követte őket; mire ezek azonban szépen visszaszállingóztak a tűz köré. Erre a gyermekek közül, (a kiket nyilt színen rendkívül szeretett) próbált beszédbe eredni egygyel, de ezt meg a mamája hirtelen odahívta Beckytől magához, s szóval az idegen oly egyedül maradt a szoba egyik részében, s a többiek oly kegyetlenűl kiközösítették a maguk köréből, hogy utoljára még Steyne grófné is megszánta a szerencsétlent és odalépett hozzá:

— Steyne gróf beszélte nekem, — kezdte ő méltósága, és sápadt arczát elfutotta a pirosság, — hogy ön, Mrs. Crawley, rendkívül szépen énekel és zongorázik. Megtenné azt a szívességet, hogy énekelne nekem valamit?

— Mindent örömmel megteszek, a mi Steyne grófnak, vagy önnek, grófnő, örömet szerez, — felelt Rebekka, ez egyszer az őszinte hála érzetével, s leült a zongorához és énekelni kezdett.

Mozart szent énekeit választotta, mert tudta a gróf itt-ott elejtett szavaiból, milyen a grófné zenei ízlése. És annyi lágysággal, melegséggel énekelt, hogy a grófnénak, a ki ott ült a zongora mellett, könnyek peregtek végig az arczán. Igaz, hogy a többi hölgyek lelkiismeretesen fenntartották az elég hangos és kellőleg zavaró fecsegést, csakhogy Steyne grófné azt már nem hallotta. Szegény asszony! Gyermek volt képzeletben ismét és negyven esztendő sivatagán keresztül mintha visszatért volna ismét a zárda kertjébe. A kis kápolna orgonáján gyakran zendültek fel ugyanezen hangok, és az a szelíd apácza, a ki orgonált, az, a kit a gyermek legjobban szeretett valamennyi nővér között, megtanította, hogy énekelje is ezeket a gyönyörű dalokat. Leány volt képzeletben újra s egy rövid órára virágba borúlt boldogságának minden emléke; — úgy elmerült, hogy csak akkor riadt fel ismét, mikor a terem ajtaja felpattant és az urak beözönlöttek, a hangosan kaczagó Steyne gróf vezetése alatt. A gróf egy szempillantás alatt meglátta, mi történt s ezért most ez egyszer hálás volt a felesége iránt. Odament hozzá, beszélgetni kezdett vele és szépen a keresztnevén szólította, a mi régen nem történt már, s a mire a grófné halvány arcza pirosra gyúlt megint. — Feleségem mondja, hogy úgy énekelt, mint valami angyal, — mondta a gróf Rebekkának. — Persze, vannak jó és gonosz angyalok is és a maga módja szerint mindegyik lehet elragadó.

Bármilyen volt is az estének imént lefolyt része, a hátralévő rész Rebekka diadalát jelentette. Minden képességét latba vetette és oly szépen énekelt, hogy az urak mind oda csoportosúltak a zongora köré, az asszonyokat egészen magukra hagyva. A *Demagóg* szerkesztője azonban lebilincselően kedves akart lenni s meg is volt győződve, hogy Gaunt grófnénál nagy hódítást tett, mikor odament hozzá és lelkesedéssel magasztalta a grófné bájos barátnéjának az énekét.

ÖTVENEDIK FEJEZET.

Igénytelen események.

A múzsának, bármelyikük legyen is e mulatságos történet nemetője, most le kell szállnia ismét az előkelőség magaslatairól, hogy Sedleyék hajlékát keresse föl, s elmondja, mi történik ottan. Bizony, ott a gond, bizalmatlanság és csüggedés ütött tanyát. Clappné a konyhában már veszekedik férjével a házbérfizetés elmaradása miatt, s férjét lovalja régi főnöke és mostani lakója ellen. Sedleyné pedig már nem nagyon keresi az alkalmat, hogy elmehessen hozzá, nincs is jussa tovább a leereszkedő, pártfogói beszélgetésre. Mert nehéz egy kicsit azt pártfogolnunk, a kinek negyven fonttal tartozunk, és a ki erre minduntalan tesz is valami hegyes czélzást. — Az irlandi szolgáló ma is épp olyan tiszteletteljes és jólelkű, mint mindig, de szegény Sedleyné azt képzeli, hogy hálátlan és sértő modorú lett az utóbbi időben; s mint a hogy' a tolvaj minden bokor mögött zsandárt lát, úgy Sedleyné fenyegető czélzást látott a leánynak minden szavában. A kis Clapp-leány hajadonná serdült már azóta; s az elfanyarodott öreg asszony tolakodó, kiállhatatlan jószágnak nevezte és nem foghatta meg, hogy ugyan Emilia hogy' tűrheti meg szobájában órákhosszat és hogyan mehet el vele sétálni. A szegénység keserűsége megmérgezte a régen vídám, nyájas asszony kedélyét. Emilia áldozatkészségét hálátlanúl veszi, zsörtölődik vele, s bizony a kis György otthona vígasztalan egy otthon azóta, hogy Józsi bácsi hirtelen beszüntette a segítséget. A család most már csaknem éhezik néha.

Emilia töpreng, töpreng, töri az eszét, mivel szerezhetné meg a szűk eleséget a családnak, mely már szinte éhen hal? Leczkéket adjon, keztyűtartókat fessen selyemre, vagy hímzést vállaljon? Azt találja, hogy vannak nők, a kik keményebben dolgoznak, mint ő birna naponkint két pennyért. Megvesz a papirkereskedésben néhány lámpaellenzőt elefántcsont-papirból és fest rá, a milyen szépen csak tud. Az egyik lapon egy irónnal rajzolt táj közepén egy pirosmellényes, rózsásarczú pásztor

áll; a másik lapon egy pásztorleány áll a hídon egy kis kutyával. Nagyon csinosan, gondosan van árnyékolva az egész. A bromptoni díszműáru-kereskedő, a kitől a lapokat azon reményben vette, hogy majd talán most visszavásárolja s másikra is ád megrendelést, alig bírja a mosolygást visszafojtani, a mint a gyenge kis műalkotást nézi. Becsomagolja ismét abba a barnás-fehér papirosba és átadja nekik, pedig Clapp Mariska igazán soha, de soha életében nem látott ilyen szépet s legalább két guineát várt érte. Megpróbálják más boltokban is, de reményük egyre fogy. — Sajnáljuk, de nincs szükségünk ilyesmire, — mondják az egyik boltban. — Hagyjanak békét, — kiált rájuk egy másik boltos gorombán. És aztán mennek haza. Majdnem négy shillinget vesztegetett el Emilia és a lámpaellenző odakerül Clapp Mariska szobájába, a ki makacsul megmarad a mellett, hogy a festés gyönyörű.

Aztán Emilia sok fejtörés után megír a legszebb írásával s gondosan fogalmazva egy csinos kis kártyát, a mely azt van hivatva tudatni a világgal, hogy: „Egy hölgy, a kinek még van nehány szabad órája, elvállalja néhány kis leány nevelését, a kiket angolban, francziában, történetben és földrajzban oktathatna, valamint zenében is. Ajánlatok O. E. czímre Brown úr üzletébe kéretnek.“ — S ezt aztán átadja a papirkereskedőnek, a ki megengedi, hogy a kártya ki legyen téve oda a boltasztalra, a hol aztán lassanként elsárgul és légypettyes lesz. — Emilia szántszándékkal elmegy mindennap a bolt előtt, hogy talán Brown úr majd beinti, de az bizony nem int. Utóbb venni is bemegy valamit a boltba, de hír nincs. — Szegény asszony, szegény igénytelen, gyönge teremtés, hogy' vívod te meg a csatát a világgal?

Napról-napra csüggedtebb lesz és bánatosabb. Gyermekére olyan riadt tekintettel néz, hogy az nem tudja ezt mire magyarázni. Éjjel néha felszökik álmából riadtan és lábujjhegyen átmegy a gyermek szobájába, hogy meggyőződjék, ott van-e még, nem rabolták-e még el tőle? Nagyon keveset alszik; mindig gyötri egy szörnyű gondolat. — Szegényke sír és imádkozik egész éjjeleken át; úgy igyekszik elrejtőzni a kínzó gon

elől, de az minduntalan felkeresi; az a gondolat, hogy el kell válnia a fiától, mert ha itt tartja, maga lesz gátja a fia szerencséjének. Nem, nem adja! Legalább még most nem. Talán később. De arra sem bír gondolni sem. Majd az jut eszébe, hogy ha el tudná magát határozni reá, a fiatal pap eltartaná őt is, a gyermekét is, a maga évi pénze pedig megmaradna a szüleinek; de a mint rápillant György képére ott az ágya fölött, elfordul az előbbi gondolattól, mint valami szentségtöréstől.

Ez a küzdelem, melyet mi pár szóval jelzünk, hetekig tartott a szegény özvegy szívében, a kinek senki bizalmasa nem volt. Némán szállott síkra ellenében egyik igazság a másik után.

A hosszú küzdelemben, mikor a gond, a szegénység, az örömtelen élet, szüleinek az a vádló szava, hogy önzően teszi tönkre a gyermeke szerencséjét, egyre jobban rombolta a lélek ellenállását, a kis erősségnek, melyben egyetlen kincsét őrizte, minden bástyája, büszkeség, önállóság, önző ragaszkodás, egymásután omlott le. Mikor már szülei szegénysége nagyon aggasztotta Emiliát, írt Józsefnek Indiába, könyörögve neki, hogy ne vonja meg a segítséget szüleitől. Megható egyszerűséggel írta le helyzetüket. De nem tudta, hogy' áll a dolog. Józsi rendesen fizette az évpénzt, csak hogy az egy uzsorás zsebébe folydogált, a kinek az öreg Sedley eladta volt, mikor képtelen terveibe fogott. Mikor a levelet elküldte, Emilia följegyezte a napját, hogy elképzelhesse, mikor ér oda s mikor lehet majd itt a válasz. Az őrnagynak nem írta meg a maguk nyomorát; egyáltalán nem is írt neki azóta, hogy szerencsét kívánt az eljegyzéséhez, de azért magában gyötrő csüggedéssel gondolt arra, hogy ezt az egyetlen egy igaz barátját is elvesztette.

Egy napon aztán, mikor már igazán minden nagyon rosszra fordult, a hitelezők türelmetlenül gorombáskodtak, Sedleyné síró görcsöt kapott, férje pedig csüggedtebb volt, mint valaha és valamennyien kerülték egymást, mert levertek voltak és mindegyik abban a hitben élt, hogy igaztalanság történik vele; Emilia, mikor egyszer együtt maradtak, megmondta atyjának, hogy ő írt Indiába. József mindig nagylelkű volt, csak néha gondat-

lan. Bizonyosan megküldi a pénzt, ha szüleinek állapotáról értesült.

Es ekkor történt, hogy a boldogtalan öreg ember felfedezett Emilia előtt mindent. Hogy hiszen a fia mindig is rendesen megküldte a pénzt, csak az ő esztelensége az oka, hogy az mind elment. Nem merte eddig megvallani. Mikor remegően, boldogtalanúl elmondta mindezt Emiliának, azt hitte, hogy az a rémült, halálravált tekintet annak a szemében őt itéli el. — Óh, tudom, hogy most megveted a te esztelen öreg apádat, — mondta Sedley és remegő ajakkal fordult el.

— Oh, apám, nem, nem, — kiáltott Emilia és sírva borult nyakába az öreg embernek. — Mindig jó voltál. Tudom, hogy ezt is jó szándékkal tetted. Nem a pénz, hanem — Istenem, én irgalmas jó Istenem, adj erőt! — s ezzel még egyszer megcsókolta atyját, majd kisietett a szobából. Apja nem tudta mire vélni ezt a heves fájdalmat.

Azt jelentette, hogy Emmi megadja magát. Az itélet ki van mondva. Meg kell válnia gyermekétől, oda kell adni idegeneknek. Örömét, reményét, szerelmét fel kell áldoznia — és aztán felköltöznie a mennyországba, Györgyhöz. Onnan fog vigyázni fiára, s várni fogja, a míg az is hozzájok érkezik.

Jóformán azt se tudva, mit csinál, kalapot tett és elment hazulról, el, abba a kis utczába, a melyen Gyurika szokott végigmenni az iskolából hazajövet. Május volt, minden fa bontogatta a leveleit és a nap meg a levegő úgy ragyogott. Egyszer aztán jött a gyermek; jött viruló ifjú egészségben, szépen, vidáman, dudolgatva magában és himbálva a szíjra kötött könyveket. Emilia egy pillanat alatt mellette termett és átölelte. Nem, lehetetlen; nem bír tőle megválni. — Mi bajod, anyám? Olyan sápadt vagy! — mondta a gyermek. — Semmi, gyermekem, — felelt Emilia és megcsókolta a fiút.

Aznap este Sámuel történetét olvastatta föl a fiúval a bibliából, mikor Hannah elválasztva a fiát, elvitte Élihez, a főpaphoz, hogy Isten szolgálatának [illegible] És elolvastatta Hannah énekét, a mely elmond[illegible]

ki teremt szegényt és gazdagot egyaránt, s a ki megaláz vagy fölmagasztal az ő tetszése szerint; hogy a szegény ismét föl fog emelkedni a porból és végre, hogy az ember, a ki a maga erejében bizakodik, meg nem állhat. Maga pedig köntöst varrt s minden évben vitt egyet a fiának, mikor fölment az ünnepre a templomba évenként áldozatát bemutatni. — Emilia azután a maga egyszerű, bájos módján magyarázatot is csatolt a fejezethez, elmondva, hogy Hannah szerette ugyan a fiát, de fogadalmának mégis eleget akart tenni. Meg hogy mennyit gondolhatott a fiára, mialatt otthon a kis köntöst varrta, Sámuel pedig bizonyára soha, soha sem feledte el anyját s végre, hogy milyen boldogok lehettek, mikor találkoztak ismét, (mert hisz' az évek olyan gyorsan múlnak). Sámuel pedig milyen jóvá és bölcscsé növekedett ezalatt.

Emilia mindezt szelíd, de komoly hangon mondta el, száraz, könytelen szemmel, egészen addig, míg a viszontlátásig nem jutott; de akkor aztán hirtelen elakadt a szava, a szerető, gyöngéd szív nem bírta tovább és Emilia a karjaiba kapta a fiút s úgy ringatta a szívére szorítva, szent, szomorú könnyek között.

A mint egyszer elszánta magát, minél hamarabb útat választotta.

Osborne Johanna a Russel-téren egy napon, (tíz év óta először írta le Amália e nevet és ezt a czímet, s most is, mialatt leírta, egész ifjúsága és élete folyása megjelent lelke előtt), egy napon, mondom, levelet kapott Emiliától, melyet elpirulva bontott föl, s aztán atyjára tekintett, a ki mogorván ült vele szemközt. Emilia elmondta, miért változtatta meg előbbeni elhatározását; hogy atyját azóta újabb szerencsétlenségek is érték, végképp tönkrement, ő is odafizeti csekélyke jövedelmét, s így nem tudná a kis Györgyöt olyan nevelésben részesíteni, a milyen megilletné, azért, bármily fájdalmasan essék is, azt hiszi, meg kell a gyermektől válnia. Tudja, hogy az új körben, a hova ereszti, mindent megtesznek érte, hogy boldog legyen. Leírta a gyermek jellemét, a menynyire ismerte: gyorseszű, egy kicsit heves; a keménység

türelmetlenné teszi és nyakassá, de szeretettel mindent el lehet nála érni. Az utóiratban azt jegyezte meg, hogy írott megegyezést kíván arra nézve, hogy a gyermeket akkor láthatja, a mikor akarja, mert e föltétel nélkül nem egyezik bele a válásba.

— Úgy? Hát a büszke királynő mégis megalázkodott? — szólalt meg Osborne, a levél hallatára. — Tudtam, hogy így lesz; ki vannak éhezve, mi?

Meg akarta őrizni hidegvérét s nem tette le az ujságot, de csak nem bírt tovább olvasni. Káromkodott és morgott a hirlap mögött. Végre eldobta, s szokása szerint egy szúró pillantást vetve leányára, felállt s bemenve a dolgozó-szobába, egy kulcsot hozott ki onnan és odadobta Johanna elé. — Hozasd rendbe a — azt a szobát, az enyim fölött, a melyik — az övé volt. — Igen, uram, — felelt Johanna remegve a megindultságtól. Az a szoba György szobája volt. Tíz év óta nem nyitották azt ki.

Néhány ruhadarab, írás, egy sapka, egy halászhorog, vadászeszközei, egy katonai schematismus, György nevével, egy kis szótár, melyet munka közben használt, meg az anyjától kapott kis biblia, s a kandallón egy pár rozsdás sarkantyú, még mindig ott voltak szanaszét, a beszáradt tintatartót megülte a tíz éves por. Hány éve már annak, hogy az a tinta friss volt! Az asztalon fekvő füzeten még rajta voltak az ő kezétől származott tintafoltok. Mikor Johanna belépett ide, tíz esztendő után először, a megindulás úgy elfogta, hogy halványan roskadt le egy székbe. A kulcsárné azonban elkezdett beszélni: — Ez aztán jó hír a nagyságának; hejh, mégis csak visszatér a régi jó idő. A fiúcskának milyen jó sora is lesz majd itten! A May-Fairen majd felhuzzák az orrukat, tudom, — s ezzel felnyitotta az ablakot s a friss levegő betódult.

— Jó lenne, ha küldenél pénzt annak az asszonynak, — szólt Osborne, mielőtt elment hazulról. — Nem akarom, hogy szükséget szenvedjen. Küldj neki száz fontot.

— És — és elmehetek meglátogatni holnap?

— Az a te dolgod. De ide nem jön, azt megmondom. London minden kincséért sem engedem. De ne koplaljon. Láss utána és hozz rendbe mindent.

Ezzel köszönt a leányának és elment a Citybe.

— Papa, pénzt hoztam neked, — mondta Emilia még aznap este és átadta az öreg úrnak az egész száz fontot. — És — és — mamám kérlek, ne pörölj Gyurikával ma, hsz' — hisz' nem soká lesz már velünk. — Többet nem bírt mondani, hanem kiment csendesen. Hadd csukódjék be mögötte a maga kis szobájának ajtaja; mikor ott van egyedül, imájával és bánatával. Ekkora bánatról és szeretetről, úgy érzi az ember, hogy nem szabad beszélnie.

Johanna másnap csakugyan elment Emiliához, mint levélben előre megírta volt, s a találkozás barátságosan folyt le. Emilia Johannának egy tekintetéből és egy szavából kivette, hogy ez a nő nem foglalhatja el az ő helyét Gyurika szívében. Johanna hideg, józan természet volt, bár nem érzéketlen. Talán a szegény anyának nem lett volna tetszésére, ha Johannánál szebb, fiatalabb, behízelgőbb kedvességű nő az, a ki ezután Gyurikára fog ügyelni. Johanna ellenben akaratlanúl is meg volt indulva Emilia láttára, a ki legyőzve, erő nélkül adta meg magát a győzőknek. És még aznap elkészítették együtt a kapituláczió föltételeit. Gyurikát másnap nem eresztette Emilia az iskolába, mert azt akarta, hogy ez beszélhessen a nagynénjével; Emilia már próbálgatta a válást, mint a hogy' szegény Lady Grey annak idején a pallos élét, a melyről tudta, hogy a fejét fogja venni. Néhány napja folyt már ez a fajta előkészület, mikor Emilia aztán tudtára adta a gyermeknek a készülőben levő válást. Meg volt győződve, hogy a fiút meg fogja ijeszteni a hír, de ez bizony inkább örvendő izgalommal fogadta s a szegény anya szomorúan fordult félre. A gyermek másnap már mindenkinek eldicsekedett vele az iskolában: hogy ezentúl a nagypapánál fog lakni, — nem annál, a ki néhanapján érte jön az iskolába, hanem a másiknál, és az nagyon gazdag, és ő hintóban fog járni és sokkal urasabb iskolába íratják be és Leaderéknek tolltartót fog

vásárolni, a pereczes asszonynak pedig pénzt fog adni. Szegény anyja, hogy' elmondogatta magában, hogy Gyurika szakasztott olyan, mint atyja volt.

Nem vagyok elég keményszívű, hogy részletezni tudjam Gyurika utolsó napjait otthon. Végre megjött a nagy nap és érte jött a kocsi. Azok a szerény kis csomagok, a szeretetnek, gondoskodásnak megható jelei már rég ott voltak készen a kis előszobában. Emilia már napokkal ezelőtt mindent rendbe hozott; megvásárolta, a mit tudott, a fiúnak; aztán szépen megjegyezte a fehérneműjét, meg a könyveit és el akarta késziteni a gyermeket a válásra; azt hitte, szegényke, hogy annak van arra szüksége! A fiú ma már az új ruhát vette föl, melyet néhány nap előtt a szabó varrt neki Osborne úr parancsára. Korán reggel kiugrott már az ágyból, hogy az új ruhát minél előbb felvehesse és Emilia elszorúlt szívvel hallgatta a szomszéd szobából, mily vígan készülődik.

Pedig a gyermek, hiába, rá volt éhezve egy kis változatosságra. Mikor elmondta anyjának, hogy' lesz, mint lesz, majd ha ő a nagypapánál lakik, mindebből csak az világlott ki, mennyire nem leverőnek látszik előtte maga a válás. Majd sokszor eljön lóháton, meglátogatni a mamát, aztán meg majd kocsival jön el érte, hogy a parkba vigye; — és ha a nagypapa neki sok pénzt fog adni, a mamának sok mindent vesz majd. És Emilia próbálta azt olvasni ki ez önző tervelgetésekből, hogy a fia nagyon szereti; szeretnie kell; minden gyermek ilyen; kíváncsi az újra; nem önző, csak érdeklődő. Hadd legyen meg az ő fiának is minden öröme és vágya, eddig is ő tartotta vissza oktalan és önző szeretetével azoktól az örömöktől, a melyek reá vártak.

Alig tudok a világon meghatóbb valamit, mint a nő félénk megalázkodása. Hogy' állítja, hogy ő a hibás, és nem a férfi; hogy' hárítja magára a büntetést, a melyre más szolgált reá, és hogy' védelmezi az igazi vétkest! A nőkhöz legtöbbször azok rossz szívűek, a kiknek legszebb érzéseiket adják; mert a nők gyávák és zsarnokok, s azokhoz kegyetlenek, a kik velük szemben alázatosak.

Szegény Emilia néma szomorúsággal várta fiának

elmenetelét; sok magányos órát töltött az előkészületekkel. Fia mellette állott és nézte, a mint az anyja az előkészületeket végezte, de minden nagyobb lelki felindulás nélkül. Míg Emilia csomagolt, hány köny hullott azokba a dobozokba. Gyurika kedves könyveiben Emilia aláhúzta a szép sorokat; régi játékait bámulatos rendbe rakta össze, — de hát a gyermek képes mosolyogva hagyni el az otthont, mialatt az anyjának a szíve szakad meg. Nem akar az ember elérzékenyülni, de úgy segéljen, megsiratni való az, a hogy' a Hiuság Vásárában a nők a gyermekeiket szeretni tudják.

Néhány nap telt le újra és Emilia életének ez a nagy eseménye is végbement. Az égből nem szállott le angyal, hogy az egészet meggátolja. A gyermek oda van adva áldozatul és az özvegy egyedül van egészen.

Az bizonyos, hogy a fiú gyakran eljön szép kis pony-lován, hogy az édes anyját meglátogassa. Lovász jön mögötte, nagy gyönyörűségére az öreg Sedleynek, a ki lekíséri őket a közön, egészen az út sarkáig. Anyja elnézi, de bizony ez már nem az ő fia. Ej, ej, a kis iskola felé is ellovagol, hogy régi pajtásainak megmutassa gazdagságát és pompáját. Néhány nap alig telt bele s már is olyan úrias, felsőbbséges, egy parányit pártfogói modort vett fel. Anyja azt mondja magában, hogy hiába, úrnak született ez is, akár az atyja.

Oly napokon, mikor a fiú nem jöhet, Emilia sétál el sokszor messze, messze, egészen a Russel-térig és ott leül a tér közepén lévő kert alacsony kőpárkányára; olyan kellemes, hűvös hely az ott! És nézi szemközt az ablakokat, a kivilágított fogadó-szobát; az ebédlőt; — kilencz óra tájban pedig fenn, a felső emeleten világosodik meg egy szoba: — a hol az ő fia tér álomra. Tudja, melyik ablak az övé, Gyurika megmutatta neki egyszer. Ott imádkozik, míg a világosság ott fönn ki nem alszik; akkor aztán hazamegy, hallgatva és reszketve, a külvárosba. Mire hazaér, nagyon fáradt, de talán majd jobban alszik és álmodhat Gyurikáról.

Egyszer — egy vasárnap estefelé — szintén ott járt a Russel-téren, hogy legalább a házat láthassa, mi-

kor a harangok megkondúltak. Johanna nemsokára megjelent a ház ajtajában Gyurikával, mögöttük az inas, az imádságos könyvekkel. Egy kis utczaseprő gyerek alamizsnát kért, s az inas el akarta kergetni, de Gyurika odaszaladt hozzá és pénzt adott a gyereknek. Óh, az Isten áldása legyen a jó szívén, gondolta Emmi és átsietve a tér másik oldaláról, a maga parányi alamizsnáját is odaadta. Majd a harangok zúgása közben a híres Lencz-templomba követte amazokat észrevétlenül s olyan padba ült le, a honnan láthatta a kis fia szép fejét, ott az apa emlékköve alatt. Sok szép üde gyermekhang szállt fel mindnyájunk Atyjához himnuszt énekelve, és a kis György lelke eláradt a boldogságtól a gyönyörű ének hallatára. Anyja egyideig nem is láthatta a könnyek fátyolán keresztül, a mely szemére borult.

ÖTVENEGYEDIK FEJEZET.

Egy képrejtvény.

A Steyne gróf benső társaságába való meghívás után Becky divathölgygyé vált, s egyszerre sok más nagy és magas ajtó is megnyílt előtte, olyan nagyok és olyan magosak, a melyek e soroknak sem írója, sem olvasója előtt nem nyílnának meg. Azt mondják, hogy az a szegény hírlapi tudósító, a ki bálok alkalmával ott ül egy-egy ilyen nagy ház lépcsőcsarnokában, hogy feljejegyezze az érkezők névsorát, nem éli túl sokkal az ilyen alkalmat, a fény elégeti, mint Jupiter közelléte Semelét, ezt a molylepke-természetű, meggondolatlan leányt, a kinek persze, a fény közelében kellett röpködnie, hogy aztán halálát lelje. Ezen a történeten elgondolkodhatnék a nagyvilág közönsége is, például Tyburnia, vagy mondjuk ki, a Belgravia úri lakói; — el ám, a Semele történetén, el biz azt Becky is. Óh, hölgyek, kérdezzétek meg csak Turifer tisztelendő urat, hogy mindez, a mi körülvesz, nem csupán „zengő ércz és pengő czimbalom-e?“ Óh, hiuságok hiusága! Ez is elmúlik egyszer, s az az idő is eljön majd, — (hála Istennek, mi már nem érjük meg),

mikor a Hyde-Park sem lesz egyéb, mint a milyennek ma a Babylon híres kertjét látjuk; — mikor a Belgrave-Square olyan lesz, mint a Baker-Street, vagy Tadmor a sivatagban.

Hölgyeim, tudják-e vajon, hogy valaha Pitt, a nagy államférfi is a Baker-Streeten lakott. Nagyanyáink mit nem adtak volna érte, ha oda vannak meghíva, a ma már hanyatló házba, Lady Eszter asztalához. Én, — *moi qui vous parle,* — voltam ott és képzeletem benépesítette a szobát a meghalt nagyok szellemeivel. A mint mi, mai emberek, ott üldögéltünk s egész józanúl claretet szörpöltünk, bejöttek a megholtak szellemei s a zordon asztal mellé telepedtek. A ki a viharral háborúskodott, az erősen itta a portóit; Dundas árnya úgy ivott, hogy a bornak árnyéka se maradt utána; Addington ott ült, kísérteties, ijesztő mosolygással és bókolással, míg a zajtalan üveg körbe járt; — Scott is ott ült, és nézett, busa szemöldöke alól kacsintgatva egyet, mikor a régi port került az asztalra; — Wilberforce fel, a szoba mennyezetére, mely nemrég az újkor nagyjait látta, meregette a szemét, úgy, hogy nem vette észre, milyen tele poharat emelt az ajkához s milyen üreset tett le. — Most a házat bútorozva kínálják kiadásra. Igen, Lady Eszter is itt lakott egyszer, és ma már ott alszik a vadonban. Eothen látta ott; — nem a Baker-Street-ben, hanem a másik magános helyen.

Hát persze, hogy mindez mulandóság, de hát ki tagadja, hogy egy kevéssé szeretjük azért? Ugyan ki vet meg egy tál szép vesepecsenyét, tisztán azért, mert az is mulandó? Mulandó bizony, de azért kívánom, hogy minden olvasóimnak meglegyen belőle a maga porcziója; igazán, bárha olvasóim száma meghaladná is az ötszázezret. Tessék helyet foglalni, uraim; fogjunk hozzá, ne kíméljük, se kövérét, se soványát; se a tormát, ha szeretik. Aztán, ejh, igyunk rája! Egy pohár bor meg nem árt! Jones fiam, még egy darabot a pirosra sült feléből! Vegyük ki a magunk részét az ilyen mulandó dolgokból és legyünk értük hálásak. És gyönyörködjünk Rebekka nagyúri szereplésében is, mert hiszen ez is, — ez is mulandóság volt természetesen.

Lord Steyne estélye után a pétervárádi herczeg fenntartotta ösmeretségét Rawdonnal, mikor a clubban találkoztak, s az utczán köszönt Rawdonnénak, a ki nemsokára férjestül meghívót kapott Levant-Houseba, hol ő fensége, a birtokos vendégeképpen, Angliában tartózkodása alatt szállva volt. Ebéd után Becky énekelt egy kis körnek. Steyne gróf is ott volt s szinte atyai örömmel nézte pártfogoltjának szép haladását. — Levant-Houseban a Legkeresztényebb Király első miniszterével, De la Jabotière herczeggel találkozott Rebekka és én büszke boldogsággal írom le e neveket a fölötti örömömben, hogy az én Beckym ilyen társaságokban forog. Ettől kezdve Crawleyné rendes vendége lett a franczia nagykövetség mulatságainak; jóformán nem is tartották sikerültnek a mulatságot, ha Rebekka nem volt ott. A nagykövetség két attachéját, De Truffigny de Périgord-t és Monsieur de Champignac-ot teljesen meghódította az ezredes szőke felesége és ezek, nemzetük szokásához híven, mindketten azt hirdették, (mert hiszen volt-e valaha franczia, a ki úgy ment volna haza Angliából, hogy ne hirdette volna, hány család boldogságát dúlta föl és hány szívet hozott haza a mellényzsebében?) hogy *au mieux* voltak a bájos Crawley Rawdonnéval.

De én azért erősen kétlem ez állításuk igaz voltát. A valóság az, hogy Champignac nagyon szeretett kártyázni, azért járt el Crawleyékhez olyan szorgalmasan, Truffigny pedig úgy el volt adósodva a legjobb szállókban, hogy ha a nagykövetség nincs, egyenesen éhen halhatott volna. Becky azonban nem az volt, a ki ilyen embereket különös figyelmével tiszteljen meg. Azt megtette a kedvükért, hogy küldözte őket ide s tova, ezt vagy azt elvégezni helyette; megengedte nekik még azt is, hogy neki finom keztyűt, virágot vegyenek, és hogy páholyjegyek miatt adósságba verjék magukat, szóval, ezer módot adott nekik szeretetreméltóságuk kitüntetésére. Elragadó furcsasággal beszéltek angolul, nagy mulatságára Rebekkának meg Steyne grófnak. Az asszony néha fülük hallatára utánozta őket, szakasztott úgy ejtve ki a szót, mint azok, s közben dicsérve őket, hogy milyen szépen haladnak már az angolban; a marquis ily

kor majd megpukkadt kaczagtában. Truffigny egy szép shawlt adott Briggsnek, hogy ennek a jóakaratát megnyerje és reábízott egy levelet, hogy adja át asszonyának; az együgyű aggszűz pedig akkor adta át Beckynek, mikor sokan voltak nála. A levelet roppant kaczagással olvasta mindenki. Steyne gróf is elolvasta; csak Rawdon nem tudott róla, a kinek nem volt szükséges mindenről tudnia, a mi a házánál történt.

Rebekka nemsokára nemcsak az idegenek, hanem az angol társaság „legjavát" is fogadta, mint azt a társadalmi élet nyelve mondja. Nem úgy értem, hogy a legerkölcsösebbeket, de úgy sem, hogy a legerkölcstelenebbeket; — nem a legokosabbat, nem is a legostobábbakat; — vagy a leggazdagabbakat, vagy a legelőkelőbb családból valókat, hanem — — eh, hát a *legjavát* a társaságnak, a kiknek társadalmi állása kétségen felül áll. Ilyenek például Fitz Willis grófné, aztán az előkelő Lady Slowbore, a nagy Macbeth Grizzel grófné (Glowry Grey lord leánya). Ha Fitz Willis grófné — a Kingstreat-családból — megajándékoz valakit a barátságával, abban az illetőben aztán nem lehet kétkedni többé. Nem mintha ő méltósága több volna, mint más, hiszen nem más, mint egy ötvenhét éves, hervadt asszony; nem szép, nem gazdag, nem is mulatságos; de mindenki megegyezik abban, hogy a „legjobb körből" való. A kik nála bejáratosak, eo ipso szintén oda tartoznak; s Steyne grófnővel való tartós haragja révén (mert a lady, a hajdani fiatal szép Georgina Friderika, a walesi herczeg kegyenczének, Portansherry grófnak a leánya, a Steyne marquise koronájára pályázott volt), befogadta Mrs. Crawleyt, s összejövetelén kitüntetően társalgott vele, s nemcsak fiát, Sir Kitts-et (a fiatal lord Steyne-nek köszönte állását) küldte el hozzája, de maga is meghítta őket, s ebédközben igen leereszkedőleg társalgott velök. Ezt London még azon estve tudta. A kik eddig kígyót-békát kiabáltak Crawleynéra, most elhallgattak. Az elménczkedő Wenham, Steyne marquis jobbkeze, világgá kürtölte Rebekka nagy sikereit. Tom Toady, a ki ezelőtt azt kérdezgette Southdown gróftól, hogyan járhat olyan asszonyhoz, a kiről mindenféle rosszat hallani, most maga kérte,

hogy mutassa be neki. Egy szóval, a fashionable világhoz tartozott. Kedves olvasóim és atyámfiai, ne irigyeljétek őt ezért; úgy tartják, hogy az efféle dicsőség nem tartós. Sőt azt is mondják, hogy abban a legbelső körben sem boldogabbak az emberek, mint az ezen körön kívül vándorlók, s Rebekka, a ki bejutott közéjük, sőt a ki a dicső IV. Györgyöt szemtől-szembe látta, azóta maga is meggyőződött, hogy hívságos semmiség ott is van, abban a világban.

Rebekka életének e szakával röviden végzünk. Mint a hogy' én le nem tudnám írni a szabadkőművesseg misztériumait, noha titkos meggyőződésem az, hogy komédia az egész, ugyanúgy nem tudja leírni a be nem avatott ember a nagyvilági életet sem híven, azért tehát a legjobb, ha az író magának tartja véleményét.

Becky utóbb, életének későbbi éveiben sokszor emlegette ezt az időt, mikor a legjobb, legdivatosabb körökben forgott. De a siker, a melyet elért, először izgatta, aztán kielégítette és végre untatta. Eleinte nem képzelt nagyobb örömöt annál, hogy szép ruhákat vegyen, vagy szerezzen valahogyan, (s ez nem kis gonddal és törődéssel jár olyan pénztelen embernél, a milyen Rawdonné is volt), s aztán ebédre, fogadásokra, bálokra járjon és lássa azokat, a kiket látott tegnap is és látni fog holnap újra; mert hiszen mindenütt mindig ugyanazok voltak; — a fiatal emberek hibátlanúl öltözve, tökéletes nyakkendővel és fehér keztyűvel; — az idősebb urak nekitelt alakkal, érczgombos kabátban, úrias külsővel, udvariasan és prózaian; — a leányok szőkén, félénken, rózsaszínben, a mamáik méltóságosan, díszesen, ünnepélyesen, gyémántosan. Angolul beszéltek s törték a francziát, mint regényeinkben. Ezek is ugyanúgy meghányták-vetették egymás családi dolgait, akár az apró nyárspolgárok. Rebekkát az összes előbbi ismerősei irigyelték és gyűlölték, pedig szegény, jaj, de unatkozott. Sokszor elmondta magában: — Bárcsak ment volnék mindettől. Ha egy falusi pap felesége lennék és a vasárnapi iskolában tanítanék, az is jobb lenne; vagy őrmesternének lenni és az ezred szekerén utazni, vagy óh, mennyivel mulatságosabb lenne minden másnál, ha

aranycsillámos komédiás-trikóban tánczolhatnék a vásári bódé közönsége előtt.

— Meg vagyok győződve, hogy azt jól csinálná, — mondta neki Steyne gróf, a kit roppantul mulattatott, mikor Rebekka elmondta neki minden gondolatát a maga őszinteségével.

— Rawdon jól megjárná czirkuszi igazgatónak; tudja, azt gondolom, a ki magas csizmában jár körül a porondon, az ostorát pattogtatva. Testes, nehézkes, katonás figura. Mikor kis leány voltam, apám egyszer elvitt a czirkuszba s én aztán mindjárt másnap csináltam magamnak egy pár falábat és azon tánczoltam a műteremben, valamennyi tanítvány álmélkodására.

— Azt én is szerettem volna látni, — mondta a gróf.

— Én pedig megtenni szeretném újra. Jaj, még csak elképzelni is remek, hogy' csodálkoznának az ismerőseim Lady Blinkey meg Macbeth Grizzel grófné. De csitt! Most hallgassunk! Pasta énekelni kezd. — Rebekka lelkiismereti kérdést csinált abból, hogy így, az összejövetelek alatt mindig rendkívül udvarias legyen a hivatásos művészekhez. Mikor ezek a főúri estélyeken ott ültek csendesen, Rebekka volt az, a ki odasietett hozzájuk, kezet szorított velük, mosolyogva, nyájasan beszélgetett mindenki szemeláttára. Elmondta, hogy hiszen ő maga is művészvér; — pedig több volt annál, művész, befejezett művész volt ő maga is; — származását oly őszinteséggel vallotta be, hogy ez némelyik ismerősét lefegyverezte, a másikat bosszantotta, vagy mulattatta.

— Milyen bátran mozog az az asszony a társaságban, és hogy' adja a pártfogót, pedig örülhetne, ha beszél hozzá valaki — mondta az egyik. — Milyen őszinte, jószívű kis teremtés! — mondta ismét más valaki. — Ravasz, mint a kígyó — hitte a harmadik. — Valószínűleg mindegyik mondásban volt egy kis igazság a Becky csak haladt tovább a maga útján, lebilincselve a művészeket és művésznőket, a kik inkább a rekedtségüknek is véget vetettek, hogy Crawleyné szalonjában énekeljenek; — és szívesen adtak neki néhány énekleczkét ingyen.

Igen, Rebekka csakugyan adott estélyeket a nagyvilágnak. Ilyenkor egész sor fényes lámpájú kocsi torlaszolta el az utczát, a százas házszám nagy bosszúságára, a kik nem tudtak aludni a lármától, meg a százkettőére, a ki meg az irígységtől nem alhatott. A fogatok termetes inasai nem fértek volna be Rebekka kis előcsarnokába; ezeket azért a közeli sörházban szállásolták el; a honnan aztán, mikor szükség volt rájuk, valami fiú hozta el őket a sör mellől. Sok híres,nagyvilági gavallér találkozott itt egymással a kis lépcsőn, jót nevetve azon, hogy egymást itt látják; — a kis szalonban pedig sok kifogástalan és hangadó körhöz tartozó hölgy ült ilyenkor, hallgatva a művészeket, a kik itt is a megszokott s a nagy termekhez mért hangon énekeltek úgy, hogy az ablakok csak úgy rezegtek belé.

Másnap aztán megjelent a *Morning Post*-ban a leírás:

„Crawley Rawdon ezredes és neje tegnap fényes társaságot láttak ebédre maguknál a Mayfair-negyedben. Jelen volt ő fensége, a péterváradi főherczeg és főherczegnő, Papoossh Pasha, a török nagykövet (Kibob Bey dragomán kíséretében); Steyne grófné, Southdown gróf, Crawley Pitt báró és neje Binkie Janka grófnő, Wagg úr stb. Ebéd után az érkező többi vendégek között ott láttuk a következőket: Stilton herczegnő, De la Gruyère herczeg, Cheshire őrgrófné, Marchese Alessandro Strachino, De Brie gróf, Schapzuger báró, Tosti lovag, Slingstone grófné, Lady Macadam, Macbeth lord vezérőrnagy nejével és két leányával; Puddington őrgróf, Fogey Horác báró, Bedwin Sands, Bobbachy Bahawder stb.-t, az olvasó képzeljen ide még egy tuczat petit sorra menő névsort.

S a mi barátnőnk a főúri társaságban is épp oly természetesen mozgott, mint például a művészek között. Egyízben egy híres párisi tenoristával nagyban beszélgetett francziául (talán egy kicsit tüntetőleg is), mire Macbeth Grizzel grófné, a ki maga kőkemény edinburghi kiejtéssel beszélte a francziát, nem állhatta meg, hogy oda ne szóljon a vállán át Beckynek.

— Milyen rendkívül jól beszél ön francziául.

— Kellene is hogy jól beszéljek, hiszen francziáúl tanítottam egy iskolában, édes anyám pedig franczia nő volt, — válaszolta Becky szerényen és lesütött szemmel.

Grizzel grófnét ez az alázatosság és őszinteség azonnal megnyerte. Mint a régi skót királyok sarja, persze, sajnálta, hogy a mai szabadelvű idők mindenféle osztályból való embereket bebocsátanak az úri körökbe, de azért, ha így gondolkozott is, hozzátette magában, hogy ez az egy asszony itt legalább tudja, hogyan viselkedjék és megmarad a maga helyén. Nagyon jó asszony volt az a lady Grizzel; jótékony a szegények iránt, együgyü, kifogástalan, nem gyanakodó. Arról nem tehetett, ha nem tartott senkit magával egyenlőnek; ősei köntösének szélét ezer évvel ezelőtt is hódolattal csókolták s éppen úgy a család fejének tartan-ját a legyőzött Duncan vezérei, mikor a Grizzel grófnő őse lett Skóczia királya.*

Steyne grófné a zongorázási scena után szintén megadta magát Becky ügyességének és nem is volt iránta ellenséges indulattal. Két menye is engedelmességre volt már bírva. Azt megtették azért, hogy egy-két embert ráuszították Beckyre, hátha zavarba hozhatják, de kudarcz lett a vége. A ragyogó elmésségű Stunnington grófné megpróbálta összemérni a fegyvereit Beckyvel, de irtózatos vereséget szenvedett és sebekkel megrakva futott meg. Mikor Beckyt megtámadták, néha hirtelenűl fölvette a naiva szerepét és ártatlan arczczal mondta a leggonoszabbúl vágó dolgokat. S akkor aztán el nem mulasztotta, hogy bocsánatot ne kérjen vigyázatlanságáért, hogy így aztán mindenki észrevegye, hogy micsoda szó esett a másiknak a rovására, ha azelőtt talán nem vette is észre.

Wagg úr, a ki rendkívül elmés ember hírében állott, s a ki Steyne grófnál az igazi tányérnyaló szerepét játszotta, egyszer rá lett arra, a mire a hölgyek biztatták, hogy megpróbálja Crawleynét zavarba hozni; egy este ráhunyorított az úrnőkre, mintha azt mondaná: — Ide

* Tartan — a skót főúri törzsek koczkázott mintájú, családi szinekből összeállított kelméje; sok közülök 1500 éves nemességet jelez. (Ford.)

vigyázzanak, most lesz a heccz! — s nekitámadt Beckynek, a ki mellette ült az asztalnál és békésen ette az ebédjét. Igaz, hogy a támadás váratlan volt, de Rebekkát soha semmi se találta fegyvertelenül; most is nyugodtan felnézett, aztán visszavágott Wagg úrnak, valami olyannal, hogy ennek csak úgy égett a füle hegye a pirulástól szégyenében, hogy így lefőzték; aztán a legnagyobb nyugalommal és mosolyogva látott hozzá ismét a leveseváshez. Pártfogója, a ki ebédekre hívta, kölcsönökkel segítette, s a ki választási és hirlapi dolgokban felhasználta, vasvillákat szórt a szemével. Szegény Wagg, az asztal alá szeretett volna bújni. Könyörögve nézett a grófra, de az nem szólt hozzá egész este. Steyne azért haragudott rá, hogy megpróbálta Rebekkát kínos helyzetbe hozni, a hölgyek pedig azért, hogy nem sikerült neki. Még Rebekkának esett meg a szíve rajta legjobban, s ez kezdte ismét belevonni a beszélgetésbe. A gróf hat héten keresztül soha meg nem hítta az ebédre, s mikor Wagg egyszer a gróf inasánál puhatolódzott, ez azt is átadta neki izenetül a gróf részéről, hogy úgy merje Crawleyné asszonyt még egyszer sértegetni, hogy a gróf átadja minden kötelezvényét és váltóját az ügyvédjének, akkor pedig Waggnak mindenét elárverezik. Wagg sírva ígért mindent, s a *Harum-Scarum-Magazine* nemsokára verset is közölt tőle, a melyben Crawleynét magasztalta. Hízelgett Rawdonnak is a clubban, addig, míg végre megint visszafogadta a Gaunt-palota ura. Rebekka pedig mindig nyájas volt hozzá és a haragját nem éreztette vele soha.

A grófnak egy másik ilyen embere, meghitt nagyvezére, a ki az országházban is, az ebédlő-asztal mellett is a gróf jóvoltából foglal helyet, Mr. Wenham, sokkal okosabban viselte magát. Akárhogy' gyűlölte is az uborkafára felkapaszkodókat, maga gőgös, konzervativ *tory* volt, (az atyja pedig külvárosi szatócs), — sohasem viselkedett ellenséges indulattal a gróf kegyeltje iránt, de ennek ravaszúl hódolatteljes közeledése sokkal jobban kihozta Rebekkát a sodrából, mint bármi más.

Hogy Crawleyék ezekre az ebédekre és egyéb összejövetelekre hogyan szereztek pénzt, az örökös rej-

tély volt a vendégek előtt és sok sugdosásra, találgatásra adott alkalmat, a mi, úgy lehet, talán fokozta egy kicsit mulatságaik érdekességét. Egyik azt állította, hogy Pitt báró szép évjáradékot juttat öcscsének, de erre a másik azt jegyezte meg, hogy akkor Rebekkának nagy befolyása lehet a sógorára, hogy így meg tudta változtatni. Ismét mások azt suttogták, hogy Rebekka a férjének minden barátját megadóztatja, hogy a költségekhez hozzájáruljanak; az egyikhez könnyezve megy el, s úgy rebegi, hogy már ott vannak a házban a végrehajtók; a másiknál pedig térdre borulva mondja el, hogy mindnyájan a börtönbe kerülnek, vagy öngyilkosok lesznek, ha ezt vagy azt a számlát nem tudják kifizetni. Azt is beszélték, hogy a fiatal Southdown grófnak már több száz fontja bánta ezeket a jeleneteket. A fiatal Feltham-ot is Becky pénzbeli áldozatai között emlegették, a Tiler és Feltham hadsereg-felszerelő czég fiát, a kit Crawleyék vezettek be az előkelő társaságba. — Voltak ismét mások, a kik azt beszélték, hogy Becky többeknek állást, kineveztetést ígér a kormánynál és ezzel csal ki tőlük pénzt. Ki tudja, mi mindent rá nem fogtak a mi kedves, ártatlan barátnénkra. Annyi áll, hogy ha mindaz a pénz, a mit állítólag összekoldult, kölcsönvett és kicsalt, egy csomóban volna, olyan kis tőkéje lenne, melyből tisztességesen megélhetne; már pedig — — de ne vágjunk elébük az eseményeknek.

Annyi szent igaz, hogy egy kis gazdálkodás és okos házvezetés mellett, a készpénzzel takarékoskodva és senkinek nem fizetve, úgy ki lehet jönni, s hogy Rebekkának ezek az ebédek, vacsorák, nem kerültek többe annál, a mit a viaszgyertyákért fizetett el. Queen's-Crawley és Stilbrook, Pitt meg Steyne gróf birtokai bőven ellátták vaddal meg gyümölcscsel; — a gróf a maga híres pinczéjét is rendelkezésére bocsátotta és egy-egy ilyen ebéd alkalmával a maga kitűnő szakácsai vették át a vezérletet Rebekka konyhájában; a gróf házából pedig a legpompásabb ritkaságokat és csemegéket szállították oda. De igazán mondom, hogy szégyen egy ilyen ártatlan teremtésre kígyót-békát hányni; figyelmeztetek is mindenkit, hogy tizedét se higyje el e rágalmaknak. Ha

mindenkit számüznénk a világból, a kinek adósságai vannak, melyeket nem fizet meg, s ha mindenkinek a háztartását, magánéletét számon tartanánk, kiszámítva, kifürkészve, hogy mennyi lehet az, a mit a jövedelméből nem bír megfizetni: — Úristen, micsoda kietlen és tűrhetetlen pusztasággá válnék a Hiúság Vására. Minden ember ellenséges indulattal fordulna a másik ellen és a czivilizáczió vívmányai mind tönkremennének. Szüntelenül marakodnánk és kerülnénk egymást; házak helyett barlangokban laknánk; rongyokba öltöznénk, mert senki sem törődnék a másikkal. A jövedelmek leszállanának; senki sem adna többé összejöveteleket. A kereskedők megbuknának. Az ördögnek se kellene többé a pezsgő, a gyémánt, az osztriga, a pirosító, a paróka, ékszer, cziczoma, a régi porczellán, az ezüst asztaldísz, a damaszt asztalnemű, a vadászparipák, meg a hintós-lovak, mihelyt az emberek megokosodnának s kerülnék azokat, a kiket nem állhatnak. Míg ellenben egy kis elnézéssel, íme, milyen kellemessé tudjuk tenni az életet: kedvünk szerint rágalmazzuk az embereket, legazemberezzük őket és akasztófára kívánjuk, de vajon igazán oda kívánjuk-e? Nem. Találkozva, kezet szorítunk vele. Ha jó a szakácsa, elmegyünk az ebédjére, s elvárjuk, hogy visszaadja látogatásunkat. Virágzik a modor, halad a czivilizáczió, virul a béke; hetenkint új ruhák kellenek a társaságokba, s így a tavalyi Lafitte-termés bőven fizet a tulajdonosnak, a ki munkáltatta.

Abban az időben, melyről írunk, a nagy György uralkodott, s a nők felfujt ujjakat és olyan fésűket viseltek, mint egy-egy lapát, a mostani szűk ujjak és tűk helyett; de azt hiszem, modorban az akkori előkelő világ nem sokat különbözött a mostanitól, s szórakozásaik is hasonlók voltak. Mi, a kik csak a rendőri kordon vállain át látjuk az udvarhoz vágtató szépeket, földöntúli lényeknek nézhetjük őket, kik nekünk elérhetetlen boldogságban élnek. Éppen az a miatt elégedetlenkedők számára mondjuk mi el Becky harczait, győzelmét és csalódásait, melyekből neki csak úgy kijutott, mint más érdemes embernek.

Ez időben alig eshetett meg elegáns mulatság az

úgynevezett *charade*-ok, élő képrejtvények nélkül. Ezek alkalmat nyújtottak a sok szép hölgynek arra, hogy szépségét ragyogtassa, és alkalmat a jóval kisebb számú elmés hölgynek viszont arra, hogy eszüket érvényesítsék a többiek mulatságára. Becky, a ki, úgy lehet, meg volt győződve, hogy mind a két adománynyal dicsekedhetik, rábirta Steyne grófot, hogy ez is adjon ilyen mulatságot a palotájában. Ide fogjuk tehát az olvasót elvezetni, de azzal a mélabús tudattal, hogy ez lesz az utolsó ez előkelő összejövetelek között, a hova elvihetjük.

A Gaunt-palota pompás, nagy képtárterme volt átalakítva színházzá, melyet erre már III. György alatt is használtak. Láthatni is egy képet, melyen Gaunt marquis hajporosan, rózsaszín kalaposan és tógában van ábrázolva, mint Addison Cato-ja, mikor e darabot a walesi herczeg, az osnaburghi püspök és Wilmos Henrik herczeg ő fenségeik előtt játszotta el, a kik akkor a szereplővel együtt ifjak voltak. Most a díszletek egy részét előkeresték a lomtárból és kitisztították a mostani alkalomra.

A rendezést a fiatal Sands Bedwin vállalta el, a ki nem rég jött haza keleti utazásából. Már pedig ez időben még nagy ember volt az, a ki keleten vagy a sivatagban utazást tett, s a kalandos Bedwin, a ki megírta útirajzait s hetekig élt sátrak alatt, a híres emberek közé tartozott. Könyvében néhány kép őt különböző keleti öltözetekben ábrázolta, s mindig a nyomában volt egy fekete szolga, úgy járt-kelt, akár egy második Brian de Bois Guilbert. A magával hozott keleti öltözetek meg a fekete szolga igen használhatóvá tették a Gaunt-palota ez ünnepélyén is.

Ő kezdte meg az első *charade*-ot. Egy fényes öltözetű, török janicsár-tiszt, hatalmas kócsagtollal a fején, (mintha még lettek volna janicsárok s a turbus nem szorította volna ki a régi föveget), kerevetre dőlve szívja a narghilét, a melybe azonban a hölgyek kedvéért csak illatos füstölő volt téve. Az aga ásítozik és mindenképpen jelzi, hogy kedvetlen. — Majd tapsol, és e jelre belép Mezrur, egy valódi, hamisítatlan fekete nubiai; csu-

pasz karral, arany lábpereczekkel, yatagánnal; magas, szikár, ijesztő. Keresztbe tett karjaival, földig hajol az aga előtt.

A közönség gyönyörködve és irtózva nézi. A hölgyek suttognak. Mert a nubiait egy egyiptomi pasa adta az angol úrnak, cserébe egy láda maraschinóért. S ki tudja, ez az ember hány odaliszkot varrt zsákba, hogy ura parancsára a Nilusba dobja. — Hívd be a rabszolgakereskedőt, — parancsolja az aga, mire Mezrur, a nubiai, bevezet egy embert és egy lefátyolozott hölgyet. A kereskedő leemeli a fátyolt a hölgy arczáról. A közönség tapsba tör ki. A hölgy a szép Winkwarthné, (született Absolon-leány), a kinek csodaszép fekete haja, fekete szeme van. Fürtei gyöngysorokkal vannak átfonva, nyakán arany piaszterekből egész sorok. Az átkozott mohamedán tetszését fejezi ki. A szép leány térdre hull előtte és úgy könyörög, hogy bocsássa szabadon, hadd menjen haza, a cserkesz-hegyek közé, a hol vőlegénye várja. De az aga gonosz kaczagással felel, s nagyon jól mulat azon, hogy a leánynak otthon jegyese van, mire Zuleika eltakarja arczát és a legbájosabb kétségbeeséssel roskad össze. Úgy látszik, letesz minden reményről. De ekkor nyílik az ajtó és megjelenik a Kislar Aga. Levelet hoz a szultántól. Hasszán, az aga, tisztelettel emeli a rettegett fermánt homlokához. De aztán rémület fogja el, — mialatt a feketének arczán — ki ismét Mezrur, más ruhában — vad öröm ragyog. A pasa felkiált: — Kegyelem, kegyelem! — A Kislar aga azonban kihúzza köntöse alól — a selyemzsinórt.

Éppen, mikor már használni akarja a rettentő fegyvert, a függöny összecsapódik s ekkor Hasszán, onnan a függöny mögül kiáltja: — Első két szótag! — Crawley Rawdonné asszony, a kinek utóbb majd szinte lesz szerepe a képben, melegen gratulál a szép Winkwarthnénak.

A második kép szintén keleti jelenetet ábrázol. Hasszán — más öltözetben — a megbékélt Zuleikával van. A Kislar Aga most békés fekete rabszolga. A sivatagon napfelkelte van, a törökök lehajtják homlokukat a sivatag homokjára, hogy a napot köszöntsék. Mivel dro-

medárok nincsenek kéznél, a zene játszsza az ismeretes dalt, hogy: „jönnek, jönnek a tevéink". A színpadon ott ül egy nagy egyiptomi szobor; zenekedvelő, s a török vándorok ámulatára egy víg dalt dudol, melyet Mr. Wagg szerzett. Az utasok eltánczolnak, mint Papageno a *Varázsfuvolá*-ban. A szobor elkiáltja magát: — Utolsó két szótag.

A függöny harmadszor is szétnyílik. Görög sátor. Benne egy nagy, széles vállú férfi pihen egy ágyon. Alszik. Fölötte ott függ sisakja és pajzsa. Nincs már rájuk szükség. Trója romokban hever. Iphigenia meggyilkolva; Kassandra fogoly. A „férfiak királya" (Crawley ezredes) alszik argosi termében. Egy pislogó mécses néha megvilágítja a pajzsot és sisakot, az alvó férfi árnya a falra vetődik. A zenekar azt a félelmes, borzongató zenét játszsza Don Juanból, a mi a szobor megjelenését előzi meg.

A sátor-ponyva nyílásában Aegisthus jelenik meg és lábújjhegyen közeledik az ágy felé. De micsoda arcz az ott mögötte, a mely oly vérfagyasztó kifejezéssel néz utána a sátorponyva nyílásán át? Aegisthus már felemeli a tőrt, de ekkor az alvó megfordúl az ágyban, mintegy kitárva széles mellét a tőr döfése elé. Nem; Aegisthus nem bír lesújtani reá, az alvó vezérre. Erre hirtelen Klytemnaestra suhan be a szobába, mint valami látomás; — a karja puszta és a fehérsége szinte világít; arcza halálsápadt; szemében pedig oly félelmes mosoly látszik, hogy a közönség remeg, a mint reá néz. Egyszerre a megkövült közönség között megszólal valaki: — Úristen, hisz ez Crawley Rawdonné!

Klytemnaestra megvetőleg kapja ki a tőrt Aegisthus kezéből és az ágyhoz közeledik. Egy pillanatra megvillan feje fölött a magasra tartott tőr, aztán — az összes lámpák kialusznak s a sötétben csak egy hördülés hallatszik.

A sötétség meg az egész jelenet együttvéve egészen megrémített mindenkit. Csak akkor tértek magukhoz s akkor kezdték meg a tomboló tapsot, mikor a lámpasor ismét kigyúlt. Steyne gróf jól ismert reszelős hangja kezdte el, hogy: — Brava! Brava! — s aztán a foga

közt mormogva ezt tette hozzá: — Fogadom, hogy a valóságban is megtenné. — A közönség tombolt: — Rendező! Klytemnaestra! — AGAMEMNON nem igen mert mutatkozni klasszikus tunikájában, csak ott szorongott és hajlongott a többiek mögött Aegisthos-szal. A rendező azonban kivezette Zuleikát és Klytemnaestrát. A királyi család egyik jelenlévő tagja rögtön követelte, hogy mutassák be a bájos Klytemnaestrának. — Nos, megöltük? Meg? Most aztán majd máshoz megyünk feleségül, úgy-e? — jegyezte meg ő fensége szikrázó elmésséggel.

— Crawleyné asszony igazán „öldöklő" szép volt, — szólt közbe Steyne gróf, mire Rebekka csak nevetett hamisan és a legkecsesebb bókkal köszönte meg a dícséretet.

Az inasok frissítőket, pompás hideg csemegéket hoztak; a szereplők pedig nemsokára visszavonúltak, hogy elkészüljenek a másik képre.

A következő *charade* három szótagú rejtett szavának mindenik szótagját egy-egy kép adta s az egész így ment végbe:

Első szótag. Crawley Rawdon ezredes félrecsapott kalapban, nagy gallérköpenyben, alabárddal és lámpával megy végig a színen, az órát kiáltva ki. A ház földszinti ablakában két vándor kalmár kártyázik ásítozva. Odalép hozzájuk a csizmatisztító (Ringwood báró), a kinek szerepében a fiatal főúr tökéleteset nyújt, és lehúzza alsó végtagjaik fedezetét; majd a szobaleány, (Southdown gróf ő méltósága), jelenik meg két gyertyával és az ágymelegítővel. Ezt fegyver gyanánt használja a két kalmár udvarlásának elhárítására. Felmegy az emeleti szobába. Megmelegíti az ágyakat és kimegy. Amazok felteszik hálósipkájukat és leeresztik az ablakfüggönyt. A csizmatisztító bezárja az ajtókat; a lámpákat eloltja. A zenekar altató dalt játszik. A függöny legördül s valaki azt kiáltja onnan belülről: — Első szótag.

Második szótag. A lámpák hirtelen kigyúlnak s a zene az egyik divatos víg operából azt a dalt játsza: „Óh mily gyönyör az utazás." A színpadi díszlet ugyanaz, de a házra nagy kocsmaczímer van téve Steyne gróf czímerével, s mindenütt nagy az élénkség. Az egyik utasnak

a pinczér számlát nyújt át, a ki erre öklével fenyeget és szörnyűködik, hogy milyen nagy a számla! Egy másik utas a kocsijáért kiabál. Mielőtt elmenne, megcsípi a szobaleány állát, a ki azután, mikor az utazó eltávozott, búsulni látszik utána, mint Calypso búsult a híres utazó, Ulysses után. A csizmatisztító — Sört! Sört! kiabálva, oly ügyesen visz keresztül egy nagy tálcza üveget meg poharat a színpadon, hogy hangosan megtapsolják, sőt valaki bokrétát is dob neki. Kívülről ostorpattogás hallatszik; — vendéglős, pinczér, szobaleány, mindenki a kapuhoz siet, de mielőtt az érkező vendéget megláthatná a közönség, a függöny legördül s a láthatatlan rendező kikiált: — Második szótag.

— Azt hiszem, hôtelt jelent, — mondja Griggs testőr-kapitány. Nem messze járt a valótól.

Mialatt a harmadik képet készítik, a zenekar tengerész-dalokat, tengeri vihart utánzó dolgokat játszik.

Harmadik szótag. A mint a függöny felgördül, erős csengetés hallatszik s egy érczes hang azt kiáltja: — „A partra, uraim, a partra!“ — Csoportok búcsúznak egymástól; többen aggodalmasan mutogatnak a tornyosuló fellegek felé, melyeket egy sötét függöny helyettesít. Egy hölgy (megint Southdown gróf úr ő méltósága) elhelyezkedik kosaraival, skatulyáival, ölebével és görcsösen kapaszkodik egy kötélbe. Valószínűleg hajón vagyunk. A kapitány (Crawley ezredes) aranypaszomántos kalappal, távcsővel lép be és hosszú kabátjának szárnyait csak úgy lobogtatja a szél, sőt a mikor a kalapját leveszi, hogy kényelmesebben nézhessen a távcsővébe, a kalap is elrepül és végig gördül a színpadon s a közönség nagy tapssal kíséri. A zene egyre fütyülőbb, viharosabb dalokat játszik; tengerészek jelennek meg, a kik tántorogva mennek keresztül a színpadon, kapaszkodva mindenbe, hogy a vihar le ne döntse őket. A hajó szolgája (Ringwood báró úr) vagy hat medenczével rohan keresztül a színpadon s egyet odatesz egy úr elé; a hölgy ölebét csipkedi, az nyihog, végre a hölgy szájához szorítja a zsebkendőjét és kirohan a színpadról. A viharos zene tetőpontjára hág. Vége a harmadik szótagnak.

Akkortájt adták a *Le Rossignol* kis balletet, Montessu és Noblet kisasszonyok elragadó tánczával. Mr. Wagg ezt angol színpadra alkalmazta, a dallamokhoz verseket írván, — Wagg úr ügyes verselő volt. A szereplők régi franczia costumeöket viselnek. Lord Southdown mint öreg asszony, pompás álruhában jön be a színpadra, botra támaszkodva. Egy kemény papirból épített, rózsával és repkénynyel befuttatott kis házikóból gyönyörű ének hallatszik, az öreg asszony pedig így kiált be a kunyhóba: — „Philomèla, Philomèla!“ — és Philoméla kilép.

Óriási taps közepette — Crawley Rawdonné jelenik meg hajporos fejjel, szépség-tapaszokkal; a legelragadóbb kis *marquise* a világon.

Nevetve, dúdolva jön ki a házból és a színpadi fiatalság egész ártatlanságával szökdécsel. Anyja, az öreg asszony így szólítja meg — Gyermek, gyermek, te csak mindig kaczagsz és dalolsz, — mire a leányka így felel:

RÓZSA AZ ERKÉLYEN.

Erkélyemen a rózsatő virágban áll ma reggel,
A télen át kopár tövével búsan álla bár,
Kérded, mitől támadt ma rajt bíbor virág, sereggel,
Azért, mivel a nap ragyog s dalt csattog száz madár.

A zöld berekben hallod-é dalát a fülmilének?
Mily néma volt, míg hófedett, kopár volt völgy s a domb!
És kérded-é, mitől eredt ajkán a bűvös ének?
Azért mivel a nap ragyog és zölden ring a lomb.

Így új, vidám tavasz derült virágra és madárra,
A rózsatő galyára ím a pompa visszatért,
Vidám szívemben is, anyám, mosolyg a nap sugára.
Kaczagnom és dalolnom is ezért kell, ah, ezért!

A dal szüneteiben az, a kit a leányka mamának szólított s kinek pofaszakálla ki-kibújt a főkötő alól igen rajta volt, hogy anyai érzelmeinek öleléssel adjon kifeje-

zést, a mire aztán a közönség hangosan kaczagott. Mikor a dal végén — a zene madárcsicsergést mimelt — a tapsnak, újrázásnak nem akart vége lenni, s az este *csalogányát* bokrétákkal halmozták el.* Az éljenzés viharában is tisztán meg lehetett különböztetni a Steyne gróf hangját. Mikor ő is oda dobta a maga virágját Rebekkának, ez felemelte és egy igazi, bevégzett komédiásnő mozdúlatával szorította a szívéhez. Lord Steyne magánkívül volt elragadtatásában. De vendégeinek lelkesedése is összhangban állott az övével. Hol volt az a szép fekete szemű huri, a kinek az első képben még olyan lelkesedéssel tapsoltak? Háromszor szebb volt Rebekkánál, de azért mégis eltűnt mellette. Ezt a kor legkedvesebb művésznőihez kezdték hasonlítgatni, s azt mondták, (a miben igazuk is volt), hogy a színjátszásban keresni kell a párját. Hangja oly magasra emelkedve csattogott, mintha csak a saját diadalát énekelte volna. Az előadásra következő bál alatt mindenki ott tolongott körülötte. A herczeg káromkodva konstatálta, hogy Becky maga a tökéletesség, s minduntalan odament hozzá. Becky szívét gyönyör töltötte el: hírről, gazdagságról, divatos életről álmodozott. Steyne gróf jobban a hatalmában volt Beckynek, mint valaha. Alig beszélt mással egész este és szembeötlőleg kitűntette minden tekintetben. Mivel ez még mindig a franczia *marquise* jelmezében volt, eltánczolt egy franczia *menuette*-et, de la Jabotière herczeg attachéjával, s a herczeg kijelentette, hogy Crawleyné asszonyt Vestris tanítványának lehetne nézni s hogy Versaillesben lett volna a helye. A herczeget magát csak a méltóság és a köszvény tartotta vissza attól, hogy maga is tánczra ne perdüljön azzal a bájos asszonynyal. Amaz meg kijelentette, hogy a ki úgy beszél francziáúl és úgy tánczol, mint Crawleyné, az mint nagykövetné is megállná a helyét, bármelyik európai udvarban. Csak az vígasztalta, hogy félig legalább mégis franczia és hozzátette, hogy azt a felséges szép tánczot más, mint franczia, nem is tudta volna úgy eltánczolni.

* A rejtett szó ez volt: Nightingale = csalogány; az utolsó kép az egész szót magában foglalta, a három pedig egyenként adta szótagjait: night (éj), inn (kocsma), gale (szélvész).

A keringőben meg Klingenspohr úrral, az osztrák főherczeg *attachéjá*-val tánczolt; s a herczeg maga, kevesebb lévén az ő esetében a *retenue*, mint franczia kollégájánál, tánczra kérte bizony Crawleynét, és forgott, keringett vele; szinte hullott a gyémánt a huszárdolmányáról, meg a csizmabojtjaiból, míg ő herczegségének el nem fogyott a lélekzete. A pasa is készséggel tánczra perdül véle, ha nemzeti szokásai nem tiltják. A társaság körülállta s úgy megtapsolta, akár Noblet vagy Taglionit. Mindenki önkívületben volt szinte, és persze Becky maga is. Stunnington grófné mellett a megsemmisítő közömbösség pillantásával haladt el. Pártfogóilag bánt Gaunt grófnéval, meg a Steyne lord másik menyével. Minden vetélytársa egyszerűen *écrasée* volt a teremben. Hát szegény Mrs. Wenkworth, nagy hajával és szép szemeivel, melyek az est elején úgy gyujtottak, hova lett? Kitéphette haját és kisírhatta a szemét, bizony senki sem törődött vele. De a legnagyobb diadal vacsora alatt érte Beckyt. A sok asztal közül oda ültették, a hol az angol királyi herczeg ült a többi legnagyobb vendégekkel. Arany tálakról evett. S ha kedve jön, hogy gyöngyöket oldjanak föl italában, mint Cleopatráéban, a petervaradini herczeg felét odaadja gyémántjainak egy jó pillantásáért. Jabotière a kormányának írt felőle, haza. A szomszéd asztalnál a hölgyek, a kik csak közönséges ezüst tálakból ettek, írigyen és gyűlölködve nézték. A kik Steyne nagy figyelmességét látták, esküdöztek, hogy ez már gorombaság a tisztességes nőkkel szemben. Ha a gúny ölne, lady Stunnington ott nyomban gyilkosa lett volna Beckynek.

Crawley Rawdonnak jóformán kínszenvedést okozott ez a diadal. Úgy tetszett neki, mintha minden egyre jobban és jobban eltávolítaná tőle a feleségét. A mit arra a gondolatra érzett, hogy a felesége mily óriási távolságban áll fölötte, nagyon hasonló volt a fájdalomhoz.

Mikor az indulás órája eljött, Rebekkát egész sereg fiatal ember kísérte a kocsijához, Rawdon is lekísérte, de itt aztán Wenham azt mondta neki, hogy ne üljön be, jőjjön vele gyalog; mialatt fordúlnak egyet, elszíhatnak egy szivart. Crawley beleegyezett és

megindúltak. Láttukra a ház előtt ácsorgó tömegből két férfi vált ki és lassan követte őket. Mikor vagy száz lépésnyire lehettek a háztól, az egyik közülük oda lépett Rawdonhoz s megérintette a vállát e szókkal: — Ezredes úr, kérem, fontos beszédem volna önnel. — A másik ember, ennek a társa, erre éles füttyöt hallatott; mire rögtön oda gördült egy bérkocsi a Gaunt-House előtt állók közül. Beleült s oda hajtatva társaihoz, kiugrott a kocsiból, egyenesen Crawley elé.

Az ezredes rögtön tudta, mi vár reá. Törvényszéki emberek, fogdmegek kezében volt. Önkénytelenül is hátralépett, minek folytán egyenesen abba ütközött bele, a ki először szólította meg.

— Hárman vagyunk, uram, a küzdelem mind hiábavaló, — szólt az, a ki hátamögött állott.

— Maga az Moss? — kérdezte Crawley, a ki, úgy látszik, tisztában volt azzal, kivel van dolga. — Aztán mennyi az összeg?

— Csekélység az egész, — felelt Moss; — száz-harminczhat font, hat shilling és nyolcz penny, Náthán úr követelése folytán.

— Ugyan az Isten áldjon meg, Wenham, adj kölcsön száz fontot; hetven nálam is van otthon.

— Barátom, nekem a kerek világon nincs több tíz fontomnál. Jó éjszakát édes fiam!

— Jó éjszakát, — felelt Rawdon kedvetlenül, mire Wenham útnak indúlt, Crawley meg csak szítta a szivarját s mikor elvégezte, a kocsi éppen akkor gördült be a Temple-Bar alá.

ÖTVENKETTEDIK FEJEZET,

Steyne gróf uj világitásban.

Ha Steyne gróf jóindulatot táplált valaki iránt, akkor nem állott meg feleúton. Most például, hogy a Crawley-családot kegyeibe fogadta, kiterjesztette jóakaratát a kis Rawdonra is és azt kezdte emlegetni, hogy itt az idő, mikor Rawdonnak már iskolába kellene járnia, és mikor már a tanulásban való vetélkedés, az ököl-

vívás gyakorlata, a latin nyelv, meg a többi fiúk társasága nagyon előnyére válnék. Az ezredes azt az ellenvetést tette, hogy neki valami jó iskolára igazán nem telik, Rebekka meg azt, hogy Briggs teljesen elegendő a fiúnak tanító gyanánt. Ez csakugyan igaz is volt, mert Briggs vezetése alatt pompás előmenetelt tett a fiú mindenben, még a latinban is. Steyne gróf buzgó nagylelkűségét azonban nem lehetett olyan könnyen megakasztani útjában. Igazgató-választmányi tag volt egy régi, de kitünő intézet felügyelőségében, melyet még ma, Anglia protestáns idejében is a fehér barátok iskolájának nevezték, noha a rendet magát VIII. Henrik üldözőbe vette, jószágaikat elkobozta és sokakat a barátok közül ki is végeztetett. Az iskolát végre valami gazdag kereskedő vette meg, összevásárolva hozzá a körülfekvő földeket is s lassanként kórházzá alakította át öregek és gyermekek számára. Nemsokára iskola is keletkezett az intézmény körében s az iskola még ma is megőrzött sok régi középkori szokást, sőt a régi ruházatot is és a czisztercziták kérik is az Istent, hogy minél tovább fennállhasson.

Ennek a híres intézetnek úgynevezett igazgatói, vagy kormányzói közé tartoznak sokan a legelőkelőbb urak közül s mivel a fiúk kitünő tanításban részesülnek, utóbb pedig ösztöndíjak révén az egyetemre is könnyebben fölmehetnek, de mi több, állásról is gondoskodik számukra az intézet az egyházban, sok úri gyereket szánnak szülei a papi pályára. Eredetileg érdemes szegény világi és egyházi családok sarjainak volt szánva, de mivel az igazgatóknak szabadságában állt egy-egy helyet tetszésük szerint tölteni be, volt ott fiú úgyszólván minden osztályból. Jó nevelést kapni ingyen s ellátást az egész életre, ezt gazdag ember sem vetette meg; a nagy urak nem csak rokonaikat, hanem a maguk gyerekeit is odaküldözgették; főpapok rokonaikat vagy papjaik gyermekeit, némely nagy úr jó kollégáinak fiait, szóval az intézetben együtt volt mindenféle ember.

Crawley ezredes ugyan nem igen olvasott egyebet, mint a Versenynaptárt, s a mi a maga iskolázását illeti, Etonban, annak legélénkebb emléke gyanánt a verés

állott előtte; de azért, mint minden angol, ő is nagy tisztelettel gondolt a klasszikus nevelésre és a mint az ajánlatról hallott, azonnal eltökélte, hogy nem állja útját a fiú szerencséjének; — menjen a gyerek, ha ő még annyira sinyli is majd, mint a hogy bizonyosan fogja is sinyleni, mert hiszen ez a rejtegetett szeretet száz meg száz kötelékkel fűzte a gyermekhez. Felesége előtt soha sem beszélt róla, mert hiszen Rebekka most már igazán semmit sem törődött a fiúval. — De míg ez nem ment el hazulról, Crawley talán soha sem tudta egész világosan, hogy mennyire szereti. Sokkal szomorúbb és levertebb volt, mintsem hogy ezt teljesen be merte volna vallani, szomorúbb, mint maga a gyerek, a ki örült új életének és új pajtásainak. Rebekka már így is elkaczagta magát néhányszor, mikor a nagy nehézkes katona mélabúsan kezdett a fiúról beszélni, meg arról, hogy mit érez a távozása óta. Pedig szegény Crawley csakugyan nagyon egyedül maradt most, hogy legkedvesebb kis barátját elvitték tőle. Oda nézegetett a kis ágyra, melyben a gyermek aludni szokott. Szerette azokat, a kik a fiát szerették, s elment jószívű kis sógornőjéhez, Jankához, és ott órákig el tudott üldögélni, hogy a fiáról beszéljen. Mivel Janka is meg a kis leánya is nagyon szerették a fiút (a kis Mathild sokszor zokogott keservesen azért, hogy unokatestvérétől el kellett válnia), előttük Crawley is ki merte tárni szívét s a mi jó, derék sajátság volt abban a szegény selejtes szívben, az mind itt került napfényre, úgy, hogy Janka sokkal jobbnak látta Rawdont, mint Rebekka valaha is, és ragaszkodással, becsüléssel volt iránta, de a két asszony ma már a lehető legritkábban találkozott. Rebekka gúnyolta Jankát a lágyszívűségéért, ez meg viszont sokkal egyenesebb lelkű volt, semhogy el tudta volna titkolni rosszalását a fölött, hogy Rebekka olyan szívtelen a gyermeke iránt.

Rawdon ezalatt már sokkal jobban eltávolodott a feleségétől, mint maga is hitte. De ezzel Rebekka egyáltalán nem törődött. Nem hiányzott annak se a férje, se senki más. Férjét legbizalmasabb inasának és rabszolgájának nézte. Ha levert vagy ingerült volt, azzal sem törődött, vagy kicsúfolta legföljebb. Nem gondolt a világon

semmi mással, csak a maga emelkedésével. Mielőtt a kis fiú elment volna az intézetbe, mindent Briggs készített neki össze. Molly, az egyik cseléd, még sírt is a lépcsőházban, mikor a kis Rawdont elvitték; sírt a jószivű teremtés, pedig mennyi bérével tartoztak a gazdái. Rebekka kimondta, hogy nem engedheti át aznapra a kocsit és a lovakat; neki kell; meg aztán, ugyan minek volna az, fogaton menni az intézetbe; hozassanak bérkocsit. Elváláskor nem csókolta meg a kis fiát, az igaz, hogy ez sem tett semmi erőfeszítést e czélból; hanem a jó Briggs kisasszonyt, azt megcsókolta a fiú. Alig hogy a bérkocsi elment velük, Rebekka fogata is megindúlt s egy félóra múlva ott lehetett látni a szép asszonyt a parkban, mosolyogva, csevegve a délczeg urakkal, a kik csoportosan vették körül a kocsiját. Rawdon aztán elvált a kis fiútól az iskolában és hazajött olyan szomorú, de olyan tiszta, szent érzéssel, a milyen ebben a szegény, viharvert szívben azóta se sarjadt ki, mióta maga lépett ki először a gyermekszobából a világba.

Hazament tehát és aznap egyedül ebédelt Briggs kisasszonynyal. Nagyon nyájas volt hozzá és háládatos a fia iránt való gondoskodó szeretetért. Rebekka csak rövid időre jött haza, éppen csak átöltözni valami nagy ebédre. Rawdon aztán Janka grófnőhöz ment el este egy csésze teára. Elmondta neki, hogy a fiú milyen bátran ment el az intézetbe; ott aztán rögtön felöltöztették az intézeti szép egyenruhába; térdnadrágba, redős vállgallérba; Blackball kapitánynak, a ki Crawleyval együtt szolgált, szintén ott van a fia s az vette pártfogásába a kis Rawdont és megígérte, hogy jó lesz hozzá.

Egy hét leforgása alatt a Blackball-fiú felavatta a kis Rawdont az intézet szokása szerint czipőtisztítójává, kenyérpirítójává és bizalmi küldöttjévé. Ennek ellenében pedig latinul tanította. Meg is verte egyszer-kétszer, de nem nagyon. A kis fiú nyilt, becsületes, vidám arcza mindnyájuk szívét megnyerte. Csak annyi verést kapott, a mennyi javára is szolgált; a mi pedig a czipőtisztítást, kenyérpirítást meg a többi e fajta szolgálatot illeti, ugyan nem volt-e mindez szükséges része egy angol úri ember iskolai nevelésének?

A második generáczióhoz és Rawdon úrfi iskolai életéhez azonban semmi közünk, máskülönben elbeszélésünknek sohasem lenne vége. Az ezredes nem sokára meglátogatta a fiát s jó egészségben és jó kedvben találta. A fiú nevetett rá kis térdnadrágjában és sötét kabátjában. Az apa ügyesen lekenyerezte Blackballt egy souvereignenel, s ezzel megszerezte jóindulatát kis inasa számára.

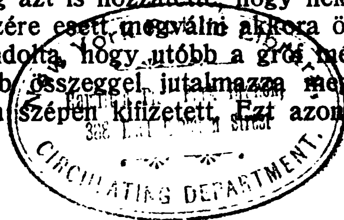
Mint Steyne gróf pártfogoltjára, egy báró és képviselő unokaöcscsére és mint egy ezredes fiára (kivált, hogy még hozzá ennek az ezredesnek a neve oly gyakran volt benne a „Morning Post“-ban a legfényesebb ünnepélyek vendégei között) a tanárok is jó szemmel néztek a kis fiúra mindjárt kezdetben is, ki bőviben volt a zsebpénznek, a min gyümölcs-tortákat vásárolt, melyekkel herczegi módon vendégelte czimboráit. Micsoda ünnep volt az az ezredesre nézve, mikor a fiú minden második szombaton hazajött. Apja sokszor elvitte vagy elküldte a színházba, vasárnap templomba küldte Briggsszel, Janka grófnővel és unokatestvéreivel. Rawdon csodálkozott, mikor a kis fia beszélt neki az iskoláról, a harczokról, az inaskodásról. Egyízben, mikor a Blackball-fiú is kijött Rawdonnal, csupa örömében betegre traktálta őket tortával, osztrigával meg sörrel a színház után. Apróra ismerte már a fiú elbeszéléséből a tanárokat, a pajtásokat; ha pedig a fiú a latin nyelvtanát mutogatta neki, hogy „mi van föl“, az ezredes igyekezett okos képet vágni hozzá és meggyőződéssel mondogatta, hogy: „Csak rajta, fiam. Nincs jobb a világon, mint az igazi klasszikus nevelés. *Én* mondom neked“.

Rebekka egyre kicsinylőbben bánt a férjével. — Tégy,a mit akarsz, eredj, a hova tetszik; igyál sört a vendéglődben, énekelj zsoltárt Jankával, csak tőlem ne kívánd, hogy ilyesmivel törődjem, meg a gyerekkel. Nekem kell a te érdekeid után látnom; igazán nem tudom, honnan volna társadalmi pozicziód nélkülem. — Szegény Rawdonon csakugyan nem igen kaptak a társaságban; feleségét most már igen sokszor nélküle hívták meg. Rebekka pedig egyre többet járt a nagyvilágba; a legnagyobb urakról úgy beszélt, mintha közöttük nőtt volna

fel; és ha az udvarnál gyászt rendeltek el, Crawleyné is mindig feketében járt.

Mikor a kis Rawdon már el volt téve útból, Steyne gróf, a ki a család iránt oly atyai érdeklődéssel viseltetett, azt gondolta, hogy pénzviszonyaikra igen előnyös hatással volna, ha Briggst nem kellene tartaniok; Becky maga is ügyesen vezetné a házat. Hiszen ime, azt a pénzt már átadta Rebekkának a gróf, a miből ez a juhászkutyáját utolsó fillérig kifizethette; és ime, Briggs még mindig itt van. A nemes lord e tényeket összevetve, arra a kínos következtetésre jutott, hogy Crawleyné asszony talán másra fordította a pénzt, mint a mire ő adta. Steyne gróf azonban nem volt oly durva ember, hogy e sértő kérdéssel egyenesen magát Crawleynét támadta volna meg, kinek száz szomorú oka lehetett arra, hogy a pénzt egyébre fordítsa. Feltette azonban magában, hogy végére jár a dolognak, s a legóvatosabb módon kémkedni kezdett. Először is Briggs körül, a mi nem volt nehéz. Ő méltósága a palota egyik hátsó ablakából meglesette az inasával, hogy a kocsikölcsönzőtől mikor viszik ki azt a fogatot és lovakat, a melyet Crawleyék használtak. A mint az inas ezt legközelebb hírül hozta, annak jeléül, hogy Crawleyné valószínűleg most megy el hazulról, az országnagy tíz percz múlva már ott volt a Curzon-utczában s fölment Briggs kisasszonyhoz. Nyájasan kezdett vele beszélgetni; kért tőle egy csésze kávét, aztán elmondta, hogy a kis Rawdonról jó híreket hallott és így tovább; nem telt bele egy negyedóra és már tudta, hogy Crawleyné az egész pénzből nem adott Briggsnek semmit; csak egy fekete selyemruhát vett neki, a melyért ez végtelenűl hálás.

Hogy' nevetett magában a gróf, mikor ezt meghallotta! Mert hiszen Rebekka részletesen elmondta neki az egész jelenetet; hogy adta át a pénzt, ezer száz húsz fontot, Briggsnek; milyen örömmel fogadta ez és így tovább, sőt még azt is hozzátette, hogy neki bizony, nem tagadja, nehezére esett megválni akkora összeg pénztől. Talán azt gondolta, hogy utóbb a gróf még meg is sajnálja és újabb összeggel jutalmazza meg azért, hogy mindent olyan szépen kifizetett. Ezt azonban még sem

tette a gróf, valószínűleg azt gondolva, hogy már eddig is elég nagylelkű volt hozzá. A gróf most elég kíváncsi volt ahhoz, hogy részletesen kikérdezzen Briggstől mindent a maga ügyeire vonatkozólag. Ez aztán mindent őszintén elmondott: milyen csinos kis összeget hagyott ő rá Crawley kisasszony; hogy rokonai elharácsolták egy részét, hogy más részét az ezredes uzsorakamatra helyezte el, hogy Sir Pitt tanácsát is kikérték a többire nézve. A gróf aztán megkérdezte, mennyi volt az, a mit Briggs nekik adott, s kiderült, hogy mindössze hatszáz és néhány font volt tulajdonképp. De mihelyt Briggs ennyit elmondontt, bánni kezdte a nyíltszívűségét és könyörgött a grófnak, hogy Crawley úr előtt ne mondjon el semmit. „Olyan szíves volt az ezredes úr! Ha megtudná, talán hirtelen visszaadná a pénzt, a mit Briggs máshol nem tudna úgy kamatoztatni. A gróf mosolyogva ígérte meg, hogy titokban tartja a dolgot, s aztán sokat nevetgélt, míg csak el nem búcsúzott. — Micsoda lángeszű egy kis ördög ez a menyecske, — gondolta magában. Micsoda színésznő és gazdasszony! Milyen éretlen hozzá képest minden asszony, pedig nekem eléggel volt dolgom. No, és én magam is játék vagyok a kezében, vén bolond létemre. Mesésen tud hazudni. Ő méltóságának Becky iránt érzett csodálata alaposan megnövekedett ez ügyessége láttára. Hisz már az is ügyesség lett volna, hogy mással fizettesse ki azt, a mivel Briggsnek *igazán* tartozott; de először is kétszer annyit mondani adósság gyanánt, aztán mikor megkapja, abból sem fizetni ki másnak semmit: ez egyszerűen lángeszű cselfogás. — Aztán, — gondolkozott tovább a nagy úr, — ez a Crawley sem olyan ostoba ám, mint a milyennek látszik. Jól csinálta a dolgát a gazember. Senki sem gondolná a modoráról, hogy tud valamit az egész pénzműveletről, és mégis, bizonyosan közös megegyezéssel csinálták és közösen is költötték el. Ebben ugyan, a mint mi tudjuk, csalódott a gróf; de azért a mióta azt gondolta, azóta még annyi kis becsülést se tudott Crawley iránt mutatni, mint annak előtte. Már a látszatot se birta megőrizni, mintha tisztességes embernek tartaná. Az persze eszébe sem jutott, hogy az a ravasz kis teremtés

egyedül a maga erszénye számára gyűjt. Lehet az is, az igazat megvallva, hogy a gróf talán más férjek példájából okúlva ítélt Crawleyról is ilyenformán, hiszen annyi gyarló embert ismert meg hosszú és tapasztalatokban gazdag élete folytában. Annyi embert megvásárolt már életében, hogy talán hibáztatnunk sem lehet nagyon, ha azt gondolta, hogy ennek is megtalálta már az árát.

A mint legközelebb megint együtt volt Rebekkával, rögtön elkezdett vele évődni a dolog miatt és bámulatát fejezte ki a lángeszű sakkhúzás miatt. Rebekka csak egy pillanatra döbbent meg egy kicsit. A kedves kicsikének, általában véve, nem volt természete a hazudozás; csakis akkor tette, ha a végszükség kényszerítette rá, de ilyenkor aztán bőven használta a merész hazugságokat. Egy szempillantás alatt kigondolt egy kis történetet s így felelt meg nagylelkű pártfogójának: — Igaz, hogy álnokság volt azt tennem, a mit tettem. Bevallom és szégyenlem. Óh, de gróf úr, mit tudja ön azt, hogy ki kényszerített rá. Ön nem tudja, hogy én mit szenvedek itthon, napról-napra, perczről-perczre. A világban kint vígnak és boldognak lát, de ha tudná, mi sors vár reám itthon akkor, ha nincs, a ki védelmezzen. Férjem volt az, a ki fenyegetések és a legkegyetlenebb bánásmód révén rávett, hogy annyit valljak be, a menynyit bevallottam. Férjem kívánta, hogy úgy mondjam el, a hogyan elmondtam, mire fordítottam a kapott pénzt. Aztán elvette a pénzt, nekem azt mondta, hogy ő kifizetett Briggsnek mindent és én, én nem mertem, nem akartam szavaiban kételkedni. Bocsásson meg a hibáért egy kétségbeesett embernek és egy szerencsétlen, boldogtalan asszonynak. — S itt görcsös zokogásba tört ki. Az üldözött erény sohasem volt elragadóbban boldogtalan, mint a hogy' Rebekka mutatta.

Még aznap hosszasan beszéltek együtt valamiről, mialatt ott ültek Rebekka kocsijában, köröskörül járva a parkot, hogy miről, azt nem szükséges részleteznünk, elég, ha annyit mondunk, hogy a beszélgetés eredményeként, Rebekka hazatérve, ragyogó arczczal repült az ő kedves Briggs kisasszonyához és azt mondta, hogy valami nagyon jó hírt hozott neki. Steyne gróf, az a

nemes, nagylelkű ember, a ki mindig azon igyekszik, hogy jóbarátainak örömet szerezzen, most a képzelhető legszebb ajánlatot akarja tenni Briggsnek. Most ugyanis, mióta a kis Rawdon az intézetben van, neki nem lesz többé oly nagy szüksége az ő kedves barátnőjére, Briggsre, aztán meg takarékoskodnia is kell. Végtelenül sajnálja, hogy válnia kell, de ezt a bánatot csak az enyhíti, hogy Steyne gróf jósága folytán Briggs sokkal jobb állásba kerülhet, mint a milyent Rebekka valaha is biztosíthatna neki, minden szeretete mellett is. A gróf egyik kastélyának, Gauntly Hallnak a kulcsárnéja igen öreg, gyönge és köszvényes már, és nem képes a kastélyra felügyelni, úgy, hogy utódot kell keresni helyette. Nagyszerű állás. A grófi család minden két évben egyszer ha elmegy oda. Azonkívül mindig a kulcsárnő az úrnője az egész kastélynak; minden nap négy tál étel van neki ebédre; a környékbeli papság meg a többi legjobb családok mind látogatják és a mostani kulcsárnő előtt egymásután kettő ment férjhez, két kitűnő állású paphoz; a mostani kulcsárné, Pilkingtonné is csak azért nem ment hozzá ahhoz, a ki most pap Gauntlyban, mert az az unokaöcscse. A hely most még rögtön nem volna elfoglalható, de mindenesetre jó lesz, ha Briggs lemegy, meglátogatni a mostani kulcsárnét, hogy lássa, tetszenék-e neki a hely.

Van-e szó, mely méltóan írhatná le szegény Briggs boldog elragadtatását? Csak azt az egyet kérte, hogy úgy-e, a kis Rawdon elmehet aztán hozzá a kastélyba? Rebekka megígérte ezt is; mindent megígért; aztán szaladt a férjéhez, hogy a jó hírt azzal is tudassa. Szegény Crawley igazán örült neki. Olyan nagy kő esett le a szívéről. Hát mégis csak jó sorsra jut az a szegény teremtés, a kit ők úgy megcsaltak. Csakhogy *egészen* azért még sem volt Crawley nyugodt most sem; tudja Isten, mikor a jó hírt még aznap elmondta a kis Southdown grófnak, dícsérve Steyne lordot azért, a mit tett, a fiatal gróf olyan különösen nézett rá, hogy Crawleyt is meglepte.

Majd Janka grófnőnek mondta el; és sajátságos, de ez is különösen, szinte ijedten nézett reá, Pitt báró nem-

különben. Szóba is öntötte aggodalmai egy részét. — Tudod, Rawdon, a feleséged nagyon-nagyon élénk arra, hogy egyedül járjon mindenfelé. Rawdon, neked el *kell* vele menned, bárhová hívják is és — okvetetlenül *kell*, hogy valami nő legyen vele otthon is; talán az egyik leány; Bute-ék egyik leánya; — még ha nem éppen valami kifogástalan garde de dames lenne is Rebekkához képest.

Beckynek tehát nem lehet egyedül maradnia; az ám, de másrészt meg azt sem szabad engedni, hogy Briggs elszalaszsza ezt a jó alkalmat; így tehát ez becsomagolt, a jó lélek, és elment megnézni a kastélyt. Rawdon erődjének két őre tehát már az ellenség kezében volt.

Pitt báró elment a sógornőjéhez és vele kezdett beszélni Briggs elbocsátásáról és más egyéb kényes családi ügyről. Hiába mondta Rebekka, hogy Steyne gróf pártfogása mennyire szükséges a férje érdekében, és hogy milyen szívtelenség volna tőlük, ha szegény Briggs kisasszonyt készakarva megfosztanák e nagy szerencsétől. Pittet a hizelgés, a könyek és mosolyok sem lágyították meg, sőt az egyszer annyira csodált Rebekkával majdnem hogy összeveszett. A család becsületéről kezdett neki szónokolni, a Crawleyak szeplőtlen hírnevéről s megrótta Rebekkát azért, a mért azokat a fiatal francziákat fogadja; azokat a frivol, divatos gavallérokat, és kimondta azt is, hogy Steyne gróf mindennapi látogatása, a kinek a kocsija órák hosszat ott áll Crawleyék előtt, — okot fog adni a világnak mindenféle szóbeszédre. Mint a ház feje, óvatosságra inti. Már is mindenfélét suttognak felőle. Hozzátette, hogy bármilyen kitünő, nagyelméjü államférfi is a gróf, magánélete, fájdalom, okot nyújt a világnak arra, hogy ne a legjobbat gondolja az olyan nőről, a kit a gróf túlságosan kitüntet. Könyörgött Rebekkának, hogy legyen óvatos a gróffal szemben s szükség esetére rá is parancsolt, hogy adjon magára. Az asszony igért is fűt-fát, hanem azért Steyne ezután is éppen annyit taposta körülötte a sarat; a miért aztán Pitt persze hogy még jobban orrolt Rebekkára. Hogy Janka grófnő mit érzett, fájdalmat-e vagy örömet

annak láttára, hogy immár a férje is talál Rebekkában hibát: ki tudná azt megmondani? Elég az hozzá, hogy Janka maga tudni sem akart többé Steyne grófról és a képtalányos mulatságra való meghívást sem akarta elfogadni. Pitt báró ugyan rábeszélte a feleségét, hogy menjenek el, de ott aztán maga is rajta volt, hogy ne maradjanak sokáig. Janka meg már éppen örült, hogy hazamehettek. Rebekka egész este alig méltatta őket szóra. Pitt teljesen elítélte Rebekka feltűnő viselkedését, sőt a színpadon való szereplését is és Rawdonnak is keserű szemrehányást tett, a mért megengedte, hogy neje ilyen hozzájok nem illő maskarában szerepeljen.

Szegény Rawdon igérte, hogy soha sem engedi meg többé; és most már ez csakugyan nem volt többé csupán szóbeszéd Rawdon részéről; a kapott intések igazán óvatossá, figyelővé tették és újra otthonülő ember lett belőle. Nem ment kártyázni, billiárdozni többé; ha Rebekka kocsikázni ment, Rawdon is vele ment mindig; ha pedig az asszony olyan meghívást kapott, hogy egyedül kellett volna valahová mennie, Rawdon kereken megtiltotta és ilyenkor volt a modorában, a tekintetében valami olyan, a mi Rebekkát engedelmességre bírta. Az asszony különben el volt ragadtatva férje lovagiasságától. Ha férje ingerült volt is, ő bezzeg soha. Akár társaságban voltak, akár egyedül, mindig nyájas volt hozzá és szeretetreméltó. — Mennyivel kellemesebb, ha te jösz velem kocsikázni, édes, mint az a szegény, együgyü Briggs. Legyünk is mindig együtt. Óh, milyen boldogan is tudnánk mi élni együtt, csak pénzünk volna. — És Rawdon aztán ebéd után szépen elaludt a karosszékben; nem látta azt az arczot ott szemközt, hogy milyen fáradt, milyen gondterhelt és ijesztő kifejezés van rajta; — nem látta, mert mire felébredt, az az arcz megint mosolygott és odahajolt fölébe, hogy megcsókolja. És Rawdon csodálkozott, de úgy csodálkozott önmagán, hogy neki valaha ez ellen lehetett gyanúja. Hiszen ez az asszony imádja őt! — Úristen, azért, hogy szeret a társaságban ragyogni? De hát nem arra termett? Hisz' egyetlen egy asszony sem fogható hozzá! Vagy melyikük tud úgy társalogni, úgy énekelni, vagy úgy tenni

bármit is, mint Rebekka? Csak a fiút szeretné egy kicsit! De hát anya és fiú nem tudtak többé közeledni egymáshoz. Még aznap is ez a gondolat gyötörte, mikor aztán az jött közbe, a mit az előbbi fejezetben említettünk; ugyanis, hogy szegény Rawdont becsukták az adósok börtönébe.

ÖTVENHARMADIK FEJEZET.

Szabadulás és összeütközés.

Mikor Rawdon kocsija odaért, a hová Moss úr akarta vinni, a Cursitor-utczába, bebocsátották erre az örömtelen helyre csakhamar. Már a hajnal derengett a Chancery-Lane háztetői felett, mikor a kocsi felverte az utcza csendjét. A kapun egy kis vöröses szemű zsidófiú eresztette be, a kinek a feje olyan vörös volt és olyan gömbölyü, mint a kelő nap. Ott benn a szobában Moss úr szíves üdvözlettel mondott Isten hozott-at a vendégének és még azt is megkérdezte Rawdontól barátságosan, hogy nem akar-e valami italt a hidegben való kocsikázás után. — Crawley Rawdon talán nem is volt olyan szertelenül levert, mint az ember képzelhetné oly valakiről, a ki fényes palotát és egy *placens uxor*-t hagyott oda, hogy egy fogdmegnek az odújába kerüljön. De hát ezt talán az is megmagyarázza valamennyire, hogy hiszen Rawdon nem először volt itt. Nem tartottuk szükségesnek, hogy ilyen apró kis magánügyekre is kiterjeszkedjünk, de hát az olvasó beláthatja, hogy az ilyesmi nem lehet ritkaság annak az életében, a ki a semmiből akar fényesen megélni. Első ízben a nagynénje, Mathild váltotta ki; másodízben meg a kis Rebekka bírta rá a férje hitelezőjét, (a ki tulajdonkép az ő bársonyruhájának, shawljának, csipkekendőinek a szállítója volt), hogy mivel Rawdon most az egészet semmi áron sem bírná kifizetni, fogadja el váltságul az összeg egyik felét, a többire nézve pedig Rawdon naphoz kötött kötelezvényét. (A pénzt a kis Southdown gróftól kérte Becky kölcsön.) Így tehát Moss és az ezredes között a legszebb egyetértés állott fönn.

— Készen fogja találni a szokott szobáját, ezredes úr; jól ki volt szellőztetve. Jelenleg éppen igen kellemes társaság van nálunk. Tegnap még Famish báró úr hált az ezredes úr szobájában, mert a mamája csak két hét múlva váltotta ki; azt mondta, legyen ez neki egy kis leczke. No, nem mondhatom, hogy a leczkét valami nagyon szomorúan vette volna a fiatal úr, mert minden este itt pezsgőzött nála egész csapat előkelő gavallér a legfényesebb clubbokból. Az emeleten egy híres theologiai tudósom van most éppen, a feleségemnek igazán nagy és fényes társaság ül az asztalánál este félhatkor; azután vagy zene van, vagy egy kis kártyázás. Nagyon fogunk örülni, ha szerencsénk lesz.

— Majd csengetek, ha kell valami. — felelt Rawdon és csendesen fölment a szobájába.

Régi katona volt, a kit egy-egy ilyen kisebbfajta csapás nem hozott ki a sodrából. Más ember talán rögtön keczmeregni kezdett volna, hogy hadd írjon levelet haza; rögtön szabadítsák ki; ő itt nem marad és így tovább. De Rawdonnak rögtön ez jutott eszébe: — Ugyan minek zavarnám a Becky nyugalmát? Azt, hogy a szobámban vagyok-e vagy sem, úgy se fogja tudni. Elég lesz akkor írni neki, ha már mind a ketten kialudtuk magunkat. Végre is, hisz' nem több az egész százhetven fontnál; ugyan furcsa volna, ha még azt se tudnánk előteremteni. — Aztán a kis Rawdonra gondolt. (Nem, azt az egyet még sem szerette volna, ha az megtudja, hol van ő most.) S így, hogy mindenféle elmélkedésnek végét szakítsa, lefeküdt s nem is ébredt föl tíz óráig. A vöröshajú gyerek akkor elégült büszkeséggel hozott neki egy ezüst borotválkozó készletet. Mert hiszen a Moss úr háza — ha éppen piszkos volt is egy kicsit, — pompásan föl volt szerelve mindennel. A pohárszéken *en permanence* álltak a borhűtők meg a borfoltos tálczák. A nappaliban nehéz, aranyozott, piszkos függönyfákról nehéz, színehagyott sárga atlasz-függönyök omlottak le. Kopott, óriási arany rámában különböző vidám vagy komoly témáju képek függtek a falakon, nagy mesterek kezéből valók, a kiknek a műterméből azóta sok kézen vándoroltak át, adósság fejében. A reggelit is ugyanilyen

pompás és kopott ezüst holmiban szolgálták föl. Moss kisasszony, egy sötétszemű, göndörítő papírosba tekert hajú leányzó hozta be a teáskannát meg az újságot is, persze a *Morning Post*-ot, s megmutatta, hogy az ezredes úr is „benne van az újságban"; ott, a hol a Steyne gróf báljáról számolnak be, különös nagy teret szentelve Crawleyné asszony művészi alakításának.

A leány odaült a reggeliző asztalhoz, hanyag, hányaveti mozdulattal, lábát kinyújtva, s megmutatva a hajdan fehér harisnya dús ránczait és a félretaposott sarkú fehér atlasz czipőt.

Mikor egy ideig már fecsegtek együtt, Crawley papirost, tintát és tollat kért. A leány nem egy ív papirt hozott már be, hüvelyk- és mutatóújja közé csíptetve, s nem egy szerencsétlen ficzkó küldött innen sebtében körmölt sürgető levelet s mikor elküldte, izgatottan járt föl s alá a szobában, míg csak a küldött vissza nem jött ismét. Én nem tudom miért, de a bajban levő emberek sohasem a postára bízzák a levelüket, hanem úgy küldik. Ugyan melyikünknek nem hoztak már ilyen levelet? A leragasztás még nedves volt rajta és a ki behozta, azzal adta át, hogy: „Egy ember vár az előszobában".

Rawdonnak nem fájt a feje levelének meghallgatása miatt. Ezeket írta:

Édes Beckym!

Remèllem, jól aluttál. Ne ijeggy meg ha a kávédat nem én hozom be ma. De mikor tegnap este Wenham meg én hazafelé mentünk és nyugottan szivárosztunk, váratlan *balesett* ért. Elejbém toppant Moss, és elczipelt a maga *fényes palotájjába,* a honnan most ezt írom. A tejámat *Moss kisasszony* hoszta be, a ki meghízott nagyon *mióta utoljára láttam* és a czipője sarka most is fére van taposva, mind mindig.

A Nathannak való tartozás miatt vagyok itt; százötven font az egész, a kölcségekkel eggyütt százhetven. Kérlek, küld el az írómappámat és valami ruhát, mert a tegnap estibe vagyok, fehér nyakkendővel, a mi kezd olyan lenni, mint a Moss kisasszony harisnyáija. Hetven

font van benne. A mappámba. A mind eszt megkapod, kérlek, ereggy el Náthánhoz; ajánij neki hetvenöt fontot készpénzbe, és mondd, hogy a többiről kötelezvént adok, rövid lejárattal.

De ha nem mén bele a dologba, akkor fogd az én órámat, a magad ékszere közül pedig egy pár olyant, a mi nélkül el tudsz lenni *könnyen* és küld el Ballshoz. Mert az összeget még ma kell kézhez kapnom. Nem lenne jó holnapra hagyni, mer holnap vasárnap lesz; asztán meg az ágyak se valami *tiszták* itt; meg még más valami is kiderülhetne ellenem míg itt vagyok. Csak azon örülök, hogy nem olyan szombaton esett meg az egész, mikor Rawdon éppen hazajön. Isten veled! Sietve üdvözöl C. R.

U. i. Kérlek, gyere mielőb!

Mikor elküldte a levelet, megkönnyült szívvel ment ki szivarozni oda, a vasrácscsal elzárt udvarra, mert Moss úr vendégszeretete nem engedi el látogatóit egykönnyen. Kiszámította, hogy körülbelül három óra kell ahhoz, míg Becky itt lehet, s hogy az idő gyorsabban teljék, leült egy kicsit kártyázni Walker kapitánynyal, pennyben. De a három óra letelt, és válasznak nem volt híre-hamva sem. Beckynek sem. Megjött a fél hat, s ebédhez ültek, a kik ezt tehették a házban lakók közül, a Crawley-éval szomszédos szobában. Miss Moss (apja Miss Hemnek hívta), hajfodorintás nélkül jelent meg, Mrs. Hem pedig, a jeles háziasszony, feltálalta az ürüczombot répával. Crawley gyarló étvágygyal evett, s mikor azt kérdezték tőle, hogy fizet-e egy üveg pezsgőt a társaságnak, gépiesen hagyta rá, hogy jó lesz. A hölgyek ittak az egészségeért s Mr. Moss barátságosan koczczintott vele. De ebéd alatt mégis csengettek és a fiatal Moss, a felkelő-nap fejű, azt a hírt hozta, hogy a küldött visszatért egy úttitáskával, egy írómappával meg egy levéllel. — Kérem, ezredes úr, csak semmi formaság, — szólalt meg Mossné fenséggel, hogy engedelmet adjon a levél elolvasására. Crawley tagadhatatlanul reszkető kézzel bontotta fel. Gyönyörű levél volt; erősen beillatozott rózsaszínű papiros, halványzöld pecséttel.

„Mon pauvre cher petit.

A bálból hazamenve, *egy pillanatra* sem tudtam a szememet behúnyni, mert folyton gyötört a bizonytalanság, hogy mi lett az én *gonosz öreg zsarnokommal,* és végre is el kellett küldenem az orvosért, olyan lázban voltam. Ez valami csillapítót adott és megparancsolta Finettenek, hogy *semmi körülmények között* ne zavarjanak. Úgy, hogy az én szegény kedves öregem küldöttje, *(bien mauvaise mine,* mondja Finette és hogy *sentait le genièvre),* órákig ott várt az előszobában, míg végre csengettem. Képzelheted az én lelkiállapotomat, mikor a te kedves, ostoba kis hibás leveledet olvastam. Úgy, *betegen,* a hogy' voltam, rögtön küldtem a kocsiért, és a mint felöltöztem, (bár *egy kanálnyit sem* tudtam meginni a csokoládémból, mivel nem te hoztad be), hajtattam Náthánhoz lóhalálában. Beszéltem vele, sírtam, könyörögtem, térdre estem előtte; — mindhiába. Rögtön az egész összeget akarja, különben nem ereszt ki téged. Már el voltam határozva, hogy összeszedem *valamennyi* ékszeremet, *az utolsó gyöngyszemig* és megteszem *cette triste visite chez mon oncle,* habár, fájdalom, az egész nem sok, a mi még megvan, mert a legnagyobb része *ce cher oncle* kezei közt van már mind; — de képzeld, a mint hazarohantam, kit találtam ott nálunk? Lord Steynet, azzal a birkaképű főherczeggel, a ki, mint mondja, nem állhatta meg, hogy el ne jöjjön hozzám gratulálni a tegnapi szereplésért. Aztán Champignac jött, meg a franczia herczeg, és Puddington; mindenki hódolt, hízelgett, elhalmozott magasztalással, óh, pedig mennyire gyötörtek vele; — engem, a kinek *egy pillanatra* sem járt az eszében más, mint *mon pauvre prisonnier.*

Mikor a többiek mind elmentek, térdre borúltam Steyne gróf előtt; elmondtam, hogy mindent elzálogosítunk, csak hogy az adósságainkat kifizethessük, csak addig adjon még kölcsön kétszáz fontot, míg rendezhetjük a dolgokat. A gróf sziszegett és szítta a fogát; aztán azt mondta, hogy' lehetek olyan bolond, hogy az elzálogosításra gondolok? és hogy majd meglátja, kölcsönözhet-e annyit? Végre elment és akkor már bizonyosra

igérte, hogy holnap reggel elküldi a pénzt; — a mint a pénz itt lesz, maga fogja átadni az ő *öreg szörnyetegének,* egy csókkal az ő szerető

Beckyje.

U. i. Most is ágyban fekve irok. Óh, úgy fáj a fejem meg a szívem!

Rawdon oly lángvörösre gyúlt arczczal és oly dúlt tekintettel nézett föl a levél olvasása után, hogy mindenki tudta, milyen kedvezőtlen választ kaphatott. A mint Rawdon e sorokat végigolvasta, egyszerre minden gyanúja visszatért ismét. Hát még annyit sem tett meg érte az asszony, hogy elmenjen egypár ékszert eladni? És tudott addig csevegni és a bókokon mosolyogni, míg a férje ott ült a fogságban? És ki juttatta ide; ki csukatta be így hirtelen?

Lám, éppen Wenham ment vele hazafelé! Talán éppen . . . Nem merte végig gondolni azt, a mi az eszébe ötlött. Felszökött ültéből és eszeveszett gyorsasággal rohant föl a szobájába; ott villámsebesen vetett papirra két sort és úgy czímezte, hogy Pitt báró, vagy Lady Crawley egyaránt fölbonthassa. Kocsin küldte oda az embert a levéllel s egy guineát igért neki, ha egy óra alatt megjárja az utat. Az Isten irgalmára, becsülete szentségére könyörgött gyermeke érdekében szeretett bátyjának és sógornőjének, hogy segítsék meg bajában. Megírta, hogy rab. Száz fontra volna szüksége a szabadúláshoz, könyörgött, hogy váltsák ki.

Rawdon aztán visszament az ebédlőbe s megint bort kért. Nagyon zajosan viselkedett. Kinevette a maga tépelődését, s egy óra hosszáig ivott, folyton figyelve, nem zörög-e a kocsi, mely sorsán fordítani fog. Alig telt le néhány percz az egy órán kívül, mikor a ház előtt kocsizörgés hangzott. A fiú lement a kaput kinyitni és egy hölgyet bocsátott be, a ki Crawley ezredes után kérdezősködött remegő, gyenge hangon. A fiú ravasz pillantással tette be mögötte a kaput, s kinyitotta a belső ajtót.

— Ezredes urat keresik, — kiáltott be, s a látogatót bevezette ennek a szobájába. Crawley kisietett a zajos

ebédlőből s a szobájába ment, hová az ajtónyílásra fénysáv ömlött be.

— Én vagyok, Rawdon, — szólt a hölgy félénk hangon, mely vídámnak igyekezett látszani. — Én vagyok, Janka. — Rawdon magánkívül volt a kedves hangtól s attól, hogy sógornője eljött. Karjaiba zárta, hálát makogott, és — vállára hajtva fejét, keservesen sírt. Janka meg nem foghatta, miért van így felindúlva.

Moss rögtön megkapta pénzét, a mi tán bosszantotta is, mert úgy számított, hogy az ezredes vasárnap még nála marad. Janka tündöklő szemekkel, mosolyogva vezette ki e házból sógorát, s magával vitte a bérkocsiban, melyben érte jött.

— Pitt egy parlamenti ebéden volt, — mondta, — azért én jöttem el érted, kedves Rawdonom. — Ezzel melegen megszorította a kezét. Rawdonnak talán jó is volt, hogy Pittet nem érte otthon levele. Rawdon annyiszor és oly mély megindulással mondott köszönetet a sógornőjének, hogy ezt nem csak meghatotta, de szinte meg is ijesztette.

— Óh, Janka, — mondta Rawdon a maga bárdolatlan, őszinte modorában; — te nem is tudod, hogy én belsőleg mennyire megváltoztam, mióta — mióta téged ismerlek, meg — meg a kis Rawdont. De egészen meg akarok változni, úgy szeretnék. Tudod, — szeretnék olyan ember lenni, hogy — hogy . . . — Nem tudta befejezni, de Janka azért megértette. És aznap este, mikor Rawdon elvált tőle és Janka ott ült a kis fia ágyacskája mellett, buzgó szívvel imádkozott ezért a szegény, eltörődött vándorért is.

Rawdon gyors léptekkel ment hazafelé. Átszáguldott a Hiuság Vásárának terein és utczáin, s lélekzet nélkül ért lakása elé. Egyszerre visszatántorodott és szinte nekidűlt a vasrácsnak. A fogadószobák ablakaiból erős fény özönlött az utczára, úgy ki voltak világítva. Rebekka pedig azt írta, hogy ágyban fekvő beteg. Rawdon egy ideig mozdulni sem tudott onnan; csak állt ott és az ablakok vakító fénye egyenesen odavilágított föld[illegible] arczára.

Elővette az utczaajtó kulcsát és bement. Az emeletről kaczagás hangzott le hozzá. Rawdon még mindig a tegnapesti báli öltözékében volt. Úgy ment föl a lépcsőn halkan, óvatosan, de fölérve, hozzá kellett támaszkodnia a korláthoz. Csend volt az egész házban mindenütt; — a cselédeket mind elküldték hazulról. Rawdon újra hallotta a nappaliból a kaczagást; kaczagást meg éneket; Rebekka hangja volt az; a mint a tegnapi dal egy töredékét dudolta; — utána egy rekedt hang ezt kiáltotta: — Brava! Brava! — A Steyne gróf hangja volt.

Rawdon kinyitotta az ajtót és belépett. Egy kis asztal ebédre volt megterítve, rajta borokkal, a teríték ezüst. Steyne ott állt, a pamlag fölé hajolva, melyen Becky ült. A nyomorult teremtés teljes báli díszben volt ott, karján, ujjain csak úgy szikráztak az ékszerek, mellén pedig a Steyne gróftól kapott gyémánt tüzelt. Kezét a gróf tartotta fogva a kezében és fölébe hajolt, hogy megcsókolja azt a kezet, mikor Rebekka egyszerre csak felszökött helyéből halk sikoltással. — Rawdon halálsápadt arcza volt az, a mit megpillantott. Egy pillanat múlva már megpróbált mosolyogni; — rettentő mosolygás volt az, a mivel a férjét üdvözölni akarta; Steyne pedig a dühtől sápadtan kelt föl, fogát csikorgatva és szemével villámokat szórva.

De azért Steyne is megpróbált mosolyogni — majd előre lépett és kezét nyújtotta Crawley felé. — Hát visszajöttél, Crawley? Jó estét! — szólt hozzá, de szája körül minden ideg rángatózni kezdett, mikor nevetni próbált.

Volt a Rawdon arczkifejezésében valami olyan, a mi Rebekkát arra késztette, hogy oda szökjék Rawdon elé e szókkal: — Ártatlan vagyok, Rawdon. Az Isten előtt esküszöm, hogy ártatlan vagyok. — Görcsösen fogózott Rawdon köpenyébe; majd a kezét ragadta meg. A maga két keze tele volt gyűrűkkel, láncz- meg kigyókarkötőkkel. — Ártatlan vagyok! Mondja, hogy ártatlan vagyok! — fordúlt a grófhoz.

Ez azt gondolta, hogy itt valami kicsinált cselvetéssel van dolga és épp úgy föl volt háborodva az asszony, mint a férje ellen. — Hogy ártatlan? Átkozott teremtés!

— rikoltozott fékevesztett dühvel. — Ártatlan! Hogyne! Mikor minden ékszer, a mi a testén van, az én pénzem ára. Egyik ezer fontot a másik után adtam, a mit ez a ficzkó elköltött, mert azon adta el nekem a feleségét. Ártatlan! A — — Épp olyan ártatlan, mint az anyja, a tánczosnő, vagy az apja, az a részeg korhely. Engem nem ijeszt meg úgy, a hogy' másokat megijesztett. Félre az útból, uram; menni akarok! — és a gróf ezzel kapta a kalapját és lángoló szemmel közeledett Crawley felé, keményen a szemébe nézve és nem kételkedve, hogy az rögtön helyet enged neki.

Hanem Rawdon e helyett elébe ugrott, megragadta a nyakkendőjét s marokra fogta úgy, hogy Steyne majdnem megfuladt és tekeregve görnyedt össze. — Hazudsz, kutya, — szólalt meg most Rawdon — hazudsz, gyáva gazember. — És ezzel kétszer arczulvágta a nagy urat hatalmas tenyere egész súlyával s vérző arczczal dobta le a szőnyegre. Mindez oly hirtelen történt, hogy Rebekka nem tehetett ellene semmit. Csak állt ott Rawdontól nem messze; most az egyszer igazán remegve. Bámulattal, lelkesülten nézte a férjét, a ki most nagy volt, erős, bátor és győzedemes.

— Gyere ide! — szót Rawdon. Rebekka ott volt mellette egy szempillantás alatt.

— Tedd le ezt mind! — szólt, az ékszerekre mutatva. Rebekka riadtan kezdte leszedni a gyűrűket reszkető újjairól, majd a karpereczeket egymásután és mikor mind együtt volt, odatartotta Rawdon elé és remegve nézett föl reá. — Dobd le! — S az ékszer mind ott volt a földön. Ekkor a nagy, gyémántos ékszert ragadta meg Rawdon, mely oda volt tűzve a báli derék fodraiba; kitépte és odavágta a gróf felé. A nehéz ékszer sebet vágott Steyne kopasz homlokán és azt a beforrt sebet haláia napjáig viselte a gróf.

— Gyere föl! — szólt most a férj.

— Rawdon, ne ölj meg! — rebegett az asszony; de az csak vadúl kaczagott e szókra.

— Azt akarom látni, hogy a mit a pénzről mondott, az is olyan hazugság-e, mint az, a mit rólam beszélt. Igaz, hogy adott neked pénzt?

— Nem, — felelt Rebekka, — azaz . . .

— A kulcsaidat! — szólt közbe Rawdon, s azzal megindultak mind a ketten. Rebekka minden kulcsot átadott neki, csak az Emiliától kapott kis ládikáét nem; mert remélte, hogy Rawdon azt úgy sem veszi észre. De Rawdon kinyitott mindent; szekrényeket, ládákat és a sok czifra haszontalanságot kiszórta a padlóra. Egyszer aztán a ládika is kezébe került. Rebekka kénytelen volt ezt is kinyitni. Papirosok voltak benne; sok, sok évvel ezelőtt kapott szerelmes levelek, ékszerek, apróságok meg egy jegyzőkönyv, a mibe bankjegyek voltak beletéve szép gondosan. A keltezés is rajtuk volt, melyiket mikor kapta. A legutolsó, egy nagy, ezerfontos bankjegy, egészen új volt; ezt nem régen adta neki a gróf.

— Ezt is tőle kaptad?

— Tőle.

— Még ma visszaküldöm neki, — szólt Rawdon, mert hiszen a virradat nem volt már messze; — aztán kifizetem Briggs kisasszonyt, a ki a fiúhoz mindig jó volt; meg néhány legsürgősebb adósságot. Tudatni fogod velem, hogy a többit hova küldjem neked vissza. Száz fontot talán mégis szánhattál volna nekem mindebből, Becky, hogy kiszabadíts; én mindig megosztottam veled, a mim volt.

— Ártatlan vagyok, — ismételte Rebekka, de Rawdon otthagyta egy szó nélkül.

Min gondolkozott Becky, mikor magára maradt? Már a reggeli nap is besütött a szobába és még mindig ott ült az ágy szélén. A fiókok, szekrények tartalma szerteszórva a földön, tollak, csipkék, selymek; a hiúságnak egy egész világa hevert ott romokban. Rebekka haja szétbomlott fürtökben pihent a vállán; a selyemruha dereka rongyokká volt tépve ott, a honnan Rawdon kitépte a gyémántékszert. Hallotta, a mint Rawdon után lenn becsapódott az utcza-ajtó. És akkor tudta, hogy ez az ember nem jön vissza többé. Elment örökre. Talán meg is öli magát? Addig nem, míg a gróffal nem állt szemtől-szembe. Rebekka előtt végigvonult életének minden

kietlen, komor részlete. Oh, milyen sivárnak, nyomorultnak, haszontalannak tetszett az egész! Nem lenne-e legjobb mérget venni? E pillanatban kinyílt az ajtó és a franczia komorna lépett be rajta; Rebekka czinkostársa és a Steyne gróf fizetett segítsége. — Mon Dieu, Madame, mi történt? — kiáltott a leány.

Mi is történt voltaképp? Bűnös-e ő vagy sem? Azt mondta magáról, hogy nem; de hát ki tudná, mi volt igaz abból, a mit ez az ajk ejtett ki? És ki tudja, hogy az a romlott szív ez esetben tiszta volt-e? Minden hazudozása, cselszövése, önzése, fogása, találékonysága és lángesze csak ide vezetett tehát? A komorna befüggönyözte az ablakot és azon igyekezve, hogy szívességet mutasson, rábeszélte Rebekkát, hogy feküdjék le. Azzal kiment és lenn összeszedte, a mi ott hevert az ékszerek közül azóta, hogy a gróf elhagyta a házat.

ÖTVENNEGYEDIK FEJEZET.

Vasárnap az ütközet után.

Pitt báró háza éppen most kapta meg a lépcsőn a reggeli tisztogatást, mikor Rawdon a tegnapelőtti báli öltözékben felsietett a lépcsőn s a cseléd ijedelmére benyitott bátyjának dolgozószobájába. Janka grófnő reggeli ruhába öltözve éppen fönn volt a gyermekszobában, hogy a kicsinyek öltözködésénél felügyelhessen és hogy azok a reggeli imádságot ott mondhassák el szokás szerint az ő oldalánál, még a nagy imádkozás előtt, melyet Pitt tartott az összes cselédek jelenlétében. Rawdon a bátyja dolgozó-szobájában az íróasztal mellé ült, a melyen levelei, számadási könyvek, a csinosan sodronyra fűzött számlák mind szép rendben feküdtek, s a biblia, mellette a *Quarterly Review*, meg a *Court Guide*, olyan rendben, mint a katonák, az uralkodó előtt, és egy prédikácziós könyv, melyből Sir Pitt vasárnaponkint fel szokott olvasni, nyitva volt az asztalon. A reggeli [illegible] *Observer*, szintén ott feküdt, csinosan ös[illegible] még nyirkosan s látszólag érintetlenül, pedig [illegible]

nyikja minden reggel végignézte azt előbb. Ma reggel is, mikor a kulcsárnéval meg ennek unokahugával reggeliztek, megbeszélték a Steyne-palotában lefolyt nagy ünnep leírását. Álmélkodtak is egy kicsit azon, hogy a „Rawdonék" ugyan hogy' bírják az ilyen költségeket, de aztán összehajtották a hirlapot, azután egész frissen, megnedvesítve, visszavándorolt az íróasztalra.

Rawdon felvette s olvasni kezdett, hanem a betűk összefutottak a szeme előtt; egy szót sem értett abból, a mit olvasott; a hírek, a kinevezések, (Pitt csak azért járatta a lapot), a versenyekről, az estélyekről szóló tudósítás, melyen Becky asszony összes versenytársain diadalmaskodott, ködösen hullámzott a szeme előtt, a míg a bátyját várta.

A mint az előcsarnok nagy órája elverte a kilenczet, abban a pillanatban látni lehetett Pitt bárót, a mint lefelé jött a lépcsőn; körmét csiszolva, tisztán, takarosan, símára borotválva, kimosdva, vakító fehér gallérral, kézelővel, és szép szürke, puha, otthoni kabátban; az időses angol úriember mintaképe. A küszöbre érve, elképedten bámúlt maga elé. Rawdon ült ott, dúlt arczczal, zilált hajjal, vérbeborúlt szemmel, gyűrött estélyi ruhában. Azt hitte, ittas, s tivornyából jön.

— Rawdon, az Istenért! Mi hoz ide ilyen órában? Miért nem vagy otthon? — szólt rá, képéből kikelve.

— Otthon! — kiáltott fel Rawdon, szilaj nevetéssel. — Ne ijedj meg, Pitt. Nem vagyok részeg. Csukd be az ajtót. Beszédem van veled.

Pitt becsukta és leült az asztal melletti karszékbe, mely a házfelügyelő, ügynökök, üzletemberek számára volt odatéve, s közben hevesebben csiszolta a körmét, mint valaha.

— Pitt! Rám nézve mindennek vége. Mindennek! — kezdte Rawdon.

— Tudtam, hogy ez lesz a vége, — szólt közbe a báró élesen, rendbehozott körmeivel az asztalon dobolva. — Eleget figyelmeztettelek. Én nem segíthetek többé. Az a száz font is az ügyvédemnek kellett volna, a mit Janka tegnap elvitt neked. Most igazán zavarba hoz a

hiánya. Nem mondom, hogy egyáltalában nem segítlek, de hogy a teljes összeget kifizessem a hitelezőidnek, az lehetetlen. Ezzel magad sem áltathattad magadat. Ki kell velük egyezned. Kínos dolog lesz a családra, de — — Azt beszélik, a múlt héten Lord Ragland fia is, Georg Kitely, csődbe került. Atyja nem akart helyette fizetni, hát —

— Nem pénzt akarok; — vágott közbe Rawdon. — Nem magamért jöttem. Ne törődjél azzal, hogy velem mi lesz.

— De hát mi történt? — szólt Pitt megkönnyebbült lélekkel.

— A fiú miatt, — felelt Rawdon, fátyolossá vált hangon. — Azért jöttem, hogy megkérjelek, legyen gondod reá, ha én nem leszek itt. Az a te áldott jó feleséged mindig ragaszkodott hozzá, és a gyerek is jobban szereti, mint az . . . Eh! Nézz ide, Pitt; — tudod, hogy eleinte úgy volt, hogy a nénénk pénze mind az enyém lesz; lásd, engem nem úgy neveltek, mint valami vagyontalan ifjabb testvért; fel voltam bátorítva a pazarlásra meg a lustálkodásra. Ha ez nincs, egészen más ember lettem volna. Hisz az ezredben nem rosszúl szolgáltam. Tudod, hogy' esett a dolog az örökséggel és hogy kié lett.

— Azon áldozatok után, melyeket érted hoztam, azt hiszem, ez a szemrehányás nincs helyén. Házasságodat magad kötötted — —

— Annak már vége! — szakadt ki Rawdonból a szó, olyan hördüléssel, hogy bátyja riadtan nézett rá.

— Úristen! Meghalt? — kiáltott Pitt őszinte ijedtséggel és szánalommal.

— Bár én volnék halva! Ha a kis Rawdon nincs, tudom, hogy elvágtam volna a nyakamat ma reggel, de azét az átkozott gazemberét is.

Pitt csakhamar kitalálta, hogy Steyne grófról van szó, s Rawdon ezt tette még hozzá a rövid [illegible]
hez: — Kicsinált dolog volt köztük. Az a [illegible]
uszította a fogdmegeket, hogy eltegyenek [illegible]
aztán pénzért írtam *neki* haza, azt [illegible]
hogy nem jöhet előbb, mint [illegible]

elhallgattasson. Mikor hazaértem, ott találtam azzal a gazemberrel, egyedül." — Rawdon elmondta, mi történt köztük. — Az ilyen dolognak, természetesen, csak egy folytatása lehet: a párbaj. Bátyjától egyenest ez iránt megy intézkedni. — De mivel a párbaj rosszúl is végződhetik rám nézve, — mondta aztán, — és mivel a fiúnak nincs anyja, rád kell bíznom, Pitt, rád meg Jankára; — erősíteni fog az, ha megígéred, Pitt, hogy pártját fogod a gyereknek.

Pitt igazán meg volt indúlva és ritka melegséggel rázta meg Rawdon kezét. Rawdon végighúzta hirtelen a kezét összekúszált, sűrű szemöldökén. — Köszönöm, bátyám. Tudom, hogy bízhatom a szavadban.

— Gondját viselem. Becsületemre! — felelt a báró. És így meg volt kötve köztük az egyezség.

Rawdon ekkor a Rebekka szekrényében talált jegyzőkönyvet vette elő s ebből egész csomó bankjegyet szedett ki. — Ez itt hatszáz font. Ugy-e, nem tudtad, hogy ilyen gazdag vagyok? Az a kívánságom, hogy ezt a pénzt add át Briggsnek. Mindig úgy szégyeltem — a teremtésit! — hogy annak a szegény jó öregnek a pénzét szedtük el. Itt van még valami pénz; csak néhány fontot tartottam vissza, a többit Beckynek küldöm, ne maradjon egy krajczár nélkül. — Úgy reszketett a keze, mikor a pénzt átadta, hogy a könyv is kiesett belőle, s mikor Pitt felemelte, az ezer fontos bankjegy is elébe hullott. Csodálkozva látta ezt a gazdagságot. Azt hitte, Rawdon ezt akarja Rebekkának küldeni. — Nem azt, — szólt Rawdon. — Annak, a kié ez a pénz, golyót röpítek a szívébe. — Arra gondolt, milyen jó bosszúállás lenne, golyóvá gyúrni a bankjegyet és azzal ölni meg azt, a ki adta.

Erre aztán a két testvér még egyszer megszorította egymás kezét és elváltak. Janka hallotta, hogy az ezredes itt van, s női ösztönével bajt sejtve, az ebédlőben várta az urát. Az ebédlő ajtaja nyitva maradt s ő éppen akkor talált onnan kilépni, mikor a férfiak a dolgozószobából távoztak. Kezet adott Rawdonnak és nyájasan mondta, mennyire örül, hogy Rawdon eljött reggelire, noha Rawdon dúlt és beretválatlan arczáról s férjének komor tekintetéből világosan látta, hogy a reggeliről

ugyancsak kevés szó eshetett köztük. Rawdon zavartan hebegett valamit arról, hogy dolga van, és azzal elrohant, csak azt a félénk, gyöngéd kis kezet szorította meg előbb erősen.

Janka könyörgő tekintete nem olvasott abból az arczból mást, mint végtelen kétségbeesést; Pitt báró szintén nem adott semmi magyarázatot. A gyermekek is odajöttek köszönni és Pitt megcsókolta őket a maga hideg modorában. Az anya azonban odaszorította őket magához, s akkor is fogta a kezüket, mikor letérdeltek imádkozni. Pitt olvasta az imádságot nekik meg a cselédeknek, a kik vasárnapi bérruhájukba öltözve, ott ültek sorban, a zubogó teafőzőn túl, a szoba másik végében. A reggeli ma olyan későre maradt, hogy már a templomba hívó harang is szólt, de Janka azt mondta, hogy ma nem elég erős, hogy elmenjen, pedig szegénynek az imádság alatt is messze jártak a gondolatai.

Rawdon a Steyne-palotába sietett, megkapva a bronz Meduza-fejjel díszített kopogtatót, s teljes erejéből verve meg az ajtót vele. A piros és ezüst bérruhás, szederjes arczú, vén Silenus, a portás, csodálkozva meredt a különös látogatóra, s útját állta, nehogy be merészkedjék. De Rawdon csak névjegyet vett elő és kemény hangon mondta, hogy ezt azonnal át kell adni a grófnak, azzal az izenettel, hogy Crawley ezredest ma egy órától kezdve egész nap ott találhatja a St.-James-Street-en lévő Regent Club-ban, nem odahaza. A czím fel van írva a névjegyen. Aztán elrohant. S nemcsak a kapus nézett utána furcsán, hanem a járókelők is, az árvafiúk, az istenitisztelet idejére boltját bezáró kocsmáros s a bérkocsisok is a bakról, a kik aztán tréfás megjegyzéseket váltottak Rawdon rovására, mikor az egyikbe belevágta magát és elrobogott, a knightsbridgei kaszárnyába.

Szép vasárnap reggel volt; templomba sietett mindenki, és ha Rawdon kitekint az ablakon, láthatta volna régi ismerősét, Emiliát is, a ki sietve haladt a Russel-tér felé. De Rawdon se látott, se hallott, csak azon volt, hogy mielőbb ott legyen a kaszárnyában. Odaérve, Macmurdo kapitány után kérdezősködött. Nagy kő esett le a [illegible] véről, mikor mondták neki, hogy otthon van. A k[illegible]

régi katona volt, Waterloonál is harczolt; az ezredben szerették, éppen csak szegénységén múlt, hogy feljebb nem emelkedett. Ma ágyban töltötte az egész délelőttet, mert előtte való este valami nagy pezsgős vacsorán mulattak; Cinqbars kapitány vendégelte a tiszteket meg a balletkart; és az öreg Mac, a ki minden rendű és rangú emberekkel barátkozott, tábornokokkal, tánczosnőkkel, kutya-tartókkal, öklözőkkel, ágyban maradt, pihenni, mert nem volt szolgálatban.

Szobájában öklözők, tánczosnők képei és vadász-jelenetek függtek; ezeket a képeket barátaitól kapta, a kik kiléptek az ezredből, megházasodtak vagy nyugalomba mentek. S mivel ő ötven évének felét az ezrednél töltötte, lakása egész múzeum volt. Anglia egyik legjobb lövője volt, s nehéz ember létére egyik legjobb lovasa is; mikor Crawley az ezrednél volt, nagyban vetélkedtek. Szóval: Macmurdo, kis fején rövidre nyírt ősz sörtével, selyem hálósapkában, veres orral s festett nagy bajuszszal az ágyban volt, a futtatásokról szóló tudósítást olvasgatva.

Mikor Rawdon annyit mondott neki, hogy egy barátra van szüksége, a kapitány rögtön tudta, miről van szó, annyival inkább, mert a seregben mindenki, fel, egészen a walesi herczegig, Macmurdo kapitányt tartotta a legnagyobb párbaj-tekintélynek.

— Oszt mi a baj, fiam? Csak nem kártyahistória megint, mint Markerral?

— Nem; — hanem — a feleségem miatt, — felelt Rawdon félrefordúlva, lángvörös arczczal.

A másik hosszú, éles fütyülést hallatott. — Mondtam én mindig, hogy a faképnél hágy előbb-utóbb, — vallotta be Macmurdo teljes őszinteséggel, mert igaz volt, hogy az ezredben fogadások álltak fenn arra nézve hogy mikor üt be a mennykő Crawleyék házaséletében. Ilyen módon ítéltek a tisztek Rebekka jelleméről. De a mint Macmurdo Rawdon sötét arczát látta, egy szót sem szólt többet erről.

— És nincs más megoldás, fiam? — mondta némi szünet után egészen megváltozott hangon. — Gyanú

csak az egész, vagy — — Mert tudod, ha nem szükséges, ne csapj lármát. — Magában pedig azt gondolta: — Szerencsétlen! Csak most nyílt ki a szeme. — És eszébe jutott sok sok olyan beszélgetés a tiszti asztalnál, a melynek folyamán a Crawleyné jó hírnevét rongyokká tépték.

— Csak egy út van, Mac. És onnan meg kivezető út csak egyikünk számára lesz. Érted? Az eset az, hogy engem eltettek az útból, bezárattak; én aztán együtt találtam őket. Szemébe vágtam az embernek, hogy hazug és nyomorúlt gyáva; arczul vágtam és megvertem.

— Úgy kellett neki! Aztán ki az?

Rawdon megmondta, hogy Steyne gróf.

— Az ördögbe! A gróf! Pedig azt beszélték, hogy az, — izé, hogy te — —

— Mit akartál mondani? — hörgött Rawdon. — Hallottál volna valaha kétes beszédet a feleségemről úgy, hogy nekem nem mondtad meg?

— A világ nagyon erősen bírál, barátom. Minek zavartalak volna minden ostobasággal.

— Nem ezt vártam volna tőled, Mac, — szólt Rawdon teljesen összetörve és ekkor kezébe temette arczát, olyan megindulásnak engedve szabad útat, a minek a láttára az öreg Macmurdo is veszedelmes gyorsasággal kezdett pislogni. Majd meglágyúlt hangon folytatta. — Bátorság, fiam. Akármilyen nagy úr is, az Isten verje meg, keresztül lőjjük! — Az asszony mind ilyen.

— De nem tudod, hogy mennyire szerettem. Mindenről lemondtam, hogy feleségül vehessem. Miatta tagadtak ki, miatta vagyok koldús. Úgy kísértem, mint az inasa. Barátom, az órámat zálogba tettem, hogy megvehessek neki valamit, a mit megkívánt. És ez alatt élére rakta a pénzt, de csak magának; értem meg rongyos száz fontot is sajnált, hogy kiváltson.

— De hátha mégis ártatlan, pajtás? Maga azt mondja, ugy-e, hogy igen. Aztán meg hiszen máskor is elégszer volt otthon egyedül a gróffal.

— Lehet, de ez még sem nagyon vall az [illegible]ságra, — szólt Rawdon, megmutatva az [illegible] bankjegyet. — Ezt attól kapta, Mac, és nekem [illegible]

róla. És mikor ennyi pénze volt, nem adott értem száz fontot, hogy kiszabadítson a börtönből. — Erre a kapitány is elkomorodva dörmögte, hogy ez az elrejtett pénz csunya história.

Miközben tanakodtak, Rawdon elküldte a kapitány inasát haza, a maga legényéhez, ruháért, azalatt pedig nekiültek és egy Johnson-szótár segítségével (tekintettel a helyesírás szövevényeire), levelet komponáltak a grófnak. Macmurdo kapitánynak, Crawley ezredes megbízásából van szerencséje ő méltóságának írni; értesítendő a grófot, hogy föl van hatalmazva a találkozás módozatainak meghatározására, a mely találkozást bizonyára a gróf úr ő méltósága is egyértelműleg óhajt, tekintve, hogy ez a tegnapi események után elkerülhetetlen. Nagy udvariassággal kérte, hogy a gróf úrnak is méltóztassék valakit kijelölni, a kivel Macmurdo kapitány értekezhessék. Utóiratban pedig azt írta, hogy egy nagy bankjegy van kezei közt, melyről Crawley ezredesnek oka van azt hinni, hogy az a gróf tulajdona, azért tisztelettel visszaszármaztatja.

Mialatt a levél elkészült, a szolga is visszajött, de, fájdalom, minden csomag nélkül s igen furcsa arczczal; magyarázatul ezt mondta el:

— Nem akartak anni. Olyan keveredés van ott kérem, hogy szörnyű; minden föl van fordúlva. A háziúr odagyütt, oszt aszondta, hogy itt minden az üvé. A cselédek meg ott ittak düledezve egymás hegyin-hátán a kanapékon. Meg — még azt is mondták, hogy az ezüstöt az ezredes úr vitte el. A szobalány mán el is ment. Az inas meg, a ki holtrészeg, azon lármázott, hogy innen addig semmi ki nem mén, a míg neki a bérit ki nem adják.

A két tiszt önkéntelenűl is elnevette magát, a felfordúlt világot elképzelve. Mikor aztán az inas kiment, Rawdon elgondolkozva mondta:

— Csak azon örülök, pajtás, hogy a gyerek nincs otthon. Ugy-e emlékszel rá? Jól megülte a lovat, mi?

— De meg ám, fiam. Meg az; az már igaz, — felelt a jóakaró kapitány.

A kis Rawdon, a kiről így beszélgettek, azalatt ott ült az egész intézettel együtt a templomban, s a helyett, hogy a prédikáczióra figyelt volna, valószínűleg arra gondolt, hogy milyen jó lesz hazamenni jövő szombaton, talán pénzt kap, talán színházba is eljut.

Az ezredes most így szólalt meg hosszabb szünet után:

— Derék kölyök, hidd meg. Izé, te Mac, ha velem valami történni találna, hisz tudod; ugyan az Isten áldjon meg, eredj el, látogasd meg a gyereket és — és mondd el neki, hogy — hogy nagyon szerettem. Nagy jót tennél velem ezzel. — És, — eh, — nézd, öregem, add át neki ezt a pár arany-kézelőgombot, Isten uccse, nincs egyebem. — És eltakarta az arczát, tegnap reggel óta mosatlan kezével, melyen a könyek most fehér barázdát szántottak. Ezalatt Macmurdo is lekapta a selyem-sapkáját és sietve húzta a szemén végig.

— Eredj, és hozz reggelit, — szólt harsányan az inasra. — Mit kívánsz, Crawley, vesést vagy heringet? Hozz elő, Clay, egy öltözetet az ezredesnek. Hisz körülbelül mindig egyforma alakunk van, fiam. Egyikünk se olyan könnyű már a lovának, mint mikor beléptünk a hadseregbe.

Azzal befordúlt a fal felé, hogy Crawley zavartalanúl öltözködhessék fel s olvasott addig, míg rá kerülhetett a sor a mosakodásban. Végiggondolva azt, milyen nagy úr elé készül, olyan gondosan, díszesen öltözködött fel és a bajuszát olyan fényesre viaszolta, hogy lenn a tiszti étkezőben az urak mind vallatni kezdték, nem az esküvőjére készül-e?

ÖTVENÖTÖDIK FEJEZET.

Folytatás.

Rebekka nem ébredt fel a zavart, mégis nehéz álomból előbb, mint mikor a harangok már a délutáni istentiszteletre szóltak. Csengetett a komornájának, csengetett egymásután sokszor; utoljára a csengettyűhúzót

is lerántotta, de Fifine kisasszony nem mutatkozott. Még akkor sem, mikor asszonya, az elszakított csengetyűhúzót a kezében tartva, zilált hajjal, kiment az ajtó elé s a lépcsőn kiabált le neki.

Mert hát a kisasszony már órákkal ezelőtt elhagyta a házat, franczia módra, vagyis búcsú nélkül. — Összeszedve minden ékszert a földről, a szobájába sietett s onnan nemsokára maga hurczolta le a ládáit, a nélkül, hogy bármelyik cselédtől is segítséget kért volna, a kik különben amúgy is gyűlölködtek rá; — lement, kocsit hítt és elhagyta a házat mindörökre.

Az ő hite szerint mindennek vége volt ennél a háznál. Egy bérkocsiban állt odább, mint már előkelőbb francziák is tették hasonló viszonyok között; hanem ezeknél ő okosabban viselkedett.

Nemcsak azt a csomó ékszert vitte magával, hanem sok egyebet is asszonya tulajdonából, (ha ugyan valamit is a Rebekka tulajdonának lehetett nevezni abban a házban), több olyan ruhát, a melyre már régen szemet vetett, aztán négy aranybronz rococó gyertyatartót, hat aranyozott albumot, emléktárgyakat, könyveket tele aczélmetszetekkel, egy arany szelenczét, a mely hajdan Du Barry grófnőé volt és azt a remek szép kis tintatartót és gyöngyházfedelű írómappát, melyet Rebekka szokott használni, mikor az ő híres, szép kis rózsaszínű levélkéit írta. De mi több, Fifine-nel egyidejűleg tünt el az az ezüst evőeszköz is mind, a mi a kettesben való kis ebédhez volt az asztalra készítve. Az ezüstözött tányérokat ott hagyta, mivel azokat alkalmatlan lett volna elvinni. Valószínűleg ugyanez okból maradtak ott a kandalló-szerszámok, tükrök és rózsafa-zongora is.

Egy idő múlva Páris Helder-utczájában új divatárús-üzlet nyílt meg, s tulajdonosa bámulatosan hasonlított Fifine kisasszonyhoz. Az üzletnek jó hitele volt és Lord Steyne is pártfogásával tüntette ki. A divatárúsnő különben Angliáról mindig mint rendkívül álnok országról beszélt a bolti kisasszonyoknak, hogy ő maga is *affreusement volée* hagyta el az országot, a hol az angolok lopták meg. Valószínűleg ezen szerencsétlensége

volt az, a mi Steyne grófot arra bírta, hogy Madame de Saint-Amaranthe-hoz oly rendkívüli jó indulattal viseltessék. Virúljon a szerencséje, úgy, a hogy' megérdemli; a mi történetünkben nem szerepel többé.

Mivel Rebekka hangokat hallott, de a cselédek közül mégsem jött senki, méltatlankodva indúlt lefelé, csak előbb a fehér kasmir reggeli ruháját kapta magára. Így ment le a szalonba, a honnan a hangok hallatszottak.

A szakácsné ott ült a gyönyörű, világos színű rózsás kanapén és maraschinot töltött Ragglesnénak. A kis inas, a ki Rebekka rózsaszínű levélkéit szokta vinni, és a ki oly készségesen ugrott föl a hintó bakjára, most ott ült az asztalnál, ujjával nyúlkálva a krémes tálba. A lakáj Raggles mellett állt, a ki rémült arczczal beszélt neki valamit. Becky tizenkétszer is bekiáltott, de senki sem mozdúlt meg a szavára.

— Simpson! Trotter! — kiáltott Becky rettentő haraggal. — Hogy' mernek maguk itt lenni? Miért nem jön senki? Hol van a komornám? Hogy' mernek leülni előttem? És az én kanapémra?

A kis inas kikapta az ujját a szájából; a szakácsné azonban felvett egy pohár maraschinót, mely Ragglesnénak nem kellett, s a pohárkán át nézett Beckyre. Az ital bátorságot öntött a vakmerőbe. — Tessék, tessék! — kínálkozott a szakácsné. — Még egy csöppet, Ragglesné asszony, — s ügyet se vetett Rebekkára kashmirköntösében.

— Az *ő* kanapéja. Még hogy az övé! Én a Ragglesné ténsasszony kanapéján ülök, a mit becsületes úton szereztek, még hozzá méreg-drágán. Maradjon ülve, Ragglesné asszony. De ha addig akarok itt ülni, míg a béremet megadják, no hisz akkor itt öregszek meg.

S ezzel újra töltött s még vigyorgóbb pofával hörpölte ki.

— Trotter! Simpson! Lökjék ki azt a részeg asszonyt! — kiáltott Crawleyné.

— Sose lököm biz én, — felelt az inas; — lökje ki maga. Fizesse ki a béremet, akkor aztán engem is kilökhet. Kétszer se mondatom magamnak akkor, hogy menjek.

— Hát azért vannak itt mindnyájan, hogy engem sértegessenek? — rikoltozott Becky mérgében. — Csak jöjjön haza az ezredes úr — —

No hiszen, erre lett még csak kaczagás; gúnyos, rekedt hahotázás tört ki mindenfelől, csak a szerencsétlen Raggles állt ott mélabús arczczal. — Azt ugyan várhatja, míg visszagyün, — folytatta az inas. — Hisz elküldött már a holmijáért, de én ugyan ki nem adtam neki. Nem én. Pedig Raggles úr még erősködött is. Azt se hiszem, hogy ezredes! Csak úgy ezredes a', mint magam. Elszelelt biz az. Nyilván maga is utána mén majd. Összevalók; egyik olyan csaló, mint a másik. Velem akarnak paczkázni? Fizessék ki a béremet! — Az inas arcza és megmegbotló nyelve is arra vallottak, hogy ez a szónoki készség valami szeszes erősítő ital eredménye nála.

— Raggles úr, — szólt Becky a tehetetlen harag tetőpontján; — ön csak nem engedi, hogy egy ilyen részeg ember sértegessen? — A kis inas megszánta az asszonyát s hogy az inas feleselését megelőzze, közbeszólt: — Ugyan, Trotter, hallgasson már maga is, igazán!

— Óh, asszonyom, — felelt Raggles, — én se hittem, hogy ezt kelljen megérnem. Születésemtől kezdve ismertem a Crawley-családot. Harmincz esztendeig voltam kulcsár Crawley kisasszonynál; s még csak nem is álmodtam, hogy azok közül juttat tönkre valaki; — bizony tönkrejuttattak, — sírdogált. — Aztán hogy' akarják kifizetni mindazt, a mivel tartoznak? Hisz négy éve laknak itt; azóta mindig az én holmimat használták, vásznat, ezüstöt, mindent. Csak a tej-, vaj- meg tojásszámla fölmegy kétszáz fontra. De hát mindig a legdrágább friss teavajat használták főzni is, mindig kellett a friss tojás, a kutyának meg tejszínt hozattak mindig.

— No, hanem avval annál kevesebbet gondót, hogy a saját gyereke mit eszik, — vágott közbe a szakácsné. — Ha én nem vagyok, már régen éhen halt vóna.

— Most is kegyelemkenyéren nevelkedik a gyerek, szakácsné asszony, — szólt az inas, rekedt röhögéssel.

A szegény Ragglesnek igaza volt; teljesen tönkre juttatták; a jövő héten váltókat kellett fizetnie, s nem

tudta, honnan vegyen pénzt. Csőd alá kerül, kiteszik a házából, boltjából, mert bízott a Crawley-családban. Panasza és sírása csak még jobban felingerelte Beckyt.

— Mindnyájan ellenem vannak? Mit akarnak? Vasárnap nem fizethetek. Jöjjenek vissza holnap és akkor kifizetek mindenkit. Azt hittem, az ezredes úr leszámolt mindnyájukkal. Becsületemre mondom, hogy mikor ma elment innen, ezerötszáz font volt a zsebében. Nálam nem hagyott semmit. Keressék rajta. Adjanak egy shawlt meg kalapot, hadd menjek utána, megkeresni. Egy kis veszekedés volt köztünk. Úgy veszem észre, ezt mind tudják. Szavamra mindom, mind megkapják a pénzüket. Tegnapelőtt kapott egy fényes állást és mindent könnyen megfizethet most már.

Ez a fellépés nem volt hatástalan, erre Rebekka sarkon fordult és ott hagyta őket a legnagyobb elképedésben. Felment, s ez egyszer a franczia komorna segítsége nélkül is fel tudott öltözni. Rawdon szobájában az összecsomagolt táskát találta, a mikor pedig innen a komorna szobájába ment át, ott azt látta, hogy minden tisztára ki van ürítve. Ebből a szanaszét hagyott ékszerek eltűnését is hirtelen megtudta magyarázni és elkeseredve sóhajtott föl: — Üldözött-e valaha valakit a balszerencse úgy, mint engem? Mikor olyan közel vagyok a legnagyobb sikerhez, akkor vesztek el mindent. Hát igazán minden késő volna már? Nem, egy remény még van.

Felöltözött és útnak eredt, egyedül. Négy óra volt. Sietve futott végig az utczákon, (gyalog, mert egy fillérje sem volt bérkocsira), futott a Great-Gaunt-utczába, Sir Crawley Pitt kapujához. Hol van Janka grófnő? A templomban. Annál jobb. Pitt a szobájában volt, de parancsot adott, hogy ne zavarják. Rebekkának azonban beszélnie kellett vele, s elsuhanva az inas mellett, bent termett nála; hogy az még az újságot sem ért rá letenni bámultában. Pitt elpirult és visszahőkölt Beckytől.

— Ne nézz rám így, Pitt. Édes Pitt, én nem vagyok bűnös. Te sem hinnél nekem, a ki egyszer jó barátom voltál? Esküszöm, hogy ártatlan vagyok. Minden ellenem fordult, és éppen most, mikor a siker és a boldogság küszöbén álltunk.

— Igaz tehát, a mit a lapok írnak? — kérdezte Pitt, a ki éppen most látott az újságban egy rendkívül meglepő hírt.

— Igaz. Steyne gróf péntek este tudatta velem, a bálban. Félesztendeje biztatnak ezzel az állással. A minap hallotta a gyarmatminisztertől, hogy minden rendben van. Aztán jött az elfogatás s az a rettentő találkozás. De hiszen akárhányszor voltam egyedül a gróffal. Bevallom, hogy kaptam tőle olyan pénzt, a miről nem szóltam Rawdonnak. De hisz magad tudod, milyen gondatlan a pénzdolgokban. Bízhattam-e ő rá?

Aztán bevallotta, hogy mióta észrevette a nagy befolyású főúrnak hozzá való jóindulatát, (itt a báró nagyon elpirúlt), bízva erényében, elhatározta, hogy ezt Rawdon és az egész család javára használja föl. — Azon voltam, hogy téged gróffá tegyenek, Pitt (Pitt újra elvörösödött). A te lángeszed és a gróf befolyása már jóformán bizonyossá tették; — mikor aztán ez a rettentő fordulat jött. De megvallom, hogy első sorban is az én kedves Rawdonomat akartam felszabadítani az adósságok nyomasztó súlya alól, mert hiszen szeretem, noha gyanúsításával és rossz bánásmódjával sok keserűséget szerzett nekem. Bevallom, megtettem mindent, hogy kellemessé tegyem magamat és társaságomat a grófra nézve, és hogy, a mennyire azt egy tisztességes asszony teheti, biztosítsam irántam való — — becsülését. Pénteken reggel érkezett a hír a Coventry-szigetről, hogy a kormányzó meghalt, mire Steyne gróf rögtön azon volt, hogy ezt a fényes állást az én jó férjemnek biztosítsa. Keresztül is vitte. De nem akarta vele tudatni. Azt mondta, milyen szép meglepetés lesz Rawdonnak, mikor ezt majd ma reggel olvassa az újságban. Mikor a rettentő elfogatás megtörtént, (pedig arra nézve is a gróf ajánlta meg, hogy mindent rendezni fog, s én csak azért nem mentem Rawdonért a fogságba), és mi semmit sem tudtunk róla, a gróf akkor is éppen azon nevetett jólelkűen, hogy milyen szép lesz az, hogy Rawdon ezt a nagy szerencsét éppen ott olvassa a dutyi — — azon a borzasztó helyen. Már ez gyanút fogott és annak a szörnyű jelenetnek a szerzője lett. Óh, hogy akkor jött

haza Rawdon. Istenem, Istenem, mi lesz velem? Édes jó Pitt, békíts bennünket össze!

S Rebekka e szókkal sírva térdre vetette magát, majd Pitt lefüggő kezét elkapva, szenvedélyesen kezdte azt csókolni.

E perczben lépett be Janka grófnő.

— Nagyon meglep az a vakmerőség, hogy ez az asszony be merészel lépni hozzánk, — szólalt meg, egész testében remegve, (mert hiszen a komornája révén, a kit elküldött Rawdonékhoz, mindent tudott, a mi ott végbe ment, sőt többet is). — Hogy' mer ez az asszony belépni egy — egy becsületes házba?

Pitt elámúlva hökkent vissza felesége hatalmas kitörésére. Rebekka azonban ott maradt a földön és nem bocsátotta el Pitt kezét.

— Óh, Pitt, mondj el neki mindent, hiszen nem tudja, hogy ártatlan vagyok.

— Igazán, angyalom, azt hiszem, egy kissé igazságtalan vagy iránta, — szólalt meg Pitt, mire Rebekka szívéről nagy kő esett le. — Igazán, édes Jankám, biztosítlak, hogy Rebekkát olyannak tartom, a ki — —

— Milyennek? — kiáltott Janka és tiszta hangja csakúgy zengett végig a szobán. — Gonosz asszony; — szívtelen anya, álnok feleség. Sohasem szerette azt a gyönyörű kis fiát, a ki ide járt el, hozzám, elpanaszolni, milyen kegyetlenül bánt vele. Csak azért jött a családba, hogy mindenkinek feldúlja a boldogságát, hízelkedésével és hamisságával. Megcsalta a férjét is, mint a hogy' megcsal mindenki mást is; a lelke fekete a bűntől, a világi hiúságtól. Reszketek, ha hozzá kell érnem. A gyermekeimet a közelébe se bocsátom, mert — —

— Grófnő! — kiáltott Pitt; — igazán, ez olyan beszédmód — —

— Mindig igaz és hű felesége voltam önnek, báró, — folytatta Janka, ijedtség nélkül, — és megtartottam az engedelmesség fogadalmát is, a mit az oltár előtt tettem. De az engedelmességnek is van határa; és én nem fogom tűrni, hogy ez a — ez a nő még egyszer átlépje a küszöböt. A mint még egyszer beteszi a lábát ide, én

a gyermekeimmel rögtön elhagyom a házat. Ez az asszony nem érdemes arra, hogy jóravaló ember szóba álljon vele. Válasszon ön, közte és én köztem, — fejezte be szavait a grófnő és kiment a szobából, az ámulattól megkövülten hagyva ott Pittet és Rebekkát.

Rebekkát nem sértette ez a beszéd; inkább hízelgett neki. — A gyémántcsatt miatt haragszik, a mit nekem adtál, — mondta Rebekka, kezét nyújtva Pittnek, és mielőtt elment volna, (biztosítom az olvasót, hogy Janka látta az öltöző szobája ablakából, mikor történt ez), a báró már megígérte neki, hogy beszélni fog Rawdonnal s meglátja, nem hozhatná-e létre a kibékülést.

Mikor Rawdon lement az étterembe, a tisztek közül már sokan voltak ott, a kik rávették, hogy velük tartson. Crawleyt mindnyájan köszöntötték, aztán beszélgetni kezdtek a szokott időölő és korukhoz illő tárgyakról, galamblövészetről, a franczia opera egy szinésznőjéről s utolsó kedveséről és új vígasztalójáról, fogadásokról, tivornyákról, lovakról. Később Macmurdo is lejött a fiúkhoz és a beszélgetéshez szövetkezett. Nem sok kímélettel volt fiatalságuk iránt; olyan szemen-szedett históriákkal szolgált, melyek mellett összezsugorodtak a fiatal urak történetkéi. A kapitány híres volt érdekes történeteiről. Nem igen illett nők közé. Pajtásai inkább szeretőikhez, mint anyjukhoz szokták elvinni. Élete nagyon szerény és egyszerű volt, de ő meg volt elégedve, s jóindúlatú, egyszerű és szerény embernek látszott.

Mire Mac megreggelizett, a többi tisztek is készen voltak. Lord Varines pipára gyújtott. Hugues kapitány szivarozott, a kis Tandyman shillingbe játszott Deuceace kapitánynyal. Mac és Rawdon elindultak a clubba, senkinek sem szólva arról, hogy miben járnak, noha máskülönben elég vídáman beszélgettek. Hogy' is ne? A hiuság vásárában a lakmározás, ivás, beszéd és kaczaj mindentől elválaszthatatlan. Az emberek éppen jöttek a templomból, mikor Rawdonék végigmentek a St-Jones-utczán és beléptek a clubba.

A habituék, a kik rendesen az utczára nyíló ablakokban ásítoztak, még nem voltak ott; az olvasó-szoba

is néptelen volt. Egy úr volt ott, a kit Rawdon nem ösmert; egy másikat, a kinek adósa volt, nem vett észre; egy harmadik a *Royalist* (szenzáczió-hajhászó) vasárnapi számát olvasgatta az asztal mellett, s érdeklődve nézett fel Rawdonra, és így szólalt meg:

— Gratulálok, Crawley.

— Miért mondod ezt? — kérdezte az ezredes.

— Benne van az *Observer*-ben is, a *Royalist*-ban is.

— Micsoda? — kérdezte Rawdon, elvörösödve, mert azt hitte, talán már a gróffal való összetűzéséről beszélnek.

De az az úr szótlanúl nyújtotta át neki a lapot, s kiváncsian nézte Rawdont, mikor ez olvasni kezdett. Mielőtt Rawdon belépett, ez az úr, Mr. Smith és Brown, a kinek Rawdon adósa volt, meghányták-vetették maguk közt, a mit olvastak.

— No, ez jókor jött, — mondta az egyik, — mert Crawleynak már alig volt egy fillérje.

— No, legalább megfizetheti a ló árát nekem, mielőtt elmegy, — mondta a másik.

— Mennyi a fizetés?

— Sok. Két-háromezer font. De az éghajlat olyan gyalázatos, hogy senki se állja ki sokáig. Az egyik tizennyolcz hónapig volt ott; előtte meg egy másik hat hét múlva már elpatkolt.

— Azt beszélik, hogy az ezredes bátyja nagyon okos ember.

— Én ugyan átkozottúl mamlasznak találtam mindig, — mondta Mr. Smith. — De bizonyosan van befolyása; mert valószínűleg az szerezte meg az állást az öcscsének.

— Ugyan! — nevetett Mr. Brown kicsinyléssel. — A manót! Steyne gróf szerezte.

— Hogyan?

— Az erényes asszony az ő férjének koronája! — szavalta a másik kétértelműen, aztán folytatta az újságját.

Crawley pedig nagy ámulatára a következőket olvasta ezalatt:

A Coventry-sziget kormányzósága. A *Yellow-jack* háromárboczos (kapitány: Jaunders) híreket és iratokat hozott tegnap a Coventry-szigetről. Ő exczellencziája, Liverseege Tamás báró, a sziget kormányzója, áldozatául esett a mocsárláznak. Halálát a virágzó gyarmatban mindenütt mélyen fájlalják. Úgy halljuk, hogy a kormányzói állást Crawley Rawdon ezredesnek, a waterlooi csata egyik kitűnő tisztjének ajánlották föl. Gyarmataink kormányzói gyanánt nemcsak elismert bátorságú férfiakra, de igazgatási tehetségekre is van szükségünk és nem kételkedünk, hogy az, a kire a gyarmatminisztérium választása esett, minden tekintetben arra való lesz, hogy betöltse a fényes állást.

— Coventry-sziget! Hol az ördögbe van az? Ki juttatott téged oda? Vén kamasz, engem oda el kell vinned titkárodnak! — mondta nevetve Macmurdo kapitány. — Mindaketten csodálkoztak, hogy ugyan kitől eredhet ez a kinevezés, mikor a pinczér egy névjegyet hozott be Crawleynek; Wenham névjegyét.

Tudva, hogy Wenham kitől jön, mindaketten átmentek hozzá a másik szobába.

— Hogy' mint van, Crawley? Örvendek, hogy láthatom, — mondta Wenham nyájas mosolylyal, és erősen megrázta a Crawley kezét.

— Azt hiszem, hogy ön — — kezdte Rawdon.

— Természetesen.

— Akkor barátomnak, Macmurdo kapitánynak lesz szerencsém önt bemutatni.

— Rendkívül örvendek, — buzgólkodott az üdvözlésben Wenham, mély bókot vágva; mire Mac oda nyújtotta szarvasbőr-keztyűs két ujja hegyét, és azon gondolkozott, hogy a gróf már legalább egy ezredest csak küldhetett volna.

— Mivel a kapitány urat kértem fel, legjobb lesz vele tárgyalni, — mondta Crawley, — én pedig kimehetek.

— A világért sem, kedves ezredes úr; én éppen személyesen kívántam önnel találkozni, ámbátor Macmurdo kapitány úr jelenlétének csak örvendeni tudok.

Igazán, kapitány úr, engedje meg azon reményem kifejezését, hogy ha végighallgat, beszélgetésünknek egész más vége lesz, mint a milyenre Crawley ezredes úr számít.

— Az ördögöt, — dördült közbe Macmurdo. — Ezek a czivilek csak kotyogni tudnak s mindent elsimítanának.

Wenham leült egy székre, melyet senki sem ajánlott föl neki, elővett zsebéből egy ujságot s így folytatta a mondókáját:

— Ezredes úr bizonyára látta a kinevezést a mai lapban. A kormány pompás hivatalnokot nyer, ön pedig, ha, mint reménylem, elfogadja, kitűnő állást. Háromezer font fizetés, pompás éghajlat, pompás palota, biztos előléptetés, szabad rendelkezés az egész gyarmaton. Teljes szívemből gratulálok. Azt hiszem, az urak tudják, kinek a munkája az egész.

— Akaszszanak föl, ha tudom, — felelt a kapitány, megbízójának pedig rákvörösre gyúlt az arcza.

— A világ egyik legnagylelkűbb emberének, nagyrabecsült barátomnak, Steyne grófnak a munkája.

— De hiszen előbb látom én őt holt... — mintsem ezt az állást elfogadjam.

— Ezredes úr föl van indúlva az én igen tisztelt barátom ellen, de szabadna kérdeznem, hogy voltaképpen *miért?*

— *Miért?!* — rivalt közbe Rawdon.

— Miért? Az ördögbe is! — csattant fel a kapitány, botjával a földre dobbantva.

— Igen, az ördögbe, — szólt Wenham, igen nyájasan. — Kérem, tekintse csak át a tényeket nyugodtan, mint az a világban jártas emberhez illik. Ön, kérem, útról jön haza és otthon azt látja, hogy — nos, mit látott? Hogy Steyne lord ott van vacsorára Crawleyné asszonynál. De hát nem esett ez meg már számtalanszor azelőtt is? Becsületszavamra mondom, — s Wenham parlamenti fogással mellényéhez szorította a kezét, — az ön gyanúját rettenetesnek és alaptalannak tartom, és sértőnek arra a tiszteletreméltó úri emberre nézve, a ki

ön iránt való jóindulatának ezer jótéteménynyel adta jelét, — nem is szólva arról, hogy épp úgy sért egy tiszta és szeplőtlen úri hölgyet.

— Ön — — ön tehát úgy érti, hogy Crawley tévedett? — kérdezte Macmurdo.

— Szent hitem, hogy Crawleyné asszony épp oly ártatlan, mint akár a saját feleségem, — folytatta Wenham elszántan. — Az ezredes úr gyanúja nemcsak egy nemeslelkű, gyönge öreg embert sújt, hanem feleségét, sőt saját becsületét is, fiának jó nevét s kilátásait az életben. El fogom mondani, mi történt, — folytatta ünnepélyesen. — Steyne gróf értem küldött ma. Hogy miképp találtam, azt nem szükséges elmondanom; mindnyájan tudjuk, mi érhet egy gyönge, védtelen öreg embert, ha olyan erejü embernek kerül a kezébe, mint Crawley ezredes. Szemébe mondom önnek, uram: kegyetlenség volt nagy erejét így használni föl. Óh, de nem a sebektől szenvedett, hanem a szíve vérzett szegénynek. Hogy egy ember, a ki iránt mindig oly önzetlen barátsággal volt, s a kinek most, e kinevezéssel is örömet akart szerezni, úgy félre értse! A milyennek ma reggel láttam, a követ is megindította volna; persze, ő sem kevésbbé kívánta önnél, vérrel mosni le gyalázatát. Felteszem, ezredes úr, tudja, hogy a gróf már sok jelét adta a bátorságának.

— No végre mégis rátérünk a dologra, — szólt Rawdon, fejével bólintva. — Bátorságnak nincs híjával, — mondta az ezredes. — Azt nem is mondta senki.

— Első szava azt volt, hogy írjam meg a kihívást, s hozzam el az ezredesnek. Egyikünknek, — mondta, — nem szabad túlélni a tegnapot. — Én aztán megpróbáltam, hogy lecsendesítsem a grófot. — Úristen, gróf úr, — mondtam neki, — mennyire sajnálom, hogy feleségem és én el nem fogadhattuk Crawleyné asszony meghívását, hogy nála vacsorázzunk.

— Hát meghívta önöket? — kérdezte Macmurdo.

— Opera utánra. Itt a meghívás is; — bocsánat, ez egy más levél, azt hittem nálam van; elég az hozzá, ez tény, szavamra! Egyes egyedül csak szegény feleségemnek nagy fejfájása gátolt meg abban, hogy el is fo-

gadjuk. Heves fejfájásokban szenved szegény, kivált így tavaszszal. Ha elmegyünk s ön ott talál, semmi ok gyanúra, félreértésre. És így igazán feleségem főfájása az oka annak, hogy két derék ember vérét akarja venni egymásnak, s az országnak két legősibb családjára gyalázatot és gyászt szándékozik borítani. És ebből keletkezett a nagy félreértés.

Wenham a parlamentben divatos ékesszólással folytatta:

— Egy óra hosszat kérleltem a grófot, hogy álljon el a párbaj eszméjétől. Kifejtettem előtte, hogy a helyzet az ezredes előtt végre tényleg gyanúsnak látszhatott; mindenki úgy gondolkozott volna; továbbá mondtam neki, hogy a féltékeny ember szinte beszámíthatatlan; olyan, mint az őrült, és éppen ezért az elégtétel kérdése is egészen másképp módosúl ilyen esetben. Könyörögtem, hogy ne keverje föl a világ gyanúját valamennyi szereplő ellen a párbajjal, és hogy olyan állású férfiúnak, mint ő, nem szabad az életét koczkára tenni ilyen időben, midőn széltére forradalmi elveket s a legveszedelmesebb egyenlőségi eszméket prédikálják. A közvélemény ártatlan létére is bűnösnek találhatná. Egyszóval, kérve-kértem, tegyen le a párbajról.

— Egy szót se hiszek az egészből, — szólt közbe Rawdon, összeszorítva a fogát. — Átkozott hazugság az egész és önnek is része van benne, Wenham úr. Ha a kihívás a gróf részéről nem történik meg, akkor majd kihívom én!

Wenham arcza halálsápadtra vált e szók alatt és az ajtó felé kezdett nézegetni, mikor a kapitány személyében hirtelen pártfogóra lelt.

Ez felugrott és káromkodva utasította rendre az ezredest. — Ha egyszer az én kezembe tetted le az ügyet, akkor úgy fogsz cselekedni, a hogy *én* látom jónak, nem pedig a hogy' neked tetszik . . . Neked nincs jogod Wenham urat sértegetni, és akármi legyek, Wenham úr, ha önnek nincs joga elvárni a bocsánatkérést. A mi meg a te kihívásodat illeti, azt bízd másra, mert én ugyan el nem vállalom. Ha my Lord elpáholtatása után

esendet kíván, hagyd békén, az ördögbe! A fele — — Crawleyné asszony dolgára nézve pedig végre is bebizonyítva nincs semmi; — Wenham úr is azt állítja, hogy ártatlan és azonkívül ostoba szamár volnál, Crawley, ha nem fogadnád el azt az állást.

— Kapitány úr, ön úgy beszél, mint okos emberhez illő, — kiáltott Wenham. — Én elfeledem azt, a mit Crawley ezredes mondott pillanatnyi fölhevülésében.

— Azt gondoltam, — dörmögött Rawdon.

— Hallgass, te csacsi, — szólt rá jókedvűen a kapitány. — Wenham úr békeszerető ember, és ezt érdemének tudom be.

— És én azt hiszem, — szólt ismét a követ, — hogy legjobb, ha erre az ügyre a feledés fátyolát borítjuk. Ne menjen ki a szó ezen az ajtón. Ezt épp úgy mondom Crawley ezredes érdekében, ki bennem halálos ellenséget keres, mint a lordéban.

— Azt hiszem, Steyne gróf nem fog róla sokat beszélni, — szólt a kapitány, — és nem látom be, hogy a mi felünk is miért tenné? Az ügy így se, úgy se valami szép, azért mennél kevesebb szó esik róla, annál jobb. Végre is önöket agyabugyálták el, nem minket; ha önök meg vannak elégedve, nekünk nincs kifogásunk.

S ezzel Wenham úr vette a kalapját. A kapitány kikísérte, s az ajtót betette maga után; hadd forrja ki magát Rawdon egyedül. Kint aztán merőn a szeme közé nézett Wenham úrnak, s kerek, egészséges arczára olyan kifejezés ült ki, mely bizony egy cseppet sem hasonlított a tisztelethez.

— Ön nem akad fönn minden csekélységen, Wenham úr, — mondta neki.

— Óh, kapitány úr, ön hízeleg — felelt amaz mosolyogva. — Becsületemre mondom, hogy Crawleyné asszony meghítt bennünket vacsorára.

— Természetesen. Csakhogy a kedves nejének fejfájása volt. Várjon csak kérem; van nálam egy ezerfontos bankjegy; átadnám önnek a gróf számára, ha lesz oly szíves elismervényt adni róla. A barátom nem verekszik vele, jó; hanem a pénzét nem tesszük el.

— Kérem alássan, tévedés, félreértés volt az egész pénzdolog, — mosolygott Wenham s azzal bókolva ment le hátrafelé a club lépcsőjén, éppen mikor Crawley Pitt báró meg feljött.

Valamelyest a kapitány is ismerős volt vele. Bevezette hát abba a szobába, a hol Rawdon várt, és sutytyomban elújságolta neki, hogy ő már mindent elsimított a gróf és Rawdon között.

A hírnek persze Pitt is örült, szerencsét kívánt öcscsének a békés elintézéshez, erkölcsi megjegyzésekkel fűszerezve azt a párbaj káros voltáról s az effajta elégtételeknek nem elegendő súlyáról, aztán egész ékesszólása erejével kezdte javasolni a kibékülést Rebekkával is, elmondva Becky vallomásait, az ezek igazsága mellett szóló érveket, s a maga meggyőződését a felől, hogy ártatlan. De öcscse e pontban hajthatatlan volt. — Tíz éven keresztül mindig volt neki olyan pénze, a miről én nem tudtam. Láttam a bankjegyekre írt keltezésről. Még tegnap este is esküdözött, hogy a gróftól sohasem kapott pénzt, pedig tudta, hogy a mint fölmegyek szobájába, mindjárt megtalálom. Ha még nem bűnös is, talán, itt, az lett volna legközelebb. Jobb, ha mi nem látjuk egymást soha többé; — soha! — Feje lehanyatlott a mellére és az erős, nagy katona olyan összetörtnek látszott!

Rawdon egy ideig hallani sem akart arról, hogy elfogadjon egy olyan állást, melynek megszerzésében gyűlölt ellenfelének is volt része, sőt a fiút is ki akarta venni az iskolából, a hová Steyne jutatta be. De aztán Macmurdo és Pitt végre mégis rávették, hogy ennek a szerencsétlen eseménynek ne vesse áldozatul az egész jövőjét. Macmurdonak is nagy elégtételére szolgált, milyen dühös lesz majd a gróf, ha megtudja, hogy az ő pártfogása szerencsét hozott ellenfelének.

Egy idő múlva aztán, mikor a gróf először találkozott a gyarmatminiszterrel, ez hódolattal közeledett felé és azt mondta, csak gratulálhat önmagának és az egész gyarmatügynek, hogy a Coventry-sziget kormányzósága oly kitünően van betöltve. A mely mondás, k [illegible]

hető, hogy Steyne lordnak mekkora örömet szerzett aztán. Az érdekelt felek ugyan reávetették azt a bizonyos fátylat a történtekre, de azt azért elképzelhetjük, hogy a társaság bizony széltében beszélte, részletezte a dolgot. Maga a kis Cackleby hét vacsorán újságolta el. Milyen boldog volt Mrs. White. Az ealingi püspökné szörnyen meg volt botránkozva az eset miatt, a püspök azonban beírta nevét a Gaunt-House látogató-könyvébe. A kis Southdown egészen oda volt, természetesen a huga is, Janka grófnő. Southdown grófné megírta a dolgot a Jóremény-fokán lakó leányának is. Három napig egyébről sem beszéltek a városban; csak a lapok hallgattak, a mi Mr. Wagg közbenjárásának köszönhető, ki Mr. Wenham megbízásából járt el.

A fogdmegek egyenesen a szegény Ragglest rohanták meg; mert hiszen a szép szőke úrnő, a ki a házat lakta — — hol volt az már? De hát ki kérdezte? Ki bánta? Ki törődött vele néhány nap múlva, hogy bűnös volt-e, vagy sem? Mindnyájan tudjuk, milyen jószívű a világ, és hogy milyen értelemben ítél rendesen, ott, a hol az eset kétséges. Néhányan azt mondták, hogy Nápolyba ment Steyne lord nyomába; mások ismét azt tették hozzá, hogy a gróf azonban Palermoba szökött előle, mihelyt azt hallotta, hogy a városban van; — volt, a ki olyasmit rebesgetett, hogy udvarhölgy lett a bolgár udvarban, de az is hallatszott, hogy hónapos szobát vett ki egy külvárosi házban és ott lakik.

Rawdon tűrhető évi díjat juttatott neki. Rebekka pedig, mint tudjuk, az az asszony volt, a ki szükség esetén a kevés pénzt is fényesen tudta hasznára fordítani. Rawdon egyszerre akarta kifizetni minden adósságát, mielőtt Angolországot elhagyta volna; de mivel az éghajlatnak olyan rossz volt a híre, egy életbiztosítási intézet sem akart neki pénzt adni kölcsön, hogy majd fizetéséből törlessze. Kiment tehát, de rögtön megkezdte a törlesztést, Pittnek küldve a pénzt, hogy ez rendezze a dolgot a hitelezőkkel. Kisfiáért is mindent megfizetett és írt a fiúnak rendes időközökben. Macmurdot ellátta finom szivarokkal, Janka grófnőnek pedig nagy mennyiségben küldte haza a cayenne-i borsot, kagylókat, fűszeres zöld-

séget, gyümölcsöt, guava-kocsonyát és egyéb gyarmatterményt. Pittnek meg a helybeli újságot, a *Swamptowni Hirlapot* küldte meg időközönként, a mely ő exczellencziájáról, a kormányzóról, mindig a lelkesült magasztalás hangján beszélt; míg ellenben a *Swamptowni Figyelő,* a kinek a feleségét nem hívták meg a kormányzói palota báljára, kijelentette, hogy ő exczellencziája igazi zsarnok, a kihez képest Néró felvilágosodott emberbarát volt. — A kis Rawdon mindig nagy örömmel olvasta a lapokat, ha ő exczellencziájáról volt benne szó.

Anyja nem tett lépéseket arra, hogy a gyermeket láthassa. Ez a szüneteket nagybátyja házánál töltötte és rövid idő múlva ismert már Queen's Crawleyben minden madárfészket, majd utóbb vadászni is eljárt, Sir Huddlestone kutyáival, melyeket úgy megbámult első hampshire-i látogatása alkalmával.

ÖTVENHATODIK FEJEZET.

Gyuriból urfit faragnak.

A kis György azóta már teljesen meghonosodott a Russel-téri házban; most ő volt a lakosa apja egykori szobájának és várható örököse az egész vagyonnak. Szépsége, úrias megjelenése és kedves modora teljesen megnyerték a nagyapa szívét s ez talán a fiára se volt büszkébb soha, mint most az unokájára.

Mi több, a gyermeknek sokkal több jóban, szépben volt része, mint annak idején atyjának, mert az öreg Osborne azóta egyre gazdagodott és befolyása is folyton nőtt a kereskedő-negyedben. Ha a fiának még elég jó volt a középiskolai nevelés s utána a katonaság, az unokát illetőleg már sokkal merészebb röpte volt az Osborne terveinek. — Urat nevelek belőle, — mondta sokszor, és elhatározta, hogy egyetemet végeztet vele, aztán a parlamentbe juttatja be, és ki tudja, talán még a báróságra is rásegíti. Addig is egy kiváló egyetemi képzettségű embernek kellett Gyurikát nevelnie. Még csak néhány évvel ezelőtt is felfuvalkodott, üresfejű, élhetetlen népségnek

mondta Osborne a tudósokat, a kik csak lenézik a jóravaló kereskedő-embert, de azért a betévő falatjukat is alig tudták megkeresni; mert csak a latint meg a görögöt rágták folyton; léha, mihaszna népség, a kit egy jobb kalmár tuczatszámra kifizethet a mellényzsebéből, — hanem most? Most sokszor kesergett rajta magában, hogy az ő nevelését úgy elhanyagolták és sokszor mondta Gyurikának fontoskodva, hogy alapos, klasszikus nevelés nélkül nem ér az ember egy fabatkát sem.

Ebédnél elkérdezgette a gyerektől, hogy mit tanultak, hol vannak most az iskolában és erősen mutatta, hogy mindent ért, pedig lépten-nyomon elárulta a maga nagy tudatlanságát. Persze, hogy a gyerekben nem valami nagyon növelte a tiszteletet az a felfedezés, hogy a nagyapja kevesebbet tud, mint ő. Kezdett rá lenézni és uralkodni fölötte. Mert hiszen a Gyurika előbbi nevelése, ha még olyan szerény körülmények közt ment is végbe, sokkal alkalmasabb volt arra, hogy urat neveljen belőle, mint a nagyapja minden terve. Egy szelíd, nyájas, szerény asszony nevelte, a kinek egyetlen büszkesége a gyermek volt csak s a kinek a szíve oly tiszta volt, viselkedése pedig oly szende és szerény, hogy igazán úriasszonynak kellett lennie. Követelő fontoskodás nélkül, szívesen teljesítette a kötelességét; — ha nem mondott is soha sziporkázó elmésségeket, de viszont gonoszat se mondott soha senkiről; — ártatlan, igazlelkű, szerető szívű és tiszta lévén, ugyan lehetett volna-e a mi Emiliánk egyéb, mint igazi nagyúri nő?

S a kis Gyuri, a mint otthon az ő szelíd édesanyja fölött is uralkodott, ugyanúgy hatalmába hajtotta az öreg embert is. Ha trónörökösnek születik, akkor sem lehetett volna úgy nevelni, hogy jobb véleménynyel legyen magáról, mint volt így.

Mialatt anyja életében nem volt olyan óra, hogy ne gondolt volna távollevő gyermekére, Gyurika életében egymást váltogatták azok az élvezetek, a melyek elviselhetővé tették számára anyja távollétét. Azok a kis fiúk, a kik sírnak, mikor iskolába viszik őket, csak azért teszik, mivel olyan kellemetlen helyre kerülnek, de igen kevés van köztük olyan, a kit a szeretet bír rá. Gondol-

junk csak vissza, nem száradtak-e föl a mi gyermekkori könyeink is egy mézeskalács láttára; — és vajon nem volt-e egy habos fánk elég kárpótlás azért, hogy a mamától meg a testvérünktől el kellett válnunk! Gondolj erre, óh, testvérem és olvasóm, s ne képzelj csodákat a magad érzelmeinek emelkedett volta felől.

Osborne György úrfinak szolgálatára állt mindaz a pompa és kellemes dolog, mit bőkezű nagyapja csak megszerezhetett számára. Nagyapja gyönyörű ponnylovat vétetett a fiúnak a kocsissal, s mikor aztán a lovagló-iskolában már kengyel nélkül is tudott lovagolni, meg akadályokon átugorni is, akkor szabad volt neki kimenni a parkba lovagolni; az öreg Márton lóháton mögötte. Máskor Osborne maga is, a ki most nem görnyedt annyit a Cityben, hanem másokra hagyta a munkát, kikocsizott a Regent's-parkba, majd a Hyde-parkba Johannával, hogy lássa. Ha aztán a gyermek megjelent, gavalléros tartással ülve meg a lovat, lefelé tartott sarokkal, nagyapja szinte belepirult a gyönyörködésbe és meglökte a könyökével a leányt: — Nézd azt a kölyköt! — És nézett, nézett ki az ablakon, míg a lovász a kocsi tiszteletére emelte kezét a sapkájához, viszont a kocsis meg György úrnak köszönt hasonló módon.

Bullockék kocsija azonban szintén igen gyakran járt erre és a három arany bikával diszített czímeres kocsiból, a melynek ablakain a nyerstésztaképű három kis Bullock könyökölt ki, anyjuk gyűlölettel tekintett ki arra a kis jöttmentre, a ki ott lovagolt el mellettük, balkezét a derekán tartva, félszemére húzott kalappal, büszkén, mint valami herczeg.

György még csak tizenegy éves volt ugyan, de már talpallós nadrágot viselt; csizmája, ruhája, keztyűje a legelső szabótól került ki, czifra sarkantyúja s aranygombos lovagló-ostora volt; a nyakkendőjében igazi ékköves tű; az ingelő patyola-fodraiban igazi apró ékszergombok. Mielőtt ide költözött volna, Emilia maga vett neki néhány kis nyakkendőt, néhányat pedig maga szegett be, fodrozott föl, de mikor a fia először meglátogatta, — az ő Sámuelje, — már sokkal finomabb ing és nyakkendő volt rajta. Az ő szerény ajándékait nem hasz-

nálta többé; gondolom, Johanna a kocsis fiának adta oda. Emilia igyekezett elhitetni magával, hogy örül a változáson; — nos és annak igazán örült, hogy a fiát ilyen szépnek látta.

Eddig csak egy kis fekete arczélképe volt neki Gyurikáról, melyet egy shillingért vágatott volt; de mikor ez egyszer megint megjött, urasan ügetve ponnylován és szokás szerint az ablakhoz csalva a környékbelieket mind, a kik roppantúl megbámulták a nagy módját: Gyuri beintett anyjához; belenyúlt gyönyörű kis bársonygalléros fehér felöltője zsebébe és abból egy kis vörös marokkói bőrtokot húzott ki. Aztán átadta anyjának:

— A magam pénzén vettem neked, mamám; gondoltam, talán örülni fogsz neki.

Emilia rápillantott a szép kis képre, felsikoltott; de aztán először mégis csak az eredetijét szorította a szívéhez. A tokban Gyurinak miniature-arczképe volt (nem elég hű és csinos, — gondolta az özvegy). A kis képnek az volt a története, hogy nagyatyja a maga számára életnagyságban festtette le a fiút egy jónevű művészszel; és ekkor a fiú, a kinek mindig volt elég pénze, megkérdezte a művészt, hogy hát egy kicsit mennyiért csinálna meg, mert a mamájának szeretné ajándékba adni. A művésznek roppantúl megtetszett a gyerek és olcsón megcsinálta neki a kis képet; — mikor pedig Osborne is megtudta, megelégedését dörmögte el ez is és kétszer anynyit adott a gyereknek, mint a mennyibe ennek a kép került.

De mi volt a nagyapa megelégedése Emilia öröméhez képest? A fiú szeretetének, gyengédségének ez a bizonyítéka az egekbe emelte. Azóta, hogy a fiát elvették tőle, soha sem volt olyan boldog, mint ma. Szentül hitte, hogy a világon sincs ilyen jó gyermek. Hetekig boldog volt. Jobban aludt, mióta a kép vánkosa alatt volt; csókolgatta, sírt, imádkozott mellette; mert hisz ennek a félénk, gyengéd szívnek a legkisebb ragaszkodás jele is drága kincs volt azok részéről, a kiket szeretett.

Otthon György úrfi valósággal uralkodott. Ha vendégek voltak, az ebédnél a hölgyeket ő bátorította, hogy igyanak bort; maga pedig olyan szakértelemmel haj-

totta föl a pezsgőjét, hogy a nagyatyja nem tudta, hová legyen a nevetéstől: — Hát láttatok valaha ilyent? Hisz ez a kölyök, fogadok, nemsokára borotválkozó készüléket rendel.

De Osborne úr vendégei nem osztoztak föltétlenül a nagyapa elragadtatásában. Coffin úr nem nagyon örült, mikor Gyuri belekottyant az ő elbeszélésébe és elrontotta annak a csattanóját. Fogey ezredest nem mulattatta az a látvány, mikor a gyerek be volt csípve. Serjeant Toffy felesége sem tartotta valami kellemesnek azt, mikor György úrfi, a könyökének egy hirtelen mozdulatával rádöntött egy pohár malagabort az ő sárga selyemruhájára, s aztán még nevetett is rajta; — sem az nem tetszett neki jobban, mikor György „megrakta" az ő harmadik fiát, a ki egy évvel volt idősebb a gyereknél. A nagyapa ellenben gyönyörködött benne, hogy Gyuri milyen bátor és erős és nemcsak hogy két aranyat adott neki a hősiesség e nagy tettéért, hanem hasonló jutalmat igért neki minden olyan esetért, ha magánál nagyobb és idősebb fiút tud legyőzni a verekedésben. Nehéz lenne megmondani, hogy az öreg ember voltaképp mi jót látott az ilyen hősködésben; bizonyosan volt valami homályos meggyőződése, hogy a verekedés edzettekké teszi a fiúkat és hogy a zsarnokoskodás olyan hasznos sajátság, a mit igen üdvös nekik eltanulni. Az angol ifjúságot emberemlékezet óta mindig így nevelték, és ma is vannak százan és ezren, a kik ezt tudják menteni; de sőt bámulják is azt a kegyetlenséget, durvaságot, a mi így a gyermekek révén terjed.

Ily módon feltüzelve, György egyre vakmerőbb lett a verekedésben. Egyszer az utczán mentek legjobb barátjával és legnagyobb bámulójával, (a ki az Osborne és Társa czég egyik beltagjának volt a fia) és György feltűnő gavalléros önérzettel sétált ujdonatúj ruhájába öltözve, mikor egy pékinas, a ki elment mellettük, valami csúfondáros megjegyzést tett rá. Nosza! Györgynek se kellett több. A fiatal patricius ledobta a kabátját s átadva azt a Todd fiúnak, hogy tartsa, odaállt a pékgyerek elé és azzal egymásnak mentek. De ez esetben a szerencse ellene fordult Györgynek, mert a pékinas csúnyául

és a fiatal úr aznap kékfoltos arczczal és az orrvérzés folytán siralmasan összevérzett ingmellel ment haza. Otthon aztán elmondta, hogy egy valóságos óriás támadta meg; szegény anyját pedig halálra ijesztette az ütközetnek hosszú, bár nem hiteles leírásával.

Minden élvezete, mulatsága közös volt a két fiúnak; együtt festegettek ki színpadi alakokat, egyformán szerették a dióskalácsot, a mandulatortát; korcsolyázni is együtt jártak; színházba is együtt küldte el őket Osborne úr Rowsonnal, az egyik inassal, a ki Györgyöt szolgálta ki s jól megvoltak hárman a földszinten. Végigjártak már majdnem valamennyi színházat, s otthon aztán sokszor el is játszották, a mit láttak. Ez a Rowson jólelkű volt és mikor a bérét megkapta, sokszor megvendégelte György úrfit a színház után osztrigával és groggal; gondolható, hogy viszont fiatal gazdája is bőkezűen nyilvánította háláját azért, hogy az ilyen élvezetekkel Rowson ismertette meg.

Egy west-endi híres szabó — Osborne úrnak nem kellett afféle citybeli kontár, — pedig bizony olyannak a ruhájában járt, — elküldetett György felcziczomázására, azzal a bátorítással, hogy ne sajnálja a költséget; így aztán az annyi nadrágot, mellényt, frakkot küldözgetett, hogy egy egész iskolát fel lehetett volna vele ruházni. Gyurikának az estélyekre külön kis fehér mellényeket csináltatott a nagyapja; ebédre metszett bársonyból voltak a mellényei; hálóköntöse is volt, egy remek aranyos kis hálóköntös indiai shawl-kelméből. Mindennap úgy kicsípte magát, akár egy „valóságos gavallér", mint a nagyapja mondogatta; külön legénye volt, a ki öltöztette, kiszolgálta s leveleit ezüst tálczán vitte be neki. Reggeli után rendesen karszékben olvasta a *Morning Post*-ot, mint valami felnőtt ember.

— Oszt hogy tud mán káromkodni, — mondták a cselédek, elragadtatva a fiú lángeszétől. Megegyeztek abban, hogy Gyurika úrfi szakasztott mása a papájának.

Nevelése különben egy közeli magánintézet tulajdonosára volt bízva, nagytiszteletű Veal Lőrincz úrra, a ki egyszersmind Bareacres grófnak a házikáplánja is volt s a ki feleségével együtt a Bloomsbury kerület egyik

utczájában igyekezett tanítványokat csalogatni az intézetbe, a mely „úri családok fiait jó ellátásban részesíti és előkészíti gondos felügyelet alatt az egyetemi, parlamenti és az összes tudományos pályákra“.

Ily módon rendesen elérték azt, hogy mindig volt egy-két bennlakó növendékük is, a kik szép összeget fizettek, a kikről otthon azt képzelték, hogy jól is vannak ellátva. Volt egy magas, nyugotindiai fiú, a kit soha senki sem jött meglátogatni, aztán egy nagy, huszonhárom éves fiatal ember, a kinek a nevelését annak idején elhanyagolták és a kit most Vealék igyekeztek bevezetni a világba; és végre Bangles keletindiai ezredes két fia. Ezek ültek le naponta Vealék asztalához, négyen, mikor Osborne György is hozzájuk került az intézetbe.

Olyan növendék azonban volt vagy húsz, a kik csak reggeltől estig voltak ott s ezek közé tartozott György. Reggel Rowson kísérte el; délután ponnyján jött, s mögötte ment a lovász. Nagyatyja vagyonáról mesés hírek keringtek az iskolában és éppen ezért Veal úr is gyakran a tisztelet hangján emlegette György előtt a nagyatyja gazdagságát, hozzátéve, hogy a ki ilyen szerencsés körbe tartozik, az az életben nagyra is van hivatva, s éppen ezért alapos készültséggel kell kilépnie az életbe; és hogy ifjúkorban engedelmességet kell tanulnia annak, a ki utóbb arra lesz hivatva, hogy parancsoljon. Ennek kapcsán szépen megkérte Györgyöt, ne hordjon nyalánkságokat az iskolába, mert csak elrontja a Bangles-fiúk gyomrát, a kik az ő asztalánál úgy is minden jóban részesülnek, a mire csak szükségök van.

A mi a tantervet illeti, vagyis a „curriculumot“, a hogy' Veal úr szerette mondani, az óriási terjedelmű volt, felölelt az jóformán minden tantárgyat a világon. De másképp is fényes lehetőségek nyíltak az ifjak haladására nézve. Volt Veal úrnak növénygyűjteménye, villamgépe, esztergályozó-padja, külön színháza (a mosóházban), vegytani szertára és az, a mit a régi és újkori írók válogatott gazdag könyvtárának nevezett a prospektusaiban. El-elvitte a fiúkat koronként a British Múzeumba s ott aztán csapatjával a természetrajzi vagy a régészeti osztályban állapodva meg, ezekről kezdett hosszú lé-

eresztett magyarázatokat tartani, úgy hogy hallgatók csoportosúltak köré és egész Bloomsbury roppantul bámulta. Valahányszor beszélt, (pedig ezt majdnem mindig cselekedte), gondja volt rá, hogy a szótár leghosszabb, leghangzatosabb szavait keresse ki, úgy okoskodván, hogy egy szép, hangzatos, hosszú melléknév használata semmivel sem drágább, mint egy haszontalan kurtáé.

Például egy ízben így szólította meg Györgyöt az iskolában: — Tegnap este, midőn is a tudományos eszmecserének néhány órán át élvezett örömei után hazatértem, kitünő barátomtól, Bulders doktor úrtól; — kitünő régész, uraim, kitünő régész; — észleltem, hogy az ön tisztelt nagyatyjának úgyszólván fejedelmi házában az ablakok mind kivilágítvák, mintegy ünnepi színezetet kölcsönözve a háznak. Helyesen vonom-e le e körülményből azt a tényt, Osborne úrfi, hogy tisztelt nagyatyja tegnap barátai választékos körét gyűjtötte egybe dús asztalánál?

A mire aztán György, a kiben volt érzék a tréfára, és a ki vakmerően utánozta szemtől-szembe Veal urat, azt felelte, hogy az imént említett észlelet Veal urat a helyes következtetésre vezette.

— Akkor, uraim, merem azt az állítást koczkáztatni, hogy azok, a kik ott lenni szerencsések voltak, nem panaszkodhattak lakomájuk elégtelen volta felől. Én magam több ízben tartoztam e megtisztelt, szerencsés emberek közé; (igaz, Osborne úrfi, ön ma valamivel megkésve érkezett az iskolába, a mely mulasztásban már ismételten hibásnak találtam), ismétlem, uraim, noha csak szerény tanár vagyok, nem találtattam érdemetlennek arra, hogy azon úri ház vendégszeretetét élvezzem. És noha büszkén mondhatom, hogy már lakoztam a világ előkelőivel és nagyjaival, mert hiszen e névvel jogosan illethetem nagyrabecsült barátomat és pártfogómat, Bareacres gróf úr ő nagyméltóságát, — merem állítani, hogy az angol kalmár asztala is volt olyan dús, és vendégkoszorúja oly előkelő, mint amazoké. És most, Bluck úr, kérem, szíveskedjék folytatni Eutropiusnak azt a mondatát, a melyet Osborne úrfi késői jövetele szakított félbe.

Erre a férfiúra volt bízva ideiglenesen György nevelése.

Emilia mindig meg volt egy kicsit rémülve Veal úr végtelen mondataitól, de azért rendkívül bámulta, mint nagytudású férfiút. Megismerkedett a feleségével is, a mire meg volt neki a maga oka. Szeretett szegényke ott lenni abban a házban, a hol láthatta Gyurikát az iskolába jövet, és szorgalmasan eljárt Vealék *conversazione*-ira. Ez minden hónapban volt egyszer; rózsaszín kártya volt reá a meghívó s ennek homlokára oda volt nyomtatva, hogy *ΑΘΗΝΗ*. Ilyenkor a professzor szívesen látta ismerőseit és tanítványait gyenge teára meg tudományos beszélgetésre. Emilia rendkívül élvezetesnek találta az ilyen összejöveteleket; mert hiszen Gyurika ott ülhetett mellette. S mikor hazament ismét, könyek között mondott hálát Vealnének a délutánért, miután György már eltávozott Rowsonnal, s Emmi is elindult, shawlban és köpönyegben, gyalog. Úgy látszik, hogy Gyurika gyönyörűen haladt, mert hetenként mindig erre valló értesítőket hozott haza. Nagy táblázatban voltak felsorolva a tantárgyak s a tanár megjegyzése odaírva. Gyurika a görögből *ἄριστος*-t, a latinból *optimus*-t kapott, a francziából *très bien*-t; az év végén pedig mindenki kapott jutalmat mindenből; Mr. Swartz is, a gyapjasfejű, s a tiszteletreméltó Mac Mull öcscse, Mr. Bluck, az elhagyatott nagyfiú a földmívelő megyéből, s a rest és léhűtő Todd úrfi; másfél shillinges könyveket, pompázó latin sorokkal a tanár részéről „ifjú barátjának“ ajánlva.

A Todd-fiú is odajárt. Ezek a Toddék ma már a czég egyik beltagját nevezhették családjuk fejének, a kit Osborne kezdő írnokból tett azzá, a mi most volt. Keresztapja lett a fiúnak is, míg a leányt, Máriát, Johanna tartotta a keresztvízre.

Imádságos, énekes vagy másféle vallási könyv évenként való ajándékozásával tartotta fenn Johanna a keresztanyai viszonyt; azonkívül néha elvitte őket kocsikázni, s ha valaki beteg volt Toddéknál, a Russeltérről finom ételeket, frissítőket küldött a bársony nadrágos inassal a szomszéd Coram-utczába. Viszont Todd-

né, a ki ügyesen tudott tortapapirosokat meg kotlett-fodrocskákat kivágni, és a ki a répából, tormából szépen tudott formálni virágot, hattyút, miegyebet, szíves örömest elment „a térre“, a hogy' otthon mondták, és mindezt elvégezte a konyhában, a nélkül, hogy eszébe jutott volna meghívást is várni. Ha azonban néha egy-egy meghívott vendég lemondott, az utolsó órában, hamar átszalajtottak Toddékért és ezek jöttek; óh, milyen szívesen jöttek. Anya és leánya szerény kopogás után suhantak be; készen arra, hogy bármely adott jelre duetteket és négykezűeket süssenek el az ünnepély fényének emelésére. Szegény Todd Mary, szegény leány! hogy' gyötörte magát ezekkel a duettekkel meg sonatákkal otthon, a hátsó kis utczában, mielőtt előállt velük a *Téren.*

Úgy látszott, hogy Gyurikát a végzet arra szánta, hogy környezetében mindenkinek parancsoljon. A kivel csak összehozta a sorsa, barátok, rokonok, mind oly készségesen hajtottak térdet előtte. Meg kell vallanunk, hogy Gyurika igen könnyen beletörődött ebbe. Rendesen mindenki úgy van vele. Gyurika szerette a parancsolót játszani, s végre is, talán arra volt teremtve. Míg otthon az egész ház félt Osbornetól, Osborne meg úgyszólván a gyerektől félt. Egy-két öröklött vonás a fiúban néha szinte azt hitette el vele, hogy a fia van itt vele, (az, a ki engeszteletlenűl feküdt ott a brüsszeli kis temetőben). S mintha az öreg úr most az unokával szemben akarta volna jóvá tenni azt, a mit a fia életében elmulasztott. — Johannával ma is zsörtölődött sokat, de egyszerre képes volt nyájasan mosolyogni, mikor a fiú, a kis haszontalan elkésve jött le a reggelihez.

Johanna, szegény, hervadt, idős leány lett már ezalatt, mert a több, mint negyven éven át viselt komor élet és szeretetlenség hervasztotta meg. Rajta könnyen uralkodott a gyerek. Ha az éléskamrából kért valamit, vagy ha azokat a beszáradt, megrepedezett festékeket kérte elő, melyeket Johanna még mint Smee úr tanítványa használt, (bizony, akkor még szinte virágzó fiatal volt), persze hogy megkapta; — mire György aztán megint jó ideig nem törődött a nénjével.

A tanítója, az iskolatársai mind hízelegtek a fiúnak, legjobb barátjának a nagyapa alárendeltje volt az atyja, ezt tehát el is verhette büntetlenül. A jó Toddnénak meg az volt a legnagyobb öröme, ha a fiút együtt láthatta legkisebb leányával, a kis Róza Jemimával; elnézte őket, és el-elmondogatta, (persze nem „a téren") hogy: — Kérlek, az ember nem tudhatja, mi történhetik még? Ugy-e milyen szép kis pár?

Anyai nagyatyja szintén készséggel hódolt meg a kis zsarnok előtt. Hogyne tisztelt volna egy olyan fiút, a kit lovász kísér a lovaglásban? Odahaza Osbornetól soha nem hallott Gyuri a másik nagyapjára egyebet gúnynál és szidalomnál. A vén Osborne még most is halálos ellensége volt Sedleynek, csak úgy emlegette: „az a vén bolond", „az a koldus", „az az éhenkórász". Milyen érzelmekkel nézhetett hát Sedleyre a fiú? — Néhány hónapra Gyurika elmenetele után Sedleyné meghalt. Közte és a fiú közt sohase volt a szeretet valami nagy. Gyurika nem is igen búsult utána. Eljött ugyan ujdonatúj gyászruhában, de igen kedvtelen volt, mert nem engedték meg, hogy színházba menjen.

Anyja betegsége volt az utóbbi időben Emiliának a foglalkozása és az erőssége. Mit tudnak a férfiak a nő vértanuságáról? Mi férfiak megbolondulnánk, ha csak a századrészét kellene eltűrnünk azoknak a mindennapi nehézségeknek, a miket a nők némán viselnek el. Szakadatlan rabszolgaság, a mely nem arat semmi elismerést, folytonos nyájasság és szolgálatkészség, a melyet oly gyakran szívtelenség fogad; szeretet, munka, türelem, őrködés, a nélkül néha, hogy csak egy jó szót is kapnának érte; óh és hányan viselik az ilyen keresztet némán; ha pedig a világ előtt megjelennek, derült az arczuk, mintha semmit sem éreznének. Alázatos rabszolganők, a kik kénytelenek gyöngékké és képmutatókká válni.

Sedleynét a karosszékből az ágyába vitték egyszer s aztán nem is hagyta el az ágyat többé. Emilia sohasem mozdult el az ágya mellől máskor, csak ha Gyurikát ment meglátogatni, de a szegény, ingerlékeny beteg ezt is felrótta neki, mert az egyszer oly nyájas természetű

asszonyt a szegénység meg a betegeskedés teljesen megváltoztatta. De Emilia úgy érezte, mintha mindez inkább talán könnyítené a másik fájdalmát, mivel hogy annak háttérbe kellett szorulnia a pillanat követelő nehézsége kedvéért. Semmi keménység nem fosztotta meg Emiliát szelíd türelmétől, ő puhává tette annak vánkosát, és a szenvedőt szeretettel vígasztalta olyan szavakkal, a milyenek csak egy tiszta, jámbor szívből eredhetnek. És végre ő fogta be azt a szemet, mely régen annyi szeretettel nézett reá.

Mikor aztán egyedül maradt Emilia az atyjával, akkor meg az foglalta le minden erejét, hogy vígasztalni, bátorítani próbálja azt, a ki mindent elveszített immár az életben. Senki sem volt Emilián kívül, a ki gyámolította volna ezt a megtört, hanyatló öreg embert. Nem foglalkozunk e képpel soká, mert nagyon is szomorú volna s valószínűleg igen együgyűnek látszanék. Már előre is látom, hogy a hiúság vásárában mennyire ásítoznak a hallatára.

Egy nap, mikor Veal úr dolgozó szobájában a fiúk mind együtt voltak s Bareacres ő méltóságának káplánja szokott kenetességével papolt, az Athéne szobrával ékes ajtó elé kocsi gördült, szép, fényes hintó, s két úr szállt ki belőle. A Bangles-gyerekeknek az a homályos sejtelme keletkezett, hogy talán az atyjuk jött meg Indiából; Bluck is, az elhanyagolt nevelésű huszonhárom éves fiatal ember, a ki az imént még Eutrópiusszal kínlódott, odalapította az orrát az ablakhoz, úgy bámúlt ki, mikor az inas leugrott ajtót nyitni.

— Egy kövér meg egy sovány, — jelentette ki aztán észleletei eredményét.

Mindenki érdeklődött a jövevények iránt, Veal úrtól kezdve, a ki jövendő tanítványok atyáit vélte látni, egészen Gyuri úrfiig, a ki minden ürügyet örömmel üdvözölt, hogy a könyvét letehesse.

A homályos rézgombokkal ékesített fakó kabátos kis inas e szókkal sietett be: — Két úr keresi Osborne úrfit. — A tanárnak éppen aznap reggel volt egy kis eszmecseréje Gyurival, a fölött, hogy illik-e az órák

alatt durrantós czukrokat pattogtatni el, vagy sem, s a tanár sehogy' sem értett egyet ebben Györgygyel; — de e perczben a tanár arcza azonnal felvette a szokott sima és udvarias kifejezést, mikor így szólalt meg: Osborne úrfi, készséggel adok engedelmet arra, hogy kocsin érkezett úri barátai üdvözlésére siessen; — a kiknek is kérem adja át úgy a Vealné asszony tiszteletét, mint a magamét.

Gyurika a fogadó szobába sietett. Két idegen ült ott, a kikkel a fiú, szokása szerint, büszkén feltartott fejjel nézett szembe.

Az egyik kövér, nagybajúszú ember volt, a másik pedig magas, nyúlánk, napbarnította arczú férfi, sötétkék, hosszú kabátban; egy kicsit deresedő fejjel.

— Úristen, mennyire hasonlít hozzá, — kiáltott föl az utóbbi, a mint a fiú belépett. — Tudod-e, György, hogy kik vagyunk?

A fiú arczát hajnalpirosság öntötte el, a mi mindig annak a jele volt nála, hogy meg van indúlva. Szeme pedig csillogni kezdett. — A másikat, azt nem ismerem, — mondta, — de ön, azt hiszem, Dobbin őrnagy.

Csakugyan az volt. Megfogta a fiú két kezét és szeretettel vonta oda magához.

— Beszélt rólam édes anyád? — kérdezte a fiútól.

— Ha beszélt-e? Százszor, ezerszer is!

ÖTVENHETEDIK FEJEZET.

Eothen.

Egyike annak a sokféle dolognak, a miben az öre[g] Osborne okot látott a büszkeségre, az volt, hogy lám, a ő egykori vetélytársa, ellensége és jóltevője, az öre[g] Sedley most úgy meg van alázva, hogy kénytelen pénzadományt fogadni el attól, a ki legjobban megbántotta. A sors kegyeltje szidta a vén koldust, de időről-idő[re] segítette valamivel. Mindig oly lenézéssel be[szélt] Sedleyről, s annyira hangoztatta, mennyire [...] Sedley kötelezve, mert ime még most is [...] hogy a fiú csakis kicsinyléssel nézhette azt [...]

kott, megtört öreg embert, a kinek ő vitte el a pénzt Osborne megbízásából.

Lehet, hogy ha Emiliában megvan a „kellő büszkeség", talán el se fogadja Osborne-tól a pénzt, — de hát a kellő büszkeségnek meg ennek a félénk, szende kis teremtésnek soha sem volt valami sok köze egymáshoz. Aztán a folytonos szegénység, gond, megaláztatás, a miben hosszú éveken át mindennap volt része, megjutalmazatlan szeretet volt a része, a mióta férjhez ment Györgyhöz. Te, a ki látod, mily szelíd alázattal tűrik sokan a szegénységet, a mely szegénységet még bűnül is rónak fel nekik, — ugyan sietsz-e lehajolni, hogy megmosd a lábát az ilyen koldúsnak? Gondolni is csak útálattal gondolsz rájok, úgy-e? A gazdag, miközben a pezsgőjét felhörpinti, persze, azt mondja, hogy elvégre is meg kell lennie a két külön osztálynak, gazdagnak és szegénynek. És még jó, ha ilyenkor a maradékot küldi Lázár számára, a ki ott ül a ház előtt. — Igaza van; csak azt gondoljuk el, hogy ebbe a két osztályba milyen érthetetlenül sorozza be a sors az embereket, mikor az egyiknek bíbort és gyolcsot ad, a másiknak pedig rongyokat s vigasztalásul egy kutyát.

Így aztán be kell vallanom egy kis szégyenkezéssel, hogy Emilia nem utasította vissza a gazdag ember küldte morzsákat, hanem boldog volt, hogy azt szegény szülei javára fordíthatta. Mert már az volt a természete ennek a fiatal asszonynak, (hölgyeim, hiszen még csak harmincz éves volt; nevezhetjük tehát talán fiatal asszonynak), hogy mindent feláldozzon azért, a kit szeretett. Óh, micsoda éjszakák voltak azok, mikor sebesre dolgozta a kezét, hogy Gyurika számára mindent elkészíthessen; — és micsoda lenézést, megalázást, nélkülözést, önmegtagadást kellett kiállnia atyjáért, anyjáért. És a nem látott, nem méltányolt áldozatokból álló életben saját magának a véleménye sem volt hízelgőbb magára nézve, mint a világé; azt hiszem, úgy gondolkozott magáról, mint jelentéktelen, gyöngelelkű, szegény teremtésről, a kinek a sorsa még mindig jobb, mint a milyent voltaképp érdemelne. Óh, ti szegény nők! Ti szegény, titkos vértanúk, a kik naponként mintha kínpadon feküdnétek,

ha lenyugosztok, és a kik naponta a bárd alá hajtjátok fejeteket a társalgóban; — minden férfi, a ki figyelemmel nézi néma szenvedésteket, kell, hogy szánakozzék rajtatok és hálát adjon a sorsnak, hogy van szakálla. — Ma is emlékszem, hogy Páris közelében, a *bicêtre*-i hülyék és őrültek házában látogatást tettünk egyszer és valamelyikünk nagyon megszánva egy bebörtönözött és a saját gyöngesége folytán szinte lealjasodott szerencsétlen embert, — egy tekercs dohányt adott neki, pár fillér árút. Ez a szívesség több volt, mint a mennyit a szegény nyavalyatörős nyomorék el birt viselni; — sikoltozó zokogásban keresett kifejezést hálája és öröme; — bizony, mondom, ha nekem vagy az olvasónak ezer font évi ajándékot adna valaki, nem lennénk ennyire megindúlva; — és így, ha valaki kellőleg zsarnokoskodik egy szegény asszony fölött, pár fillér ára szívesség révén könnyeket csalhat a szemébe, mintha jótévő angyala volna.

Emiliának is ilyen örömöket juttatott az élet. Élete, mely elég jól indúlt, lassanként rideg börtönné és rabszolgasággá lett. Hogy a fia néha meglátogathassa egy rövid időre; vagy hogy ő maga menjen el arra a térre, a honnan láthatta a házat, a melybe belépnie azonban nem volt szabad. Innen estére vissza kellett térni vigasztalan börtönébe, nem méltányolt kötelességeket teljesíteni; virrasztani hálátlan betegek mellett; tűrni a csalódott, elfanyarodott öregek ingerlékenységét. És hányszor vannak, — nők leginkább, — a kik hasonló hosszas rabszolgaságot tűrnek ;— a kik kórházi ápolónők, fizetés nélkül; irgalmas nővérek, az elismert önfeláldozás költészete nélkül; — olyanok, a kik küzdenek, böjtölnek, virrasztanak, szenvednek, senkitől sem szánva; — és a kik elhervadnak méltánylás nélkül és ismeretlenül.

Az a rejtett és félelmes Bölcseség, a mely az emberek sorsát intézi és méri ki, mintha kedvét lelné abban, hogy a gyengédet, a jót és a bölcset lealázza; — felemelje pedig az önzőt, az esztelent és a gonoszt. Óh, testvérem, légy alázatos a jó szerencsében! Légy könyörületes azok iránt, a kik kevésbbé szerencsések, noha talán érdemesebbek nálad. Gondold meg, mi jogon veted meg azokat te, a kinek erénye talán a kisértés hiányából [illegible]

kinek sikere csak vakeset; a kinek rangja egyik ősének véletlen örökhagyása és a kinek szerencséje valószinűleg kaczagni való.

Emilia anyját a bromptoni kis temetőben tették örök nyugalomra, éppen olyan sötét, esős napon, a milyen az ő esküvője napja volt, gondolta Emilia. Hogy' emlékezett most mindenre, most, mikor a kis fia ott ült mellette, pompás gyászruhában. Az öreg egyházfira meg a családi padokat nyitogató öreg asszonyra. — Ha az nincs, hogy a kis György kezét a kezében tarthatja, úgy érezte, hogy szívesen cserélne helyet . . . de aztán, szokás szerint, elrestelte magát az önző gondolatért, és imádkozott, hogy több ereje legyen kötelességei teljesítésére.

Eltökélte, hogy a mennyire tőle telik, boldoggá teszi szegény atyját. Dolgozott, fáradt, foltozott, javított, énekelt és dominózott, felolvasott és főzött; — elvitte az öreg urat sétálni; hallgatta szegénynek a beszédét a szeretet képmutatásának fáradhatatlan mosolygásával; — csak néha mélázott el, nem igen hallva, mit tervelt vagy panaszolt szegény gyönge, pörlekedő öreg ember ott a zöld park padján, a napon sütkérezve. — De milyen gondolatok voltak azok is! A körülöttük szaladgáló gyermekek a kis Györgyre emlékeztették, a kit most elragadtak tőle; — és a másik Györgyre is; azt is elragadták tőle. Vétkes önzésű szeretetét mind a kétszer még szigorúbban ostorozta a sors. Aztán igyekezett belátni, hogy ez igazságos volt így; hogy megérdemelte! Hiszen olyan gonosz is volt ő, olyan bűnös! — És egyedül volt a világon.

Tudom, hogy az ilyen hosszas rabság elbeszélése tűrhetetlenül unalmas, ha nincs valami, a mi egy kis derűt, fényt vigyen be a sötétségbe; — talán a várfogságnak egy jókedvű kapitánya, vagy egy jószívű börtönőr; — esetleg egy egér, a mely ott játszik Latude lába körül; — vagy egy titkos földalatti folyosó, a milyent Trenk maga vájt a körmeivel, meg egy fogpiszkálóval; — de e sorok írójának nincs ilyen földerítő részlet a hatalmában, mikor Emilia rabságáról ír. — Akár volt szegényke

hősnő, akár nem, csak azt kívánom, hogy ha az olvasó, vagy én, öreg korunkra zsémbesek és tönkrement emberek lennénk, — adja a jó Isten nekünk is azt, hogy egy olyan gyengéd teremtés puha vállára hajthassuk a fejünket; és hogy olyan kéz vessen puha ágyat köszvényes öreg testünk számára.

Az öreg Sedley felesége halála után rendkívül megszerette megint Emiliát és ennek meg volt az az elégtétele, hogy a kötelességét igazán teljesítette az öreg ember mellett.

De ne tessék félni, nem hagyjuk ezt a két embert mindvégig ilyen szűk és alacsony körben. A világi jólétnek szép napjai voltak még fenntartva számukra. A találékony olvasó talán már rá is jött, hogy ki volt az a másik, a kövérebbik, a ki szintén felkereste a kis Györgyöt. Ez is régi ismerősünk, a ki szintén Indiából tért most haza; éppen olyan időben, mikor a hozzátartozóira igazán áldást jelentett.

Mikor Dobbin őrnagy megkapta a szabadságot jólelkű ezredparancsnokától, hogy családi ügyekben Madrasba, s onnan valószínűleg Európába utazhassék, éjtnapot egygyé téve, szakadatlanúl utazott, oly izgatott, idegölő gyorsasággal, hogy Madrasba már nagy betegen, óriási lázzal érkezett meg. Szolgái, a kik vele voltak, egy madras-i barátja házába vitték, de már önkívületben s legnagyobbrészt mindenki meg volt győződve, hogy a hová innen az őrnagy menni fog, az nem lesz más hely, mint a Szent-György temető, a hol annyi vitéz katonatiszt nyugszik, távol a hazájától.

Itt, a barátja házában feküdt a szegény őrnagy, hevesen dobálva magát és hánykolódva az emésztő láz folytán. A szolgák hallhatták, hogy önkívületben mindig az a gondolat kínozta szegényt, hogy Emiliával soha sem találkozik többé. Megcsinálta a végrendeletét, mindent azoknak hagyva, a kiknek legjobban hasznára óhajtott lenni. A végrendelet tanújául barátját kérte föl s ennek mondta meg azt is, hogy azzal a kis barna hajból font lánczocskával temessék el, a mit a nyakában viselt. [illegible]
már meg kell az igazat vallanunk, hát azt bizony E[illegible]

szobaleánya révén kapta meg akkor, mikor Brüsszelben a fiatal asszony élet-halál közt lebegett és levágták betegségében a haját, Györgynek a St.-Jean-hegyen való eleste után.

Utóbb jobban lett az őrnagy, majd visszaesett ismét és megint föllábadt; közbe a calomelnak és az érvágásnak olyan mértékben való alkalmazásán esve keresztül, a mi világosan mutatta, hogy micsoda pompás szervezete van. Csontvázzá volt soványodva, mikor hajóra tették és barátja, a ki oda kísérte, az elváláskor is meg volt győződve, hogy egy szép napon zászlóba takarva, majd csak szépen leeresztik az őrnagyot a hajó oldalán és Dobbin oda, a tenger fenekére viszi le magával azt a drága kis ereklyét. — De tudja Isten mi tehette, a tengeri levegő-e, vagy az újból kisarjadt reménység, hogy ime, talán bizony mégis csak *haza* ér; — elég az hozzá, az őrnagy a hajóra szállás óta folytonosan javult. Mire a Fokföldet is elérte a hajó, már azt mondhatta magáról, hogy egészen meggyógyúlt, noha soványnak még mindig olyan sovány volt, mint valami agár.

— Szegény Kirk kapitány ez egyszer csalódni fog; még nem lesz őrnagy, — mondta nevetve. — Pedig azt hiszem, már várja a hivatalos lapban mindennap, hogy a helyembe lépett és őrnagy lesz, mire az ezred haza ér. — Mert hát a Dobbinék ezredét, mely már úgyis évek óta volt külföldön, most végre haza, akarták hozni ismét, úgy hogy Dobbin akár meg is várhatta volna az együttes indulást, ha nem akar olyan lóhalálban rohanni haza. De érthető, ha, kimerülten nem akart Glorvina kisasszony felügyelete alá kerülni. — Azt hiszem, azt már csakugyan nem bírtam volna ki élve, ha O'Dowd kisasszony is ugyanezen a hajón jön az ezreddel együtt. Tudom, hogy az végleg beadott volna nekem. Ha pedig az esetre engem leeresztettek volna, zászlóba takarva, akkor Józsi barátom, bizonyos, hogy Glorvina te rád csap le és zsákmány gyanánt visz haza Angliába.

Mert hát, a kivel az őrnagy összekerült a hajón, az nem volt más, mint megtermett barátunk. Mióta utoljára láttuk, tíz évet töltött Indiában, a hol a folytonos ebédek, villás reggelik, világos és sötét sörök, mindenféle szín-

árnyalatú borok Waterloo-Sedleyre nézve szükségessé tették immár, hogy hazatérjen Európába. Azonkívül úgy is kitöltötte már az indiai szolgálatban szokásos időt és igen magas állásba jutott, a minek folytán szép pénzt rakhatott félre és szabadságában állt neki, hogy vagy itt maradjon Európában szép nyugdíjat élvezve, vagy visszatérjen újra Indiába, elfoglalni azt a rangot, a melyre szolgálati évei és nagy tehetsége jogosítják. Valamivel soványabb lett, mióta utoljára láttuk, de magatartása nyert ünnepélyes méltóságban. Ismét megnövesztette a katonás bajuszt, a melyhez waterlooi szolgálatai teljes jogot szereztek neki, és a fedélzeten nagy fenséggel sétált aranypaszomántos bársony-sapkájában. Mindig gazdagon föl volt ékszerezve és igen sokszor öltözködött. Kabinjában reggelizett, s mielőtt megjelent a födélzeten, úgy kicsípte magát, akárcsak a kalkuttai korzóra indulna. Indiai szolgája, a kinek turbánján a Sedley-czímer volt kihímezve ezüsttel, megszenvedett azért a méltóságért, hogy ilyen ember inasa lehet. Sedley hiúbb volt ma is, mint bármi asszony, és öltözködésére épp annyi kínos gondot fordított, mint valami hervadó híres szépség. A fiatal tiszthelyettesek, köztük a legfiatalabb, Caffers, a százötvenesektől, és szegény kis Rikkets, eljátszottak véle és sokszor ugratták, hogy meséljen a hőstetteiről, hogy' nézett farkasszemet a tigrisekkel meg Napoleonnal. A mint a hajó Szent-Ilonánál kikötött, Józsi is kiszállt s a fiatal emberekkel együtt meglátogatta a császár előbbi sírját Longwoodban; — mely alkalomból részletesen leírta az egész waterlooi ütközetet s rejtett czélzások révén finoman sejttette a többiekkel, hogy Napoleont sohase sikerült volna Szent-Ilonára vinni, ha ő, Sedley József nincs. — A szigetet elhagyva, Sedley igen bőkezűen vendégelt mindenkit a hajón; a hajó készletéből bőven fogyott a vörösbor, a claret, meg a szódavíz; — az ebédnél ő ült az asztalfőn, mert az őrnagy neki engedte át az első helyet, s a *Ramchunder* kapitánya s a fiatal tisztek természetesen tisztelettel bántak vele, mint az rangjánál fogva megillette. Két napig ugyan láthatatlanná vált valami tengeri vihar következtében s még rá következő nap is

ott maradt a rácsos ágyon, a *Finchleyfalvi mosónő*-t olvasgatva, melyet a fokföldi hittérítő, Hornblower nagytiszteletü úr neje, lady Emilia hagyott ott a hajón átutaztuk alkalmával, különben a magával hozott regényeket és színdarabokat olvasgatta, melyekből másoknak is kölcsönzött. Így szívessége révén mindenkivel megkedveltette magát.

Később, mialatt a hajó szelte, egyre szelte a zúgó, sötét tengert, s mialatt a hold és a csillagok ott ragyogtak fölöttük, az őrnagy és Sedley órákon át elbeszélgettek a födélzeten az otthon levőkről. Az őrnagy szivarozott, a másik meg nagyokat pöfékelt a hookah-ból, melyet indiai szolgája készített el neki.

Ilyenkor az őrnagy bámulatos ravaszsággal tudta a beszédet mindig Emiliára meg a kis Györgyre terelni. Józsi ugyan még mindig berzenkedett az atyja maradhatatlan kísérletezése, kudarczai és zaklatásai miatt, melyekkel őt terhelte, de az őrnagy szépen lecsitította, elmondva, hogy ezek mind olyan aggkori gyengeségek, a melyeket el kell nézni. Beszélt neki arról is, hogy közös házat vinniök az öregekkel nem volna jó, mert hiszen szokásaik, az étkezések órája, meg sok más egyéb nem felelnének meg egy olyan embernek, a ki annyira más körhöz volt szokva eddig, (Józsi elégülten hajolt meg e bókra) — de viszont, mennyivel kellemesebb volna Józsira nézve, ha nem afféle legény-szállást tartana csak és nem maga bajlódnék a háza vezetésével, hanem egész házat venne bérbe; — Emiliánál pedig keresve sem találna jobbat arra, hogy háziasszony legyen nála; — milyen úrias, milyen gyengéd, milyen előkelően finom és jó a modora. Emlékébe idézte Józsinak Osbornené brüsszeli diadalait, a hol igazán magas körből való egyének bámulták; — majd arra tért át, milyen fontos dolog lenne Gyurikát valami jó iskolába adni, mert hiszen bizonyos, hogy Emilia meg a két öreg elrontja. — Szóval, a ravasz őrnagy még a hajón kinyerte Józsitól azt az igéretet, hogy gondja lesz Emiliára és a gyermekére. Természetesen, nem tudta még, hogy ott ez alatt a halál elszólította Sedleynét a világból, a gazdagság pedig Györgyöt az anyai karok közül. — Elég az

hozzá, hogy ennek a szerelmes, bár élte delén lévő embernek Osbornené volt minden gondolata és az, hogyan lehetne neki hasznára. Józsit olyan szeretetreméltósággal, szolgálatkészséggel, elismeréssel vette körül, hogy talán maga sem tudta ennek a mértékét; de hát az olyanok, a kiknek van hajadon húguk, vagy akár leányuk is, azok tudják, mily végtelenül igyekeznek kedvébe járni a leány férfirokonainak is az olyan urak, a kikben udvarlási szándék lappang; — és ki tudja, hogy ez a gazficzkó őrnagy is nem ilyen czélokkal kereste-e a kedvét Józsinak.

A valóság az, hogy Dobbin őrnagy, a kit a hajóra igen nehéz betegen hoztak föl, néhány napig nem igen érzett nagy erősödést, de sőt még régi barátjának, Sedley Józsefnek ottléte sem vidította föl valami jelentékenyebben egészen egy négyszemközt való beszélgetésükig, a melynek folyamán az őrnagy megmondta: hogy el van készülve a halálra, tudja, hogy nem fog meggyógyulni; — épp ezért végrendeletet csinált; — kis keresztfiának is hagyott valamit; reméli, hogy Osbornené asszony mint jó barátjára fog rá néha visszaemlékezni, és azt is, hogy újabb házasságában nagyon boldog lesz. — Házasságában? — förmedt föl Józsi, s aztán elmondta, hogy szó sincs róla; Emilia nemrég írt neki; így hát tudnia kellene; — hanem, lám, milyen furcsa, Emilia meg azt írja, hogy Dobbin készül házasodni, és annak a boldogságát reméli. Mikor kelt a Sedleynek írt levél? Józsi elhozta. Két hónappal később volt írva, mint az őrnagyé; — és — és ettől fogva a hajóorvos önelégülten gondolt arra, hogy milyen fényesen kigyógyította azt, a kit félholtan hoztak a hajójukra. Érdekes! Még aznap, hogy gyógyszert változtatott s valami mást kezdett a betegnek beadni, rögtön megfordúlt rajta a betegség.

E naptól kezdve az őrnagy olyan víg lett, olyan jó pajtás és olyan mulatságos, hogy minden ember elámúlt rajta. (Nő nem volt a hajón egy sem.) Mulatott a fiatal emberekkel; játékot eszelt ki, a kötélhágcsókra úgy szaladt föl, mint a villám; — este, grogozás közben, tréfás énekekre tanította őket; — szóval, még az öntelt kapitány is bevallotta, hogy eleinte ugyan nem

tartott az őrnagyról, de most látja, hogy nagy készültségű és derék ember. — Nem mondom, hogy ippen valami iszonytató finumul beszél, de hát, az istennyila üssőn belé, a finum beszédre születni köll, aszondom. Az a. No hát, nem azér mondom, de a kormányzóná nem állná meg a helyét; ott, a hun engem úgy fogadtak a kormányzóék, hogy engem kínáltak sörrel előbb, oszt a hadtestparancsnok csak aztán gyütt. — No, de ha göröngyös is a maga alkalmazása valamelyest, de azé' van benne valami — —

Így Bragg kapitány megmutatta, hogy az emberismeretben is épp oly kiváló, mint a kormányzásban.

De mikor egy izben szélcsend állt be, (tíznapi útjuk lehetett még Angliáig), Dobbin egyszerre úgy elvesztette a türelmét is, a jókedvét is, hogy azok alig ismertek rá. Csak akkor lett megint a régi, mikor a szél újra föltámadt s mehettek tovább. S milyen izgatott lett, mikor a révkalauz megjelent a hajón. Jóságos Isten! Hogy' zakatolt a szíve, mikor Southampton két jól ismert tornyát újra megpillantotta.

ÖTVENNYOLCZADIK FEJEZET.

Barátunk az őrnagy.

Az őrnagy népszerűsége a hajón odáig nőtt, hogy mikor Sedleyvel együtt leszállt a nagy hajóról a csónakba, hogy partra vigyék, a legénység, az utasok s még a nagy ember, a kapitány is háromszoros, dörgő éljenzéssel tisztelték meg, a mire az őrnagy igen elpirúlt és mélyen lehajtotta a fejét. Sedley ellenben, a ki magára vette a megtiszteltetést, nagyban lengette aranypaszomántos sapkáját, utóbb a csónakból pedig méltóságosan ment föl a partra, hogy Dobbinnal együtt a György Király szállóba siessen.

Az a gyönyörű, óriás marhasültdarab és az az ezüstcsillogású kancsó, a mely házi-főzetű brit sört sejtet, — rendesen az első látvány, mely a southamptoni György-szállóban a külföldről hazatérő angolt fogadja;

— és ez a látvány oly kedvderítő, élvezetes valami, hogy az utas, a ki egy ilyen kedélyes, kényelmes angol fogadóba beléphet, szíves örömest ott is maradna rendesen egy jó darabig; — és Dobbin mégis rögtön a postakocsit kezdte emlegetni, hogy azonnal tovább utazzanak Londonba, a mint megebédeltek. Józsi azonban hallani sem akart az utazásról. Ugyan minek töltené ő az éjszakát egy zötyögős, rázós postakocsiban, mikor itt van előtte egy széles, nagy, süppedő, hófehér, pelyhes ágy, a mely az éjjel oly vonzó ellentét lenne a nyomorúlt kis függő ágy helyett, melybe a megtermett bengáliai gavallér be volt szorítva. Végre Dobbin is beleegyezett a maradásba, de rögtön írt haza az övéinek, hogy megérkezésüket jelentse és Józsival is megigértette, hogy szintén ír haza. Józsi meg is igérte, azonban nem tette meg; — mert úgy esett, hogy a kapitány, az orvos, meg néhány utas a hajóról szintén ide jöttek ebédelni, mire Józsi aztán nagy méltósággal rendelt lakomát s fogadkozott, hogy másnap az őrnagygyal együtt utazik. A vendéglős meg is mondta, hogy szíve-lelke örült, mikor azt látta, a hogyan Sedley úr az első pohár sörét itta ki. Ha időm volna rá, s ha bele mernék fogni, egy egész fejezetet szentelnék annak az első pohár sörnek, a melyet angol földön iszunk. Óh, milyen jó az! Érdemes távol lenni hazulról egy évig, csak azért, hogy az ember ezt az első italt élvezhesse.

Másnap reggel Dobbin őrnagy szokása szerint igen tisztán megborotválkozva, gondosan felöltözve jött ki a szobájából, még pedig olyan korán, hogy az egész házban senki sem volt ébren, a csizmatisztítót kivéve; — mert ezek a csodálatos lények mintha sohasem kívánnák az álmot. A többi vendégek még mind aludtak és az őrnagy hallhatta a lélegzésüket, horkolásukat a szobákból, mikor azon a keskeny kis folyosón végig nyikorgott a lépése. A csizmatisztító aztán körül járt és elhelyezte az ajtók előtt a Blücher, Wellington és oxfordi csizmákat, hova mi dukált. Józsi fekete szolgája csak jóval később jelent meg, hogy gazdájának segítségére legyen az öltözés óriási műveletében; — és a mint a homályos folyosón végig ment, a szobaleányok sikoltozni kezdtek,

mert azt hitték, az ördög. A hindu meg az őrnagy csak úgy bukdostak a vizes vödrökben, a miket azok a padlósúrolásra hoztak oda.

Mikor az első borotválatlan pinczér megjelent, hogy az utczaajtót kinyissa, Dobbin már azt képzelte, hogy itt az indulás percze és kocsiért küldött. Addig pedig, míg az eljön, bement Sedley szobájába, hogy lássa, készen van-e már. De ott benn bizony még a függönyöket is neki kellett felhúznia, mert Józsi ott aludt mélyen az óriási ágyban. — Mozdulj már, Sedley! — szólt az őrnagy; — ideje, hogy induljunk; a kocsi egy félóra múlva itt lesz.

Józsi onnan a paplan alól dörmögte el a kérdést, hogy hány óra; — mikor végre kicsikarta a feleletet a piruló őrnagytól, (a ki soha se füllentett, ha még oly nagyon javára vált volna is); akkor olyan kacskaringós mondatokba tört ki, a melyeket itt nem fogunk elismételni; — a melyek révén azonban tudatta Dobbinnal, hogy a halálbüntetések legszégyenletesebb nemét hajtsák végre rajta, ha ő most fölkel; — majd Dobbinnak kívánt hasonlókat és így tovább, míg végre Dobbin kénytelen volt visszavonúlni; Sedley pedig folytatta megzavart álmát.

De a kocsi nemsokára megérkezett, és az őrnagy nem bírt tovább várni.

Ha kéjutazó angol Lord, vagy szerkesztőségi tudósító (mert bizony a kormány tudósításait rendszerint nyugodalmasabban szállítják), akkor sem siethetett volna jobban.

A postakocsisok ámultak, hogy' szórta az utas a borravalót. Milyen üde zöld volt a táj mindenütt, a mint a kocsi robogott előre, egymásután hagyva el a mérföldjelző köveket, meg a kis helységeket, a hol a fogadókból kijött a gazda a kocsirobogás hallatára és köszöntötte az utast; — a szép kis útszéli kocsmákat, a melyeknek a czímere élő cserfára van akasztva; a fák árnyéka alatt pedig isznak a lovak is, a kocsisok is; — szép urasági kertek, házak mellett is elhaladtak; apró kis faluk mellett, a hol a házak úgy odahúzódnak a nagy szürke templom köré; — elvonúlt előttük az angol táj-

kép minden bájos vonása. Van-e ahhoz fogható valami az egész világon? A hazatérő utasra oly barátságosan mosolyog az egész táj, mintha kezet akarna nyújtani neki, a mint ez elhalad mellette, Dobbin őrnagy előtt pedig elvonúlt mindez, a nélkül, hogy egyebet látott volna belőle, mint legfölebb talán a mérföldjelző köveket. Mert hát, tetszik tudni, igen nehezen várta már, hogy a rokonait megláthassa Camberwellben.

Úgy találta, hogy borzasztó időbe telik, míg a Piccadillytől a Slaughterbe ér, a hová szállani szokott. Hány éve már annak, hogy fiatal legénykorukban Györgygyel itt ebédelgettek, iddogáltak, nem egyszer! Dobbin már az agglegények közé kezdte magát számítani. Megőszűlt, s nem egy ifjúkori érzése és szenvedélye is hasonlóképpen járt. De lám, az ajtóban most is ugyanaz a széles tokájú, öreg főpinczér áll, kövér arczával és nagy tokájával; talán még az a zsíros fekete kabát is ugyanaz rajta, mellényén egy csomó apró-cseprőség fityeg; most is úgy csörgeti a pénzt a zsebében; mikor pedig az őrnagy kocsija ott áll meg a kapuban, John, a főpinczér minden meglepetés nélkül mondja, mintha mindössze egy hete váltak volna csak el: — Vigyék az őrnagy úr holmiját a huszonharmadik számba. — Majd az őrnagyhoz fordúl: — Sült kappant, úgy-e kérem alássan? Hát nem tetszett még megházasodni? Pedig azt beszélték! Együléses postakocsin tetszett jönni; a nagy társaskocsi nem volt elég gyors? Hozzak meleg vizet? — és ezzel a hű öreg, a ki a tisztekre mind emlékezett, fölvezette az őrnagyot a szobájába. Most is ép olyan kopottan találta az őrnagy, a hogy' régen ismerte, a nagy ágytakaróval, fakó szőnyegével, ócska, sötét karton bútorzatával. Eszébe jutott, hogy' járt-kelt benne Osborne György, az esküvője napján, esküdözve, hogy az öreg majd csak beadja a derekát, vagy ha nem, hát ő azt se bánja. Mintha most is látná, hogy' toppant be az ő beléptekor a benyíló ajtaján.

— Hanem az őrnagy úr se lett fiatalabb, — mondta aztán John csendesen.

— Hja, tudja János, tíz esztendő, meg a láz nem sokat fiatalít ám az emberen — tréfálkozott az őrnagy.

— Maga bezzeg mindig egyformán fiatal, akarom mondani, idős marad.

— Hát az Osborne kapitány özvegyéből mi lett? — tudakozta John. — Derék ember volt. Ugyan tudott a pénzzel bánni. Ma is adósom három fonttal. Itt van ni, a könyvembe beírva: 1845. ápr. 10. Osborne kapitány három font. Szeretném tudni, az apja nem fizetné-e ki? S így beszélve, John egy nyűtt bőrtárczából egy elzsírosodott megviselt papírlapot vett elő, a melyre a kapitányé mellett a vendéglő sok más vendégének a tartozása is rá volt jegyezve.

Régi vendégét szobájába vezetvén, John eltávozott.

Dobbin pirúlva és nevetve ugyan a saját bolondságán, de mégis csak a legjobb állású és legszebb öltözetét vette ki a málhája közül. S noha a homályos kis tükörből látszó barna arczot és deresedni kezdő fejet folyton nevette, mégis csak bevallott magának annyit:

— Örülök, hogy az öreg János nem felejtett el. Talán ő is meg fog még ismerni.

Aztán sietett Brompton felé. A mint mendegélt, eszébe jutott utolsó találkozásuk minden apró részlete. Mióta itt járt, annyi változás történt mindenütt. A parkban az Achilles szobrot is azóta helyezték el; a diadalkaput is azóta emelték; — de ezt mind csak úgy félig-meddig látta. Remegni kezdett, mikor végre ott volt abban a szűk kis közben, a honnan, mint jól emlékezett, Emiliáék utczájába lehetett jutni. Vajon csakugyan készült-e férjhez menni? Úristen; ha most véletlenül szembe tálálna jönni reá a gyermekkel együtt, — mit csinálna? Némi távolságra egy nőt pillantott meg, a ki egy öt-hat éves fiúcskát vezetett. Az őrnagy reszketni kezdett a puszta gondolatra is, hogy hátha ő? Aztán végre ott volt előtte a házsor, — majd a ház maga. Tisztán hallotta a saját szíve dobogását. Mikor a kaput elérte, meg kellett fogóznia. Vajon férjhezment-e csakugyan? „A mindenható Isten áldása legyen rajta, bármi történt is“, rebegte magában. — Talán már nem is lakik itt — gondolta, a mint benyitott az utczaajtón. A nappali szoba ablaka nyitva állt és az őrnagy látta, hogy senki sincs a

szobában. Úgy tetszett neki, hogy a bútorok közül felismert néhányat; — igen, ott volt a régi kis zongora is; de a kép is ott volt fölötte, ma is csak úgy, mint régen; — és arra a csüggedés megint elfogta Dobbint. Clapp úr réztáblája még mindig ott volt az ajtón, s mikor bekopogott, egy tizenhatévesnek látszó, pirospozsgás, élénk, mosolygó szemű leány nyitott ajtót. Csodálkozva nézett a jövevényre, a ki halálsápadtan támaszkodott a külső oszlophoz és csak alig birta ezt végigmondani: — Itt lakik még Osborne-né asszony?

A leány még jobban megnézte, aztán így kiáltott föl: — Szent Atyám! Dobbin őrnagy úr! — Odanyújtotta elébe mind a két kezét s így folytatta: — Én vagyok az, a ki Bonbon-bácsinak híttam. Emlékszik még rám? — A mire aztán, — azt hiszem, először életében történt, hogy így viselkedett volna, — az őrnagy a karjaiba kapta a leányt és összecsókolta. A leány kaczagására, kiabálására Clappék is előkerültek, a kik nem minden meglepetés nélkül látták leányukat egy nagy, magas fehér nadrágos és kék frakkos úr karjai között.

— Asszonyom, — szólt most Dobbin Clappnéhoz, — régi ismerős vagyok; — emlékszik még, milyen jó süteményeket sütött nekem, ha teázni jöttem? Hát ön, Clapp úr, emlékszik még rám? Én vagyok a György keresztapja. Most jövök Indiából.

Erre barátságos kézszorongatás következett, Clapp úr szörnyen meg volt hatva és nagyon örült. Rengeteg sokat sóhajtozott.

Roppant örömmel vezették be a derék őrnagyot Sedley szobájába. Milyen jól emlékezett még annak is minden részletére; még arra a kis fehér alabástrom obeliszkre is, a melynek a közepén ott ketyegett az öreg úr órája. Mikor leült a szoba lakójának üres karszékébe, Clappék egymás szavába vágva, elmondták neki mindazt, a mit mi már tudunk, de ő még nem tudott: hogy szegény Sedleyné meghalt, Gyurikát meg a nagyapja nevelteti nagy fényben, hogy bírta ki az özvegy ezt a megválást a fiától, és sok apró-cseprő dolgot is. Dobbin már kétszer-háromszor volt azon a ponton, hogy megkérdezi, igaz-e, hogy Osborne-né férjhez ment? De nem volt rá

ereje, s nem akarta a lelkét úgy feltárni ezek előtt. Végre maguktól tértek rá Clappék Emiliára, és elmondták, hogy most is a papáját vitte sétálni a Kensington-kertbe, mint mindennap; — meg hogy az öreg úr nagyon gyerekes, meg indulatos lett és ugyancsak megkeseríti a szegény leánya életét, az pedig olyan jó hozzá, mint valami angyal.

— Az én időm nagyon ki van mérve, — szólt az őrnagy; — és ma este dolgom van; de nagyon óhajtanék Osborne-né asszonynyal találkozni. Polly kisasszony, nem kísérne el a parkba, arra a helyre, a hol vannak?

Hogyne kísérte volna el. Elégszer volt ő is Sedley úrral, mikor Mrs. Osborne a Russel-térre ment; tudja, hova szoktak ülni. Szaladt fel a szobájába és nemsokára a vasárnapi kalapjában, a mama sárga shawljában jött le, kölcsönkérve ezt, meg a korallos melltűt is, hogy méltó kísérő lehessen.

A katonatiszt erre karját nyújtotta a fiatal leánynak és vígan indúltak el együtt. Dobbin örült, hogy volt vele valaki, mert az előtte álló jelenettől, maga sem tudta: miért, de szinte félt egy kicsit. Útközben ezerfélét kérdezgetett Emilia felől s fájt a szíve annak hallatára, hogy a kis fiút elszakították anyjától. Hogy' is bírta ki azt? Látja-e sokszor a fiát? Hogy' megy a Sedley úr sora? Polly felelgetett, a mint tudott.

És a mint mentek, történt útközben valami, a mi jelentéktelennek látszik ugyan magában véve, de Dobbinnak mégis nagy örömére szolgált. Három alak jött velük szembe; egy ritkás szakállú, halványarczú fiatal ember, fehér, merev gallérral, nyakkendővel; — két nő közé ékelve, a kiket karján vezetett. Az egyik magas termetű, parancsoló, szigorú arczú, középkorú nő volt, s vonásai és arczszíne nagyon hasonlítottak a fiatal papéhoz, a kivel ment; — a másik pedig egy alacsony, félben maradt növésű, barnaarczú asszony volt; díszes kalapján újdonatújnak látszó fehér szalagok lebegtek, újnak látszott a ruhája, gallérja is; derekán nagy, nehéz aranyóra. A közéjük szorított úr a hölgyeken kívül még kosarat, nagykendőt, esernyőt is czipelt, s így igazán nem volt módjában, hogy kalaplevétellel viszonozza Clapp kisasszony kö-

szöntését. Csak a fejét hajtota meg előtte; mire a két nő is biczczentett, pártfogói leereszkedéssel; egyidejüleg azonban szigorú szemmel nézve, hogy ugyan kivel mehet ez a leány karonfogva?

— Kik ezek? — kérdezte az őrnagy, elmosolyodva a csoport láttára. A lány csíntalanúl nézett fel rá.

— Ez a mi papunk, Binny tisztelendő úr, — (az őrnagy arczán valami rángás futott végig), — meg a testvérje. Jaj, hogy meggyötört bennünket Binny kisasszony néha a vasárnapi iskolában! A másik, a kisebbik, a Binny úr felesége; az apja fűszerkereskedő volt; az „Arany Teáskanná"-hoz van czímezve az üzlete. Ötezer font hozományt adott a leányának. Grits kisasszonynak hitták előbb. A tisztelendő úr testvérje csinálta az egész házasságot, de azért már veszekedett a két asszony. Nem rég történt pedig az esküvő; most jöttek haza Margateből

Hejh, mekkorát kaczagott erre az őrnagy. A bambusz botját olyan erővel vágta oda a kőhöz, a mint mentek, hogy a leány nem tudta, mit gondoljon. Egy pillanatra megállt Dobbin az elhaladt csoport után nézve, s hiába pergett Polly nyelve, ő csak azt hallotta, hogy a tiszteletes megházasodott.

Aztán egyszerre neki indult, végigrontott a Brompton-Lane-en, (reszketve az évek óta várva-várt találkozás előtt), s hamarosan a Kensington-kert ódon kis kapuja elé ért.

— Ott vannak ni! — szólalt meg a leány, s érezte, hogy az őrnagy nagyot rándít a karján. Egyszerre bele volt avatva az egész titokba. Úgy tudta most már az egész történetet, az egész titkot, mintha ezt is ott olvasta volna kedves regényeiben, melyek közt ott volt a *Fanny, a szép árvaleány* és *A skót törzsfőnök titka.*

— Nem szaladna előre, hogy megmondja nekik? — kérdezte az őrnagy, mire a leány futásnak eredt, hogy a sárga shawl csak úgy úszott utána a levegőben.

Az öreg Sedley összegörnyedve ült ott a padon, térdére terítette a zsebkendőjét s most is egyre motyogott valami régi történetet; meggyengült elméje mindig újra meg újra a régi dolgokat gondolta végig; Emilia pedig hallgatta a százszor elmondott történetet türelmes,

szelid mosolygással. A maga bajával gondolt, s csak gépiesen mosolygott atyja beszédén, figyelmet tettetve.

Egyszerre azt látja, hogy a kis Clapp-leány szalad felé. Első gondolata is az volt, hogy talán Gyurikának esett valami baja. De a leány arcza úgy ragyogott az örömtől, hogy Emmiből minden rossz gondolat eltűnt.

— Jó hír, jó újság! — kiáltott lelkendezve Dobbin hírnöke. — Megjött, megjött!

— Kicsoda? — kérdezte Emilia, még mindig a fiára gondolva.

— Nézzen oda! — felelt a leány, és kezével egy távolabbi pont felé mutatott. — Emilia oda tekintett, és ott látta Dobbin magas, megsoványodott alakját, a mint hosszú árnyéka rávetődött a gyepre. Emilia összerezzent, elpirúlt, és természetesen elfakadt sírva. Ennek a kis teremtésnek semmi ünnepélyes pillanata nem eshetett meg a *„grandes eaux"* hozzájárulása nélkül.

Az őrnagy odatekintett reá; — óh, milyen szerető pillantással, — a mint Emilia futva közeledett felé, két kezét előre nyújtva. Milyen keveset változott; alig valamit! Talán halványabb volt egy kicsit, alakja pedig teltebb. De a szeme olyan volt most is; nyájas, hűséges. Lágy, barna hajában alig volt több három ezüst vonalnál. Dobbin megfogta a két kis kezet, de szólni nem tudott. Miért is nem kapta a karjaiba azt a kis alakot, megesküdve, hogy el sem bocsátja többé? Az megadta volna magát; nem tehetett volna egyebet, mint hogy engedelmeskedjék neki.

— Még, — még más valakinek az érkezését is be kell jelentenem, — szólalt meg végre az őrnagy.

— A felesége? — kérdezte Emilia, olyan mozdulattal mintha vissza akarna húzódni.

Miért nem szólt az őrnagy?

— Nem, — felelt amaz, elbocsátva Emilia kezét. — Ki beszélte azt az ostobaságot? A bátyja, József, együtt érkezett velem a hajón, és azért jött, hogy mindnyájuknak gondját viselje.

— Papa! Papa! — kiáltott most Emmi, — nagy újság! Józsi hazajött. Itt van. Gondja lesz ránk. És itt van Dobbin őrnagy is.

Szegény öreg felemelkedett ültéből, de igen reszketően, és próbálta összeszedni a gondolatait. Régi módi bókot vágott az őrnagy előtt; Dobbin úrnak nevezte és kedves atyja ő méltóságáról kérdezősködött. Meg akarja látogatni, mert ő méltósága a minap megtisztelte azzal, hogy eljött hozzá. — A valóság az, hogy Dobbin lovag nyolcz éve nem volt Sedleynél, az öreg úr ezt a látogatást akarta visszaadni.

— Nagyon megrendült az ereje, — súgta Emmi Vilmosnak, a ki barátságosan rázta meg az öreg úr kezét.

Noha az őrnagynak annyira ki volt mérve az ideje, és noha aznap estére olyan fontos dolgai lettek volna, valahogyan mégis csak megalkudott velük, mert elfogadta az öreg Sedley meghívását, hogy jöjjön haza velük teára. Emilia a kis Clapp-leány karjába öltötte a karját; így Dobbin az öreg úrnak maradt. Ez, a meghibbant öreg emberek szokása szerint, gondolataival csak a múltban élt s a régi időkről beszélt Dobbinnak; az egy nagy szerencsétlenségen kívül, a mi érte, az újabb időkről semmit sem tudott. De Vilmos meg volt elégedve ezzel a társasággal is útközben, mert hiszen láthatta azt a drága kis alakot, a ki képzeletében és imádságában mindig jelen volt eddig is.

Emilia nagyon boldog volt, derült, élénk, tevékeny egész este, és a háziasszony szerepét olyan bájosan töltötte be, hogy Dobbin sohasem látott ahhoz foghatót. Tekintete mindenüvé követte, a mint a fiatal asszony ide s tova ment, a készületeket téve. Óh, hányszor vágyakozott Dobbin e pillanat után; hányszor gondolt reá a forró déli szélviharban, tikkasztó hadgyakorlatok közt; — elképzelve, a mint szelíd jósággal gondozza az öregeket. Nem mondom, hogy Dobbin ízlése a legmagasabb fokig ki volt finomúlva; — s talán mások nem is elégednének meg paradicsom gyanánt ilyen egyszerűvel; — de hát már Dobbin volt, a milyen volt, s úgy érezte, hogy ha Emilia tölti neki a teát, képes volna meginni annyi csészével, mint Johnson doktor úr.

Emilia látta ezt a mértéktelenségi hajlamot, de nevetve segítette elő és végtelen hamis mosolygással [illegible]

tötte neki egyik csészét a másik után. Azt persze nem tudta, hogy az őrnagy nem is ebédelt, és hogy a vendéglőben hiába tartotta a pinczér lefoglalva számára az egyik asztalt; ugyanabban a fülkében, a hol Györgygyel hajdan annyiszor ebédelt együtt, mikor Emilia még gyermek volt s éppen csak hogy kikerült Pinkerton kisasszszony iskolájából.

Osborne-né persze először is Gyurika arczképét mutatta meg Dobbinnak. A mint hazaértek, rögtön lehozta a szobájából és elmondta, hogy persze távolról sem oly szép a fiú a képen, mint valóságban. Míg az öreg úr is ébren volt, Emilia nem sokat beszélt Osborneékról, mert ez a név most is mindig felingerelte atyját, a kinek persze fogalma sem volt arról, hogy már hónapok óta gazdag vetélytársa pénzéből él.

Dobbin elmondott mindent, bizony túlozta is Józsi szeretetét atyja iránt, s azt a vágyát, hogy öreg napjaira kényelmet szerezzen neki. Pedig utazás közben ő kötötte lelkére ezt a kötelességet s ő csikarta ki tőle az ígéretet, hogy hugáról és fiáról gondoskodni fog. Megengesztelte az öreg úr váltói miatt neheztelő Józsit, elbeszélte, hogy neki is milyen bajai voltak a borszállítmányból kifolyólag, s így Józsit, a ki jó ember volt, ha jól bántak vele és hízelegtek neki, jóérzésűvé tette európai családja iránt. Sőt szégyennel vallom be, de az őrnagy Józsi hazajövetelét is oda módosította, mintha ezt egyedül az a vágy hozta volna vissza, hogy atyját újra lássa és neki segítségére lehessen.

Mikor aztán az öreg úr elszundikált a karosszékben, Emilia elkezdett Gyurikáról beszélni. Legfőképp róla. A maga szenvedéseiről egy szót sem szólt, mert hiszen ez a szegény asszony, noha majd belehalt a válás fájdalmába, még mindig azt hitte, hogy maga ez az önző szomorkodás is bűn, mikor a válást a gyermeke java kívánta. Hanem annál élénkebben beszélt arról, hogy milyen szép a fia; példákat hozott fel arra is, hogy milyen jószívű, milyen adakozó; elbeszélte, hogy egy herczegnő a Kensington-kertben megcsodálta; hogy milyen jól megy a dolga, van ponnyja, lovásza, milyen eszes és milyen tanulékony; — és végre, hogy Veal úr

milyen csodálatos készültségű ember. — Igazán, *mindent* tud, — mondta meggyőződéssel. — És milyen remek összejövetelek vannak náluk. Maga, a ki szintén olyan tudós, olyan okos és tökéletes; — ne rázza a fejét, mert úgy van, hiszen *ő* is mindig úgy mondta, szegény, — igen, maga is el lesz ragadtatva Vealék délutánjaitól. Minden hónap utolsó keddjén. Veal úr mondja, hogy nincs olyan magas hely a törvényszéknél vagy a kormánynál, a melyre Gyurika ne tarthatna igényt a tehetségénél fogva. — Nézze csak, — folytatta, és ezzel kivett a fiókból egy iskolai füzetet. Gyurika egyik dolgozata volt benne. Ezt a lángeszű alkotást az anya még ma is őrzi. A dolgozat így hangzott:

Az önzésről. Minden vétek közül, a mely az emberi jellemet lealacsonyítja, az Önzés a legaljasabb és a megvetésre legméltóbb. A saját magunk jogtalanul nagy szeretete a legszörnyűbb vétkekre vezet, és a legnagyobb szerencsétlenségek okozójává válhatik mind az *állam,* mind a *család* életében. Mint a hogy' az önző ember gyakran juttatja családját szegénységre, sőt koldúsbotra, ugyanúgy egy önző király is romlást hoz egész népére és háborúba keveri az országot.

Példa: 1) Achilles önzése, (a melyre a költő Homeros is utal), ezer szerencsétlenséget hozott a görögökre, — *μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε* — (Hom. Il. A. 2.). 2) Bonaparte Napoleon önzése, a mely óriási háborúba keverte Európát és végre pedig száműzetésbe juttatta őt magát, hogy ott haljon meg egy puszta szigeten; Szent-Ilona szigetén, mely az Atlanti-Óczeánban fekszik.

Látjuk e példákból, hogy nem szabad saját érdekünkre és nagyravágyásunkra hallgatnunk egyedül, hanem tekintetbe kell vennünk mások érdekeit is, csak úgy, mint a magunkét.

Osborne S. György.

Athéne-Intézet, 1827. ápr. 24-én.

— Úgy-e, milyen szép írása, van! És csak elképzelni is, hogy görögből tud idézni már most! — mondta a boldog anya. — Óh, barátom, milyen kincset adott nekem az ég abban a gyermekben. Életemnek ez a ví-

gasztalása; és úgy-e, milyen hű képmása annak, a ki — örökké él emlékemben.

— Hogy haragudhatnám rá azért, hogy hű amannak az emlékéhez, — gondolta Vilmos. — Féltékeny legyek arra, a ki a sírban van, vagy sértsen az, hogy az ilyen szív, mint Emiliáé, csak egyszer tud szeretni? Óh, György! György! De nem is tudtad te, mekkora kincs volt a tiéd! — Mindez végigvonúlt Dobbin lelkén, mialatt Emilia odanyújtotta neki egyik kezét, a másikkal pedig a kis zsebkendőt szorította a szeméhez.

— Édes barátom, — mondta aztán az asszony, megszorítva Vilmos kezét, — milyen jó is volt maga hozzám mindig. Nézze, a papa mozdúl. Úgy-e elmégy holnap Gyurikát megnézni?

— Holnap nem, — felelte szegény Dobbin, — holnap dolgom van. — Nem akarta bevallani, hogy hiszen még otthon sem volt az övéinél. Hátrahagyta a czímét Józsi számára, aztán elbúcsúzott.

Mikor odaért a vendéglőbe, a sült csirke persze hideg volt már. Megette tehát hidegen vacsorára. Azután pedig, tudva, hogy otthon korán kelnek és korán feküsznek, nem akarta őket zavarni, hanem elment félárú katonajegyen a Haymarket-színházba, a hol, reméljük, jól mulatott.

ÖTVENKILENCZEDIK FEJEZET.

A régi zongora.

Dobbin megérkezése egészen felvillanyozta, felizgatta az öreg urat, úgy, hogy még feküdni sem akart menni, hanem előszedte reszkető kézzel a fiókokból az összes iratait, leveleit, számláit, hogy tüstént megmutathassa Józsinak, ha az megérkezik. Iratai és zsinegei, levelei és nyugtái mind a legnagyobb rendben voltak. A borszállítási vállalat papirosai, (a mely olyan érthetetlenül vált semmivé, pedig milyen fényesen indult meg!), aztán a szénkereskedés tervei, (a melynél igazán egyedül a kész tőke hiánya tette, hogy ebből nem lett az angol birodalom legvirágzóbb vállalata); a fűrészmalmokra és a fűrészpor értékesítésére vonatkozó tervei. Az egész éj-

szakát munkában töltötte, rendezgetve az írásokat, s egyik szobából a másikba tipegve, remegő kezében a lobogó gyertyával.

— Itt vannak a borüzlet írásai, itt a kőszénre meg a fűrészporra vonatkozók. Ehol a levelek, melyeket Madrasba és Calcuttába küldtem, s Mr. Dobbin és Mr. Sedley válaszai. Minden rendben van, Emmi.

Emmi mosolygott. — De papa, kérem, hiszen Józsi nem fogja ezeket átvizsgálni.

— Kedvesem, te nem értesz az üzleti ügyekhez; — felelt az öreg úr fontoskodva. S tagadhatatlan, hogy Emilia ezekhez csakugyan nem értett, bár más se tudna úgy hozzá! Miután az öreg az írásokat egy kis asztalon elrendezte, betakarta az egészet egy új bandana-selyemzsebkendővel, (azt is az őrnagy hozta neki), és szigorúan meghagyta mindenkinek, hogy azokhoz az iratokhoz hozzá ne nyúljon senki, — mert a fiam, a Kelet-Indiai-Társaság kormányhivatalának a bengáli kerületéből való főfelügyelője, holnap ideérkezik.

Másnap már korán reggel nem volt nyugta és felkelt, lázasabban, mint valaha. — Nem jól aludtam, Emmi, — mondta. — Szegény anyádról gondolkoztam. Bárcsak élne most, hogy még egyszer kocsikázhatnék most a Józsi hintóján. Hiszen valaha neki is volt kocsija és olyan jól beleillett. — Mialatt ezt mondta, a könnyek egymásután gördültek végig barázdás arczán. Emilia szépen letörölte a könnyeket, aztán megcsókolta az öreg urat és a nyakkendőjét kaczkiás csokorra kötötte; ékköves tűt is tűzött a fodros ing elejébe és az öreg úr így, ünneplő ruhába öltözve várta a fiát, — már reggeli hat órától kezdve.

Southampton főútczájának mentén van több olyan fényes szabóüzlet, a melynek nagy kirakatai a legszíngazdagabb selyem és bársonymellényekkel vannak tele; itt-ott pedig divatképek foglalnak helyet, a melyeken oly csodálatos úriemberek fogózkodnak igen nagy szemű és igen göndörhajú fiúkba, vagy a hölgyekre bámészkodnak, a kik lovagló ruhában, lovon ülve ugratnak el az Achilles-szobor előtt. Józsi ugyan el volt látva a leg-

pompásabb mellénynyel, a mit csak kapni lehetett Calcuttában, de azért úgy érezte, hogy addig nem léphet Londonba, míg néhány újabbal is föl nem szereli magát, Bement tehát az egyik fényes üzletbe és egy aranypillangókkal hímzett, karmazsinszínű atlaszmellényt is vett, meg egy fekete, vörös és fehér skótkoczkás bársonyból valót is. Magas, kemény nyakkendője kék selymén pompás aranytű csillogott, ötsoros korlátot ábrázolva, melyet egy rózsaszínre zománczolt úr lóháton ugrat át. — Nem tagadom, — mondta Sedley néha, — szeretek öltözködni. — Régi félénksége nyugodt öntudatosságnak adott helyet az utóbbi időkben, s ha a kormányzói palotában a hölgyek pillantásai előtt mégis lesütötte a szemét, vagy egyenesen félrefordúlt, ennek csak az volt az oka, mert félt, hogy mindjárt szerelmet vallanak neki, már pedig Sedley ellene volt a házasság eszméjének. De sokaktól hallottam, hogy nem volt nála nagyobb gavallér egész Calcuttában; fogata, konyhája, ezüstje, túltett mindenki másén.

Persze, hogy a Józsi mértékére való mellényt készen nem lehetett kapni; a míg tehát az készen lett, azt az időt arra fordította, hogy angol inast is fogadjon, a ki a szolgáját is szolgálni fogja; és a ki kiváltsa ládáit, befőttjeit, indiai csemegéit; könyveit, melyeket sohasem olvasott és selymeit, shawljait, melyeket olyanoknak szánt ajándékúl, a kiket még nem is ismert és a többi egyéb részét a *Persicos apparatus*-nak. Végre megindult a kocsin nagy kényelemben London felé, harmadnap, persze, az új mellényben. Az indiai szolga vaczogó fogakkal, borzongva ült ott a bakon az angol inas mellett; gazdája pedig nagy füstfellegeket eresztett a pipájából a kényelmes kocsiban. No ez aztán nem utasította vissza a kedélyes vidéki fogadósok meghívását. Southamptonban halat, rizst, meg kemény tojást evett a reggelijéhez és Winchesterbe érve, már érezte, hogy jó lesz bizony egy pohár sherryt meginnia. Altonban a szolgája kértére szállt ki a kocsiból és maga is lehajtott egy korsóval abból a sörből, a melyről ez a fogadó olyan híres. Farnhambe érve, a püspöki kastélyt szemlélte meg, s ott csak könnyü ebédet evett, főtt angolnát és borju-

szeletet zöldbabbal; hozzá egy üveg vörösbort. A bagshot-i fenyérre érve, érezte, hogy fázik; itt az indiai szolga már még jobban vaczogott; József Sahib pedig megivott egy pohár forró grogot. Így érkeztek végre a bromptoni kis ház elé. A cseléd sietett neki ajtót nyitni, Clappné és a leánya persze kíváncsian nézték a konyhaablakból; Emmi ott állt az előszoba fogasa előtt a kalapok és köpenyek közt, míg az öreg úr benn reszketett a szobában. Józsi méltóságteljesen lépett le a kocsiból. Ruganyos léptekkel és csikorgó csizmával tartott az ajtó felé; mögötte az angol inas és a vaczogó indiai. Ennek a barna képe egészen fakó volt a maga módja szerint; olyan színt öltve, mint a pulyka zuzája. Persze, nagy feltűnést keltett a házban és Clappék rémülve nézték, a mint Loll Jewab ott reszketett, mint a kocsonya, egy nádszéken a fogas alatt, valami érthetetlen nyelven jajgatva és mutogatva vaczogás közben sárga szemefehérét és valóban fehér fogait.

Mint észreveheti az olvasó, ügyesen becsuktuk a szoba ajtaját, míg ottbenn az öreg Sedley meg Józsi és a húga találkoztak. Az öreg úr nagyon meg volt indúlva; természetes, hogy Emilia szintén, sőt József sem mutatkozott érzéketlennek. Tíz évi hosszú távollét alatt a legönzőbb ember is gondol sokszor az otthonára és a régi kötelékekre. A távolság mindkét dolgot megszenteli. A régi, elvesztett időkön való elmélkedés olyan nagygyá növeszti ezeknek minden apró örömét. Józsi csakugyan őszinte örömet érzett, mikor apja kezét megszoríthatta. Hugának is örült, de azt fájlalta, hogy apját így megviselte az idő, a bánat és szerencsétlenség. Emilia még előbb megsúgta volt neki anyjuk halála hírét, de arra kérte, hogy ne hozza elő, ha az öreg úr hallja. Az elővigyázat ugyan nagyon hiábavalónak látszott, mert íme, az öreg úr váratlanúl maga kezdett beszélni szegény feleségéről, és úgy elfakadt sírva, hogy az indiai egészen megrémült és nem gondolt annyit a maga bajára, mint rendesen.

A beszélgetés, úgy látszik, jóra vezethetett, mert mikor Józsi ismét elment, Emilia diadalmas örömmel ölelte meg atyját és azt kérdezte tőle, hogy úgy-e, igaza

lett neki, mikor mindig azt mondta, hogy Józsinak nagyon jó szíve van.

S Józsi csakugyan, részint azon való megindulásában, hogy hozzátartozóit ilyen körülmények között találta, részint pedig talán a viszontlátás heves érzelmeinek hatása alatt, azt mondta, hogy többé semmiben sem fognak hiányt szenvedni; ő legalább is egy időre mindenesetre itt marad s addig a háza és minden java rendelkezésükre áll; Emilia pedig nagyban fogja ékesíteni az ő otthonát, ha az asztalfőn helyet foglal, a míg majd nem lesz magának is külön asztala.

Emilia erre szomorúan rázta a fejét és ismét megindította a vízműveket. Tudta, hogy Józsi mire czéloz. Hisz aznap este még, hogy az őrnagy eljött, meghányták-vetették együtt a dolgot, Emilia meg bizalmasa, a kis Clapp Mari; mert ennél további időpontig már igazán nem tudott várni a kis leány azzal, hogy elmondja, micsoda titkot tudott meg abból, hogy az őrnagy úgy örült annak, mikor megtudta, hogy Binny úrtól már nem kell tartania, mert hisz az már megházasodott. — Jaj, nem tetszett látni, mikor azt kérdezte, hogy: „Ki beszélte ezt az ostobaságot?" Óh, tessék elhinni, hogy egy pillanatra se vette le a szemét a nagyságos asszonyról és tudom, hogy abba őszült bele, hogy mindég ide gondolt.

De Emilia feltekintett a falra, a hol az ágy fölött két kis kép függött, a férje meg a fia képe és erre megmondta a leánynak, hogy ezt a tárgyat soha, soha ne érintse többé. Az őrnagy úr a legjobb, legdrágább barátja volt az ő férjének; fiának pedig keresztapja; maga is szereti, tiszteli, úgy, mintha a testvérbátyja lenne; hanem az az asszony, a ki egy olyan angyalnak volt a felesége, mint az, a kit a kép ábrázol, nem is gondolhat arra, hogy valaha máshoz menjen férjhez.

Szegény kis Polly egy nagyot sóhajtott és rágondolt Tomkinsra, a patikárus segédre, a ki őt a templomban olyan sokat nézi; — ugyan mit csinálna ő, ha az meghalna. Pedig nekik ebből áll az egész ismeretségük, mégis nagy fájdalom lenne; — hát még szegény Osbornené asszony mit érezhet. — Pedig bizonyos, hogy az a

fiatal ember nem fog soká élni; — bizonyosan sorvadásos szegény; olyan piros két folt ég az arczán és olyan karcsú a dereka.

Arról persze szó sincs, hogy Emmi talán kereken elejét vette volna az őrnagygyal való érintkezésüknek. Hisz az ilyen hű, nemes, igaz szív hódolata nem lehetett ellenére a világ bármilyen asszonyának sem. Desdemona sem haragudott Cassiora, habár nagyon valószínű, hogy észrevette a hadnagy rajongását, (és én részemről azt hiszem, hogy történt biz abban a szomorú kimenetelű dologban több is, mint a mennyiről az érdemes mór törzstisztnek tudomása volt); — de sőt mi több, még Miranda is jólelkű volt Caliban iránt és bizonyosak lehetünk, hogy szintén azért, mert látta, hogy az imádja. Bátorítani persze a legkevésbbé sem akarta; a világért sem, azt a szegény esetlen szörnyeteget. — És Emmi sem akarta a maga imádóját ennél jobban bátorítani. Igen; — azzal a nagyrabecsüléssel és barátsággal lesz iránta, a mit ennyi hűség és egyéni kiválóság meg is érdemel; — a legnyájasabban és őszintébben fog hozzá közeledni mindig; — de ha esetleg csakugyan megtenné azt a lépést, hogy megkérje: — akkor még mindig lesz idő arra, hogy megmondja neki, mily lehetetlenség erre még csak gondolni is.

Ezért tehát egész nyugodtan aludt egész éjszaka az őrnagy távozása után, csak egy rövid ideig gondolkozott így elalvás előtt: — Örülök, hogy nem veszi el azt az O'Dowd kisasszonyt. Az ezredesnek nem lehet olyan huga, a ki méltó legyen egy ilyen kiváló emberhez, mint Dobbin Vilmos. — De hát volt-e valaki az ő kis körében, a kit méltónak talált volna reá? Binny kisasszony? Az öreg és rosszkedélyű; — Osborne Johanna? Az is idős már Vilmoshoz. A kis Polly? Az meg gyerek. — — Szóval, Osbornenénak a nélkül kellett elaludnia, hogy talált volna az őrnagynak való feleséget. Mikor azonban a postás megjött, az érkezett levél egy kicsit meglazította a kis kör feszült várakozását, mert Józsi azt írta, hogy az út kifárasztotta egy kissé, úgy, hogy aznap nem lesz képes elhagyni a várost, de másnap korán reggel elindul Southamptonból, hogy atyját és anyját mielőbb meglát-

hassa. Mikor Emilia felolvasta a levelet atyjának, ezt a mondatot kihagyta. Látszott, hogy Józsi nem tudta még, mi történt; az őrnagy meg, noha el volt rá készülve, hogy huszonnégy óra alatt nem ér el idáig, nem írta meg neki, mert hát bizony késő estig elbeszélgetett Emiliával.

Mikor Józsi csakugyan elhagyta Southamptont, előbb írt az őrnagynak, hogy roppantul sajnálja, a miért tegnap reggel olyan goromba volt, de éppen az első nyugodt álmát aludta és igazán nem akarta kedves barátját megsérteni és így tovább; arra is kérte, hogy fogadjon neki szobát ott a maga vendéglőjében, mert most már siet Londonba. Szóval, Józsi el volt hagyatva a southamptoni vendéglőben, hogy kénytelen volt a vendéglőst magát híni oda az asztalához, hogy már mégis ne igyék úgy egészen magában. — Józsinak ez a lakomája talán épp azon órában mehetett végbe, mikor Londonban Dobbin őrnagy ott ült atyja asztalánál, és mikor a testvére, Anna, kivette belőle, (mert persze, Vilmos ekkor se bírt füllenteni), hogy már ott volt Osbornenénál, mióta Londonban van.

Mikor Józsi megszállt az őrnagy szokott vendéglőjében, a hol olyan kényelmesen lehetett pipázni, és a honnan a színházak se voltak messze, csakhamar olyan otthonosnak érezte magát, hogy talán soha el nem mozdúl onnan, ha az őrnagy nincs a sarkában. De ez nem nyugodott addig, míg Józsi ki nem bérelt egy házat, hogy Emiliának és az atyjuknak mielőbb lehessen otthonuk. Az indiai szolgát, a kit a fiúk az utczán mindenütt körülállták és sokszor ki is csúfolták, ez alatt békésen visszaküldte Sedley ismét Indiába, de előbb megtaníttatta az európai inast arra, hogy kell a curriet, a pilafot meg a pipát elkészíteni. Aztán kocsit csináltatott, a mit munka közben többször is megnéztek gyönyörködve Dobbinnal együtt; két szép lovat is béreltek és ettől kezdve gyakran lehetett ott látni a parkban robogó kocsik között Sedleyét is, a ki ott ült a hátsó ülésen Emiliával; s ilyenkor a kis ülésen rendesen ott ült az őrnagy is. Néha meg az öreg Sedley és Emilia kocsikáztak ki az új hintóban, vagy pedig a kis Clapp-leányt vitte el Emilia és a kis leánynak ilyenkor meg volt az az elég-

tétele, hogy a gyógyszertár ablakából hosszasan nézett utána a fiatal segéd.

Nem sokkal azután, hogy Józsi először jelent meg Bromptonban, szívszaggató jelenet ment végbe Clappék és lakóik között, a kik most már tíz esztendőt töltöttek együtt. Eljött ugyanis Józsi kocsija, (az ideiglenes, nem az, a melyet külön neki csináltak), és elvitte onnan az öreg urat és Emiliát — egyszer s mindenkorra. Clappné meg a leánya könyeinél, a mit Emilia távozásakor hullattak, nem ejtett senki őszintébbet történetünk egész folyama alatt. Az egész lefolyt idő alatt egyetlen egyszer sem hallottak Emiliától nyers vagy kemény szót. Mindig hálás volt és mindig gyengéd; még akkor is maga volt a szelídség, mikor Clappné egyízben a házbér miatt hegyesen kezdett beszélni. Óh, milyen keserű szemrehányásokat tett most magának azért, hogy ezt az áldott teremtést valaha egy szóval is megbántotta; — és menynyit sírt, mialatt odaragasztotta ostyával az utczai ablakra, — tíz esztendő óta először — azt, hogy „kiadó szobák". Ki is mondta, hogy tudja, ilyen lakókat soha, soha se kap többé. És a következő évek meg is mutatták, hogy sejtelme igaz volt. Miért is aztán Clappné asszony az emberiség ez elfajulásáért úgy állt bosszút, hogy erős dézsma alá vetette a teásdobozokat és a megmaradt hideghúsokat. Némelyik lakó dörmögött, a másik nem fizetett rendesen; soká pedig egyik sem maradt.

A Polly fájdalmának leírására képtelennek érzem magamat. Gyermekkora óta mellette élt, s úgy szerette, hogy mikor a kocsi megállt a ház előtt, hogy Mr. Osbornet jobb életbe költöztesse át, a leány elalélva esett Emilia karjai közé, a ki nem sokkal kevésbbé volt megilletődve, mint a kis leány maga. Emilia úgy szerette, mintha csak a gyermeke lett volna. Hiszen tizenegy éven keresztül mindig olyan ragaszkodással vette körül a gyermekleány s még barátnői bizalmat is tudott kelteni Emiliában maga iránt.

Természetesen megbeszélték, hogy a leánynak sokszor el kell menni abba a szép nagy házba, a hol Osbornené ezután fog lakni; — de Polly azt mondta, hogy Osbornené asszony soha sem lesz olyan boldog [illegible]

nyes palotában, mint a milyen az ő szerény kunyhójukban" volt. Ezt a regényekből tanulta.

Reméljük azonban előre is, hogy Emilia sokkal boldogabb lett ott, mert hát az igazat megvallva, abban a szerény kunyhóban bizony nem sok jó napja volt szegénynek. Mintha ott az egész idő alatt valami sötét végzet súlyosodott volna rá. — Meg volt rá a maga oka, a miért ide, a bromptoni házba nem szeretett visszamenni többé, mikor egyszer már elköltözött onnan. A háziasszonyával nem szeretett újra találkozni, azzal, a ki annak idején, ha rosszkedvű volt, vagy ha nem tudtak neki fizetni, úgy zsarnokoskodott fölötte, gorombáskodott vele; — vagy pedig, ha jókedvű volt, tolakodó bizalmaskodással közeledett felé, a mit éppen olyan nehéz volt eltűrni. — S mindennek emléke annál kínosabb volt most Emiliára nézve, mert most meg aztán nem ismert határt az asszony hízelgése. Mikor egyszer elment a házat megnézni, minden darab bútort külön magasztalt nagy áradozással; Osbornené ruháit pedig megfogta s a szövetet megdörzsölte ujjai közt, hogy az árát hozzávetőleg meg tudja állapítani, elmondva nagy szemforgatással, hogy semmi se elég jó egy ilyen drága, szép és jó teremtésnek. — És Emiliának eszébe jutott ilyenkor, milyen sértőleg hányta szemére Clappné azt is, ha a házbérrel való késlekedés idején egy jó falatot vett beteges atyjának.

Minderről azonban Emilia soha nem tett panaszt senki előtt. Titokban tartotta az atyja előtt is, mert hiszen ennek a szerencsétlensége hozta rá ezt mindnyájukra. A szegénységből eredő összes méltatlanságot és megalázást neki kellett eltűrnie; és olyan gyöngéd, alázatos volt már természeténél fogva, hogy úgyszólván ki volt szemelve áldozat gyanánt.

Reméljük, hogy ezután jobb sora lesz.

Mivel azonban — mint mondják, — minden szerencsétlenségből kell szükségképp valami jónak is erednie, megemlíthetjük, hogy mikor Polly ott maradt ájuldozva és görcsös sírás között, akkor a gyógyszertárból, a hová segítségért küldtek el, a fiatal segéd jött át és ennek ápolása alatt Polly is magához tért elég hamar. Emilia

minden bútorukat a leánynak hagyta hátra ajándékul; nem vitt magával a szép új otthonba semmit a ruházatukon kívül, mint a két arczképet, meg a régi, ma már bizony zörgő kis zongorát. Ő tudta, miért ragaszkodik úgy hozzá. Gyermekkorában játszott rajta először; szüleitől kapta. Azután még egyszer kapta ajándékúl, mint az olvasó talán emlékezik rája, midőn atyja hajója elmerült s a kis zongora megmaradt.

Dobbin boldogan segített Sedleynek mindenben, csakhogy kényelmes és szép otthon legyen az, a mely Emiliára várt. S mikor Sedleyék holmiját elhozták, olyan örömmel hallotta, hogy Emilia a kis zongorát is elhozta, oda viteti a maga külön kis nappalijába, a mely az öreg úr szobája mellett volt, hogy esténként ott üldögélhessen Emiliánál.

— Úgy örülök, hogy megtartotta ezt a kis zongorát, — mondta neki Vilmos meghatott hangon. — Attól féltem, hogy nem törődik már vele.

— Drágább előttem minden egyéb holmimnál.

— *Igazán*, Emilia? — kiáltott az őrnagy, mert noha maga soha sem szólt róla egy szót sem, hogy ő vette meg a zongorát az árverésen, soha sem jutott eszébe, hogy Emmi György ajándékának tarthassa, vagy azt képzelhesse, hogy más küldte el neki, nem ő. — Igazán, Emilia? — kérdezte ezért és már a másik kérdés, a legnagyobb is ott reszketett ajkán, mikor Emilia így felelt:

— Óh, hát hogyne ragaszkodnám hozzá? Vagy nem az *ő* ajándéka volt-e?

— Azt nem tudtam, — felelt szegény jó Dobbin és nagyon lecsüggesztette a fejét.

Emiliának nem mindjárt tűnt föl Dobbin végtelenül bús arczkifejezése, csak utóbb gondolt vissza a rövid kis jelenet minden részletére. És ekkor — ekkor egyszerre a végtelen csalódás szívszorongató nagy keserűségével szakadt rá az a tudat, hogy Dobbin adta. Nem György ajándéka volt hát, az egyetlen tárgy, melyről azt hitte, hogy tőle kapta, s melyet azért ereklyeként őrzött. Hogy hát nem György gondolata volt, nem az ő

szíve súgta ezt a gyöngéd, figyelmes gondoskodást. Óh, hát mi értéke van akkor az egésznek? Annak a zongorának, melyen azóta is, ha a György dalait játszotta, mintegy hozzá beszélt; mellette mélázott esténként, szomorú hangokat szólaltatott meg rajta, s azokon csendesen elsírdogált. Elvesztette minden értékét.

Mikor az öreg Sedley legközelebb arra kérte leányát, hogy játszszék valamit neki, Emilia kedvetlenül felelte, hogy a zongora nagyon el van már hangolódva, neki meg azonkívül a feje is fáj és nem tudna ma játszani. De aztán, szokása szerint, megint szemrehányást tett magának hálátlansága miatt és vezekelni akart a kevésbe vevésért, melyet nemcsak a zongora, hanem Dobbin iránt is mutatott.

Mikor néhány nap múlva együtt ültek a társalgóban, és Józsi elszunnyadt, akadozva megszólalt Emilia: — Valamiért bocsánatot kell kérnem magától.

— Miért? — tudakozta Dobbin.

— A — a kis zongora miatt. Sohasem köszöntem meg magának, pedig hosszú, hosszú ideje annak, hogy kaptam, . . . még esküvőm előtt. De azt hittem, hogy — hogy más valaki küldte. Köszönöm, Vilmos. — És odanyújtotta a kezét, hanem mialatt a szegény asszonyka elmondta ezt, úgy fájt, úgy vérzett a szíve és megint könnyek szöktek a szemébe.

De most már Vilmos sem állhatta meg tovább: — Igen, én vettem magának, Emilia. Mert akkor is szerettem, úgy, mint a hogy' most szeretem. Nem bírom tovább titkolni. Azt hiszem, hogy már első pillanattól kezdve szerettem; azóta, hogy először megláttam. Egész gyermekleányka volt még; dalolva jött le a lépcsőn, fehér ruhában, fürtösen; — emlékszik rá? Aztán Vauxhallba mentünk együtt. Mindazon idő óta az egész világon csak egy nőre tudtam gondolni, és az maga volt. Tizenkét esztendő óta talán egy óra se múlt el úgy, hogy magára ne gondoltam volna. El akartam ezt mondani, mielőtt elmentem Indiába, de magát nem érdekelte s nekem elfogyott a bátorságom. Nem bánta, akár maradok, akár elmegyek.

— Nagyon hálátlan voltam, — suttogta Emilia.

— Nem, nem hálátlan, csak közömbös, — felelte Dobbin kétségbeesett bátorsággal. — És bennem nincs semmi, a mi egy nőt más érzésre bírjon. Tudom, mit érez most is. Meg van bántva a szíve, hogy azt a zongorát nem György küldte. Elfeledtem, hogy nem tudta, különben sohase szóltam volna felőle. Nekem kell magamat mentegetnem, hogy egy pillanatra elég esztelen voltam azt képzelni, hogy hosszú évek állhatatossága és hű odaadása talán szót emeltek értem magánál.

— Lássa, most ön az, a ki kegyetlen, — szólalt meg Emilia némi bátorsággal. — György nekem férjem — itt és a másvilágon is. Hogy' szerethetnék kívüle mást? Éppen úgy az övé vagyok most is, mint mikor ön először látott, Vilmos. Ő volt az, a ki elmondta, milyen nemes, milyen nagylelkű ön; és ő volt az, a ki megtanított arra, hogy testvérem gyanánt szeressem önt. Vagy nem volt ön mindenünk, gyermekemnek és nekem? Legjobb, legigazabb, legnemesebb barátunk. Ha néhány hónappal korábban jött volna, talán megkímélhet attól a végtelen fájdalomtól is — a válástól. Óh, hogy' imádkoztam, hogy ön eljöjjön, de nem jött; és akkor elvették tőlem a fiamat. Ugy-e szép fiú? Óh, legyen továbbra is a barátunk, neki és nekem! — s itt aztán megcsuklott a hangja és fejét oda rejtette a férfi vállára.

Az őrnagy átfogta karjával védelmezőleg, mint valami gyermeket és megcsókolta azt a lehajtott fejet, a mely ott nyugodott a keblén. — Én nem változom meg, édes Emiliám, nem kívánok többet, mint azt, hogy így szeressen. Talán nem is akarnám, hogy valami is másképpen legyen. Csak azt engedje meg, hogy közelében lehessek és láthassam, gyakran.

— Igen, gyakran, — felelt Emilia; — és ily módon Vilmos engedelmet nyert arra, hogy nézhesse és vágyakozhassék, mint a szegény gyerekek az iskolában, a kiknek nincs pénzük, de azt azért megtehetik, hogy majd kinézzék a szemüket a süteményes asszony kosara láttára.

HATVANADIK FEJEZET.

Ismét a nagyvilágban.

A jó szerencse tehát ismét rámosolygott Emiliára. Örömmel vezetjük vissza abból az alacsony sorsból a jó körökbe. Talán nem olyan igen magas kör ez, mint másik barátnőnké, Rebekka asszonyé, de azért mindenesetre ez a kör is igényt tart az előkelő névre.

Józsi sokakat ismert azok közül, a kik az indiai szolgálatban igen magas rangot töltöttek be, de most már visszavonúltak, hogy kényelmes nyugdíjukból otthon éljenek Angolországban. Hogy-hogy nem, ez az indiai arisztokráczia egészen összetömörül *egy* városrészbe. Sedley is ebben a negyedben keresett lakást. A városnegyed központja a Moira-tér. Itt van a Minto-tér, az Oliva-Street, a Warren- és Hastings-utcza, az Assaye-Terrace, (mert 1827-ben még nem volt szokás „Kertek"-nek nevezni a stuccós házak asphaltos terraceait), de ki nem ismeri ezeket a tisztes helyeket, hova az üzlettől visszavonúló indiai uraságok szoktak telepedni, s melyeket M. Wenham „a sötét odu"-nak nevezett. Arra Józsinak még nem volt elég magas rangja, hogy a Moira-téren béreljen házat, a hol a nyugdíjas tanácsosok és indiai czégek társai laknak, (a kik nejükre íratván vagy százezer fontot, négyezer font évi jövedelemmel meghúzódnak s békén viselik aránylagos szegénységöket). A Gillespie-utcza egyik szép házát vette ki. Szőnyeget, nagy tükröt, ritka és drága bútorokat vásárolt szegény Scape-nek a csődtömegéből. Ez meg úgy ment szegény tönkre, hogy mikor meghallotta, hogy a nagy culcuttai czég, Fogle, Fake és Cracksmam egyik czégtársa, Fake, kilép, hogy egy fejedelmi birtokra vonúljon vissza, (no mert Fogle már amúgy is rég a kamataiból él és azt beszélik, hogy legközelebb Bandanna báróvá nevezik ki), akkor Scape belefektetett a vállalatba hetvenezer fontot, belépett czégtársnak; éppen egy kis idővel azelőtt, hogy az egész czég megbukott félmillió fontnyi adóssággal, s az indiai társaságok felét magával rántotta.

Szegény Scape, a becsületes, tönkrejutott, hatvanöt éves ember kiment Calcuttába, hogy a mit lehet, még megtegyen a czégért. A fiút, Waltert rögtön kivették a fényes eton-i iskolából, Florence és Fanny meg az anyjukkal együtt vonúltak el Boulogneba.

Röviden: József megvette szőnyegeiket és a tükörben, mely előbb a Scape-család szép, nyilt arczát sugározta vissza, most Sedley József bámulta magát.

Azok a kereskedők, kiktől Scape-ék hozatták az élelmiszereket (és a kiknek mindig becsületesen fizettek), most siettek az új lakóknál is ott hagyni árjegyzéküket, hogy ezek hozzájuk forduljanak bizalmukkal. A szálas, fehérmellényes emberek, a kik Scape ebédjein felszolgálni szoktak, a zöldség- és tej-árulók, igyekeztek megnyerni a kulcsárt. A kéményseprő meg, a ki önérzetesen emlegette, hogy már három családot söpört ki itt, szintén nagyon járt a pinczemesternek meg a kis inasnak a kedvében, a kinek az volt a hivatása, hogy gombokkal és paszomántal megrakott ruhába öltözve kisérje el Osbornené asszonyt, bárhova megy is sétálni.

Szerényen állították össze a személyzetet. A pinczemester egyszersmind komornyik is volt Sedley József mellett, és sohasem lehetett részegebbnek látni annál, a mi egy kis család pinczemesterére nézve mintegy kötelező, ha ura borait becsüli. Emiliának pedig szobaleányt fogadtak; Dobbin lovag falusi birtokáról való leányt, s ez olyan jólelkű, ragaszkodó teremtés volt, hogy Emmi ellenállását is lefegyverezte, már pedig eleinte nagyon szabadkozott, hogy neki nem kell szobaleány; nem is tudná, mire használja, hogyan szolgáltassa ki magát vele. De a leánynak az az érdeme is volt, hogy a szegény beteg öreg úrral kitünően tudott bánni; s ez annál szükségesebb volt, mert Sedley most már alig mozdúlt ki a szobájából s a vendégségekben sem vett részt soha.

Osbornenét csakhamar igen sokan látogatták. Dobbinné ő méltósága igen rövid idő múlva eljött a leányával és örömüket fejezték ki a fölött, hogy Emilia sorsában ilyen kedvező fordulat állott be. Johanna is [illegible]

fényes fogatán, melynek bakja piros posztóval volt leterítve, a min ki volt hímezve az Osborneok állítólagos családi czímere. Azt beszélte mindenki, hogy Sedley József rendkívül gazdag. Az öreg Osbornenak nem volt kifogása ellene, hogy a kis Györgyre a nagybátyja vagyona is reászálljon, csakúgy, mint a nagyapjáé, — Embert csinálunk a ficzkóból! Nem halok meg addig, míg a parlamentben nem látom, — mondogatta néha. — Nem bánom, ha te elmész meglátogatni a fiú anyját, Johanna, noha én magam nem állok vele szóba. — Emmi persze őszintén örült Johanna jövetelének, mert mintha Gyurikával ez is közelebb hozta volna őket egymáshoz. A fiúnak most gyakrabban volt megengedve, hogy anyját meglátogassa, mint annak előtte. Hetenként egyszer-kétszer ott ebédelt náluk és ott is uralkodott a cselédek és a rokonok fölött, csakúgy, mint nagyapja házánál.

Csak egy ember iránt volt mindig bámulatosan tiszteletteljes, s ez Dobbin volt. Elég volt az őrnagynak egyszerűen jelen lennie, hogy a fiú egyszerre szerényen viselkedjék, mintha csak kicserélték volna. Eszes fiú volt és megérezte, hogy ez egy kicsit másféle ember, mint a kiket eddig látott és tagadhatatlanúl félt az őrnagytól. Mennyivel tanultabb, okosabb és e mellett mennyivel természetesebb, nyájasabb volt, mint minden egyéb ismerőse. És mennyire igazat mondott mindig, mindenkinek. A fiúban magában is úri természet volt és önkéntelenül is vonzódott egy igazi, tetőtől talpig úri emberhez. Milyen áhítattal hallgatta a keresztapját, ha ez az elhalt apjáról, vagy a waterlooi ütközetről beszélt, vagy ha Indiáról s más idegen országról mondott el valamit. Ha néha-néha Györgyben fölvillant még valami a régi hányavetiségből, önhittségből, az őrnagy valami tréfával hirtelen úgy kizökkentette a fiút a henczegésből, hogy a siker teljes volt, csak Emilia gondolta a tréfákat kegyetleneknek. Egyszer színházba vitte a fiút. De ez azt mondta, hogy zártszékre menni nem úrnak való dolog. Dobbin vett hát neki egy jegyet a páholysorban s felküldte oda, maga pedig lement a zártszékre. Alig ült ott egy rövid ideig, mikor egyszerre azt érezte, hogy valaki a karjához simul és kabátja ujján ott látott egy finom

keztyűs urias kis gyermekkezet. A fiú belátta, milyen nevetségesen viselkedett, és lejött az őrnagy mellé. Dobbin arczán jóakaratú mosoly öntötte el verőfényét, a mint ránézett a kis bűnbánó tékozló fiúra. Szerette a fiút, mint a hogy' szeretett mindent, a mi Emiliához tartozott. Hogy' el volt ragadtatva Emilia e történet hallatára attól, hogy Gyurika milyen jó gyerek. Olyan gyöngéden, melegen nézett Dobbinra, mint eddig még soha, és Vilmosnak úgy tetszett, hogy az a szép arcz még el is pirült, mikor rajta kapta magát e pillantáson.

Gyurika nem fáradt bele soha az őrnagy magasztalásába. — Tudod, mamám, azért szeretem, mert olyan rengeteget tud. És azért még se olyan, mint az öreg Veal, a ki mindig úgy árulja azt, a mit tud és olyan hosszú szavakkal henczeg. A fiúk csak úgy híjják, hogy Rőfösnyelvű. Ugy-e jó név? Én adtam rá. De tudod, a keresztapa úgy tud olvasni latinul is, francziául is, akárcsak angolul. Ha sétálni visz, olyan sok szépet mesél apáról, de magáról nem beszél soha, pedig a multkor, mikor vendégek voltak a nagyapánál ebéden, Buckler ezredes azt mondta, hogy az egész angol hadseregnek ő az egyik legjobb tisztje. Jaj, mamám, a nagyapa úgy csodálkozott. Azt mondta, hogy: — Az az ember bátor tiszt? No, én azt hittem, hogy egy nyulat sem tud megkergetni. — Pedig, úgy-e tudja, mamám?

Emmi nevetett és azt gondolta magában, hogy valószínűleg tudja.

Nagybátyjával sokkal kevésbbé állt jó lábon a gyerek. A kis haszontalan úgy tudta Józsit utánozni, arczát felfújva és zsebretett kézzel, fejét hátravágva mondani szakasztott annak a hanglejtéseivel: — Micsoda? Ugyan ne mondja, — hogy lehetetlen volt megállni nevetés nélkül. A cselédek is elnevették már magukat egypárszor az asztalnál, ha György valamit kért, a mi nem volt feltéve, s ő Józsinak a kifejezését és szólásmódjait utánozta. Dobbin is elnevette magát néha, ha a gyerek előtte majomkodott. S ha rendesen nem Dobbin előtt csufondároskodott, azért volt, mert félt a pirongatástól, s anyja is kérve-kérte, ne szégyenítse meg bátyját. Az érdemes polgárnak azonban valami homályos

telem azt súgta, hogy az a gyerek őt szamárnak nézi. Ennek következtében nem csak hogy egyre méltóságosabb (s ezért egyre félszegebb) modort vett föl, ha a gyerek is ott volt, hanem nagyon gyakran megtörtént, hogy az olyan napokon, mikor náluk ebédelt a fiú is, hirtelen az jutott az eszébe, hogy igaz, hisz őt a clubban várják ebédre. Ilyenkor aztán az öreg Sedleyt is kihívta Emilia ebédelni; és kedélyesen ebédeltek négyesben, mert az őrnagy igen gyakran jelen volt. Ő lett az *ami de la maison;* barátja volt az öreg úrnak, barátja Emiliának, Gyurikának, Józsira nézve pedig egyenesen nélkülözhetetlen. — Akár Madrasban is lehetne, oly keveset van nálunk otthon, — mondta csípősen Dobbin Anna kisasszony Vilmosról. Ah, Anna kisasszony, nem jutott eszébe önnek az, hogy Dobbin őrnagy úr nem *önt* akarta elvenni?

Józsi méltóságos és naplopó életet élt, mint úrhoz illik. Józsi természetesen tagja lett az előkelő „Keleti Club"-nak s délelőttjeit ott töltötte indiai barátaival; néha velük is ebédelt, máskor meg saját házához hívta őket. Emilia pedig fogadta a társaságot, a kiktől aztán meghallotta, hogy például Smith mikor lesz tanácsos, Jones meg hány rupiával tért haza Indiából; hogy a londoni Thomson-bankház megtagadta a bombay-i Thomson-ház utalványainak a kifizetését, — aztán hogy Brown-nénak (az ahmednugguri Brown feleségének) a viselkedése milyen . . . hogy kíméletesen mondjuk, milyen meggondolatlan volt a fiatal Swankeyval, a testőrtiszttel szemben; hogy Hardymannének most már mind a tizenhárom nővére be volt mutatva (Rabbits Felix főtisztelendő úr leányai) és tizenegy nagyon jól ment férjhez magas indiai hivatalnokokhoz. Hornby haragos, mert a felesége szeretne Európában maradni, Trotter adószedő lett Ummerapurában. A társadalmi élet mindenütt ugyanaz. Ugyanaz az ezüstnemű, az ürüczomb, a pulyka-sült, a befőzött. A csemegével együtt ebéd végével aztán a politika is az asztalra került, s ekkor a hölgyek, otthagyva az urakat, fölmentek a társalgóba, hogy betegségről meg a gyerekeikről beszéljenek.

Mutato nomine, minden mindig ugyanaz. Az

ügyésznék, a törvényszék köreiből, a tisztnék a hadseregből, a papnék a vasárnapi iskolából merítik a szóbeszéd tárgyát, a legmagasabb körök hölgyei meg a maguk kiváltságos kis világából. Miért ne beszéltek volna indiai barátainak is arról, a miről nekik tetszett. Az igaz, hogy ha egy idegen valakinek van szerencséje asztaluknál ülni, az bizony aligha találja társalgásukat élvezetesnek.

Emminek nemsokára könyvet kellett vezetnie a látogatásokról, s rendesen kikocsizott, meglátogatni lady Bludyert (Bludyer tábornok K. C. B., Bengáliai hadsereg), Lady Huffot (tábornok Bombayban), Lady Picet (igazgató). Nem kerül nagy fáradságunkba, hogy életünknek valami jobb fordulatához hozzá szokjunk. A kocsi mindennap eljött értük, Józsiért és Emmiért; a gombosruhájú kis inas szorgalmasan ugrált le a bakról, hogy névjegyeiket bevigye; a meghatározott órában Emmi elment Józsiért a clubba s onnan vitte el kocsikázni; vagy máskor ismét az öreg úrral ment ki; szóval nemsokára a látogatások és meghívások könyve, a szobaleány, a kocsi meg az inas épp olyan megszokott dolog lett előtte, mint a bromptoni élet kicsinyes malomtaposása.

A maga idejében mindegyikhez egyforma könnyűséggel szokott hozzá. S ha a végzet véletlenül úgy határozott volna felőle, hogy herczegnő legyen, bizonyosan azt az állást is szépen töltötte volna be. Az új kör hölgyei azt az ítéletet hozták felőle, hogy igen kellemes asszony; — nincs benne semmi rendkívüli, de határozottan kellemes.

A férfiak, mint mindenütt, itt is szerették őszinte nyájasságát és keresetlen, finom, úrias viselkedését. Az indiai angol körök nagy gavallérjai, — ezek a csodaszép bajuszú, aranyláncos urak, a legfényesebb kocsik e boldog tulajdonosai és ez erős oszlopai a színházaknak, — nagyon bámúlták Osbornenét és örültek, ha beköszönhettek a kocsijába, vagy ha elmehettek hozzá. Az egyik, a fiatal Swankey, az egész indiai arisztokráczia legveszedelmesebb embere, egyszer éppen a vaddisznó-vadászat gyönyöreit ecsetelte Emmi előtt

nagy ékesszólással, mikor csak kettesben voltak; — és ekkor egyszerre Dobbin őrnagy zavarta meg őket, a kiről aztán az indiai hódító még utóbb is oly értelemben nyilatkozott, hogy egy átkozott katonatiszt mindig ott ténfereg körülötte, egy olyan hosszú, vékony égmeszelő; — kissé már deresedő ember; hanem hunczutul fején találja a szöget; társalgás közben mindenki elhomályosodik mellette.

Az őrnagynál önzőbb és követelőbb ember talán féltékenykedett volna, de ennek nem voltak kétségei Emiliát illetőleg és így csak örült, hogy így hódolnak neki. Hisz nem volt-e háttérbe szorítva oly hosszú időn keresztül? Gyönyörködve látta, hogy a nyájasság, az élet derűje hogy' hozta felszínre, hogy' fejtette ki minden jó tulajdonságát és hogy' lett egyre vonzóbb, elmésebb. A ki Emiliát méltányolta, az az őrnagynak bókolt ezzel és az ő helyes ítéletének; — már ugyanis, ha lehet helyes ítéletről szólni az olyan embernél, a ki a szerelem varázsa alatt áll.

Józsi csakhamar elment az udvarhoz, mint uralkodójának hű alattvalója, (és a clubból, a hova Dobbin őrnagy kopottas egyenruhában jött el érte, Józsi kápráztatos udvari díszben indult el). S a ki előbb olyan bámulója volt IV. Györgynek, most egyszerre nagy Tory lett s az állam oszlopa, a ki nélkülözhetetlennek látta azt, hogy Emilia is elmenjen az udvarhoz. Belelovalta magát abba a hitbe, hogy az uralkodó nem lehet boldog addig, míg Sedley József és családja nem jelennek meg nála.

— Feltegyem a családi gyémántékszereket is, Józsi? — nevetett Emilia e gondolatra.

— Miért nem engedi meg, hogy vegyek neki, — gondolta az őrnagy. — Nincs olyan gyémánt a világon, a mely túlságosan szép lenne neki.

HATVANEGYEDIK FEJEZET.

Két láng kialszik.

Egyszer aztán eljött a nap, mikor Sedley József házában valami olyan esemény akasztotta meg a vígság menetét, a mi megesik itt-ott minden házban. Mikor az ember felmegy egy londoni ház második emeletéről a harmadikra, a lépcsőháznak itt rendesen van egy félköríves ablaka, a honnan a lépcsőház a világosságot kapja (itt vannak rendesen a gyermek- és cseléd-szobák). Ennek a kis zugnak a használati módját a temetési vállalkozók értetik meg az emberrel, a kik a koporsót itt viszik ki és fordítják meg szép csöndesen, hogy meg ne háborítsák a benne fekvő hideg örökalvót.

A londoni házaknak ez a másodemeleti kis félkörű ablaka mintha lefelé is, fölfelé is nézegetne. Látja a lakókat le- s följárni; a szakácsnét napkeltekor leballagni a konyhába mosogatni; látja, mikor a ház felnőtt fia késői órában kerülve haza, óvatosan lopózik fel a szobájába, czipőjét lenn hagyva, hogy ne nyikorogjon; — látja, mikor a kisasszony, a ház nagy leánya, lejön a szobájából muszlin ruhában, selymesen, pántlikásan, szépen és ragyogóan; — látja a kis fiút, a ki jobbnak találja a karfán való végigcsúszást, mint azt, hogy a lépcsőfokokat egyenként szedje. — Ezen a lépcsőn viszi le a férj erős karjaiban a mosolygó fiatal anyát; az ápolónő pedig ott jön mögöttük, mert hiszen ma van a napja, hogy az orvos engedelmével először szabad lejönnie a szép gyengélkedőnek. Itt czammog föl John lecsepegő faggyúgyertyájával az ágyba, hogy majd virradatkor összeszedje a folyosón a lábbeliket. — Gyermekeket visznek, öregeket támogatnak, vendégeket vezetnek le s föl ezen a lépcsőn; — rajta megy föl a pap a keresztelésre, a vendégek a bálra, az orvos a beteghez, a temetésrendezők a halottas szobába. Milyen emlékjele az az ablak meg a lépcső életnek, halálnak és mulandóságnak. Hozzánk is jön majd fel az orvos utoljára, kedves csörgő[illegible] barátom. Aztán az ápolónő betekint ágyad függö[illegible] te nem veszed észre többé; erre kinyitja az [illegible]

hogy egy kis levegőt bocsásson be; — majd becsukja ismét és akkor a fehér függönyöket lebocsátják az egész ház minden ablakán, s az udvari szobákba húzódnak. Elküldenek ügyvédért s egyéb feketeruhás emberekért. Ezzel, barátom, vége a komédiának, örökre vége; vége az örömnek, a harsonáknak, tiszteletnek. Ha nemes ember voltál, gyászczímeres halottvivő kocsi áll a kapud elébe nagy pompásan, aranyozott angyalokkal, „A halál álom, az álom nyugalom“ felirattal. Fiad újra bútorozza a házat, vagy pedig eladja és divatosabb városrészbe költözik; — neved az év végén a klub kimutatásában ott lesz az Elhunyt Tagok sorában. És bármennyire búsuljanak utánad, özvegyed azért minden esetre rajta lesz, hogy a gyászruhájának jó szabása legyen; a szakácsné pedig azért meg fogja kérdezni, hogy mi legyen ebédre. A kik túlélnek, azoknak egy idő múlva már lesz elég erejük arra, hogy arczképedet lássák; melyet aztán elmozdítanak a kandalló fölött lévő díszhelyről, hogy helyette fiadnak, a jelenlegi családfőnek képe kerüljön a helyébe.

Kit siratnak meg a legigazabban, leghevesebben? Azt hiszem, azt, a ki a hátramaradottakat a legkevésbbé szerette. Egy gyermek halála olyan görcsös zokogást és mérhetetlen fájdalmat okoz, a milyent a te elhunytad alkalmával aligha fognak véghez vinni, kedves olvasóm. Egy gyermek halála, a ki téged alig ismert, s a ki egy heti távollét után bizonyára elfelejtett volna téged egészen, jobban levert, mint legjobb barátod halála, vagy elsőszülött fiadé, a ki maga is családos ember már. Júdához és Simeonhoz tudunk talán kemények lenni, szánakozásunk és szeretetünk azonban árad Benjáminra, a legkisebbre. És ha öreg kort érsz, mint a hogy e sorok olvasói közül sokan lesznek majd vagy öregek és gazdagok, vagy öregek és szegények; — és akkor majd életük vége felé ezt gondolják magukban: — Ezek itt körülöttem nagyon szívesek most hozzám, de azért nem fognak nagyon búsulni, ha már én nem leszek itt; — nagyon gazdag vagyok és már igen áhítoznak a vagyonomra; — vagy ellenkezőleg; — igen szegény vagyok, és már megúnták, hogy rajtuk élősködjem.

A Sedleynéért viselt gyász ideje éppen letelt, úgy, hogy József ismét hordhatott rikító színű mellényeket, mikor egyszer az öreg Sedley állapota arra kezdett mutatni, hogy azok a mellények majd megint feketéknek lesznek kénytelenek helyet adni nemsokára, és hogy az öreg úr mihamar elmegy majd megkeresni feleségét az árnyak ama sötét országában, a hová indulófélben volt már. Éppen azért, József meg is mondta barátainak a klubban: — Tudjátok, fiaim, szegény apám betegsége folytán amolyan *nagy* ebédeket nem adhatok most, de ha úgy félhat körül benéztek hozzám és szívesen vesztek egy egyszerű kis ebédet, mindig nagyon fogok örülni. — Így aztán csak csendesen jöttek el, a borukat csak csendesen itták meg, s ebéd után csak egy kis csendes kártyázásba fogtak. Néha Dobbin volt az egyik a kártyázók közül és néha Osborne-né is bejött, ha a betegje elaludt egy kicsit, azzal az éber álommal, a hogy' az öregek alszanak.

Szegény öreg, most betegen jobban ragaszkodott a leányához, mint valaha. Levesét, orvosságát el sem vette más kezéből. Emilia folyvást mellette volt. Ágya az öreg szobájának ajtaja mellett állott, s minden kis neszre felugrott és mellette termett. De az is bizonyos, hogy néha órákig is ott feküdt ébren, de nem is mozdúlva, nehogy megzavarja az ő hűséges kis ápolónőjét. Melegebben szerette leányát, mint gyermeksége óta bármikor. És ez igazán ott tündökölt a legjobban, a hol szelíden, szeretettel kellett a kötelességét teljesíteni. — Úgy suhan be a szobába, mint a napsugár, — gondolta az őrnagy, mikor látta derült, édes mosolygásával menni be a beteghez, olyan zajtalanúl és olyan könnyedén. Ki ne ismerné azt az édes, angyali, sugárzó tekintetét a szánalomnak és szeretetnek, a mi a nők arczán akkor ragyog, ha gyermekük fölött, vagy betegük mellett virrasztanak?

Az évek óta tartó apró neheztelések véget értek egy szó nélkül.

Feledve volt mindaz, a mit az érzékeny, elfanyarodott kedélyű öregek annyit hánytorgattak Emilia ellen maguk közt, mikor még anyja is élt; — az, hogy a fiához

jobban húzott, mint a szüleihez, meg hogy milyen vétkes, önző fájdalommal búsult a távozásán. Sedley ezt mind elfeledte most és utolsó napjaiban igazságot szolgáltatott a szegény kis áldozatnak, kinek ajkáról soha senki egy panaszos hangot nem hallott. Egy éjjel, mikor megint bement hozzá, az öreg ember ébren volt és megtörten így szólalt meg: — Nekem úgy tetszik, Emmi, hogy mi nagyon igazságtalanok voltunk hozzád! — és ezzel odanyújtotta hidegülő kezét. Emilia oda térdelt az ágya mellé, hogy imádkozzék vele; és az öreg imádkozott, a nélkül, hogy azt a kezet elbocsátotta volna. Óh, testvérem, engedje az ég, hogy utolsó imánkban mellettünk is ilyen társ könyörögjön térden állva.

Talán elvonúlt előtte az egész élet, a mint ott feküdt; küzdelmei, sikerei, a sorsfordulat, a bukás, egészen addig, a míg most itt volt, erőtlenül, legyőzötten, még csak elégtételt sem remélve a sorstól, a mely erősebb volt nála. Sem vagyona, sem nagy neve, a mit örökbe hagyhatna; — életének így kell végződnie, kudarczczal, névtelen elmúlással. Ugyan mi rosszabb, gazdagon és hírnevesen halni meg, vagy szegényen és ismeretlenül? Az jobb-e, ha vannak kincseink, de le kell azokról mondanunk, vagy ha már mindent elvesztegettünk az élet nagy játékában? Különös érzés lehet az, mikor eljön az a nap, hogy mi ezt gondoljuk: — *Holnap!* Holnap már semmi fontossága reám nézve sem a sikernek, sem a kudarcznak; és a nap fel fog kelni, és az emberek miriádjai megkezdik ismét a munkát vagy az örömöket, de én már akkor kívül állok a forgatagon.

Így eljött az a reggel is, mikor az emberek miriádjai felkeltek, munkába vagy mulatságba fogni, fel mind, az egy öreg Sedley kivételével, a ki nem tervezgetett többé, nem küzdött, nem alkudozott a szerencséjével, hanem nyugodni készült, ott a távoli, bromptoni temetőben, a felesége mellett.

Dobbin, aztán József meg Gyurika kísérték ki oda egy gyászkocsiban; József csak a temetésre jött haza, mert a mint a haláleset megtörtént, rögtön kiment egy richmondi fogadóba néhány napra. Nem akart ott maradni, egy házban, együtt a — nos, szóval ilyen kö-

rülmények között. Emmi azonban ott maradt és megtette a kötelességét most is, mint mindig. Nem állította, hogy mérhetetlen fájdalom érte; — inkább szelíden megilletődött volt, mint nagyon bánatos. Azon imádkozott, hogy az ő halála is ilyen nyugodt legyen majdan és ilyen békés; — s tisztelettel gondolt atyjának az utolsó napok alatt kiejtett szavaira, mikor ez hitéről, megnyugvásáról és jövő életének reményeiről beszélt.

Azt hiszem, talán mégis csak ez a vég a jobbik. Képzeljük el, hogy valaki nagyon gazdag és így beszél az utolsó órában: — Gazdag vagyok és eléggé ismert nevű ember; egész életemen keresztül a legjobb társaságban éltem és hála Istennek, jó családból származom. Hazámat és királyomat tisztességgel szolgáltam; parlamenti beszédeim feltűnést keltettek; senkinek sem tartozom semmivel, ellenben egy régi iskolatársamnak ötven fontot adtam, a melyért nem akarom, hogy zaklassák; leányaimnak hagyok fejenkint tízezer font hozományt; házamat, egész berendezésével, s szép összeg készpénzzel együtt, özvegyemnek hagyom; birtokomat, értékpapírosaimat és pinczémet fiamnak. Komornyikomnak évi húsz fontot hagyok és most merjen nekem valaki valamit a szememre hányni, vagy jellememet valami módon ócsárolni. — És most képzeljük el, hogy a hattyúdal egészen más hangon megy és így szól: — Szegény, megcsalódott, tönkrement öreg ember vagyok, és egész életemet meglehetősen elpuskáztam. Nem voltam megáldva sem nagy elmével, sem szerencsével, és bevallom, hogy ezerféle tévedést és hibát követtem el. Kötelességemet sokszor elmulasztottam. Nem tudom megfizetni azt, a mivel tartozom. Halálos ágyamon, íme, gyámoltalanúl és megalázva fekszem; és csak könyörögni tudok a bocsánatért, bűnbánólag vetve oda magamat az irgalom égi atyjának lábai elé. — Mit gondolsz, testvérem, melyik a jobb gyászbeszéd a saját temetésedre? Az öreg Sedley az utóbbit mondta el és így, alázatosan, a leánya kezét fogva, tekintett a multra vissza, mikor az élet, a csalódás és minden mulandó dolog elszállt, tova lebegett csendesen.

— Látod, ugy-e, — mondta Györgynek az öreg Osborne, — mire vezet az érdem és a szorgalom, meg az üzleti szellem. Nézz meg engem és nézd meg a bankkönyvemet. — Aztán meg nézd meg szegény nagyapádat, Sedleyt. Pedig tudod-e, hogy húsz évvel ezelőtt többet érő ember volt nálam, többet ért legalább tízezer fonttal.

Ezen a néhány emberen meg talán Clappékon kívül, a kik soha sem jöttek el részvétlátogatást tenni, egy árva lélek sem emlegette az öreg Sedleyt többé.

Mikor Osborne először hallotta barátjától, Buckler ezredestől, Dobbin őrnagy magasztalását, hitetlenül rázta a fejét s álmélkodott: hogy' a pokolba lehet egy ilyen szájtátinak esze és hogy' lehet belőle híres ember? De aztán egyre többfelől hallott hasonlót. Maga az őrnagy atyja is nagyra tartotta fiát és nem egyszer mondta el Osborne előtt, a mit fia tudásáról és bátor szívéről beszéltek. Végre pedig még hozzá két nagy főúri bál vendégei között is ott volt a neve, a minek óriási hatása volt a nagyravágyó öreg embernél. Mivel Dobbin volt a fiú gyámja, koronként látniok kellett egymást a nagyapával és egy ilyen esetben történt, hogy Osborne a számadásba nézve, éles kalmár szemével rögtön észre vette, hogy jórészt a gyám pénzéből kellett az özvegynek és árvának élnie. Mikor kutatni kezdte a dolgot, Dobbin, a ki most sem tudott hazudni, előbb pirúlva hebegett valamit, de végre mindent bevallott. A házasság, — mondta, (a mire a másiknak elborúlt az arcza) — jórészt az én sürgetésemre történt. Azt gondoltam, hogy szegény barátom messzebb ment már, semhogy az eljegyzést fel lehetett volna bontani. Szenvedett volna tőle elsősorban György hírneve, mint becsületes emberé, Osbornené asszony pedig belehalt volna. Mikor aztán szegény özvegyen maradt, a legkevesebb, a mit megtehettem, az volt, hogy neki juttassam azt, a mi nélkül én magam könnyen ellehettem.

Most már aztán Osborne-on volt a pirulás sora. — Őrnagy úr, — mondta, zavart hallgatás után; — ön nagy keserűséget segített reám mérni akkor, de engedje kimondanom, uram, hogy ön derék ember. A kezét, uram!

Bizony nem gondoltam, hogy a saját vérem az ön jóságából él, — és ezzel kezet szorítottak, miközben az őrnagy majd elsülyedt zavarában, hogy íme, kiderült a jótékonysága.

Megpróbálta, meglágyíthatná-e az öreg úr szívét fia emléke iránt. — Olyan nemes ifjú volt, — mondta róla lelkesedéssel. — Én mindig büszke voltam arra, hogy György is barátságot érzett irántam. Szívesebben mutatkoztam vele, mint akár a hadtestparancsnokkal, pedig fiatalok voltunk akkor. Bátorságra, gyors föltalálásra, vakmerőségre nézve nem ismertük mását a seregben. — És annyi esetet beszélt el az apának fia vitézségéről, a mennyi csak eszébe jutott. Ujra hozzá tette: — És a kis György annyira hasonlít hozzá!

— Igaz. Annyira hasonlít, hogy szinte félek néha, — mondta erre a nagyapa.

Az őrnagy több estén át is eljött ebédre az öreg úrhoz, a ki egyre-másra hítta, és mikor ebéd után elbeszélgettek asztal fölött kettesben, szavuk rendesen a meghalt ifjú hős körül forgott. Most már az öreg úr is fölengedett, dicsekedni kezdett fia jó tulajdonságaival és az őrnagy úgy örült annak, hogy az apa ilyen szépen kiengesztelődik. Osborne már a második este megint csak Vilmosnak hítta az őrnagyot, mint hajdan, mikor még Györgygyel együtt kis fiú volt, s ez a teljes béküIésnek e jelét szintén nagy örömmel fogadta.

Másnap reggel Johanna a természetével és korával járó fanyarság hangján kezdett az őrnagy modoráról beszélni, mire Osborne így vágott közbe: — Hej, Osborne kisasszony; annak idején pedig valaki szíves örömest hozzá ment volna az őrnagyhoz. Savanyú a szőlő! Mi? Hahaha! Dejszen, talpig ember az az őrnagy.

— Úgy-e, nagyapa? — kiáltott föl György megcsillanó tekintettel és erre odaszaladt az öreg úrhoz, megfogta annak a szürke bajuszát és mosolyogva összecsókolta azt a komor öreg arczot. Anyjának pedig még aznap este beszámolt az egész jelenetről. Emilia is csatlakozott a fia véleményéhez s ezt mondta neki: — Bizony, édes fiam, szegény jó atyád is mindig azt

mondta, hogy nincs nála derekabb ember az egész világon. — Véletlenűl úgy esett, hogy Dobbin éppen a szobába lépett; Emilia persze elpirúlt. Az a kis haszontalan pedig még csak növelte a zavarát akaratlanúl is, mikor így kezdte: — Te Dobbin, mondok neked valamit. Egy valaki nagyon szeretne feleségül menni hozzád. Ha tudnád ki! Bankó van szépen a háznál; aztán *chignon*-t is visel; — és a cselédeket reggeltől estig szidja.

— Ki az? — kérdezte Dobbin.

— Johanna néni, — felelt a fiú. — Nagyapa mondta. Jaj, te Dob, de pompás volna, ha te a nagybátyám lehetnél. — E pillanatban az öreg Sedley Emiliát hítta gyönge hangon, mire azonnal vége lett a nevetésnek.

Tisztán látszott, hogy az öreg Osborne lelkében valami nagy változás megy végbe. Györgytől gyakran kérdezősködött a nagybátyja felől. Eleinte nagyon nevetett, mikor a gyerek előtte is utánozta a bátyját, de aztán rászólt: — Hallod-e komám, az még se járja, hogy az ilyen magadféle éretlen tacskó az öregebbeket csúffá tegye! Izé, Johanna, ha kimén ma a kocsis, hagyj ott egyet a névjegyeim közül Sedley úr részére. Vele sohase volt semmi bajom.

A névjegydobást Sedley is viszonozta, mire Osborne aztán meghítta ebédre Sedleyt az őrnagygyal; a legpompásabb és legunalmasabb ebédre, a mit csak képzelni lehet; — a családi ezüstöt az utolsó darabig mind kirakták, — vendégeket pedig a legjobb körökből híttak. Az ebédlőbe Sedley vezette le Johannát s ez az egész ebéd alatt igen kegyteljes volt hozzá, míg ellenben az őrnagyhoz alig szólt egy szót. Ez különben távolabb is ült tőle, a házigazda mellett, meglehetős befagyottan. József kijelentette, hogy ennél jobb teknősbéka-levest soha életében nem evett; — továbbá érdeklődve kérdezte, hogy Osborne hol veszi a Madeirá-ját.

— A Sedley-féle árverésből való, — súgta odá a pinczemester a háziúrnak halkan, mire ez aztán hangosan csak annyit felelt: — Évekkel ezelőtt vettem és bizony elég borsos volt az ára; — de a szomszédjának odasúgta: — az öregjének az árveréséből való.

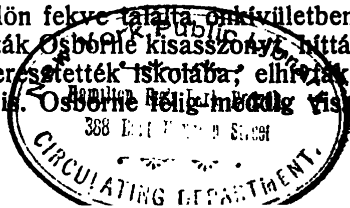
Ma Osborne-néról is kérdezősködni kezdett újra

az őrnagytól; nos és e kérdésben jó helyre fordúlt. Dobbin egészen ékesszólóvá vált, mikor elmondta, milyen bálványozással veszi körül az özvegy férje emlékét; — hogy milyen gyöngéden, milyen önfeláldozón ápolta öreg szüleit és végre, hogy milyen lelki erővel mondott le a gyermekéről, mikor belátta, hogy ez kötelessége. — Nem képzeli ön azt, uram, hogy mennyit szenvedett! — folytatta Dobbin meg-megremegő hangon. — S én hiszem és remélem, hogy ön kiengesztelődik iránta. Ha elvette is öntől a fiát, a magáét adta oda önnek cserébe; és bármennyire szerette is ön Györgyöt, higyje el nekem, hogy az az asszony még tízszer jobban szerette a maga gyermekét.

— Istenemre, maga nagyon jó ember, Vilmos, — mondta Osborne, de többet nem bírt szólni. Neki az eddig sohasem ötlött eszébe, hogy az özvegy talán szenvedett is, mikor más arra ajánlkozott, hogy a fiát úri módon, bőségben neveli föl. Úgy volt, hogy a kibékülés már legközelebb meg is fog történni és Emilia szíve erősen vert annak a puszta gondolatára is, hogy György atyjával kell szemben állnia.

De a végzet nem úgy rendelte, hogy az a találkozás csakugyan meg is történjék. Az öreg Sedley betegsége volt az, a mi a dolgot késleltette; halála után pedig szintén el kellett napolni egy időre. Úgy látszik, ez a haláleset, miért, miért nem, nagy hatást tett az öreg Osbornera, a kinek ereje amúgy is megrendűltnek látszott az utóbbi időben; ezenfölül úgy látszott, hogy nagyon emésztődik, nyugtalankodik magában. Az ügyvédjéért is elküldött és valószínüleg a végrendeletén változtatott valamit. Az orvos is megrendültnek találta az öreg úr egészségét és egy kis érvágásról, meg tengerparti levegőről beszélt; de Osborne egyiket sem vette már igénybe.

Egyszer, mikor a reggeli idejére nem jött le, az inas egy ideig várt, de aztán fölment a szobájába és ott az öreg urat a földön fekve találta, önkívületben, az öltözőasztal előtt. Hítták Osborne kisasszonyt, hítták az orvost; Gyurikát nem eresztették iskolába; elhívták a köpölyözőt, a borbélyt is. Osborne félig-meddig visszanyerte

eszméletét, de megszólalni nem tudott többé, bár néhányszor kétségbeesetten próbálkozott vele. Negyednapra meghalt. A doktorok lementek, a temetésrendezők ellenben feljöttek a lépcsőn; az ablakfüggönyöket pedig mind leeresztették a Russel-tér felőli oldalon. Osborne veje lélekszakadva rohant haza a bankból. „Mennyit hagyott a fiúra? Tán csak nem a felét a vagyonnak? Remélem csak három egyenlő részre van osztva!“ Izgalmas pillanat volt ez!

Ugyan mi volt az, a mit az a szegény öreg ember olyan nagyon igyekezett kimondani? Remélem, az volt, hogy hívják el Emiliát, hadd béküljön ki fia jó és hűséges hitvesével, mielőtt itt hagyná ezt a világot. Nagyon valószínű, hogy ez lehetett az, mert hisz új végrendelete világosan megmutatta, hogy a rég táplált vak gyűlölködés eltűnt már a szívéből.

Hálóköntöse zsebében ott találták azt a nagy pecsétes levelet, melyet György írt a waterlooi csata előtt. Úgy látszik, a többi iratokat is átnézte mind, melyek fiára vonatkoztak, mert annak a kis ládának a kulcsa is a zsebében volt; mikor pedig előtte való este az inas teát vitt be neki a dolgozószobába, látta, hogy olvas, a nagy, családi biblia fölé hajolva.

A végrendeletből az tűnt ki, hogy az összes vagyon fele Györgyé; a másik fele a két testvér között van felosztva két egyenlő részre; az üzletet Bullock úr átveheti főnök gyanánt; vagy kiléphet annak kötelékéből tetszése szerint. György örökrészéből évi ötszáz fontot a fiú anyja számára kell kifizetni „szeretett fiam, Osborne György özvegyének, a ki ezentúl újra átveszi a gyámságot a gyermek felett“.

— Végrendeletem végrehajtója gyanánt Dobbin Vilmos őrnagyot, forrón szeretett fiam barátját nevezem ki; — hangzott a végrendelkező szava, — és mivel fiam özvegye és árvája azon idők alatt, míg más pénzbeli segélynek hijjával voltak, az ő jóságából és adományaiból éltek csaknem kizárólag: ezért itt neki szívből jövő köszönetet mondok hozzájuk való jóságáért, és arra kérem, fogadja el vagyonomból hálám jeléül azt az összeget, a

melyen alezredesi rangját megvehesse, mely összeget azonban tetszése szerint fordíthat bármi más czélra is."

Mikor Emilia meghallotta, hogy Osborne kiengesztelődött iránta, mély megindulást érzett; adományát pedig hálával fogadta. De mikor azt is megtudta, hogy fiát teljesen visszaadják neki s megtudta azt is, hogy mint a hogy annak idején férjét is, úgy most fiát is Dobbin őrnagynak köszönheti, óh, akkor térdre vetette magát és áldást könyörgött arra a nemes, hűséges szívre; leborult és mintha a lába porát csókolta volna annak a nagy, szépséges érzelemnek, a mi mindezt létrehozta.

És a hála volt mindaz, a mit viszonzásúl adni tudott ilyen csodaerejű hűségért! Csupán hálát! Ha valami más viszonzásra gondolt, György alakja mintha kiemelkedett volna a sírból, hogy így szóljon: „Enyém vagy, enyém csupán, most és mindörökké."

Vilmos tudta, mit érez: vagy nem azzal töltötte egész életét, hogy a mit érez, azt kitalálja?

Mikor a végrendelet tartalmát megtudta a világ, érdekes volt azt elnézni, mennyit emelkedett Osbornené az ismerősei becsülésében. A cselédek ezelőtt gyakran tétováztak az ő szerény parancsait hallva, és azt mondták, hogy „majd megkérdezik az úrtól"; most bezzeg sohase tették ezt többé. A szakácsné nem fintorgatta az orrát annak láttára, hogy milyen egyszerűen öltözködik (pedig bizony ő maga sokkal jobban ki volt csípve vasárnaponként), a többiek pedig nem dörmögtek többé, ha csengetett nekik. A kocsis, a ki ezelőtt sajnálta a lovakat „hajkurászni", meg a kocsit besározni azért, „hogy mozgó kórház legyen belüle az öregnek a kedviér", most bezzeg fürgén robogott a ház elé, hogy Osbornenét vihesse, sőt féltékenyen őrizte ebbeli jogait, nehogy az Osborne-házból való kocsis kitúrja; — „mer isz ugyan mit tunnak abbú a polgár meg bótos negyedbűl való kocsisok a város uras részirül meg arrul, hogy' köll egy úri dáma előtt ülni a bakon". Maga Józsi és barátai is egyszerre érdeklődni kezdtek a fiatal asszony iránt, s asztalán ugyancsak megszaporodtak a látogatójegyek. Józsi,

a ki amolyan szegény rokonnak nézte ezelőtt, a kit köteles élelemmel ellátni és ruházni; — de most: most egészen más lett a helyzet; most sürgetni kezdte, hogy szórakozzék; és hogy a sok megpróbáltatás után bizony elkelne a „szegény jó kis teremtésnek" egy kis mulatság. Megjelent a reggeliző-asztalnál is és ott kérdezte el, hogyan szeretné Emmi a napot tölteni.

Mint Gyurika egyik gyámja, Emilia megbeszélt mindent az őrnagygyal s e tanácskozás eredménye gyanánt arra kérte Osborne Johannát, hogy a házat csak tekintse ezután is sajátjának és lakjék benne, a meddig kedve tartja. De Johanna megköszönte és azt mondta, hogy nem tudna tovább ott maradni egyedül abban a szomorú, üres házban. Néhánynyal a cselédek közül tehát elhagyta a házat, mély gyászba öltözve és elment Cheltenhambe. A többinek mind szép végkielégítést adtak és elbocsátották őket; a hű pinczemestert ugyan meg akarták tartani, de azt mondta, hogy már nem szolgál többet, hanem vendéglőt nyit. Reméljük, kedvezett neki a szerencse. Nemcsak Johanna volt az egyedüli, a ki nem akart itt lakni a nagy, komor házban, hanem Emilia sem. Így aztán az történt tehát, hogy a függönyöket, csillárokat mind leszedték, a remek, berakott rózsafaszalonbútort szalmába csomagolták, a szép kötésű könyvtárt meg boros ládákba; felgönygyölték a szőnyegeket is és mindezt elraktározták a Pantechnikonban, arra az időre, mikor György majd nagykorú lesz. A nehéz ládákat, tele a családi ezüsttel, szintén akkorra tették el a Stumpy és Rowdy bankház biztonsági pinczéjébe.

Emmi aztán elment fiával együtt oda, az üres házba, a hol fiatal leánykora óta nem volt. A ház előtt a kövezet tele volt szalmával, mert a bútorszállító kocsik az imént mentek el. Bejárták együtt a szobákat s a felső emeleten Emmi odalépett ahhoz az ablakhoz, a melyre annyiszor nézett föl vágyakozva, mikor a gyermekét elvették tőle. A mint onnan az ablakból kinézett, látta a maguk régi házát, az ő gyermekkori otthonát is. Elvonult előtte az egész élet minden sötét és derűs órájával együtt s ekkor arra az emberre gondolt, a ki mindig,

mindig védelmezője volt, jó szelleme, szerető és nagylelkű barátja.

— Anyám, nézz csak ide, — szólalt meg ekkor a fiú a másik ablaknál állva, — ide az ablaküvegbe O. G. betű van belekarczolva. Ezelőtt sohase láttam. Nem én tettem.

— Ez édes apád szobája volt, György, mikor te még nem is éltél, — szólt az anya és lehajolt a gyermekhez, hogy megcsókolja.

Nagyon szótalan volt egész úton hazafelé Richmondig, a hol ideiglenesen kivettek egy házat Józsival együtt, melyben egyre járt-kelt a sok mosolygó ügyvéd (a kik egy látogatást sem mulasztottak el fölszámítani). Persze, ebben a házban az őrnagynak is mindig készen állott a szobája és igénybe is vette gyakran, mert hiszen olyan sok eligazítani való volt kis gyámfia érdekében.

Györgyöt kivették már Veal úr iskolájából meghatározatlan időre; az illető urat azonban megbízták azzal, hogy Osborne úr emlékköve számára a templomba Osborne György kapitány sírköve alá, a márványlapra, ő készítse el a latin feliratot.

Bullock Frigyesné ugyan teljes tudatában volt annak, hogy a várt vagyon egy részétől a kis szörnyeteg fosztotta meg őket, de azért mégis átkocsizott egyszer hozzájuk, Roehamptonból Richmondba, betörve a kertbe egész családjával, a hol Emilia békésen olvasott egy könyvet; Józsi egy lugasban szamóczát evett vörösborral, az őrnagy pedig könnyű indiai kabátjában ott játszott Gyurival, arra tanítva, hogy ugorjon keresztül a hátán. Gyuri csakugyan át is ugrott, egyenesen a Bullockok előcsapatja közé, a kik most léptek be a kertbe. A lotytyadt húsú, kis fakó gyerekek fehér ruhájára és szalmakalapjára, ormótlan nagy fekete szalagcsokrok súlyosúltak; így lépkedtek gyászfátyolos mamájuk mögött. — Épp az én kis Rózámhoz illenék korra nézve, — gondolta az anya, a mint Gyurikára tekintett, róla pedig saját egészségtelen kis csemetéjére, egy körülbelül hét éves vézna kis leányra, a ki a háta mögé húzódott.

— Róza, eredj és csókold meg a te kedves unokatestvéredet, — szólalt meg aztán; — Gyurika, nem ismersz? Én vagyok a nagynénéd.

— De igen, én nagyon jól ismerem a nénit, de csókolózni nem szeretek, kérem, — és ezzel visszavonúlt unokatestvére szófogadó ölelése elől.

— Vezess el a kedves mamához, te kis hamis, — szólt aztán Bullockné és így csakugyan találkoztak ismét Emmivel oly sok év után, mert hiszen addig, míg Emmi szegényen, szükséget szenvedve éldegélt, csak nem jöhetett el hozzá; de most már ismét lehetséges volt vele érintkezni.

Ezt mások is megmutatták. Régi ismerősünk, Swartz kisasszony, mennydörgő robogású kocsin csörtetett oda a férjével együtt; kocsis, inas lángszínű bérruhában és Rhoda épp oly heves szeretettel vette körül Emiliát most, mint régen az iskolában. Azt különben meg kell neki adnunk, hogy mindig szívesen fogadta volna Emiliát, azelőtt is, de hát, *que voulez-vous?* egy ilyen nagy városban nincs az embernek arra ideje, hogy a barátait keresgélje és tűvé tegye a várost egy olyanért, a ki kihull a sorból. A többi azért csak megy tovább. Ugyan ki az, a kit igazán sínylenek a Hiúság Vásárában?

Szóval, mire a gyászidő letelt, Emmi benne volt a társadalomnak egyik igen jóosztályú, előkelő rétegében, a hol majdnem minden hölgynek volt legalább egy gróf rokona, ha az atyja éppen még füstölt hús, olaj s egyéb effélével bíbelő kereskedő volt is. A hölgyek érdeklődtek az irodalom iránt, Sommervillenét olvasták és a Royal Institutiont látogatták, mások szigorúan evangéliumi alapon álltak, a harmadik ismét az Exeter Hallba járt. Emilia aztán ugyancsak elmaradottnak érezte magát közöttük. Nehéz napok voltak azok, mikor Bullockné vendégszeretetét kellett elfogadnia, már pedig ez elhatározta és meg is maradt csökönyösen a mellett, hogy Emiliát „átalakítja". Divatárúsnőt keresett a számára, tanácsokat adott háztartására és modorára nézve. Léptennyomon ott volt náluk Rochamptonból és nagyvilági mendemondákkal, harmadkézből kapott udvari pletykákkal mulattatta. Sedley szívesen elhallgatta, de az őr-

nagy kedvetlenül menekült az asszony elől. A Bullockék házánál adott nagy ebédek sem mulattatták Dobbint és egyszer ebéd után elaludt az asztalnál a kopasz Bullock Frigyes szemeláttára. Hívni pedig azért hívták az Osborne-fiú gyámját ebédre, mert Bullock még mindig remélte, hogy az Osborne-vagyont majd az ő bankházába teszik át.

Ugyanakkor, míg az urak közt Dobbin így mulatott, szegény Emilia meg a hölgyek között érezte magát olyan elhagyatottnak, mert hát mit tudta ő, hogy ki írta az „Edinburgh-Review"-ba azt a legutóbbi mennydörgő vezérczikket és nem sajnálkozott, de nem is örült azon, hogy Peel milyen különös köpenyegforgató módon viselkedik a katholikusok egyenjogosításáról szóló törvényjavaslattal szemben; némán ült a hölgyek közt a szép selymes pázsitra, porondos mesgyékre és szép üvegházakra néző társalgóban.

Mrs. Rowdy azt mondta róla:

— Jó kis teremtésnek látszik, de olyan jelentéktelen. És az az őrnagy mégis egészen *épris*.

— Nagy szüksége van szegénykének a *bon-ton*-ra, — szólt Mrs. Hollyock. — Aligha lehet belőle valamit faragni.

— Vagy nagyon tudatlan, vagy nagyon közömbös, — ítélt Glowryné, a maga síri hangján, és turbánját baljóslatúlag rázta meg. — Azt kérdeztem tőle, mit gondol, Jowlsnak lesz-e igaza és a pápát 1836-ban fogják-e ledönteni, vagy 1839-ben, mint Wapshot gondolja? — És erre azt mondta, hogy: „Szegény pápa, talán csak nem bántják. Hát mit vétett?"

— De édesem, — felelt Bullockné, — végre is, lásd, a bátyám özvegye; így csak meg kell tennem érte, a mit tudok és ki kell csiszolnom annyira, hogy a világba léphessen. Azt gondolhatjátok, hogy a mi részünkről, a kiknek a *csalódása* ismeretes, nem lehet szó *anyagi érdekből* való közeledésről.

— Ez a szegény Bullockné igazán nevetséges, — mondta Rowdyné Hollyocknénak, a mint elkocsiztak onnan; — mindig töri a fejét valamin. Azt akarja, hogy

az Osborne-vagyont a mi bankunkból az övékbe helyezzék át; — és hallatlan nevetséges, a hogy' a fiúnak hízeleg, és hogy mindig oda ülteti a kis leánya mellé.

— Jaj, csak ez a Glowryné se beszélne már örökké, az unalomig a Bűnök Emberéről, meg az Armageddon Csatájáról; — felelt a másik.

De ez a társaság túlságosan, kegyetlenül fenkölt volt Emmi számára, úgy, hogy ez szinte ugrált örömében arra a javaslatra, hogy elmenjenek mindnyájan külföldre, egy kis utazást tenni.

HATVANKETTEDIK FEJEZET.

Am Rhein.

Nyár derekán, egy szép napon, mikor Londonban már véget ért a parlamenti ülésszak, úgy, hogy a társaság oszladozni kezdett, hogy kedvtelése vagy egészsége után lásson: a Belgium felé induló hajók tele voltak utazni készülő angolokkal. A fedélzeten rózsás arczú gyermekek szaladgáltak; utánuk a dadáik; csoportokba verődve álltak a rózsás kalapba, világos nyári ruhába öltözködött hölgyek; utazó-sapkás, vászonkabátos urak, kiknek a bajusza éppen ütögetni kezdett a kirándulás tartamára, s kikent-kifent, kemény inges és fényes kalapu, öregedő urakkal; így volt ez a háború óta mindig, a mióta elözönlöttük a continenst, s a nemzeti Goddamot széthordoztuk annak minden városába.

A fedélzet tele volt hölgyskatulyával, úti-, öltözőés íróeszközökkel. A cambridgei egyetem fiatal emberei tanulmányútra mentek Nonnenwerthbe vagy Königswinterbe, — irlandi urak, kaczkiás bajúszszal, felékszerezve, folyton a lovakról beszéltek, de azért nagy figyelemmel voltak a fiatal hölgyek iránt is, míg ellenkezőleg a cambridgei ifjak és sápadt nevelőik szűzi félénkséggel kerülték őket. A Pall Mall-beli clubbok tagjai vízkúrára indúltak, hogy a lemúlt év nagy ebédjeit leöblítsék és a fürdői élet egyhanguságába belevigyék a *trente et quarante* izgalmait. — Mathuzsálem úr is itt van, a ki csak nemrég

vette el azt a fiatal asszonyt, a ki mellette áll, míg Papillon gárdakapitány szorgalmasan hordja utánuk a menyecske esernyőjét és úti kalauzait. — A másik sarokban az a fiatal May, a ki, úgy mondják, a nagymamája egyik iskolatársát vette nőül. Ott van Sir John és a felesége, a tuczat gyerekkel és megfelelő számú cseléddel és a nagy Bareacres grófi család, a kik mindenkitől különválva ülnek a nagy keréknél, rábámúlva mindenkire, de nem állva szóba senkivel. A grófi koronás kocsijuk ott van még vagy tizenkét más kocsival együtt a fedélzet másik végében. Néhány takaros polgár, a kik nem költenek *table d'hôte*-ra, hanem papírosban hozzák az elemózsiájukat, de azért kifizethetnék a mellényzsebükből a fényes társaság felét; — néhány vázlatkönyves alak is álldogál itt-ott, s tüstént vázolni kezd, a mint ideér, aztán egy-két franczia komorna, a kik rögtön rosszúl lettek, mihelyt a hajó felszedte a horgonyt.

A kocsisok az istállók körül lézengtek vagy kihajoltak a korláton és beszélgetni kezdtek a versenyekről. Az inasok összeállottak pipázni, miután mindent megszemléltek és gazdáikat kiszolgálták. Az a néhány zsidó úriember, a ki a hajón volt, odacsatlakozott és a hintókat nézegette. Megcsodálták Sir John tizenhárom személyre való kocsiját, Lord Mathuzsálem hintaját s Lord Bareacres félfedelű kocsiját és bricskáját, a melyet az fizet meg, a kinek kedve tartja. Csoda, hogy van pénze az útra. A zsidó úriemberek tudták, honnan. Valamint tudták azt is, az utolsó fillérig, hogy ő méltóságának mennyi van most a zsebében és mennyi kamatot fizet érte. Aztán a sok más között ott volt egy rendkívül takaros, szép utazó kocsi.

— *A qui cette voiture là?* — kérdezte valaki a csoportból, mire egy másik lakáj így felelt, német kiejtésű franczíasággal: — *C' est à Kirsch, je bense;* — *je l'ai vu toute à l'heure;* — *qui brenoit des sangviches dang la voiture.* — Ez a Kirsch nevű *courier*, a hogy' ekkor hítták őket, előkerült nemsokára, amonnan, a hol polyglott káromkodással igyekezett a gazdája málháinak helyet szerezni. Előkerült és elmondta, hogy a kocsi azé az úré, csakugyan, a kivel ő utazik, egy calcuttai és

jamaicai nábobé; — e pillanatban, mikor idáig ért az elbeszélő, ott fenn, a parancsnoki hídról a kapitány éppen egy fiút intett le, mire az sietve szedte a lábát, olyan sietve, hogy a nyíláson át egyenesen lepottyant az alsó fedélzeten a Bareacres gróf kocsija tetejébe; de talpra esett azon is, mint a macska, és meg sem ijedve lépkedett tovább, egyik kocsi tetejéről a másikra; végre odaért ahhoz a szép utazó kocsihoz, a melyről a Kirsch kurir éppen most beszélt és annak a tetejéről az ablakon keresztül, egyenesen belemászott a kocsi belsejébe, a körülálló inasok nagy elragadtatására.

— *Nous allons avoir une belle traversée, Monsieur George,* — mondta Kirsch, kezét aranyszegélyű sapkájához emelve.

— Ördög vigye a franczia mekegésedet. Hol a sütemény? — kérdezte a fiú, mire Kirsch megpróbált angolul felelni neki, hisz épp olyan bátran és épp olyan rosszul beszélte az angolt is, mint az összes többi nyelveket.

A parancsoló modorú fiatal úrnak nagy oka volt arra, hogy a süteményt előkérje, mert hiszen éppen három órával ezelőtt reggelizett Richmondban; — s természetesen hogy ez az ifjú nem volt más, mint Osborne György. Józsi bácsi a mamával a másik fedélzeten volt; — ott állt velük egy másik úr, a kit igen gyakran szoktak házuknál látni, és ezek négyen indúltak tehát egy kis külföldi útra. József Bareacres grófékat nézte nagy figyelemmel, mert hiszen látásból már Brüsszelben is ismerte őket. (Mire Indiába ért a waterlooi csata után, akkor már úgy adta elő, hogy igen bizalmas lábon álltak a gróffal.) A nemes főuri pár azóta jelentékenyen megfiatalodott. Bareacres grófnénak szép gesztenyeszín haja aranyfényű lett azóta; a gróf bajúsza, szakálla pedig, a mely akkor még vörös volt, ma már pompás fekete színt öltött, a mely a világosságban érczes lila és zöld árnyalatokat tudott játszani. De Józsi azért változatlanúl érezte ma is, mily emelő hatású valami is egy gróf jelenléte.

— Úgy látszik, téged érdekel az a pár, — mondta Dobbin, mire Emmi elnevette magát. A fiatal asszony

még mindig gyászt viselt, és fekete szalagos kis szalmakalapot, de az utazás öröme és izgalma oly élénkséget csalt arczára, szemébe, hogy végtelenül derültnek, boldognak látszott.

— Milyen gyönyörű napunk van! — szólalt meg, s aztán ezt a teljesen eredeti és új megjegyzést fűzte hozzá: — Remélem, nyugodt lesz a tenger.

József kicsinylően hallgatta, s odapislogott a szemközti úri egyénekre, és aztán ezzel törpített el mindenkit:

— Ha te olyan utakat tettél volna, mint én, egy ilyen macskaugrást semmibe se vennél. — Hanem azért egész éjjel rettenetesen rosszúl volt, s a tengeri betegség úgy levette a lábáról, hogy a kurir egész éjjel adogatta neki az erősítőket. No de valahogy mégis csak odaértek Rotterdamba, a honnan másik hajó meg Kölnbe szállította el őket. Józsi nem minden elégültség nélkül olvasta a kölni lapok hasábjain az érkezők között a maga nevét, így írva: „Herr Graf Lord von Sedley nebst Begleitung aus London." Józsi az indiai udvari díszruháját is elhozta magával és nem hagyott békét Dobbinnak sem, míg az a legfényesebb katonai egyenruháját is be nem csomagolta, mert Józsinak az volt a terve, hogy bemutattatja magát az udvarnál minden olyan országban, a melyet látogatásával megtisztel. Minden angol követségnél hagyott névjegyet a maga és az őrnagy részéről és ez utóbbinak nagy erőfeszítésébe került, míg lebeszélte arról, hogy a consulhoz is térdnadrágban, csákósan menjen el ebédelni. Utazásairól különben naplót vezetett Sedley és nagy pontossággal jegyezte fel, hogy melyik vendéglőben milyen volt az étel és az ital.

Emmi nagyon boldog napokat töltött útközben. Ha kiment sétálni, Dobbin vitte utána a kis tábori széket meg a vázlatkönyvet és úgy megbámulta, megdicsérte a jó szándékú kis rajzoló műveit, mint soha senki ennek előtte. Emmi a gőzhajón sziklákat és romokat rajzolt, öszvéren felment minden nevezetes várromhoz, a melyben valaha rabló-lovagok tanyáztak; Dobbin és György mindig a sarkában voltak. Emmi sokat nevetett azon, hogy a Dobbin hosszú lába a szamárról mindig a földet érte. A tolmács mindenütt az őrnagy volt, a ki katonai

pályáján jól megtanult németül. György pedig a Kirschsel, meg a postakocsissal való szorgalmas társalgás folytán valami bámulatraméltó, magas németalföldi tájszólást sajátított el és merészen beszélte is anyja nagy gyönyörűségére és gyámja nagy mulatságára.

Sedley nem igen vett részt társainak délutáni kirándulásaiban. Ebéd után rendesen aludt, vagy ott hüselt a vendéglői kertek kellemes lugasaiban. Óh, azok a szép rajnamenti kertek! Vonzó képek ti, tele napfénynyel és békével; — lilába játszó, nemes alkotású hegyek, melyeknek orma ott tükröződik a fenséges folyóban; — láthat-e valaki téged, Rajnavidék, a nélkül, hogy örökre hálásan ne őrizné emlékében a szépnek s nyájas nyugalomnak e képét? Boldogság már maga az is, ha az ember leteszi a tollat és visszagondol a Rajna partjára. Nyári csendes estéken a tehenek csoportostul jönnek, el-elbődülve, meg-megrázva csengetyűjüket. Így jönnek lefelé a régi városba, mely ott terül el régi sánczárkaival, kapuival, tornyaival és gesztenyefáival; — a gyepet megfekszik a hosszú, kék árnyékok; az ég meg ott lenn a folyó bíbor és arany ragyogásában izzik; a hold is megjelent már, de oly sápadt még ott a nyugati égen. És leáldozik a nap ott a várkoronázta halmok mögött; — hirtelen megszállja a várost az éj, a folyó színe sötétebbre és sötétebbre válik; az ablakokból kivillanó fény ott reszket a sötét tükrön. — —

Míg Józsi aludt, szemére húzott bandannája alatt, kényelemben, vagy az angol lapokat olvasta, és Galignani hírlapját, (minden utazó angol áldja ennek a csupa utánnyomott hírekből álló ujságnak az alapítóját), amazok nem nagyon sínylették, mert igen boldogok voltak. Esténként gyakran elmentek az Operába, abba a kedélyes, igénytelen kedves régi Operaházba, a milyenek csak Németországban vannak; a hol a ház egyik sorában a főúri családok ülnek, sírnak és harisnyát kötnek; a másikon a polgári osztály ül hasonló békésen; majd eljön ő magassága az uralkodó herczeg magasságos családjával és elfoglalja a középen levő nagy páholyt. Valamennyi családtag mind olyan jóképű és olyan kövér; lenn a földszinten darázsderekú, szalmaszín

bajuszú és szűk fizetésű katonatisztek. Emmi itt ismerkedett meg először Mozart és Cimarosa műveivel. Az őrnagy zenei képességeiről már megemlékeztünk. Itt is az volt a legnagyobb élvezete, hogy láthatta, mily végtelenűl élvezi Emmi a szépnek, a művészetnek e most megnyílt, új világát. Emmi művészi érzéke, ízlése veleszületett adomány volt erősen kifejlődve, maradhatott-e tehát közömbös, mikor Mozartot először hallotta. „Don Juan“ gyengéd zenéjű részletei oly elragadtatást keltettek lelkében, hogy mikor este elmondta imádságát, azt kérdezte magától aggódva, hogy vajon nem vétkes dolog-e oly gyönyörűséget érezni a „Vedrai Carino“ és a „Batti, batti“ hallatára, a milyen az ő szívét töltötte el? De az őrnagy, a kit mint lelki vezetőjét és tanácsadóját megkérdezett e dologban, (az őrnagy igazán vallásos, komoly gondolkozású lélek volt pedig), azt felelte neki, hogy ő a maga részéről a természet vagy művészet bármely szép alkotásának láttára boldogságot is, hálát is érez egyszerre, s hogy a szép zene, a csillagos ég vagy egy szép tájkép nyújtotta öröm mind olyan, a miért lelke hálával fordul az ég felé, csakúgy, mintha más adományban részesült volna. Emiliának volt még egy kis gyenge nyugtalansága, (mert hiszen bromptoni életének ideje alatt sivár, rideg irányu vallási iratokkal látták el olvasmány gyanánt, mint a *Finchleyfalvi mosóné)*, de erre az őrnagy elmondta neki azt a mesét, mikor a bagoly azon panaszkodott, hogy a napsugár rettentő kellemetlen valami és hogy a fülemilének olyan furcsa hangja van, egy cseppet sem hasonlít az övéhez. — Lássa, egyiknek a természete az, hogy huhogjon, a másiké az, hogy énekeljen; és a kinek olyan édes hangja van, mint magának, az csak világos, hogy a fülemilék közé tartozik, — mondta Dobbin mosolyogva.

Szeretek időzni Emilia életének e szakaszánál és szeretem elgondolni, hogy itt igazán boldog volt és vídám. Mert hiszen nem sok része volt benne szegénynek eddig, valamint abban sem, hogy ilyen kellemes módon művelődjék és nemesítse ízlését. Mindeddig magánál alsóbbrendű, közönségesebb elmék uralkodtak fölötte.

Sok asszonyt ér ez a sors. És mivel a nők közül mindegyik vetélytársa a másiknak, azért a félénkséget gyakran nézik ostobaságnak a másikban, a szerénységet unalmas természetnek; a hallgatagságot meg, — a mi pedig nem egyéb, mint csendes, ártalmatlan tiltakozás a többiek tolakodó, dicsekvő nagyhangúságával szemben, — nos, ez a hallgatagság meg már éppen nem számíthat kegyelemre a női inquisitio törvényszéke előtt. Azt hiszem, kedves és művelt olvasóm, ha mi például a zöldségárusló kofák közt töltenénk a mai estét, társalgásunkat valószinüleg azok nem találnák mulatságosnak, de viszont, ha azok lennének nálunk olyankor, mikor előkelő ismerőseink oly elmésen és finoman társalognak s oly éles megjegyzésekkel vágják agyon a távollévőket, akkor meg bizonyosan amazok lennének szótalanok és sem ők nem érdekelnék a társaságot, sem a társaság őket.

És ne feledjük el, hogy ez az igazi úri asszony sohasem találkozott eddig valódi úri emberrel. Mert hisz az ilyen ritkább jelenség, mint gondolnánk. Ugyan melyikünk tud sokat mutatni fel ismerősei köréből olyanokat, a kiknek czélja mindig nemes, igazmondása változatlan s nemcsak változatlan, hanem erőteljes is; a kiket az tesz egyszerűvé, mert nincs bennük semmi közönséges; és a kik nyiltan szemébe nézhetnek a világnak, egyforma férfias emberszeretetet érezve a nagyok és a kicsinyek iránt. Olyant százat is ismerünk, a kinek a kabátja jól van szabva; még olyant is eleget, a kinek sima jó modora van és egy-kettőt olyant is, a ki benne van a legeslegjobb körökben és be van avatva a divat legbelsőbb titkaiba, de úri embert ugyan hányat ismerünk? Vegyünk csak elő egy kicsike kis darab papirost és írjuk fel a névsorukat arra.

Én az én papirosomra habozás nélkül írom fel barátomat, az őrnagyot. Nagyon hosszú lába volt, sárgás arcza és néha az s-et egy kicsit selypítve ejtette ki. De mindig becsületesen, igazságosan gondolkozott; elég jó esze volt; élete tiszta volt és tisztességes, szíve pedig meleg és alázatos. Az bizonyos, hogy nagy keze, nagy lába volt, a mit mind a két Osborne gyakran gúnyolt ki

szóban is, rajzban is, és talán szegény kis Emmit részben ezek a tréfák vezették félre, hogy ne láthassa amannak az érdemeit a maguk teljességében; — de hát ugyan melyikünk nem tévedett a hősei megválasztásában, úgy hogy aztán százszor is meg kellett a véleményét másítania? Emmi azt találta, életének e boldog időszakában, hogy az ő véleménye az őrnagyot illetőleg igen nagy változáson ment keresztül.

Talán egész életüknek ez volt a legboldogabb időszaka; — csak tudták volna, hogy az. De ugyan ki van ennek valaha is tudatában? Melyikünk mutathat rá egy-egy időpontra teljes határozottsággal, hogy: „ez volt a boldogság tetőpontja". De elég az hozzá, hogy nagyon elégedettek voltak. Sétáikon György is folyton ott volt velük, de estefelé mindig az őrnagy volt az, a ki ráadta Emmire a kendőjét; a gyermek messze előre szaladt sokszor, vagy felszaladt a romok lépcsőin, a dombok oldalán; amazok ketten pedig ott lenn maradtak; az őrnagy csendes élvezettel füstölt a szivarjából, Emmi pedig a romokat rajzolgatta. Azon a nyáron volt az is, hogy én, e történet írója, a mely történetnek minden eseménye igaz, először láttam őket és hogy meg is ismerkedtem velük.

Az egyik kis német herczegség Pumpernickel nevű kedélyes székvároskájában történt (ugyanott, a hol Crawley Pitt mint attaché szolgált), hogy először láttam Dobbin ezredest és a többieket vele. Az első szálló table d'hôtejánál ebédeltek. József fenséges alakja mindenkinek feltünt, valamint az is, hogy milyen hozzáértőleg szürcsölte a Johannisberger-t, a mit ebédre rendelt. A fiúnak is hatalmas étvágya volt és a Schinken-t, Braten-t, Kartoffeln-t, salátát, sült csirkét, édességet oly bátorsággal támadta meg, hogy becsületére vált nemzetének. Vagy tizenöt tál után befejezte az ebédet a csemegével, a miből még a zsebébe is rakott, mert néhány fiatal ember, a kiket roppantúl mulattatott a fiú fesztelen modora, biztatták, uszították, hogy tegye el azt a tíz-tizenkét apró mandulás csillagot. Ezekre aztán akkor kerített sort Gyurika, mikor a színház felé mentek, a hová a társaságot és szórakozást kedvelő kis városban mindenki

eljárt. A kis fiú gyászba öltözött szép mamája mosolygott és pirult s igen félénknek, de igen boldognak látszott, élvezvén az úrfi csínjeit és hőstetteit.

Az ezredes, mert hamarosan az lett, ingerkedett is a fiúval. Ridegen megmutatta neki, mely ételeket nem költött el, s biztatta, hogy ne sajnálja magától.

Aznap este Fidelióban Schroeder Devrientné asszony játszotta a főszerepet. A művésznő ekkor volt virágkorában és éneke, művészete mély hatást tett Osbornenéra, a kit a színházban is láttam, s észrevettem, hogy az „Erbprinz"-szálló tulajdonosa a legjobb páholyt adta át nekik. A foglyok gyönyörű kara alatt, mikor az énekesnő hangja diadalmas csattogással szállt egyre följebb, Osbornené arczán az elragadtatásnak olyan átszellemült kifejezése jelent meg, hogy Fipps, az életuntságot fitogtató kis attaché is kifakadt: — A mai világban igazán jól esik az embernek, ha lát egy olyan asszonyt, a ki még örömet talál valamiben. — A börtön-jelenetben, mikor Fidelio odarohan férjéhez, a művésznő úgy meghatotta Osbornenét, hogy ez eltakarta arczát zsebkendőjével és úgy sírt. Hiszen könyeztek a többi hölgyek is és nekem talán azért tűnt fel Osbornené jobban, mert előre el volt nálam határozva, hogy ennek a hölgynek fogom a történetét megírni.

Másnap aztán Beethovennek „Die Schlacht bei Vittoria" czímű művét adták elő; a zene először a francziák gyors ütemben való haladását jelzi, azután dob szólal meg, majd trombiták recsegnek, ágyúdörgés hangzik s a haldoklók jajgató hörgése és végre diadalmasan hullámzó, hatalmas zenében olvadnak össze a különféle motivumok egy dallá s ez az angol nemzeti hymnus. Vagy húsz-huszonöt angol lehetett a színházban, de erre a hangra egyszerre mind, Bullminster báró és a felesége, a hosszú, magas ezredes, meg az a kövér úr mellette; a fiatal asszony meg a kis fia; még Kirsch is a kakasülőn; aztán mi fiatal emberek a támlásszékeken, mind úgy felugrottunk, mintha puskából lőttek volna és álltunk gyertyaegyenesen, vallva ott mindenki előtt, hogy mi is a mi drága, szeretett angol nemzetünkhöz tartozunk.

Tapeworm, a „chargé d'affaires" az angol kormány

részéről, felállt a páholyában és kihajolva köszönte meg a megtiszteltetést, mintha az egész brit birodalmat ő képviselte volna. Tapeworm unokaöcscse volt Tiptoff tábornoknak, a Dobbin ezrede vezérének, a ki ebben az évben pástétommal és mindenféle tisztességekkel terhelten költözött el ez árnyékvilágból, mire a parancsnokság O'Dowd Mihályra C. B. szállott, az ezrednek több diadalmas csatában kipróbált vezérére. Tapeworm nagyatyja házából emlékezett Dobbinra. a ki azóta ezredessé lett már és csakhamar átment hozzá a páholyba, hogy ott, az egész közönség láttára kezet fogjon újonnan föllelt barátjával.

— Nézzétek azt a ravasz vén rókát, — mondta a kis attaché, odanézve a páholyba, — a mint valahol egy szép asszony jelenik meg, neki mindjárt ott kell lennie, ha törik-szakad. — De hát ugyan mi más létjoga is volna egy diplomatának?

Igazán szeretném tudni, van-e a diplomatáknak egyéb dolguk?

— Dobbinné asszonyhoz van szerencsém? — kérdezte a követségi titkár legmegnyerőbb mosolygásával

Gyurika hangosan elkaczagta magát e szókkal: „No ez csakugyan nem rossz.“ Emmi és az őrnagy pedig elpirultak; láttuk őket a helyünkről.

— Osborne Györgyné ő nagysága. Ez az úr pedig itt a bátyja, Sedley József, a bengáli kormányhivatal egyik legfőbb embere; — legyen szabad bemutatnom őket lordságodnak.

A lord rögtön levette Józsit a lábáról, oly elbűvölő nyájassággal mosolygott reá. — Szándékoznak továbbra is itt maradni Pumpernickelben? — kérdezte. — Igaz, hogy unalmas hely. De éppen azért van szükségünk szeretetreméltó emberekre és igyekeznénk, hogy nagyon kellemessé tegyük önöknek az itt tartózkodást. Ha . . . hm, mhm . . . úr és hm, mhm . . .-né asszony megengedik, holnap tiszteletemet fogom tenni önöknél a vendéglőben. — S ezzel távozott, elmenőben parthusi nyilat vetve szeméből, azon meggyőződéssel, hogy erre a szép Osbornenénak azonnal vége lesz.

Mikor az előadás véget ért, jól emlékszem, hogy mi, fiatal emberek, ott ténferegtünk az előcsarnokban, és láttuk, a mint az özvegy herczegnő eltávozott két fonynyadt, idős udvarhölgy és egy pipaszárlábú, érdemjeles kis öreg úr kiséretében. Alighogy a dobok elvégezték a pergést, az őrök pedig a tisztelgést, újra jelt adtak s ekkor az uralkodó herczeg ő magassága jött magasságos családjával. Mindenfelé nyájasan köszöngetett és ekkor dobpergés, tisztelgés között beszállt a kocsijába, a mely előtt skarlát posztóba öltözött fullajtárok vitték a lobogó fáklyákat, a tornyos várpalota felé. Itt Pumpernickelben mindenki ismerte egymást. A mint valami idegen odaérkezett, a külügyi hivatalból odarobogott valamelyik hivatalnok vagy éppen a főnök maga és utána járt, hogy kicsoda az illető.

Aztán láttuk a titkárt is, a mint közeledett a kocsijához, mely mellett óriás termetű vadásza várta. A titkár érdekes redőkben vonta maga köré nagy galléros köpenyét és tőle telhetőleg igyekezett olyannak látszani, mint Don Juan. A miniszterelnökné éppen most szoronkodott be gyaloghintójába, míg leánya, a bájos Ida, éppen most öltötte magára csuklyás köpönyegét és duplatalpú sárczipőjét. Mikor az angol társaság is megjelent a lépcső alján, a fiú erősen ásítozott, az őrnagy igyekezett Osbornené fején tartani a shawlt; Sedley úr méltóságteljesen közeledett; fején félrecsapott puha színházi kalap volt; félkezét fenséges tartással tolta be egy óriási terjedelmű fehér mellény gombjai közé. Mi, a kik az ebéd óta már jogosan tekinthettük őket ismerőseinknek, köszöntünk nekik s üdvözlésünket a szép fiatal aszszony olyan mosolygással és meghajlással fogadta, hogy azért mindenki hálás lehetett volna.

A kocsi ugyan ott várt, de láttuk, hogy a kövér úr nem szállt be, mert sétálni akart egy kicsit; Kirsch követte a nagy szivartárczával, amazok hárman meg elrobogtak. Mi aztán odacsatlakoztunk a kövér úrhoz, hiszen már az ebédnél is váltottunk néhány szót. Elmondtuk neki, hogy a város igen kellemes hely angol vendégek számára; gyakran vannak vadászatok, bálok; a vendégszerető udvar is gyakran fogad; a társaság 'endesen

jó, a színház kitünő, a táplálék olcsó. — És a mi követünk igen kedves embernek látszik, — mondta Sedley úr. — Azt hiszem, ilyen diplomácziai képviselővel és jó orvossal a hely egészen elfogadható. Jó éjszakát, uraim. — És ezzel fölment a lépcsőn, mely ugyancsak ropogott alatta, a szobájába, Kirsch pedig követte. Mi meg távoztunk, azt kívánva magunkban, bárcsak a szeretetreméltónak látszó fiatal asszony itt maradna egy ideig a városban.

HATVANHARMADIK FEJEZET,

melyben egy régi ismerősünkkel találkozunk.

Tapeworm gróf udvarias magatartása nem maradhatott hatás nélkül, legalább a mi Sedley Józsefet illette, és ez másnap reggel már azon véleményének adott kifejezést, hogy Pumpernickel városa egyike a legkellemesebb helyeknek, a hol valaha csak megfordult. József diplomatikus cselfogásai meglehetősen átlátszóak szoktak lenni s így, mikor másnap a reggelinél olyan beavatottsággal beszélt a gróf egész családjáról, a birtokairól, az őseiről, az őrnagynak nem volt nehéz kitalálnia, hogy József már megnézte reggel a vendéglőben az udvari kalauzt. Mindenáron be akarta bizonyítani Dobbin előtt, hogy hiszen ő nem először találkozott annak a nagy családnak egyik tagjával és hogy a — no, hol is, — nos igen, egy udvari fogadtatásnál együtt voltak a gróf atyjával. — És már reggeltől fogva várta a látogatást. És csakugyan meg is történt és ekkor József oly hódolattal és oly mély bókkal fogadta a vendéget, a milyenben a kis követségi titkárnak nem igen volt még része. A mint a gróf megérkezett, József mindjárt nagyot vágott a szemével Kirsch felé, mert hiszen ezt már előbb utasította, hogy frissítőket, hideg pecsenyét, fagylaltot és egyéb csemegéket készítsen össze tálczára és hozza be.

Kirsch be is hordott mindent és József nem nyugodott, míg nemes vendége sorra nem ízlelt mindent. A gróf azt gondolta magában, hogy a míg a kis Osbornené ragyogó szemében gyönyörködik, (a kinek a rózsás, üde

arczszíne bámulatosan jól kiállotta az éles napfényt is és csak oly szép volt, mint este a színházban), nem bánja, végigeszik ő mindent, a mire Sedley biztatja. Így aztán maradt és mindenekelőtt néhány ügyes kérdést tett Indiáról meg az ottani tánczosnőkről; Emiliával pedig arról a gyönyörű fiúról beszélt, a kit vele látott a színházban és végre szerencsét kívánt neki ahhoz, hogy tegnap milyen nagy feltűnést keltett a színházban. Emmi ezen mód felett elképedt. Dobbint a háborúról való csevegéssel igyekezett elragadni, azután elment azzal a meggyőződéssel, hogy a mai látogatás nem kivétel azon szabály alól, hogy a melyik nővel ő szóba áll, annak a nyugalma menthetetlenül oda! Hazament, hogy azonnal írjon Emminek egy szép kis levelet. Pedig hát az asszonyka nem szeretett belé. Határozottan nem. Inkább csak el volt képedve az örökös mosolygás, izgés-mozgás, illatos patyolatkendő és magas sarkú, fénymázas czipő láttára. A bókoknak felét sem értette; soha sem látott még hivatásos nőhódítót, s a grófot inkább furcsának találta, mint rokonszenvesnek, és csodálkozva gondolt rá.

De Józsi annál jobban el volt ragadtatva. Emelkedett hangulatában rögtön meg is parancsolta Kirschnek a következőket: „Még ma vigye el az őrnagy úr névjegyét meg az enyémet Schlüsselback gróf úr ő nagyméltóságához. Nagy szerencsémnek fogom tartani, ha minél előbb tiszteleghetünk az udvarnál. Kirsch, az egyenruháinkat is rakja ki. Angol embernek, a ki idegen országokat látogat meg, nem szabadna elmulasztani az udvariasságnak azt a tényét, hogy az idegen uralkodóknál tisztelegjen és hogy saját hazája és királya képviselőit fölkeresse.

A gróf az orvosát, Glauber doktor udvari tanácsos urat is elküldte értekezni Sedleyhez és ennek az elragadtatása nem ismert határt, mikor Glauber doktor és lovag úr biztosította, hogy az ő kezelése alatt mint karcsú legény fog visszatérni Angliába. Tavaly itt volt Sulkeley generális; kétszer akkora volt, mint ön, s három hónap múlva egész delin ment el innen, s nemsokára tánczolt is.

A gyógyvizek, az orvos, az udvar és a gróf rávették Józsit, hogy az őszt ott töltse.

Másnap a gróf elintézte, hogy Schlüsselback gróf, udvari főmarsall kihallgatást szerezzen XVII. Victor Aurél herczeg ő magasságánál.

Az udvarhoz rögtön ebédre is meghívták őket s mivel tudták róluk, hogy itt szándékoznak maradni huzamosabb ideig, a város legelőkelőbb hölgyei is mind látogatást tettek Emminél. Bármily szegény volt is némelyik, de bárónénál alacsonyabb rangú egy se volt közöttük, a mi Józsefet aztán egyenesen az egekbe emelte s londoni clubjába igen önérzetes leveleket irogatott haza, telve kedves barátjának, a herczegnek és egész udvarának magasztalásával, a kik rendkívül szívesek hozzá; egyik barátjának, Schlüsselback grófnak ő fogja megmutatni, hogy' kell az indiai vaddisznó-vadászaton elejteni az állatot.

Emiliát is bemutatták a herczegi családnak és mivel ez időben gyászruhásan nem volt szabad az udvarnál megjelenni, halovány rózsaszín selyemkrepp-ruhába öltözött; nyakán a Józsitól kapott gyémántékszert viselte; és oly bájos jelenség volt, hogy a herczeg és egész udvara (az őrnagyról nem is szólva, a ki hosszú idő óta most látta először báli ruhában és fogadkozott, hogy nem látszik huszonöt évesnél többnek) rendkívül bámulták.

Így öltözve jelent meg tehát az udvari bálon, a hol a Polonaise-t az ezredessel tánczolta; e könnyed tánczra József is fölállt Schlüsselback grófnéval, a kinek púpos háta volt ugyan, de tizenhat őse és egy csomó fejedelmi rokona.

A Pump nevű kis folyó itt folyik a város mellett és valahol egyesül is a Rajnával, de mivel a térképem nincs kéznél, nem tudnám megmondani, hol. A folyón keresztül XIV. Aurelius Victor herczeg pompás hidat építtetett és a maga szobra is ott áll, a mint egy sereg vízitündértől s a béke, munka, bőség és győzelem jelvényeitől körülvéve, a herczeg a lábát egy legyőzött török nyakán tartja (azt mondják, Sobiesky seregében Bécs mellett ölt meg egy janicsárt), de mit sem törődve a talpa alatt lévő

török rettentő és kínos arczkifejezésével, a herczeg arcza üres mosolygással tekint (és kardjával is mutat) az Aurelius-tér felé, a hol palotát kezdett építtetni, mely a világ egyik csodája lesz vala, ha van a befejezésére elég pénz. De *Monplaisir* (a derék németek mind Mongblaisir-nek ejtik) építkezése abban maradt a készpénz hiánya folytán, és a ház, a kertekkel együtt, meglehetős elhanyagolt állapotban van és nem több, mint tízszer akkora, a mennyire az udvarnak szüksége lenne.

A nagy, allegórikus szökőkutak ünnepélyes alkalmakkor még mindig szöknek és habzanak és bugyborékolnak, és rémítgetik a szemlélőt a vízi világ teremtményeinek seregestől való felkelése révén. Trophonius barlangjának egy utánzatából az ón Tritonok nemcsak hogy buzgalommal köpik a vizet, hanem nyögő, gurguláző hangokat is hallatnak ón-kagylóikból; — aztán ott van a nimphák fürdője, meg a Niagara-zuhatag, a melyet mindig szertelenül megcsodált az a boldog kis nemzet, mely az uralkodó herczeg születése napját, házassága évfordulóját nemzeti ünnep gyanánt üli meg. Olyan jó, hogy ilyenkor többen is vannak a szökőkút körül, mert különben az ember igazán félne ott egyedül azoktól a szörnyetegektől. Ilyen napokon a nagyherczegség minden részéből ideözönlenek. Bolkumból, a mely Poroszország határán van; Grogwitzből, a herczeg vadászkastélya mellől, a hol birtokait a Pump választja el Potzenthal herczegének birtokaitól; — jönnek piros szoknyában, bársony fejdíszszel; vagy háromszögletű kalapban, pipával a férfiak, hogy résztvegyenek az ünnepélyekben. A színház ilyenkor ingyenes; a népnek szabad lovagolni a parkokban, (azt mondják, hogy az a szép kis teremtés, a kit szintén egy ilyen napon látott meg a herczeg és a kit *La petite vivandière*-nek neveztek, franczia kém volt). Az is meg van engedve, hogy a látogatók bejárják a nagyherczegi palota termeit, csapatosan, vezető mellett, és megbámulják a síkos padlót, a nehéz függönyöket, és a köpőládákat, ott a számlálhatatlan szobák szárnyas ajtói mellett. XV. Victor Aurél, ez a kiváló, de élvezetvágyó fejedelem külön szárnyat építtetett, a mely tele volt a könnyelmű, ledér pompa minden jelével. A

falakat Bacchus és Ariadne történetének képei díszítették, és az ebédlő-asztalok terítve gördültek be, s vacsora után ismét kigördültek, hogy a vendégeket a szolgák ne zavarják. De a nagyherczeg özvegye, Borbála nagyherczegnő, a ki rendkívül kegyes és istenfélő asszony volt, bezáratta a palotát.

A színház híres egész Németországban, már csak azért is, mert a nagyherczeg mindig a maga operáit akarta játszatni és egyszer haragjában a karmester fején zúzta össze a nagybőgőt, mert ez lassúbb ütemben vezényelt, mint a herczeg akarta. A herczegnő meg vígjátékokat írt; de végignézni éppen nem volt víg dolog. Az udvari élet nagy fénynyel és kényelemmel megy. Ha nyilvános ebédeknél négyszázan vannak is, jut minden négy emberre egy paszomántos, skarlátpiros szolga, a ki mindent ezüstön ad fel. Van udvarmester, udvarhölgy, minden, csak úgy, mint egy nagy udvarban.

A kormányforma afféle alkotmányos kényuralomnak volt nevezhető; az ellenőrzést olyan kamara gyakorolta, a melyet néha megválasztottak, néha nem. A miniszterelnök egy másodemeleti lakásban lakott, a külügyminiszter pedig a pék fölött. A hadsereg egy jól szervezett katonai zenekarból állott, s ennek volt kötelessége egyszersmind a színpadi statisztálás is, úgy, hogy épületes dolog volt a nép számára, mikor a hon hőseit majd török bugyogóban, majd római öltönyben látták. A bandán kívül voltak tisztek is szép számmal, sőt talán néhány közember is. A lovasságot az a négy huszár képviselte, a ki a palota előtt őrt állt, de ez a lovasság soha sem lovagolt, de hát, édes Istenem, hova lovagolt volna, mikor közel, távol, olyan nagy volt a béke. Mindenki, — már úgy értve, hogy minden nemes ember, mert hisz a polgárság csak nem kívánhatja, hogy róla is tudomást vegyenek, — látogatta egymást. Burst miniszterné ő exczellencziája hetenként fogadott; Frau von Schnurbart szintén hetenként adott egy estélyt; színház hetenként kétszer volt; az udvar a legkegyelmesebben szintén fogadott egyszer; szóval, Pumpernickelben csupa öröm volt az élet.

Politikai pártok sem hiányoztak. s ez a szenvedély

igen heves volt. Volt Strumpf-párt és Lederlung-párt, az egyik a mi követünk, a másik a franczia követ, M. de Macabau vezérlete alatt. Mert a mint a mi ügyvivőnk Strumpf asszonyhoz szegődött, a ki csakugyan jobban énekelt és három hanggal feljebb győzte, — a franczia nyomban Lederlunghoz pártolt. A város minden lakója vagy az egyik, vagy a másik párthoz tartozott. Lederlungné csinos kis asszonyka volt, a hangja is, a mennyi volt, kedves volt, Strumpf pedig bizony már elvirágzott, s el is volt hízva. Az *Alvajáró*-ban, mikor éjjeli pongyolában, lámpással a kezében, az ablakon kellett kimásznia, hogy a malom pallóján végigmenjen, bizony alig fért ki, s a deszka ugyancsak recsegett-ropogott alatta, de bezzeg, hogy' énekelte ám a finalet, hogy' rohant Elvino karjaiba, hogy majd megfojtotta. Bizony szegény kis Lederlung —de mi a mennykőt fecsegtek össze-vissza; tény, hogy ők ketten voltak a városban az angol és franczia párt lobogói, s az emberek az ő révökön a két nagy nemzet közül vagy az egyikkel, vagy a másikkal tartottak.

Velünk tartott a belügyminiszter, a főlovászmester, ő herczegségének a titkára, s a trónörökös nevelője; a francziákhoz szított a külügyminiszter, a hadvezér, a marsall feleségestől, a kinek a párisi divatot és kalapokat M. Macabau futárja szokta hozni. Macabau titkárja, a kis Grignac, a városban minden albumot telerajzolt Tapeworm torzképeivel.

Ez a párt a *Pariser Hof* table d'hôte-jánál székelt, s ezek az urak, ámbár a világ előtt udvariasak voltak egymással szemben, folyvást csipkedték egymást; de arczuk meg sem rándult, akár a devonshirei birkozóké. A két követ minden tudósítása tele volt a másiknak gyalázásával. A mi emberünk egyszer azt írta: „Nagy-Britannia érdekei ezen a helyen, sőt egész Németországban veszélyeztetve marad, míg a mostani franczia követ megmarad állásában. Ez az ember nagyon alacsony jellem, semmi hazugságtól nem irtózik. Az udvar rokonszenvét elfordítja az angol ügyvivőtől, Nagy-Britannia terveit gyűlöletes és gyalázatos színben tünteti fel, s mindezekben, fájdalom, támogatóra talál egyik miniszte-

rében, kinek együgyűsége s örökös pénzzavara közismeretű, s kinek a befolyása igen káros." A másik úr viszont így referált: „Tapeworm úr folyton-folyvást telve van a szigetlakók bárgyú önteltségével s egyre rágalmazza a világ első nemzetét. Tegnap tiszteletlenül hallották beszélni Berri királyi herczegnő ő fenségéről, máskor Angoulême herczeget sértette meg azon gyanú elárulásával, mintha Orléans herczeg ő fensége összeesküvést szőne a dicső liliomos trón ellen. A hol ostoba fenyegetésével semmire sem megy, ott szórja a pénzt, Ezzel a két eszközzel a maga részére nyerte az udvar talpnyalóit; röviden: Pumpernickel nem lesz csöndes, Németország nem nyugodt, Európa békéje nem lesz biztosítva, hazánk nem örvendhet tiszteletnek, a míg a vipera feje szét nem rontatik."

Mikor pedig egy-egy ilyen jelentés útnak indíttatott, mindenki arról fecsegett.

A tél nem haladt még nagyon előre, mikor egyszer Emmi is meghívta a társaságot, kedves szerénységgel, de nagy sikerrel játszva a háziasszonyt. Franczia mestere el volt ragadtatva gyors haladásától és kitűnő kiejtésétől; persze, nem tudta, mennyit tanúlta szegényke a nyelvtant otthon, késő éjjel, hogy aztán Gyurikát taníthassa. Strumpfné asszony meg énekórákat adott neki és Emmi hangja olyan tisztán csengett, hogy Dobbin ezredes, a kinek a lakása szemben volt Józsiéval, mindig ott könyökölt az ablakában, míg az énekóra tartott odaát. A német hölgyek nagyon megszerették Emmit és legnagyobbrészt tegezték is. Tudom, hogy ezek mind jelentéktelen kis részletek, de Emilia életének igen boldog korszakához tartoztak. György az őrnagy vezetése alatt pompás haladást tett a mathematikában s Caesar commentárjait is olvasta. Német nyelvmestert is tartottak. Esténként Emmi kocsija mellett lovagoltak, a ki, szegényke, nagyon ijedős volt s rögtön sikoltott, ha valamelyik paripa tánczolni kezdett.

Józsi gyakran elkísérte Emiliát és valamelyik német barátnőjét kocsin, Morpheus karjai közé dőlve a

hátsó ülésen. Lassankint azonban igen előzékeny kezdett lenni a fiatal Butterbrod Fanny grófnőhöz, egy érzelgős, szende, jó teremtéshez, a ki ugyan birodalmi grófnő volt, de alig volt neki tíz fontnál több gombostűpénze egy évben. Fanny kijelentette, hogy nem képzelhet annál nagyobb boldogságot, mint hogy Emiliát testvérének nevezhesse; Józsi pedig elgondolta, hogy hiszen pénze az van neki magának; — és nem volna rossz, ha a kocsijára a Sedley-czímer mellé a német birodalmi grófi czímert is odafestethetné. Már ennyire haladták a dolgok, mikor, — mikor egyszerre más mindenféle jött közbe, éppen akkor, midőn Pumpernickelben a nagyherczeg örökösének és a bájos Humbourg Schlippen-Schloppen Amália herczegnőnek a házasságát ünnepelték.

A pazarló XIV. Lajos ideje óta nem láttak itt akkora pompát. Hivatalos volt minden szomszédos herczeg és herczegné, s a mi itt hallatlan volt eddig, egy éjszakai szállásért féltallért is vesztegettek; a sereg félholt volt a fáradságtól, annyi díszőrséget kellett állni az odavonúló fenséges és exczellencziás vendégek tiszteletére. A herczegnőt atyja székhelyén eskették össze gróf Schlüsselbach-kal, mint helyettessel. A hivatalos ajándékok gyanánt szétosztogatott tubákszelenczék száma óriási volt, (mint az ékszerész bizonyíthatja, a ki eladta és utóbb visszavette azokat), a „Pumpernickeli Szent-Mihály-rend"-et pedig vékaszám döntötték a herczegnő országából való urak nyaka közé; míg viszont arról az udvarról számlálhatatlan rőf szalagja jött át a „Schlippenschloppeni Szent-Katalin-rend"-nek, kosárszámra menő egyéb jelvényekkel együtt.

A franczia követ mindkettőt megkapta, míg az angolt az ő követségének szabályzata meggátolta az idegen rendjelek elfogadásában; — de hiszen mit bánta ő, hogy a franczia követ „úgy fel van pántlikázva, mint a ló május elsején", azért a diadal mégis az angol diplomácziáé volt a házasság ügyében. A mennyiben a francziák a Potztausend Donnerwetter-családból való herczegnőt akarták elvétetni a herczeggel, minek folytán mi, természetesen, teljes erőnkből ellene szegültünk ennek.

A fiatal herczegnő bevonúlásakor az utczák póznákkal és diadalkapukkal büszkélkedtek. A főtéren a szökőkútból igen savanyú bor folyt, a tüzér-kaszárnya előtt pedig habos sör. A nagy szökőkút is szökött, s a kertben a nép számára májusfákra kendők, boros-kulacsok, kalácsok, nagy kolbászok voltak felkötve, rózsaszín szalagokkal, melyeket leszedhettek, a kik fel tudtak mászni értök. Gyuri is odaállt a sorba s a körülállók nagy gyönyörűségére felmászott, mint a macska, elkapta a nagy kolbászt, aztán lesiklott gyorsan, mint valami vízesés rohanó habja; de a kolbászt menten odaadta egy parasztnak, a ki hiába próbált érte szerencsét.

A kivilágításban igaz, hogy a francziáknak hattal több lámpájuk volt, mint nekünk, de viszont nekünk meg volt egy mély jelentőségű transperens képünk, mely az ifjú párt ábrázolta nagy egyetértésben, míg a Viszavonás alakja legyőzötten repül el. Ez utóbbi alak veszedelmesen hasonlított a franczia követhez. Azt hiszem, ez a kép szerezte meg az angol követnek az előmenetelt és a Bath-rendet.

Rengeteg idegen s köztük természetesen sok angol volt az ünnepélyen. Az udvari bálon kívül nyilvános tánczmulatság is volt a Vigadóban, a hol valami aacheni vagy emsi társaság trente et quarente-ot is rendezett be; de a város lakói és a hivatalnokok el voltak tiltva tőle, csak az idegenek, nők és parasztok játszhattak, azaz mindenki, a kinek veszteni való pénze lehetett.

A kis György, a kinek mindig tele volt a zsebe pénzzel, és a kinek ma anyja, bátyja, gyámja az udvarnál volt, utána lopózott Kirschnek, a ki a roulette-terembe ment. Baden-Badenben keresztül ment egyszer egy ilyen szobán, de Dobbinnal karonfogva és így közel se léphetett az asztalokhoz, de ma odasompolygott, és nézte, a mint a croupier dolgozik az asztalon. Sok asszony játszott, és többen álarczot viseltek közülük, mert azt annak a furcsa, eszeveszett farsangi időnek a felfogása megengedte. Egyik közülük, egy világos hajú nő, kivágott ruhában, a mely új korában bizonyára frissebb lehetett, fekete álarczczal ült ott, s ennek az álarcznak szemüregén át olyan különös csillogású volt a

szeme. Egy gombostű volt előtte, meg egy kártya és néhány forint.

Igen óvatosan játszott; a mit a croupier kikiáltott egy színt vagy számot, mindig tett néhány szúrást a tű hegyével a kártyán, nagy szabatossággal és csak akkor tett a játékra, ha a piros vagy a fekete már többször kijött egymásután. Olyan különös volt elnézni.

De minden igyekezete ellenére is tévedett, és mikor a croupier könyörtelen hangja elkiáltotta a nyerő számot, az a néhány forint is elúszott a többiek pénzével. Az asszony sóhajtott, majd a vállát vonogatta, pedig úgy is eléggé künn volt az már a ruhából; aztán hevesen beledöfte a tűt a kártyába, hogy az az asztalhoz volt szegezve, egy ideig úgy ült ott, újjaival dobolva az asztalon. Aztán körülnézett és meglátta annak a gyereknek a becsületes arczát, ott az asztalon túl. Kis haszontalan! Mit keres ez itt?

Egy ideig nézte a fiút erősen az álarcza alól kicsillogó szemével, aztán odaszólt hozzá: — *Monsieur n' est pas joueur?*

— *Non, Madame,* — felelt a fiú, de úgy látszik, az asszony rögtön észrevette a kiejtéséből, hová való, mert angolul folytatta, egy kissé idegenszerű hangsúlylyal: — Soha sem játszott még? Megtenne nekem valami szívességet?

— Mit? — kérdezte a fiú, elpirúlva. Látta, hogy Kirsch ott játszik az asztal másik végén, nem véve észre, hogy ő is itt van.

— Kérem, játszszék ezzel helyettem; tegye, a melyik számra akarja, a melyikre akarja. — S ezzel kivett kebléből egy selyemerszényt, ebből pedig egy aranyat; — több pénz nem is volt az erszényben.

A fiú elnevette magát és megtette, a mit kértek tőle.

A szám kijött, mint a hogy' várni lehetett, mert hiszen azt mondják, hogy valami titkos hatalom így szokta ezt elrendezni a kezdő játékosok részére.

— Köszönöm, — szólt az asszony a fiúnak, és behúzta a nyereményét. — Köszönöm. Mi a neve önnek?

— Osborne, — felelt György, és a zsebébe nyúlt, hogy maga is próbát tegyen a játékkal, mikor Dobbin katonai egyenruhájában és József, *en Marquis*, beléptek az ajtón. A kik az udvari bálon nem érezték jól magukat s inkább vágytak a polgári mulatságba, már előbb eljöttek onnan. József és az őrnagy valószínűleg már hazanéztek, s mikor a fiút nem találták otthon, akkor jöttek ide ösztönszerűleg. Dobbin odament, megkapta a fiút vállánál fogva és elrántotta onnan, a kísértés színhelyéről. Majd meglátta, hogy Kirsch is ott van, odament hozzá és azt kérdezte, hogy' merte György urat ide hozni.

Csakhogy az el volt ázva egészen; azt se tudta, mit beszél.

— *Laissez-moi tranquille, Il faut s'amuser, parbleu. Je ne suis pas au service de Monsieur.*

Látva, hogy a ficzkó részeg, Dobbin nem akart vele vitatkozni, hanem sietve vitte ki a fiút onnan. Hítta Józsefet is, de ez ott állt a fekete álarczos hölgy mögött, a ki most elég tűrhető szerencsével játszott; — és nagy érdeklődéssel nézte, a mi az asztalon végbement.

— Nem lenne jobb, ha te is haza jönnél velünk? — kérdezte Dobbin.

— Itt maradok, hogy hazavihessem ezt a gazembert, — felelt emez; mire a másik azt gondolta, hogy a fiú előtt nem lenne helyes a nagybátyját leczkéztetni vagy rendreutasítani, — s azért elment onnan.

— Játszottál? — kérdezte aztán a fiútól, mikor egyedül voltak.

— Nem, — felelt emez.

— Ígérd meg, úri becsületszavadra, hogy nem is fogsz ezután sem.

— Miért? Jó mulatságnak látszik, — felelt a fiú. Mire Dobbin azonban az igazságnak ékesszóló erejével arról kezdett beszélni, hogy mire vihet a játékszenvedély, és talán a fiú atyjáról kezdett volna beszélni, ha fel nem tette volna magában, hogy annak emlékére egy szóval sem fog árnyékot vetni a fiú előtt. Hazavitte és lefeküdt. Nemsokára az Emilia melletti szobában is ki-

aludt a világ, azután magánál is. Én igazán nem is tudom, miért figyelte meg az őrnagy mindezt olyan pontosan.

Józsi még ott maradt egy kicsit a játékasztalnál. Nem volt játékos soha, de hát ha már egyszer itt volt, miért ne próbálta volna meg. Kivett egy Napoleon-aranyat és az előtte ülő hölgy fehér válla fölött áthajolva, letette az aranyat. Nyert. A fekete álarczos asszony megmozdult, hogy helyet csináljon neki, lesimítva ruháját a mellette álló üres székről.

— Jöjjön, és hozzon nekem szerencsét! — mondta, még mindig idegenszerű kiejtéssel, a mely teljesen különböző volt attól a tiszta, tökéletes angolsággal kiejtett „köszönöm"-től, a mit a kis Gyurihoz intézett. A megtermett úr körülnézett, hogy nem látja-e valami ismerőse, s aztán bókolva és zavarodottan így felelt: — Igen, valóban, ej, Isten bizony, szerencsét hozok. Igyekezni fogok...

— Szokott ön játszani? — kérdezte az idegen maszk.

— Egy-egy kis Nap.-ot megkoczkáztatok néha, — mondotta Józsi büszkén s egy aranyat dobott az asztalra.

— Igen, egy-egy kicsit ebéd után, — felelt ingerkedve a nő, de mivel úgy tetszett neki, mintha a szomszédja megdöbbenne, megint kedves, francziás kiejtésével mondta, hogy: — Ah, ön nem azért játszik, hogy nyerjen. Én sem. Azért játszom, hogy feledjek, de nem bírok. Nem bírom feledni a régi időket, uram. Az ön kis unokaöcscse szakasztott olyan, mint az atyja volt; és ön, ön sem változott; azaz, hogy igen, megváltozott ön is; mindenki megváltozik, mindenki feled; senkinek sincs szíve.

— Úristen, kicsoda ez? — kérdezte Józsi elszorúlt lélekzettel.

— Nem találja ki, Sedley József? — felelt az asszony szomorú hangon, és álarczát levéve, merően nézett rá. — Úgy-e, elfelejtett?

— Szentséges ég! Crawleyné asszony!

— Rebekka, — felelt emez, József kezére téve

kezét, de míg ránézett is a férfira, szeme sarkából egyre követte a játékot.

— Az Elefántban vagyok szállva, — mondta. — Ha eljön, Madame de Rawdon felől kérdezősködjék. Láttam az én édes Emiliámat is. Milyen szép. És hogy ragyog a boldogságtól. Mindenki boldog, csak én vagyok szerencsétlen, Sedley úr! — S ezzel áttette a pénzt a vörösről a feketére, mintha csak valami véletlen, czéltalan mozdulatot tett volna a kezével és ezt megtéve, egy kirojtolódott, rongyosas csipkéjű zsebkendőt szorított a szeméhez. — A vörös jött ki, Rebekka veszített. — Menjünk innen, — szólalt meg erre; — jöjjön velem egy kicsit, Sedley úr. Vagy nem vagyunk talán régi barátok, édes Sedley?

Ezalatt Kirsch is elvesztette már minden pénzét és így követte gazdáját, ki, a holdas éjszakába, a hol a kivilágítás lámpái már igen hunyorgattak, a nagy transparens-képnek pedig már alig látszott egy-két körvonala.

HATVANNEGYEDIK FEJEZET.

Szerteszél kószáló fejezet.

Crawleyné asszony életrajzának egy részén azon könnyedséggel és gyöngédséggel kell átsiklanunk, a milyent a világban mindenkitől elvárnak, abban a világban, a hol maga a bűn ellen nincs éppen valami különös kifogása az embereknek, de azt annál visszautasítóbbnak tartják, ha az elkövetett bűnt aztán valaki felemlegeti, a maga nevén nevezve azt. Vannak a Hiúság Vásárában olyan dolgok, a melyeket jól ismerünk és meg is teszünk, de beszélni nem beszélünk róla soha; úgy, mint a hogy az Ahriman vallásán levők imádják az ördögöt, de a nevét soha ki nem mondják. És az előkelő társaságokban épp oly kevéssé tűrnék el azt, hogy valami bűnről tüzetesen, teljes igazsággal beszámoljunk, mint a hogy a finom angol vagy amerikai hölgy nem engedné, hogy az ő szűzi jelenlétében, teszem azt, nadrágról beszéljen valaki. Pedig, asszonyom, mind a két dolog napról-napra

ott van a világban, szemünk előtt, a nadrág is, a bűn is, a nélkül, hogy magán a dolgon nagyon megbotránkoznánk. Ha mindannyiszor elpirulnánk, valahányszor megpillantjuk, ugyan micsoda arczszínünk lenne! A neve, igen, a neve az, a min megütközünk. Éppen ezért igyekezett e sorok írója a nagyvilági szokást tiszteletben tartani s az egész történet folyamán csak könnyedén, kellemes gyöngédséggel czélozni arra, ha valahol csakugyan bűnről volt szó. Nehogy a dolog megnevezésével valakinek a finom érzését megbántsuk. Merje nekem valaki azt mondani, hogy a mi Beckynk, a ki pedig, tagadhatatlan, nem volt vétek nélkül való, — nem jelent meg mindig illedelmesen az olvasó előtt. Mikor leírtuk ezt a csábító, daloló, csalogató szirént, feledtük-e valaha a finomság szabályait annyira, hogy a szirén ijesztő halfarkát is megmutattuk volna a víz színe fölött? Nem! Azok, a kik óhajtanak beletekinteni a vízbe, mert hiszen ez elég átlátszó, azok megláthatják ezt a halfarkot, a mint siklik és tekereg, ördögi rútságában és síkos hidegségében, csapkodva a csontok közt és hullák köré tekeredve; de a víz fölött, kérem, a víz fölött, ugyan nem volt-e mindig minden illedelmes és tisztességes, a mit megmutattunk? De persze, mikor a szirén aztán lebukik a víz alá, hogy a fenekén heverő holttestek közé merüljön, a víz színe zavarosra válik és semmit se látunk tisztán, meresszük bár a szemünket még oly kíváncsian. Hiszen igaz, a hableányok elég tetszetősek akkor, míg ott ülnek a sziklán, hárfázva, vagy aranyhajukat fésülve, meg mikor dallal, szóval csalogatnak, hogy menj oda és tartsd nekik a tükröt, de mikor belemerülnek ismét igazi elemükbe, hidd el, nem jóban törik a fejüket ezek a szirének, és jobb, ha nem látjuk, mint lakmároznak a mélység ez emberevői a szegény, besózott áldozatokon, ott a tenger mélyén. Így, mikor Rebekka sincs szemünk előtt, biztosak lehetünk benne, hogy nem valami jóval van elfoglalva és hogy minél kevesebbet beszélünk életének ilyen szakaszairól, annál jobb.

Ha részletesen beszámolnánk minden tettéről azon néhány év alatt, mely a Curzon-utczai otthon nagy öszszeomlása óta folyt le, többen emelhetnék azt a vádat,

hogy ez a könyv nem tisztességes olvasmány. A nagyon hiú, szívtelen és élvezetvágyó emberek tettei gyakran vannak híjjával a tisztességnek, (mint a te tetteid közül is nem egy, tisztelt komoly arczú és szeplőtlen hírnevű barátom, de ez csak mellékesen legyen mondva); — de hát milyenek akkor az olyan nő tettei, a kiben nincs hit, nincs szeretet, nincs jellem. És én hajlandó vagyok azt hinni, hogy Rebekka asszony életében is volt egy olyan korszak, a mikor lelkét erősen megragadta, — nem a bűnbánat, hanem valami vad kétségbeesés, úgy, hogy teljesen elhanyagolta magát és a hírnevére se volt gondja.

Ez az *abattement* és sülyedés nem egyszerre történt meg; fokonként következett ez be a nagy szerencsétlenség után; és csak mikor a felszínen maradásért folytatott küzdelem már véget ért. Úgy, mint a hogy' a hajóról a tengerbe esett ember is kapaszkodik előbb minden szilánkba, mikor még azt hiszi, hogy van menekülés, de azután egyszerre elhajítja azt a szilánkot magától és megy lefelé, egyre lefelé.

Mialatt Rawdon még Angliában volt, úti készületeit téve, addig Rebekka is ott tartózkodott London körül és valószínűleg több ízben is megkísérlette, nem beszélhetne-e sógorával, Pitt báróval. Mikor egyszer a báró Wenham úrral együtt a parlament épülete felé tartott, az utóbbi észrevette Crawleynét, sűrűn lefátyolozva, állni az alsóház feljárójához közel. De a mint meglátta, hogy Pitt nincs egyedül, elsomfordált lassan, és ezután sem sikerült neki a báróval szemben való szándék.

Úgy lehet, Janka grófnő is közbe vetette magát. Hallottam, hogy férjét teljesen meglepte, milyen lelkierővel követelte a Rebekkával való teljes szakítást. Saját felelősségére oda hítta Rawdont hozzájuk, hogy addig náluk lakjék, míg majd a Coventry-szigetre mehet. Talán mert tudta, hogy a hol Rawdon van, oda Becky nem tör be. A Pitt levelein is kíváncsian nézgélte a kézvonásokat, hogy ha kell, minden érintkezésnek útját állja Becky és Pitt közt. Nem mintha Rebekka nem írt volna neki, ha akar, de a lakásán nem igen akart Pittel talál-

kozni, s egypár hiu kisérlet után belenyugodott a Pitt kívánságába, hogy csak ügyvédek révén érintkezzenek.

Ennek pedig az volt a fő oka, hogy Wenham olyan életrajzot közölt Pittel Rebekka szüleiről s róla magáról, hogy a hajdan oly előzékeny rokon tudni sem akart az asszonyról többé. Megtudta, ki volt az apja; mikor volt anyja az operánál; hogy' élt férjhezmenetele óta; s ámbár sok rosszakarattal volt e képen kiszínezve, bizony rossz színbe került ő Pitt előtt, a ki eleinte vonzódott hozzá.

A Coventry-sziget kormányzójának nem nagy a jövedelme. Így ő exczellencziája csak háromszáz font évi díjat utalványozott neki a kormányzói fizetésből, mert adósságait is szorgalmasan fizette; azonban azt kikötötte, hogy soha többé ne zaklassa semmivel, különben botrány és válópör következik. Abban Wenham, Steyne gróf, Rawdon és Pitt is mind megegyeztek, hogy Rebekkát legjobb lesz eltávolítani az országból, s így hallgattatni el egy rendkívül kellemetlen ügyet.

Valószínűleg az ügyvédekkel való tárgyalás foglalta el Rebekkát annyira, hogy fiát sem meg nem látogatta, sem levélben nem kereste fel. A fiúról most nagybátyja és nagynénje gondoskodtak, s tudjuk, mennyire ragaszkodott ő az utóbbihoz. Anyja csak Boulogne-ból írt a fiúnak egy csinos kis levelet, jelezve, hogy külföldi útra indul. Ezt is csak egy esztendő mulva, mikor Pitt báró satnya kis fiát elvitte a szamárhurut és a vörös-himlő, s ettől kezdve a kis Rawdon lett a queen's-crawley-i birtok és bárói czím jövendő örököse. Ekkor aztán rögtön írt a mamája egy melegségtől áradozó levelet az ő drága, szeretett fiának. A gyermeket a másik fiú halála még szorosabban odacsatolta a nagynénjéhez, a ki eddig is fiaként szerette. A kis Rawdon, a ki magastermetű, szép fiúvá nőtt azóta, elpirult a levél olvasására, s aztán odasimúlt a grófnőhöz, e szókkal: — Janka néni az én anyám; nem a — nem az a másik. — Hanem azért udvariasan felelt Rebekkának, a ki ekkor már egy flórenczi koszt-házban lakott. De ne vágjunk elébe az eseményeknek!

Eleinte a mi kedves Beckynk nem messze repült

hazulról, csak a francia partra, Boulogne-ba, a hol annyi számüzött angol ártatlanság talál menedéket, és ott a komornájával lakott egy szállóban. A *table d'hôte*-nál, a hol ebédelt, a többiek igen kellemes asszonynak tartották és élvezettel hallgatták, mikor előkelő ismerőseiről, bárói és grófi rokonságról beszélt, azzal az üres, nagyvilági fecsegéssel, dicsekvéssel, a mi a közönséges lelkű emberekre olyan nagy hatással szokott lenni. Eleinte itt, a tengerparton meg a tengeri fürdőben sokat volt együtt a derék Burjoicenéval, egy papirkereskedő feleségével, a kit a férje minden héten eljött meglátogatni a fürdőhelyen, csak az volt a baj, hogy nemsokára észrevette az asszony, milyen nagyon forgolódik az ő ura a szőke asszony körül. Nem mintha valami is lett volna a dologban; egyszerűen csak az, hogy Becky mindig nyájas volt, szeretetreméltó és könnyed modorú, — különösen az urakkal szemben.

Angolok sokan jöttek át ide a franczia partra, s ezek viselkedéséből Rebekka tisztán láthatta, milyen véleménynyel van felőle az otthoni *társaság*. Becky egyszer például éppen a parton sétált, és Albion fehér szikláit tisztán lehetett látni a mélységes, sötétkék tenger távoli partján. A hajóról ekkor lépett a hídra Partlet báróné, a ki Rebekka láttára napernyőjének, mint valami marsalbotnak lendítésével, maga köré terelte a leányait, gyilkos tekintetet lövelve szegény Becky felé, a ki egyedül állt a parton.

Egy másik alkalommal egy postagőzös érkezett. Vihar volt, s Beckyt nagyon mulattatta a sok nyavalygót látni. Slingtone grófné a hajón volt, olyan betegen a viharos úttól, hogy minden lépésnél támogatni kellett. Rebekka hamisan nevetve nézte rózsaszínű kalapja alól, de e pillanatban a grófné is észrevette ki áll ott, és egyszerre kiegyenesedett és olyan gyors, aczélos léptekkel sietett el emennek a közeléből, hogy előbbi támogatói alig győztek utána gyentetni a vámházba. Becky csak mosolygott, de nem hiszem, hogy nagyon tetszett volna neki a dolog. Érezte, hogy egyedül van, egészen egyedül és hogy az angol part sziklái áthághatatlanok immár az ő számára.

A férfiak modorán is látszott valami, nem is tudom, micsoda; de elég az hozzá, hogy mások voltak, mint annakelőtte. Grinstone a fehér fogait mutogatta, mihelyt meglátta Beckyt és olyan bizalmasan mosolygott, hogy nem volt kellemes. A kis Suckling Bob meg, a ki ezelőtt csak kalaplevéve mert vele beszélni és szakadó esőben is szívesen kiszaladt a kocsijáért, most, mikor az utczán valakivel beszélgetett és meglátta a mögötte elhaladó Rebekkát, csak úgy a vállán keresztül biczczentett felé, de hogy a kalapját levegye, azt nem tartotta szükségesnek. Raikes Tom meg úgy ment be hozzá a szállóbeli szobában, hogy a szivarját se vette ki a szájából, de Rebekka becsapta előtte az ajtót s a kulcsot is ráfordította volna, csakhogy a Tom keze belül volt az ajtón. Rebekka kezdte érezni, hogy csakugyan nagyon egyedül van. — Ha ő itt volna, nem engedné, hogy ezek a nyomorultak sértegessenek, — gondolta magában és nagy szomorúsággal gondolt a férjére, sőt talán vágyakozással is. Az ő becsületes, együgyű, állandó odaadására és hűségére; engedelmes szolgálatára, jó kedélyére, férfias bátorságára. Valószínüleg sírt is, mikor ezt végiggondolta, mert aznap igen élénk volt az ebédnél, a hol a rendesnél egy kicsit több pirosítóval jelent meg.

Most már rendszeresen használta a pirosítót és — és a szobaleánya gyakran hozott neki cognacot azonkívül, a mi a szálló számlájába volt beiktatva.

De talán a férfiak sértése sem volt olyan kínos, mint bizonyos asszonyok részvéte és rokonszenve. Crackenburyné meg Washington Whitené Svájcba menet itt utaztak keresztül; eljöttek tehát; kívülök még Horner ezredes, a fiatal Beaumoris, no meg persze az öreg Crackenbury és a Whitené kis leánya voltak a társaságban. A kiket Rebekka eddig mint kéteshírű asszonyokat messziről elkerült, azok most meleg bizalmassággal keresték fel. Nevettek, vihogtak, fecsegtek, szánták, vígasztalták és pártfogolták, úgy hogy Rebekkát majd szétvetette az elfojtott harag. S mikor a társaság lement a lépcsőn, s a férfiak hangosan nevettek, Rebekka tudhatta, hogy mire magyarázza ezt a nevetést.

E látogatás után történt az, hogy Becky, a ki he-

tenként kifizette a számláját, Becky, a ki mindenkire nézve kellemessé igyekezett magát tenni, a ki a vendéglősnéhez oly barátságos volt, a pinczéreket „monsieur“-nek szólította, a szobaleányokat udvarias beszéd és mentegetőzés között fizette ki, úgy hogy ez bőven kárpótolta ezeket azért a kis szűkmarkúságért, (a mitől Becky sohasem tudott megszabadulni), szóval ismételjük, ez a Becky felmondó levelet kapott a szálló tulajdonosától, mert valaki azt mondta neki, hogy ez az asszony egyáltalán nem odavaló az ő szállójába, hol angol hölgyek nem ülnének le vele egy asztalhoz. Így aztán hónapos lakást bérelt, a melynek magános, csöndes, örömtelen volta terhére vált nagyon hamar.

De azért csak igyekezett a jó hírnév látszatát megteremteni magának; szorgalmasan járt templomba; felkarolta a hajótörött tengerészek özvegyének ügyét; bazár-munkákat készített a Quashiboo indián misszió javára és nem tánczolt keringőt, szóval mindenben a szigorúan tisztességeset kereste; s mi éppen ezért foglalkozunk életének ezen részével bővebben, mint az ezután következőkkel, a mi kevésbbé volna kellemes tárgy. Látta, hogy az ismerősök visszavonulnak tőle, de azért csak mosolygott rájuk fáradhatatlanúl; arczáról soha senki el nem találta volna, hogy a lelkében milyen kínjai tombolnak a megaláztatásnak.

Az egész élettörténete végre is rejtelem volt. A vélemények megoszlottak reá nézve. Némelyek egész határozottsággal bűnösnek mondták, mások ismét ugyanoly határozottsággal ártatlannak. Sok jó szívet hódított a maga részére azzal, hogy koronként heves zokogásba tört ki, ha a fiát emlegette és fékevesztett fájdalom minden jelét végigjátszotta, ha olyan valakit látott, a ki hasonlított a fiúhoz. Egy kedves jó asszonynak, Alderneynének a szívét is így nyerte meg. A boulognei brit kolóniának ez a hölgy volt mintegy a királynője; ez adta a legtöbb ebédet, mulatságot s látta a házánál a legtöbb embert. Mikor a fia hazajött a nyári szünetre és Crawleyné meglátta, fuldokló zokogásba tört ki és csak nagy erőfeszítéssel, el-elakadó hangon tudott ennyit mondani: — Éppen egyidősek lehetnek; — óh, és meny-

nyire hasonlít az én fiamhoz. Pedig öt év volt köztük, hasonlóság pedig nem több, mint e sorok írója és olvasója közt. — Úgy esett azonban, hogy Wenham, a ki éppen útban volt Kissingen felé, hogy ott Steyne grófhoz csatlakozzék, szintén eljött Alderneyékhoz és ekkor aztán fölvilágosította őket egyről-másról; elmondva, hogy a kis Rawdont akár ő is sokkal jobban le tudná írni, mint kedves mamája, a ki híres volt arról, mennyire nem szerette a fiát és sohase látogatta meg; azután meg, hogy a gyerek már tizenhárom éves, míg Alderneyék fia csak kilencz; amaz szőke, ez meg sötétbarna; szóval, elbeszélése alkalmas volt arra, hogy a jó asszony alaposan megbánja, a mit Rebekkáért tett.

Valahányszor nehéz fáradsággal megszerzett magának egy kis kört, mindjárt támadt a mult világából valami olyan ellenség, a ki azt elsöpörte. Keserves, nagyon keserves élet volt ez.

Ezután Newbrightné asszony pártfogása következett. Ezt a templomban való szép éneklésével nyerte meg Rebekka és azzal, hogy a komoly kérdésekről oly helyes véleményei voltak (ezt még nevelőnőkorában Queen's Crawleyban tanulta). Most nemcsak hogy elfogadta a vallási iratokat, de el is olvasta. Varrt flanell-alsószoknyákat a Quashiboo indián asszonyoknak, hálósapkákat horgolt a szerecseneknek, lámpaernyőket festett a zsidók áttérítése ügyéért; és járt templomba három felé is; de hát itt meg az jött közbe, hogy Newbrightné asszony valami ilyen kegyes dologban Southdown grófnéval levelezett; egyik levelében elmondta neki, hogy az ő kedves barátnője, Crawley Rawdonné asszony milyen nagy segítségére van. No hiszen jött erre aztán a grófnétól olyan levél, hogy Newbrightné rögtön beszüntette baráti érzelmeit; utána pedig Tours egész komoly gondolkozású társasága. Mert a kik ismerik a külföldi angol telepeket, társaságokat, azok tudják, hogy mi mindenhová elvisszük magunkkal büszkeségünket, piruláinkat, előítéleteinket, cayenne-i borsunkat, Harvey-mártásunkat és egyéb házi-szentségeinket, hogy ezek segítségével azonnal egy kis fiók-Britanniát teremtsünk ott, a hova letelepszünk.

Becky egyik helyről a másikra menekült: Boulogne-ból Dieppebe, Dieppeből Caénbe. Innen Toursba, s mindenütt újra elkövetett mindent, hogy jó hírre tegyen szert. De bizony előbb-utóbb kitudtak róla mindenütt mindent, és kituszkolták mindenünnen. Dieppeben Hook Eagles-né asszony karolta fel egy időre; egy olyan asszony, a kinek Londonban kifogástalan hírneve és négyemeletes háza volt; az utóbbi a Portman-Square-en. Egy vendéglőben laktak. A tengerben ismerkedtek össze, fürdés közben, azután a table d'hôte-nál. Hiszen hallott ő is valamit a Steyne-féle dologról, de néhány találkozás után meg volt győződve, hogy szegény kis Crawleyné valóságos angyal, a férje egy faragatlan, durva ficzkó, Steyne gróf pedig egy romlott erkölcsű gazember, végre a szegény Crawleyné ellen véghezvitt összeesküvés annak a csúszó-mászó, jellemtelen Wenhamnak a főztje. — És ha te bátor ember lennél, Eagles, a mint először meglátod azt az embert a clubban, odamennél hozá és arczúlütnéd. — De Eagles úr igen csöndes, békés öreg úr volt, a ki a földtani kutatások iránt érdeklődött leginkább és nem is volt elég magas arra, hogy valakinek felérjen az arczáig.

Szegény Eaglesék még a nagykövet feleségének is rossz néven vették, hogy pártfogoltjukat nem akarja meghívni és az asszony mindent megtett, a mi egy asszonynak hatalmában lehet, hogy Rebekkát megtartsa az erény és jóhírnév útján.

Becky eleinte igen tiszteletreméltóan viselkedett, de aztán az erkölcsös élet untatni kezdte. Mindig ugyanaz volt minden; ugyanaz az egyhangú jólét és kényelem, ugyanaz a kocsikázás a boulogne-i erdőben és ugyanaz a Blair-féle prédikáczió a vasárnap estéken, már majd meghalt unalmában; no de szerencsére ekkor megjött Cambridgeből a fiatal Eagles, s mikor az anya látta, hogy barátnője milyen hatást tett a fiára, szépen kitessékelte a házából.

Rebekka ekkor egy barátnőjével tartott házat közösen, de csakhamar össze is haragudtak, el is adósodtak, úgy hogy a szövetség felbomlott. Ekkor aztán a pension- vagy kosztházban való élésre határozta magát

és egyideig ott élt abban a híres nagy házban, a melyet Madame de Saint-Amour tartott a párisi Rue Royale sarkán. Itt kezdte hatalmát és varázsát újra gyakorolni a megszokott urakon és keshedt nagyságokon, a kik a háziasszony szalonját látogatták. Becky imádta a társaságot és igazán csak úgy nem tudott már nélküle élni, mint az ópiumevő a maga kábító szere nélkül és pension-élete e szakaszában elég boldognak érezte magát. Elgondolta sokszor: „a nők vannak itt is olyan mulatságosak, mint Mayfairben. Az urak igaz, hogy tisztitott keztyűt viselnek és nagy ripőkök, de nem rosszabbak, mint amazok voltak. A háziasszony igaz, hogy közönséges egy kicsit, de még mindig nem olyan közönséges, mint lady..." és itt egy olyan nevet mondott, hogy én inkább meghalnék, semhogy elismételjem. S csakugyan, ha az ember esténként látta Madame de Saint-Amour kivilágított szalonját, s látta a rendszalagos és csillagos urakat écarté-asztalnál, távolabb pedig a hölgyek csoportját, az ember egy ideig csaknem azt hihette volna, hogy jó társaságban van és hogy Madame csakugyan grófnő. Sokan voltak, a kik ezt képzelték és Becky egyideig a legragyogóbb hölgyei közé tartozott e szalonnak.

De lehet, hogy talán még az 1815. évből való régi hitelezők bukkantak a nyomára, mert elég az hozzá, hogy szegénykének elég hirtelenül kellett Párist elhagynia; a honnan ezúttal Brüsszelbe ment.

Milyen jól emlékezett az egész helyre.

Hogy' nevetett, mikor elment a szálló előtt, melynek entresol-ján az ő szép kis lakása volt és — és a melynek a kapualjában a Bareacres grófék kocsija olyan nehezen várt a lovakra. Kiment a waterlooi csatatérre is és Laekenbe, a hol Osborne György síremléke nagyon meglepte. Le is rajzolta. Közben elgondolkozott: — Szegény Cupidó! Milyen fülig szerelmes volt az belém! És milyen ostoba volt! Ugyan a kis Emmi él-e még? Jó kis teremtés volt szegényke; — meg az a kövér bátyja. A papirosaim közt még mindig megvan az a furcsa arczkép, a mit az árverésen vettem. Jólelkű, egyszerű emberek voltak!

Brüsszelben Madame de Saint-Amour ajánlásával

egy másik ilyen pensioba, Comtesse de Borodinohoz ment Becky; a grófnő Napoleon egyik tábornokának volt az özvegye, kire azonban férje, a hős, nem hagyott egyebet, mint egy ebédlő-asztalt, meg egy kártya-asztalt. A kik ez asztaloknál költötték el az ebédjüket és verték el a pénzüket, azok másodrendű gavallérok voltak; aztán özvegy hölgyek, a kiknek mindig volt valami bonyolult pörös ügyök; és az angol utazók legegyügyűbbjei, a kik azt hitték, hogy ők most látják „a continens társaséletét". Itt az urak néha megvendégelték a hölgyeket pezsgővel; aztán lovat béreltek és lovagolni mentek velük; összeadták a pénzt egy-egy páholyra, hogy az Operába mehessenek; a kártya-asztaloknál a hölgyek fehér válla fölött átnézve fogadtak arra, a mi az asztalon történt; — és aztán azt írták haza a szüleiknek, hogy sikerült bejutniok a legjobb külföldi társaságba.

Itt is, mint Párisban, Becky afféle koszthház-királyné volt. A pezsgőt, a virágbokrétát, a páholy-jegyet sem utasította vissza, de a mit legjobban szeretett, az a kártya volt. Vakmerően játszott. Eleinte fillérekben, aztán jött az ötfrancos tétel, az arany, az ötfrancos bankjegy; — azután nem tudta megfizetni a tartásdíjat és a fiatal emberektől kért kölcsön; — ha azonban megint volt pénze, félvállról beszélt és gorombáskodott Madame de Borodinoval; — nemsokára megint tíz fillérben játszott és igen szegény volt; — egy idő mulva aztán megjött a negyedévi pénze és akkor újra felvette a kártyát, Monsieur de Rossignol vagy Chevalier de Raff társaságában.

Mikor Becky eltávozott Brüsszelből, a szomorú igazság az volt, hogy Borodinoné már három hónapi tartásdíjat nem kapott meg tőle; — hanem hiszen el is mondta aztán mindenkinek, a ki csak betette a lábát a házába, hogy Madame Rawdon kártyázott, ivott, egyszer meg térden állva könyörgött Muff úrnak, egy angol papnak, hogy kölcsönözzön neki pénzt; azt a fiatal mágnás-gyereket pedig, Noodle báró fiát, a kinek a pap a nevelője volt, sokszor bevitte a maga szobájába és ott nagy összegeket nyert el tőle; — szóval *„une vipère"* volt, nem egyéb.

Így ment, mendegélt a mi kis vándorunk mindegyre tovább; oly nyugtalanúl, akár Ulysses vagy Bamphylde Moore Carew. A kétes tisztességű dolgok iránt való szeretet egyre nőtt benne. Ekkor már teljesen a társadalom czigányaihoz tartozott, s olyanokkal tartott fenn érintkezést, hogy önöknek a haja az égnek állna, ha elsorolnám.

Európa minden nagyobb városában vannak egyebek közt angolok is olyanok, a kik megfordulnak minden kétes kártya-asztalnál s egyik csalást, pénzkicsikarást a másikkal fedezik. A neveiket Hemp úr szokta felolvasni gyakran a sheriff előtt. Nagyon jó családból való fiatal emberek, a kiket azonban kitagadott a családjuk; a billiárd-asztalok, külföldi versenyek és kártya-asztalok látogatói; a kik aztán az adósok börtönébe kerülnek, a kik isznak, henczegnek, párbajoznak és veszekednek, aztán tovább állnak fizetés nélkül; párbajoznak német katonatisztekkel, az angolokat megcsalják écartén, pompás kocsin robognak be Baden-Badenbe, üres zsebbel őgyelegnek a játékasztalok körül, míg vagy befonnak egy zsidót, hamis váltóval, vagy találnak valakit, a kit megnyúzhatnak. A nyomor és gazdagság e váltakozása nagyon izgató lehet. Becky is belejutott ebbe a körbe és — bevalljuk-e? nem is találta visszataszító világnak. A szerencsés Rawdonné asszonyt minden kártya-asztalnál ismerték. Majd utóbb a kártyásokat gyűjtötte a maga lakására.

Madame de Cruchecassée-val együtt bérelték házat és ott laktak Florenczben. Azt mondják, hogy München városából úgy utasították ki, Pigeon barátomtól pedig azt hallottam, hogy Lausanneban leitatták Rebekka házánál, s ilyen állapotban nyolczszáz fontot nyertek el tőle egy este Loder őrnagy és a becsületes Mr. Deuceace Rebekka asztalánál. Az olvasó láthatja, hogy tartozunk erről számot adni, de minél kevesebb szóval, annál jobb.

Azt is beszélik, hogy ha néha nagyon szűkében volt a pénznek, akkor hangversenyeket és énekleczkéket adott. Wildbad-fürdőn határozottan volt egy Madame de Rawdon, a ki egy „matinée musicale"-t hirdetett s ezen

Herr Spoff, az oláhországi hospodár udvari zongorázója kísérte; sőt Szemfüles Tamás barátom azt is hozzáteszi, hogy 1830-ban a strassburgi színház a „Fehér nő"-t hozta színre és ebben egy Madame Rebecque nevű énekesnő lépett a színpadra, de ebből iszonyú botrány kerekedett, kifütyülték és lepiszszegték, részint azért, mert nem is értett a dologhoz, részint meg, mert valaki fölbujtogatta a közvéleményt ott a földszinten ülők közül, (a kik legnagyobbrészt mind a helyőrség tisztjei voltak). És Szemfüles Tamás nem enged abból, hogy ez az énekesnő Crawleyné volt.

Ekkor már teljesen erre a kóbor, rendezetlen életre adta magát. Ha volt pénze, azt eljátszotta; ha nem volt, akkor kihúzta addig nagy szegénységben, míg megint akadt pénze; az ég tudná, hogy mi módon sikerült neki. Beszélik, hogy Szent-Pétervárott is látták egyszer, de ott kiutasító parancsot kapott; azután Bécsben és Töplitzben az oroszok kéme gyanánt szerepelt. Sőt azt is hallottam, hogy Párisban véletlenül föllelte egyik rokonát, a ki nem volt más, mint anyai nagyanyja. Montmorency, az nem volt az öreg asszony, hanem egy borvirágos orrú, lompos, vén páholynyitogatóné. Mivel a találkozáson magam nem voltam jelen, nem szolgálhatok reá vonatkozó részletekkel.

A következők azonban már Rómában történtek. Rawdonné asszonynak, a hogy' magát ez időben hívatta, éppen megérkezett a félévre szóló járuléka az egyik bankárhoz. Ez a pénzfejedelem minden évben adott bált, a melyre mindenkit meghítt, a kinek nála ötszáz scudi-ra rúgó letétje volt elhelyezve. Rebekka is kapott jegyet és így megjelent Polónia herczeg és herczegné fényes bálján. A herczegnő a Pompili-családból való volt s egyenes leszármazottja Róma második királyának és Egerának az Olympus-házból; — a herczeg nagyatyja pedig kékítőt, háziszappant, faggyút és pamutzsebkendőket árult; megbízatásokban járt el és uzsoráskodott is kicsiben. Róma egész előkelő társasága együtt volt a bálon; a palota fényárban úszott é[illegible] les, nehéz aranyrámák (igazi képek is voltak[illegible] csillogóvá tették a falakat. A herczeg czímere, [illegible]

gomba* bíbormezőben (a pamutzsebkendők színe) és a herczegnő családjáé, az ezüstforrás ott volt látható minden ajtón, falon, és a nagy vörösbársony trón mennyezetén is, a mely úgy el volt készítve, hogy pápák és császárok is helyet foglalhattak volna alatta.

Becky a postakocsin érkezett Flórenczből és mivel a meghívó itt várta, szobaleánya segítségével szokatlanúl gondosan öltözött fel. A bálba Loder őrnagy karján ment, a ki véletlenül vele egy időben érkezett Rómába; (ugyanaz az ember, a ki egy év múlva agyonlőtte Nápolyban Ravoli herczeget; és ugyanaz, a kit Buckskin báró megbotozott, mert rájött, hogy Loder még négy királyt tart készen a kalapjában, azokon kívül, a melyek az écarté-ban fordúltak elő). Ez a pár együtt ment tehát el a fényes bálra. A mint beléptek, Rebekka sok olyan arczot látott, a kiket régen ismert, még boldogabb időkben, mikor — mikor nem volt ugyan ártatlan, hanem mikor még nem leplezték le. Loder őrnagy sokakat ismert az idegenek közül; merész külsejű, pofaszakállas urakat, a kiknek a gomblyukában piros rendszalagok fityegtek; — hanem honfitársai igen elkerülték az őrnagyot. Becky szintén ismert többeket a hölgyek közül; franczia özvegyeket, kétes olasz grófnőket, a kikkel férjeik rosszúl bántak, — eh, minek foglalkozzunk velük, mi, a kik a Hiúság Vásárának oly előkelő köreiben fordultunk már meg. Ha játszunk, játszszunk tiszta kártyával. — De hát a ki utazott, az mind ismeri az ilyen szabad csapatokat, a kik, mint Nym és Pistol, a derékhad körül lézengenek, mintha oda tartoznának, viselik a király színeit, de azért csak a maguk javára és szakállára fosztogatnak; minek folytán itt-ott aztán fel is húzzák őket az akasztófára a keresztútnál.

Nos, Becky tehát ott haladt az őrnagy karján a szobákon keresztül, a hol először is a frissítőket keresték fel és igen hajtogatták a pezsgőt. Az asztalok és a pohárszék körül sokan tolongtak, leginkább az előbb említett szabadcsapatok, törtetve a frissítőkért. Mikor az őrnagy meg Rebekka egyelőre elvégezték, lassankint a herczegnő

*) Gomba-mushroom alatt a semmiből lett, máról holnapra megteremtett nagyságot érti az angol.

rózsaszín bársony terme felé húzódtak, a hol a herczegi pár a kiválogatott, legelőkelőbb vendégeket látta vacsorára egy nagy kerek asztal körül. Nagy velenczei tükrök, ezüst keretben, mindenfelé, egy sarokban pedig Vénus szobra. Becky azt gondolta, hogy ez is éppen olyan választékos, kitűntetően szűkkörű lakoma, a milyenre ő volt egyszer híva a Steyne grófékhoz, — és e pillanatban ott látta a grófot az asztal mellett.

A sebnek, a melyet a gyémántékszer vágott a gróf kopasz, fehér homlokán, még ma is meg volt rajta a helye egy hosszú, vörös vonal alakjában. Vörös szakálla most sötét, fényes barnára volt festve, a mitől az arcza még fehérebbnek látszott. Rajta volt az aranygyapjas-rend gallérja, a térdszalagrend és több csillag. Nagyobb úr volt itt, mint bármelyik a többiek közül, pedig egy uralkodó herczeg is volt ott, meg a királyi család egyik tagja is. A gróf mellett a gyönyörű Belladonna grófné ült; (született Glandier-leány, a férje, Della Belladonna Paolo gróf, a kinek olyan híres rovargyűjteménye volt, már hosszabb idő óta a marokkói császár udvarában időzött.)

Mikor Becky megpillantotta azt a jól ismert arczot, ah, milyen durvának, közönségesnek tetszett Loder őrnagy azonnal. A másik meg, Rook kapitány, milyen dohányszagú volt ott mellette. Rebekka egy pillanat alatt visszavette régi, előkelő modorát és próbált úgy nézni és úgy érezni, mintha még otthon volna Mayfairben. — Az az asszony ott mellette ostobának látszik és kedvetlennek, — gondolta Rebekka, a grófra nézve. — Akkor pedig bizonyosan unatkozik mellette; — velem soha sem unatkozott. — Szegény kis Rebekka szívét ezer remény, ijedtség, habozás dobogtatta meg, mialatt fényes szemével, (a pirosító, a mit most már egészen a szeme alá felvitt, csillogónak mutatta), oda nézett a nagy úr felé. Az ilyen térdszalagos, aranygyapjas estéken a gróf egyszersmind legnagyúribb modorát is felöltötte és olyan volt a nézése, beszédje, mint valami fejedelemé. Mint a hogy az is volt igazán. Becky nézte, a mint olyan méltóságosan, könnyedén, úriasan mosolygott. Ah, *bon Dieu,* milyen kellemes társalgó is volt a gróf; milyen szikrázó elme, milyen gazdagsága az érdekes beszédtár-

gyaknak és milyen fejedelmi modor; — és ezt cserélte ő fel ezért a dohány- és pálinkaszagú Loder őrnagyért, meg Rook kapitányért, a ki olyan kocsisosan tud csak beszélni. — Ugyan megismer-e? — gondolta Becky. A gróf éppen a királyi herczeghez beszélt, közelebb hajolva és mosolyogva; de rövid idő múlva abba hagyta, föltekintett— és ekkor Rebekkát látta maga előtt.

Beckynek minden vére a szívébe szaladt, mikor szeme találkozott a grófával. Legvonzóbb mosolyát erőltette arczára és meghajolt félénken, mintegy könyörögve. A gróf egy ideig elképedve nézett reá, mint a hogy' Macbeth nézhetett, mikor a lakomájánál Banquo árnya jelent meg előtte; — és még akkor is nézett nyitva feledett szájjal, mikor Loder őrnagy már elhúzta Rebekkát onnan.

— Gyűjjön már, szép asszony, — szólalt meg a lovag; — minek nézzünk itt ezeknek a szájukba; gyerünk inkább abrakolni mi is. Gusztáljuk meg az öregnek a borát. — Becky azt gondolta magában, hogy az őrnagy talán már is eleget gusztálta.

Másnap Rebekka elment a Pinciora sétálni, — a római naplopók Hyde-Parkja, — valószínűleg abban a reményben, hogy újra találkozhatik a gróffal. Az ugyan nem történt meg, hanem más valakivel került össze. Fiche úr, a gróf régi komornyikja és bizalmas embere jött utána, meglehetős kicsinylő fejbiczczentéssel köszönve neki, mialatt egy ujját a kalapjához emelte.

— Tudtam, hogy Madame itt van. Láttam a szállóból, mikor kijött. Azért jöttem ide. Valami tanácscsal jövök.

— Steyne gróf részéről? — kérdezte Rebekka méltóságosan, de reménynyel és kíváncsisággal telve.

— Nem, csak a magam részéről. Róma nagyon egészségtelen.

— Nem ebben az évszakban, Fiche úr. Husvétig még nem.

— Én pedig azt mondom, Madame, hogy igen is, nagyon egészségtelen *most.* Az az átkozott mocsárlég minden évszakban öldöklő. Nézze Crawleyné asszony;

ön mindig *bon enfant* volt és én igazán az ön érdekében beszélek, *parole d' honneur*. Fogadja el a tanácsot. Menjen el Rómából; — mert különben megbetegszik és meghal.

Becky kaczagott, pedig csak úgy reszketett a dühtől. — Micsoda! Engem akarnak megölni; egy ilyen szegény jelentéktelen kis valakit? Milyen regényes! Talán *bravo*-kat hord magával a gróf úr inasok helyett; a *fourgons*-ban pedig *stiletto*-t? Most már csak azért is itt maradok, hogy megbosszantsam. Van, a ki megvédelmezzen, míg itt vagyok.

De erre meg aztán Fiche úr nevette el magát.

— A ki megvédelmezze? Ugyan kicsoda? Az őrnagy, a kapitány, vagy akármelyik azok közül a hamis kártyások közül, a kikkel ön együtt van itt, megölnék önt száz aranyért akármikor. Loder őrnagyról (a ki különben épp úgy nem őrnagy, mint a hogy' én nem vagyok) olyan dolgokat tudunk, a mi a gályára juttatná, ha ugyan nem rosszabb helyre. Mi mindent tudunk és mindenütt vannak barátaink. Tudjuk, hogy Madame ezekkel volt együtt Párisban. Bárhogy' tetszik is nézni, ez így van. Hogyan történt az, hogy egy országban sem fogadták önt a miniszterek? Mert megsértett valakit, a ki nem bocsát meg soha s a kinek a haragja csak megkétszereződött, mikor önt meglátta. Olyan volt tegnap, mint az őrült, mikor hazajött. Belladonna grófnő nagy scénát csapott ön miatt s aztán elrohant onnan dühösen, a hogy' különben már sokszor láttuk.

— Óh, hát Belladonna grófné volt? — szólt Becky, egy kicsit megkönnyebbülten, mert az előbbi hír nagyon megijesztette.

— Óh nem, — az mellékes, a mit a grófné tesz, hisz az mindig féltékeny. Hanem a gróf úr! Nagyon helytelen volt, hogy ön észrevétette vele magát. És ha itt marad, meg fogja bánni. Emlékezzék a szavamra. Utazzék el! Vigyázzon! — Itt a gróf kocsija! — kiáltott a komornyik, és megragadva Crawleyné kezét, beszaladt vele a park bokrai közé, mert a czímeres, fényes szerszámú hintó csakugyan ott jött a fasoron lefelé. A pompás telivér lovak kényesen szedegették a lábukat. A

vánkosok közt Belladonna grófné ült hátradőlve, sötéten, duzzogva, virulóan; ölében egy selyemszőrű kutya, feje körül a feltartott csipkés, fehér napernyő; a grófné mellett pedig az öreg Steyne gróf fakó arczczal, beesett, gonosz, ijesztő nézésű szemmel. A gyűlölet, a harag vagy a vágy még tudtak itt-ott világot gyujtani abban a szemben, de rendesen tompán meredt az a szem előre, mintha nem akarta volna többé látni sem azt a világot, a melynek minden gyönyörűségében része volt már ennek a romlott, kiélt vén embernek.

— Azt a megrázkódtatást, a mit azon az estén szenvedett, sohase heverte ki a kegyelmes úr teljesen, — mondta Fiche, mire Crawleyné azt gondolta, hogy ez legalább egy kis elégtétel. Hogy vajon a grófnak csakugyan voltak-e gyilkos szándékai, vagy sem, azt nem tudni; lehet az is, hogy csak el akarta küldeni az útból Rebekkát, hogy ne legyen ott, a hol ő maga most húzamosabb ideig szándékozott maradni. Elég az hozzá, Fiche (a ki a gróf halála után utóbb Olaszországba vonúlt vissza, s itt mint nagyon tisztelt ember élt és fejedelmétől a Ficci bárói czímet vette meg), sikeresen ráijesztett a szegény kis asszonyra, a ki el is kotródott a gróf útjából még aznap este.

Magának a hatalmas főúrnak szomorú végét, a mely az 1830-iki franczia forradalom után érte el, — mindenki tudja, hogyan történt; mikor ugyanis Nagyméltóságú Steyne György Gusztáv, birodalmi gróf, Gaunt grófja és a Gaunt-kastély és uradalom ura, Hellborough őrgrófja, Grillsby és Pitchley báró, lovagja a Térdszalagrendnek, a spanyol Aranygyapjas-rendnek, továbbá az orosz Szent Miklós-rend első osztályának és a török Félhold-rend ugyancsak első osztályának tulajdonosa, a királyi Hajpor Kamara első lordja és a titkos lépcsők első apródja; a Gaunt-ezrednek, vagyis a Király Személye Körüli Ezrednek tulajdonosa, a British Múzeum kurátora, a Trinity-House seniora, White-Friars igazgatója, D. C. L. meghalt többszöri görcsrohamok után, még pedig, mint a lapok írták, azon lelki rázkódtatások következtében, melyet a régi franczia monarchia megdőlése idézett elő ő nagyméltósága érzékeny lelkében.

A lapok gyönyörű czikkekben méltatták kiválóságát, elmondva, hogy a régi Bourbon-ház megdőlése, a mely házzal a grófot rokoni kötelékek fűzték össze, oly hatással volt reá, hogy nem tudta azt túlélni. Testét Nápolyban temették el; szívét pedig, — azt a szívet, mely mindig fennen dobogott minden szépért és nemesért — ezüst hamvvederben szállították haza a Gauntkastélyba. — „A szegények — írta Wagg úr — és a művészetek jóltevőjüket és pártfogójukat vesztették el benne, a társadalom egyik büszkeségét, Anglia egyik legjobb fiát és legnagyobb államférfiát, stb.“

A végrendelete sok huzavonára adott okot, mert a hozzátartozók erőszakkal akarták visszavenni Belladonna grófnétól a „Zsidó szem“ nevű híres gyémántot, melyet ő nagyméltósága állandóan ott viselt a mutató ujján egy gyűrűben, és a melyet állítólag Belladonna grófnő húzott volna le erőszakkal a gróf ujjáról ennek mélyen fájlalt és gyászolt elhalálozása perczében. De a gróf bizalmas embere és évek hosszú során át komornyikja, Fiche úr, hit alatt bizonyította, hogy azt a gyűrűt ő nagyméltósága maga ajándékozta a grófnénak két nappal a halála előtt, franczia értékpapirjaival, ékszereivel és nápolyi kötvényeivel együtt, melyeket a gróf családja visszakövetelt a megsértett asszonytól.

HATVANÖTÖDIK FEJEZET.

Tele mindenfélével és örömökkel.

Másnapra azután, hogy a roulette-asztalnál való találkozás megtörtént, Sedley József a szokottnál is több gonddal végezte öltözködését. Korán elment hazulról. Azt nem tartotta szükségesnek, hogy családja tagjait értesítse arról, mi járatban van ma, kiséretüket sem kérte ki délelőtti útjára, hanem elindult egymaga és nemsokára ott lehetett látni az Elefánt-szálló előtt. A nem-
zeti ünnepek folytán a ház tele volt vendégekkel;
czára kirakott asztaloknál már sokan szivaroz
röztek; a közös szobákban vágni lehetett a

mikor József a maga hiányos németségével megtudakolta valahogy' annak a czímét, a kit keresett, az egyik pinczér utasítása szerint megindúlt a lépcsőn, fölfelé, a legfelső emeletre. Elhagyta az első emeletet, a hol néhány vándor-kalmár lakott s ott rakta ki ékszer- és selyem-holmiját; el a másodikat, melyet a kártyások *état major*-ja tartott elfoglalva; — a harmadik emeletet is elhagyta, a hol komédiások és czirkuszi erőművészek ütöttek tanyát és így ért föl végre a tető alatt lévő kis fülkéhez, a hol a diákok, batyus szatócsok, meg az ünnepekre idejött falusi nép között Becky is fészket talált; a legszurtosabb kis menedékhelyet, a hol szépség valaha rejtőzött.

Becky szerette ezt az életet. Otthonosan érezte magát mindenki társaságában, batyusokkal, bohóczokkal, majorosokkal, diákokkal egyaránt. Hiába, szilaj, kósza, kalandos hajlamokkal volt tele a természete; apai, anyai örökség volt ez nála. Ha gróf nem volt a közelben, Rebekka a gróf inasával is el tudott beszélgetni örömest; tetszett neki és vonzó volt előtte a hely lármája, sürgő-forgó élete, az ivás, a füst, a bugyros zsidók fecsegése, a szegény pojáczák henczegő, feltünni vágyó modora, a hamis kártyások alattomos suttogású beszédje, a diákok hányavetisége és gajdolása, a jövés-menés, minden. Még akkor is talált benne örömet, mikor pénze sem volt, hát még most, mikor tele volt az erszénye azzal, a mit a kis Osborne-fiú nyert a számára.

József végre fölérkezett, fújva, szuszogva és a homlokát törülgetve, hogy itt ezen az emeleten keresse meg a 92-ik számú szobát. A mint körülnézett, azt látta, hogy az egyik ajtó, a 90-ik szobáé, nyitva van és ott benn, az ágyon egy diák fekszik csizmásan, de hálóköntösben és erősen füstöl egy hosszú pipából; — egy másik, hosszú szőke hajú diák pedig zsinóros, igen kaczkiás és igen piszkos kabátban térdepel a 92-ik ajtó előtt és a kulcslyukon kiabál be a bennlévőnek.

— Ugyan menjen már! — kiáltott ki onnan belülről egy jól ismert hang, a melyre József egészen összerezzent; — várok valakit. A nagyapámat várom. Nem akarom, hogy itt lássa magát.

— Maga angyal angol asszony, maga angol angyal, szánjon meg már bennünket, — üvöltött be a térdelő ifjú a kulcslyukon újra. — Tűzzön ki egy órát. Ebédeljen velem meg Friczivel a parkvendéglőben; sült fáczán lesz barna sörrel meg szilvás angol pudding franczia borral. Meghalunk, ha nem jön el.

— Meg bizony! — kiáltott ki a másik úr onnan az ágyról. — Az egész társalgás József füle hallatára ment végbe, de érteni azért nem értette.

— Njumero katterweng dúz si vous plait, — szólalt meg József a maga francziaságával, mikor a lélegzetét visszanyerte ismét.

— Katter feng túsz! — riadt föl a térdelő német diák onnan a küszöbről; aztán esze nélkül rohant be a másik szobába, bezárta maga után az ajtót és József hallhatta, hogy kaczagnak ott benn a pajtásával.

A bengáli pedig ott állt, a faképnél hagyva és nem tudva, mit tegyen. De e pillanatban megnyílt a 92-ik szoba ajtaja és a nyílásból Becky fejecskéje tekintett ki; csupa hamis mosolygás, ingerkedő tréfa volt az egész arcz. Ekkor látta meg Józsit. — Ön az! — kiáltott, kilépve a szobából; — óh, mennyire vártam önt. Várjon egy pillanatig; rögtön! — s ezzel visszaugorva a szobába, egy tégely pirosítót, egy üveg pálinkát meg egy tányér maradék húst hirtelen bedugott az ágyba; a haját gyorsan megsimította és ezzel kinyitotta az ajtót vendége előtt.

Reggeli ruha gyanánt egy rózsaszín pamutatlasz dominó volt rajta; egy kicsit színehagyott és lottyadt volt az egész s itt-ott pomádé-nyomok is látszottak rajta. De Becky karja a bő ujjakból üde fehérséggel világított ki; a ruha pedig szorosan meg volt kötve karcsú dereka körül, úgy, hogy a könnyed, nyúlánk kis alakot nem rosszúl juttatta érvényre. Az asszony odanyújtotta kezét a látogatónak. — Jőjjön, beszélgessünk, üljön oda abba a karosszékbe — mondta neki, s mikor odavezette kézenfogva, meg is szorította egy kicsit azt a kezet. Mikor a termetes látogatót leültette, maga meg oda telepedett az ágyra, (biztosra vehetjük, hogy nem a

pálinkás üveg meg a tányér fölé). József biztosan ráült volna.

— Milyen nyomtalanúl repültek el az évek ön fölött, — szólalt meg Rebekka, gyöngéd érdeklődéssel nézve látogatójára. — Megismertem volna önt bárhol is. Milyen vigasztaló, ha az ember annyi idegen között egyszerre egy jó barát nyilt, becsületes arczát pillantja meg.

Az igazat megvallva, a nyilt, becsületes arcz most igen kényszeredett és elképpedt kifejezéssel nézett körül a furcsa kis hajlékben, a hol régi eszményképét lelte. Az eszménykép egyik szoknyája az ágy fölött függött; egy másik az ajtó sarkán; a fiókos tükör lapját az oda akasztott kalap majdnem egészen elfödte és ott, a tükrön állt pár gyönyörű, kicsike kis aranybarna bőrczipő is; az ágy melletti asztalkán egy kinyitott franczia regény hevert, meg egy gyertya leégett tönkje, a mely nem volt viaszból. — Igen, megismertem volna mindenütt, — folytatta most Becky. — A nő nem feled, Sedley úr, és — és ön volt az első férfi, a kivel életemben találkoztam.

— Igazán?

— Mikor az ön kedves hugával megérkeztem az iskolából önökhöz, jóformán gyermek voltam még. Hogy' van az az angyal? A férje könnyelmű, léha ember volt és az az édes gyermek én reám lett féltékeny. Óh, Istenem, mintha én törődtem volna azzal az emberrel, *azzal;* akkor, mikor mellette ott volt — — óh — de ne elevenítsük fel a régi dolgokat, — fejezte be Rebekka és szemére szorította a rongyos csipkéjű zsebkendőt.

— Nem különös hely ez olyan asszony számára, a ki egy kicsit máshoz volt szokva, — folytatta aztán, ékesszóló szünet után. — Nagyon sokat szenvedtem, Sedley úr; — annyi kegyetlenséget, méltatlanságot álltam ki, hogy néha csaknem magamon kívül vagyok. Nem tudok megmaradni soká egy helyben; valami egyre űz, tovább, tovább. Ismerőseim mind álnokul viselkedtek, mind, valamennyien! Nincs a világon becsületes ember. Nálam hívebb feleség nem lehetett a világon, mindamel-

lett, hogy férjemhez csak sértett büszkeségből, daczból mentem hozzá, mert hiszen más volt az, a kit — — ah, de ne beszéljünk erről. Hű voltam férjemhez és jó anya voltam, szerető, odaadó anyja egyetlen gyermekemnek, egyetlen kincsem- és reményemnek; — életem, üdvösségem, mindenem volt, — óh, de hiába, hiába kulcsoltam keblemhez az anya remegő szeretetével; kitépték karjaimból; kitépték, elszakították tőlem, — fejezte be Rebekka, és a szenvedélyes fájdalom mozdulatával borult le az ágyra, arczát kezébe temetve.

A pálinkás üveg hozzákoczódott a kolbászos tányérhoz; talán mindkettőt a nagy fájdalom látása rázkódtatta meg. Max és Friczi ott ácsorogtak az ajtó előtt és nem tudták mire vélni a kihangzó sírást. Rebekka aztán elmondta a maga történetét, annyi meggyőző, egyszerű igazsággal, hogy az ember bizonyosra vehette volna, hogy ha volt valaha tiszta, fehér szárnyú angyal, a ki egyenest az égből szállt le, hogy itt a földön aztán aljas, pokoli gonoszság áldozatává legyen az a szeplőtelen lény, — úgy az volt az, a ki ott ült az ágy szélén, — a pálinkás üvegre borúlva.

Hosszú, barátságos, bizalmas csevegés következett azután. Nem telt bele sok idő és Józsefnek már tudtára volt adva, még pedig nagyon finoman és bátorságkeltőn, hogy Becky szíve az ő láttára dobbant meg először; hogy Osborne hiába udvarolt neki, mert Rebekka az első naptól fogva mindig csak Sedley Józsefet szerette; — szerette még akkor is, mikor hitvesi fogadalma máshoz kötötte; az iránt, a ki férje volt, mindig teljesítette azt, a mi kötelessége volt és e kötelességekhez ragaszkodni is fog halála órájáig, vagy addig, a meddig esetleg a Coventry-sziget híres rossz éghajlata fel nem oldja azon kötelék alól, melyeket a szenvedett méltatlanság immár gyűlöletessé tett előtte.

József azon meggyőződéssel ment el, hogy Rebekka a legerényesebb és a legelragadóbb asszony a világon. Olyan terveket forgatott agyában, melyek betelte Beckyt jobb sorsba juttatta volna. Kifejezte azt a véleményét is, hogy ennek a helyzetnek nem szabad tovább így folynia, Rebekkának vissza kell térnie abba a társa-

ságba, a melynek díszéül szolgált; — igen, igen, maga Sedley fog intézkedni e dologra nézve; először is el kell hagynia ezt a helyet, hogy jóravaló lakást vehessen föl; Emiliának pedig el kell jönnie hozzá, hogy a régi barátságot felújítsa. Majd mindjárt tanácskozik a dolog felől Dobbinnal is, mihelyt hazaér. Rebekka a hála forró könnyeit sírta e szavakra és melegen szorította meg barátja kezét búcsúzóra; a lovagias bengáli pedig lehajolt és megcsókolta Rebekka kezét. Ez olyan hajlongással, olyan bájosan kísérte ki, akárcsak valami palota asszonya.

József egyenesen Dobbin lakására ment, s a mai találkozást széltében-hosszában elmondta neki, a tegnapi roulette-jelenetről mit sem szólva. Mialatt ezek ketten azon gondolkoztak, hogy ugyan mit lehetne tenni, Becky asszony befejezte a megzavart *déjeuner à la fourchette*-et.

Max és Fritz tüstént bent termettek, pipával a szájokban, s Rebekka Józsit majmolta nekik, s ugyancsak hozzálátott a hideg kolbászhoz, de meg a groghoz is.

Hogy' is történhetett tehát, hogy Becky ide jutott? Hogy ilyen egyedül maradt és mindenki elpártolt tőle? A kis fiúk, mikor latinúl kezdenek tanúlni, azt olvassák a latin könyv első évfolyamában, hogy az Avernus útján lefelé igen könnyű és gyors a haladás. Ugorjuk át Rebekka lefelé haladó útjának azt a részét, a melyen keresztül ide jutott. Hiszen nem volt ő rosszabb most sem, mint legfényesebb napjaiban; — éppen csak a jó szerencse hagyta el.

Emilia olyan lágyszívű. bohó asszony volt, hogy a mint valakinek a boldogtalanságáról hallott, szíve rögtön ellágyulva fordúlt az illető felé; — és mivel saját maga sohasem tett valami igazán rosszat, nem volt meg benne az a merev irtózat minden vétkes ember iránt, mint a mi a változatosabb tapasztalatú erkölcsbírák sajátsága. Ha valaki képes arra, hogy minden hozzátartozóját elkényeztesse a szolgálatkészségével; — ha valaki mentegetőzik a szobalány előtt, mert csengetett neki; — ha valaki bocsánatot kér a boltostól, mert egy vég selymet meg-

mutattatott magának; — és ha meghajlással viszonozza az utczaseprő köszöntését, megdícsérve, hogy milyen kiváló szépen söpör, — már pedig Emilia képes volt jóformán minderre, — annál csak természetes, hogy ha egy régi barátnőjének a boldogtalanságáról, nyomoráról beszélnek előtte, hát elfacsarodik rá a szíve. Arról pedig egyszerűen hallani sem akar, hogy valaki rá is szolgálhatott a boldogtalanságra. Ha ilyen lelkű emberek hoznák a világrend törvényeit, megengedem, hogy kellemes kis hely is lenne ez a világ; — no, hanem hiszen az igaz, hogy nincs is sok ilyen gondolkozású asszony; legalább nem azok közt, a kik kormányozzák a világot. Azt hiszem, ez az asszony rögtön eltörölte volna a gályarabságot, börtönt, lánczot, korbácsot, szegénységet, betegséget és éhezést; — sőt kénytelen vagyok bevallani, hogy oly gyáva és közönséges gondolkozású nő volt, hogy még — még a halálos sértést is meg tudta bocsátani.

Mikor a bengáli elmondott Dobbinnak mindent, nem állíthatnánk, hogy ennek megindúltsága elérte volna a másikénak magaslatát. A mi hatást tett rá az egész, az csak kellemetlen volt. Elég műveletlen volt, hogy így nyilatkozzék a szegény, üldözött asszonyról: — Hát az a ravasz jószág már megint felütötte a fejét? — Hiába, Dobbin sohasem szenvedhette Rebekkát, és bizalmatlanságot érzett iránta a legelső percztől fogva, mikor a leány zöld szeme először villant rá és először fordúlt félre Dobbin tekintete előtt.

— Az a kis ördög bajt csinál mindenütt, a hol csak megjelenik! Ki tudja, milyen életet élt az egész idő alatt és hogy mit akar itt? Kérlek, ne beszélj nekem ellenségről és üldözésről; egy tisztességes nőnek mindig van valami hozzátartozója és az nincs elszakadva teljesen a családjától. Miért hagyta el az urát? Hisz igaz, hogy haszontalan ember volt, megbízhatatlan is, de hát ez nemcsak az utóbbi időkben volt így. Ma is emlékszem, hogy' csalta szegény Györgyöt nyakra-főre kártyán, billiárdon. Nem volt az elválásuk körül is valami botrány? Úgy tetszik, mintha azt hallottam volna! — fejezte be Dobbin, a ki nem szeretett a pletykákra hallgatni, de azért

Sedley hiába volt rajta, hogy Crawleyné ártatlanságáról meggyőzze.

— Tudod mit? Kérdezzük meg Osbornené asszonyt. Azt hiszem, azt belátod, hogy ilyen dolgokban nem fölebbezhetünk helyesebb ítéletű bíróhoz.

— Hm. Hisz Emmi eléggé megállja a helyét, — felelt József, mert hát ő véletlenül nem volt szerelmes a húgába.

— Megállja a helyét! Pajtás, soha életemben nem láttam igazabb úrinőt a hugodnál. Gyerünk hozzá, kérdezzük meg! A mint ítél, úgy legyen. — A ravasz Dobbin bizonyosra vette, hogy a féltékeny nő sohasem bocsát meg, s ezért bízott abban, hogy neki lesz igaza. Odamentek tehát Emiliához, s mikor ennek az énekleczkéje véget ért, Józsi szokott ünnepélyességével így kezdte a tárgyalást:

— Édes Emiliám; el akarom neked mondani, hogy, — igen, hogy éppen most, — már mint hogy valamivel előbb; — igen, szóval, hogy ma igen váratlan, igen, — különös és váratlan találkozáson estem keresztül. Egy régi ismerősödről van szó; — igen, egy igen érdekes, régi ismerősödről, a ki nem rég érkezett ide, s én azt szeretném, ha találkoznál azzal a hölgygyel.

— Hölgygyel? Ki az? — kiáltott Emilia. — Őrnagy úr, kérem, ha nem haragszik, arra kérném, hogy ne törje el az ollómat, — folytatta mosolyogva, mert Dobbin oly hevesen forgatott egy kis hímzőollót a lánczon, a melyen függött, hogy majd kiszúrta vele a maga szemét.

— Olyan asszonyról van szó, a kihez én egyáltalán nem vagyok jó indulattal, és a kit magának se nagy oka van szeretni.

— Akkor Rebekka lesz! — szólt Emilia elpirúlva és egészen felindúltan.

— Igaza van. Magának mindig igaza van; — felelt Dobbin. Emilia szívében pedig egy pillanat alatt feltámadt a régi idő, Waterloo, a bánat, a félelem, a gyanú, és szinte összeszorította azt a gyöngéd szívet.

— Ne kívánják, hogy lássam. Nem tudnék együtt lenni vele, — rebegte aztán.

— Ugy-e, mondtam? — szólt Dobbin Józsihoz.

— Szegény asszony, nagyon boldogtalan, és, — mi egymás, — erősködött József. — Nagy szegénységben van, senkije sincs; és beteg is volt, nehéz beteg, — és a férje, az a gazember, még el is hagyta.

— Ah! — szólt Emilia meglepetve.

— Nincs egyetlen egy pártfogója sem, — folytatta József, nem minden ügyesség nélkül, — és azt mondta, egyedül benned bízik. Csaknem magánkívül van a bánattól. Elmondta az egész történetét. Nagyon megindított, — becsületemre, meg; — merem állítani, hogy méltatlan üldözést senki sem viselt még angyalibb türelemmel. Egész családja kegyetlen volt hozzá.

— Szegény asszony!

— És ha nem akad senki, a ki megkönyörüljön rajta, azt mondta, akkor meghal, — folytatta József halkan, megrezdülő hangon. — Mindig magával hordja a mérget. Láttam az üveget a szobájában; — nyomorúságos kis padlásszoba, Emmi; — egy harmadrendű vendéglőben. Ott voltam.

Ez nem volt Emmire valami nagy hatással. Még mosolygott is egy kicsit. Talán arra gondolt, hogy' érkezhetett fel Józsi olyan magasra.

— Iszonyút szenvedett az az asszony. Volt egy kis fia; — gondolom, egy idős Györgygyel.

— Igen, igen! Nos?

— A legszebb gyermek, a kit képzelni lehet; — folytatta Józsi, a ki nagyon kövér lévén, könnyen megindúlt, s a kire Becky meséje csakugyan tett hatást. — Egy angyal, a ki imádta az anyját. És azok a lelketlenek kitépték a sikoltozó gyermeket az anyja karjaiból, és sohasem engedték többé, hogy csak lássa is Rebekka a gyermekét.

— Édes Józsim, — kiáltott Emilia e perczben, hirtelen felszökve helyéből, — menjünk, keressük fel, ebben a perczben. — S ezzel beszaladt a szobájába, kalapért, keztyűért, s a mint néhány pillanat múlva útra készen jött ki onnan, Dobbinnak is szólt, hogy menjen vele.

Dobbin felállt, és ráadta Emiliára a shawlját; — fe-

hér, indiai remekmű volt, azt is Dobbin hozta neki; — aztán látta, hogy itt nincs menekvés, odanyújtotta tehát a karját és levezette a fiatal asszonyt a lépcsőn.

— Kilenczvenkettő, negyedik emelet, — szólt utánok Józsi, a ki maga nem szándékozott oda még egyszer fölkapaszkodni, hanem odaült az ablakba és nézte őket, a mint az Elefánt-szálló felé haladtak. De mikor odaértek a házhoz, szerencsére, Rebekka is látta őket a padlás-szoba ablakából, a honnan egy pillanatra kitekintett, mert így még volt ideje kikergetni a két diákot, a kikkel a „nagypapa" fölött kaczagtak és gúnyolódtak. A vendéglős jól tudta, hogy Osbornené asszony milyen kedveltségben áll a herczeg ő magasságának udvaránál, és azért ehhez mérte a hódolatot is, a mivel személyesen vezette fel őket a padlás-szobába.

— Nagyságos asszony, kérem! — szólalt meg, a mint kopogott az ajtón. Tegnap asszonyságnak szólította Rebekkát és egyáltalán nem volt hozzá udvarias.

— Ki az? — kérdezte Rebekka, kidugva a fejét, s ebben a perczben halk sikoltást hallatott. Emmi állt ott, az ajtó előtt, egész testében remegve; mögötte pedig Dobbin, rátámaszkodva hosszú bambusz-botjára.

Ott állt, némán, és nézte a jelenetet, nézte, nagy érdeklődéssel. De Emmi kitárt karokkal egy pillanat alatt ott termett, Rebekka mellett; — megbocsátott már neki mindent, és szeretettel csókolta meg. Óh, szegény, nyomorúlt teremtés; mikor érte a te ajkadat ilyen tiszta csók, a milyen ez volt?

HATVANHATODIK FEJEZET.

Amantium Irae.

Az olyan őszinteség és szeretet, mint Emiliáé, még a Rebekkáéhoz hasonló megkérgesedett, romlott szívet is megindítja néha. Rebekka olyan érzéssel és szavakkal viszonozta Emmi szeretetét, a mi csaknem a hálához hasonlított, és olyan megindúlással, a mi, ha soká nem tartott is, de egy pillanatig csaknem hogy egészen

őszintének volt nevezhető. Az a mese az anyja karjai közül kitépett sikoltozó gyermekről; igazán pompás fogásnak bizonyúlt. Ennek panaszolásával egy barátnőt nyert vissza, s higyjük meg, ez volt az első, a miről Emilia beszélni kezdett.

— És igazán elvették tőled a kis fiadat? — kérdezte ez remegő hangon. — Óh, Rebekka, édes, szenvedő barátnőm te, én is tudom, mi az, mikor meg kell válni a gyermekünktől. De az ég majd megsegít és viszszaadja a kis fiadat, mint a hogy' az enyémet is viszszaadta.

— A fiút, a fiamat? Óh, — ah igen, iszonyút szenvedtem a válás miatt, — felelt Rebekka, nem minden lelkifurdalás nélkül arra a gondolatra, hogy rögtön megint hazugságokkal viszonozzon ennyi szeretetet és bizalmat. De hát a hazudozásnak az a veszedelme, hogy aztán nem lehet abbahagyni többé. Söt napról-napra több hazugság válik szükségessé s még hozzá, a leleplezéstől való félelem is fokozódik napról-napra.

— Az én fájdalmam, — folytatta Becky, — határtalan volt igazán, (jaj csak valahogy az üvegre ne üljön), mikor a fiamat elvették tőlem. Azt hittem, belehalok; de aztán agyvelő-gyulladást kaptam; nem birtam tovább gondolkozni, talán ez mentett meg, pedig az orvos már le is mondott rólam; — de hát felépültem, és most — és most itt vagyok egyedül, elhagyatottan.

— Milyen nagy lehet már a fiad?

— Tizenegy éves, — rebegte az anya.

— Tizenegy, de hiszen egy évben születtek az én Gyurikámmal.

— Tudom, tudom, — felelt Rebekka, a ki igazán meg is feledkezett már a fia koráról. — De lásd, a fájdalom néha szinte az ép eszemtől foszt meg. Nagyon megváltoztam, Emiliám, csaknem magamon kívül vagyok néha. Tizenegy éves volt, mikor elvették tőlem. Azóta nem láttam azt a drága szép arczát.

— Szőke vagy barna? Mutasd a haját!

Rebekka csaknem elnevette magát Emmi hiszékenységén. — Nem ma, édesem, majd, — majd ha a

holmim megérkezik Lipcséből, a honnan jövök. Ott van az arczképe is; magam rajzoltam.

— Szegény Becky, szegény Becky, — szólt Emmi. — Óh, milyen hálásnak és boldognak kell lennem nekem, (noha az a gondolat, hogy boldognak kell lennünk, ha jobban megy a dolgunk, mint másoké, nem látszik előttem valami nagyon vallásos érzelemnek, bár a nőktől igen gyakran halljunk ilyesmit,) és aztán, hangosan ugyan nem fejezte be a megkezdett mondatot, de arra gondolt, hogy olyan gyermek, mint az ő fia, nincs még egy a világon.

— Majd megmutatom neked Gyurikát, — mondta aztán, mint a legalkalmasabb biztatást arra, hogy Rebekkát megvigasztalja. — Igen, ha valami a világon, úgy *ez* boldoggá teheti.

Egy óránál tovább beszélgettek, miközben Rebekka Emiliához szabta a maga történetét. Rebekka aztán elmondta, hogy az egész Crawley-család mindig rossz szemmel nézte Rawdon házasságát; most aztán a sógornője, Pitt felesége, (egy ravasz, alattomos asszony!), megmérgezte Rawdon lelkét. Becky ellen való árulkodásával, úgy, hogy Rawdon aztán elfordúlt tőle és alacsony körökben keresett társaságot, de ő, Becky, tűrt mindent, hidegséget, kegyetlenséget, attól, a kit szeretett; — míg aztán végre olyan valami történt, hogy arra csakugyan el kellett férjétől válnia; igen, mert ez a legnagyobb megbántással illette, a mi nőt csak érhet; azt követelte tőle, hogy női becsületét dobja oda árul, azért, hogy megnyerje férje számára egy igen hatalmas, de laza erkölcsű főúrnak, Steyne grófnak jóakaratát. A szörnyeteg!

A mesének ezt a részét Becky a női szende szemérem gyöngédségével és a megsértett erény fölháborodásával adta elő. Mikor a becstelenség elől futva, el kellett hagynia férje hajlékát, a szörnyeteg azzal állt boszszút terve meghiúsulásáért, hogy gyermekét szakította el az anyától. — És most elhagyatott, szegény, gyámoltalan asszony vagyok.

Emilia úgy fogadta a történetet, a hogyan gondolhatjuk, hogy a hozzá hasonló lények fogadnák. Becky

szerencsétlen sorsát keserűen megkönnyezte, a gróf és a Rawdon erkölcstelenségének a hallatára csak úgy remegett a felháborodástól; — Becky azonban Rawdonról gyűlölet nélkül beszélt; inkább bánattal, mint haraggal, mert hiszen annyira szerette azt az embert; és vajon nem volt-e az az ember az ő gyermekének atyja? No, mikor aztán meg a gyermek elvitelére került a sor, Emmi akkor már egészen a zsebkendőjébe temetkezett, úgy, hogy a másik, az a bevégzett tökéletességű színésznő gyönyörködhetett tragikai erejű előadásának mély hatásában.

Az őrnagy lenn volt a társalgóban, hogy a hölgyeket ne zavarja. Az egész szoba tele volt füsttel és sörfoltokkal; az asztalon egész sereg vas-gyertyatartó, egy-egy leégett faggyúgyertya darabbal. A vendégek egy-egy ilyen gyertyával vonúltak föl esténként. A szobakulcsok ott függtek hosszú sorban a falon. Emmi az előbb, hogy ide jöttek, zavartan haladt át a szobán, a hol tiroli keztyűsök, dunaparti vásznasok üldögéltek a csomagjaikkal; diákok, kik közül egyik vajaskenyeret evett, a másik dominót játszott a mázgás, sörfoltos asztalon; szóval jelen volt mind az a *fumus strepitus*, a mi vásár idején egy német kocsmában látható. A pinczér, fölszólítás nélkül, rögtön oda hozott Dobbin elé egy pohár sört, ez azonban csak a szivarját emelte a szájához és füstölve, újságot olvasva várta, míg ott fönn vége lesz a találkozásnak.

Nemsokára sarkantyúpengés hallatszott és a két *bursch*, Max meg Fritz, léptek be, félre csapott kis lapos, kerek sapkával, bojtos, czímeres pipából pöfékelve. Nagy lármával léptek be és kiabáltak a délelőtti sörért meg vajaskenyérért, mialatt a 90-ik számú kulcsot felakasztották a helyére. Beszélgetésük leginkább a *Philister*-ek, meg a *Fuchs*-ok körül forgott; aztán az egyetemi párbajokra és a versenyivásokra tértek át, a melyek Schoppenhausenban mentek végbe. Mert, mint az is kiderült, mindketten onnan jöttek ide, az ünnepélyek idejére, és jövet, a postakocsiban ismerkedtek meg Beckyvel. — Úgy látszik, a kis Engländerin *en bays de gonnoisance* van ma, — mondta Max a másiknak. — Előbb

a kövér „nagypapa“ volt nála, most meg egy átkozottul szép kis honfitársnő van fönn, hallottam a fecsegést meg a sírást az asszonyka szobájából.

— Igaz, te, a jegyeket majd meg kell vennünk a hangversenyére, — mondta Fritz. — Van pénzed, Max?

— Ugyan kérlek az csak olyan: hangverseny *in nubibus*. Hanstól hallottam, hogy Lipcsében is hirdetett az asszonyka egyet és a burschok jó csomó jegyig bele is másztak a dologba. Hanem a menyecske elszelelt onnan éneklés nélkül. Tegnap már mondta a kocsiban, hogy a zongorázója Drezdában maradt hátra betegen. Meg vagyok győződve, hogy nem is tud énekelni; neki is éppen olyan repedtfazék hangja van, mint neked, te söröskancsó!

— Az bizonyos, hogy repedtes a hangja. Eleget hallom, mikor azt énekli: „Erkélyemen a rózsatő.“

— Hja, inni is, énekelni is bajos dolog együtt, — felelt a másik, a kinek vörös orra azt mutatta, hogy a kettő közül az elsőt tartja többre. — Tegnap különben is nyert pénzt a *trente et quarante*-nál, láttam, hogy egy angol gyerek játszott helyette. Hijjuk meg inkább borozni vagy cognacozni az Aurélius-kertbe, de jegyet ne vegyünk. Izé, ne igyunk még egy pohár sört? — Ezzel nemsokára belemerültek szőke bajszukkal a kupába, nagyot húztak a sörből és ellejtettek onnan.

Dobbin rögtön látta, hogy Rebekkáról van szó. — Az a kis boszorkány már megint rosszban sántikál, — gondolta és mosolyogva gondolt vissza a régi időkre, mikor Rebekka oly kétségbeesetten kaczérkodott Józsival és mikor ez a dolog olyan nevetségesen ért véget. Györgygyel együtt többször nevettek ezen Rebekka rovására, míg aztán szegény György maga is bele került a kis Circe hálójába, sőt valami titkuk is keletkezett, a mit Dobbin gyanított, persze, de készakarva nem beszélt róla. Vilmost tényleg jobban fölháborította ez az aljas dolog, semhogy ne restelt volna róla beszélni, noha egyszer György maga kezdte emlegetni, még pedig akkor már őszinte bűnbánattal. A waterlooi csata reggelén volt, mikor a két ifjú ott állt már a század homlokvonalán, nézve a franczia csapatok sötét tömegét ott a dombo-

kon, mialatt az eső csak úgy szakadt. — Egy asszonynyal valami ostoba históriába keveredtem, — szólalt meg György. — Örülök, hogy el kellett jönnöm. Ha elesném itt, remélem, Emmi sohase tudja meg. Istenem, akár mit adnék érte, hogy ezt ne tettem volna. — Vilmos e szavak elismétlésével utóbb Emmit is sokszor vígasztalta, elébe tárva, hogy milyen komolyan, milyen szeretettel beszélt akkor György atyjáról és feleségéről. Nagyon valószínű, hogy az öreg Osborne engesztelődéséhez nagyban hozzá járult az, mikor ezt Dobbin neki is elmondta.

— Egy perczig sincs nyugton. Bár száz mérföldnyire volna innen, — gondolta Vilmos, orra elé tartva a pumpernickeli hivatalos lap múlt heti számát, mikor egyszerre egy napernyő nyele érintette a vállát; és Emilia ott állott mögötte.

Különös, hogy ez az asszony hogy' tudott zsarnokoskodni Dobbin fölött; (mert hiszen végre a legszelídebb, leggyengébb lény is talál olyant, a kivel a hatalmát éreztesse.) Parancsolgatott vele, megsímogatta, küldözte ide-oda, hogy egyetmást oda hozasson vele, mintha Dobbin valami nagy újfundlandi kutya lett volna. És ez szinte szeretett volna a vízbe ugrani, ha Emilia azt mondja neki, hogy: — Uczczu, Dobbin! — és ott kullogott volna mögötte Emilia kis selyemtarsolyát a foga között tartva. Szóval, nagyon hiába írtuk meg az egész történetet, ha az olvasó ki nem találta már eddig, hogy ez a nagy katona ábrándos, holdvilágos kedélyű ember volt szörnyen.

— Nos, tisztelt uram, miért nem várt meg ott fönn, hogy ne kelljen egyedül jönnöm le, — mondta tréfás durczássággal Emilia.

— Nem tudtam a folyosón kiegyenesedni, — mondta Dobbin mentegetőző hangot erőltetve; — aztán boldogan nyújtotta neki a karját, hogy végre kivezethesse e nem hozzá illő helyről. Úgy sietett, hogy a pinczérről is megfeledkezett s ez az utczaajtóig szaladt utána, hogy megfizettesse vele az el nem fogyasztott sört. Emmi nevetett rajta, gonosz embernek nevezte, a ki meg akar szökni a fizetés elől és évődött vele a sörözés miatt is. A fiatal asszonynak nagyon jó kedve volt,

föl volt villanyozva és gyors léptekkel ment keresztül a vásártéren a maguk szállója felé. Tüstént beszélni akart Józsival. Az őrnagy nevette Emmi türelmetlenségét, mert bizony ritkán akart Józsival sürgősen beszélni.

Józsit nagy izgalomban találták. Minden körmét lerágta már, mire azok haza jöttek, hogy elmondják, mit végeztek Rebekkánál.

— Nos? — kérdezte rögtön, a mint beléptek.

— Óh, szegény jó Rebekkám, mennyit szenvedett, — sajnálkozott Emmi.

— No az már igaz! — szólt Józsi úgy bólogatva a fejével, hogy két orczája rengett, mint a kocsonya.

— Átadhatnánk neki a szobaleány szobáját; az pedig fölmehetne az emeletre. — Ez a szobaleány, Payne kisasszony, Angolországból jött velük és Osbornené személye körüli dolgokra volt alkalmazva. Kirsch kötelességszerűen udvarolt neki, György pedig mindenféle német rabló- és kísértet-históriákkal ijesztgette. A leány különben legnagyobbrészt duruzslással töltötte az időt; asszonya fölött zsarnokoskodott és állandóan haza akart menni.

— De az Istenért, csak nem akarja ide venni a *házba?* — pattant föl Dobbin.

— Dehogy is nem, — felelt Emilia a legártatlanabbul. — Kérem, ne törje össze azt a széket és ne haragudjék. Persze, hogy ide vesszük.

— Természetesen, kedvesem, — helyeselte Józsi.

— Szegény, most itt van, annyi szerencsétlenség után; a bankárja rászedte, a férje megcsalta és kiűzte az otthonából és még a gyermekét is elvették tőle, (itt Emilia oly fenyegetően rázta a két parányi öklét, hogy Dobbin meg tudta volna enni azt a félelmes hősnőt ott rögtön), úgy áll a világon, mint az ujjam, énekleczkékkel keresi a kenyerét . . . És ne vegyük ide!

— Vegyen tőle énekleczkéket, édes barátnőm, csak a házba ne vegye! Könyörgök magának!

— Nevetséges! — pöfögött Józsi.

— De Vilmos! maga, a ki mindenkihez olyan jó és nagylelkű; maga most arról beszélne le, hogy mikor legrégibb barátném szükséget szenved — —

— Az az asszony nem mindig viselkedett úgy, mint barátnőhöz illik, Emilia, — felelte Dobbin, a kinek most már kezdett a vér a fejébe szállni. De az a czélzás Emiliának is sok volt; keményen, fenyegetően nézett szembe Dobbinnal. — Szégyelje magát, őrnagy úr, hogy ilyent tud emlegetni! — s ezzel kisietett a szobából, becsapva maga után az ajtót.

Szobájába sietett s fölnézve György képére, így folytatta félhangon: — *Arra* czélozni előttem! Kegyetlenség! Ha én elfeledtem, hogy' mer arról más megemlékezni? Hiszen régebben tőle hallottam, hogy az én egész féltékenységem oktalan, hibás cselekedet volt és hogy te, te tiszta voltál, te, én szentem a menyben!

Méltatlankodva, fölháborult lélekkel járkált föl s alá. Rákönyökölt a szekrényre, a melyen a kép állott, s nézte hosszan. A kép szemei mintha szemrehányón néztek volna rá. Minden, a mi a régi időkben szép volt, boldogító, az most visszatolult mind emléke elé. Nem tudta elviselni, hogy a férj, a ki most is ott nézett le reá, vádolja valamivel. Soha, soha.

Szegény Dobbin, szegény Vilmos! Az az egy szerencsétlen szó megint ledöntötte, lerombolta tehát azt, a mit éveken át épített, a szerelem és állandóság várát, egy szó porba döntötte reményeinek palotáját, egy szó, és újra tova repült a madár, a melyet egy életen át igyekezett magához csalogatni.

Vilmos rögtön látta ugyan, hogy Emilia lelkében valami nagy válság állott be, de azért mikor kiment is, csak folytatta tovább a tiltakozást és Józsit egész lázas hévvel óvta, hogy valamiképp bele ne vigye Emiliát a veszedelembe. Kérte Józsit, hogy kérdezősködjék egy kicsit Rebekka felől, gondolja meg, mennyit beszélték róla azt, hogy hivatásos kártyások és egyéb kéteshírű emberek között tölti az életét; emlékeztette arra, hogy Crawley meg a felesége voltak azok, a kik szegény Györgyöt is bele vitték a kártyázásba; és hogy azóta még az az ember is el akart válni Rebekkától. Valószínűleg nagy oka volt reá. Könyörgött neki, hogy gondolja meg, milyen veszedelmes társaság lenne Rebekka Emiliára nézve, a ki a világot oly kevéssé ismeri. Szó-

val, Vilmos minden ékesszólását latba vetette és olyan hevességet fejtett ki, a milyent ennél a nyugodt természetű embernél ritkán lehetett tapasztalni.

Talán sikerült volna is neki az, hogy Józsit meggyőzze, csak az volt a baj, hogy a bengáli egy kicsit féltékenyen nézte Dobbin fölényét és az volt a gyanúja, hogy ez gyámoskodni akar fölötte, (nos, az az egy igazán megtörtént, hogy mióta Dobbin rájött, hogy Kirsch dupla krétával ír föl mindent az ura számára, azóta egy kicsit a körmére nézett) s éppen ezért most elérkezettnek látta Józsi az időt arra, hogy ne hagyja magát. Fontoskodva, nagy szavakkal kezdett arról beszélni, hogy tudja ő, mit csinál; nem gyerek már, hogy az orránál fogva vezessék és így tovább. Talán tovább is folyt volna a már-már igen hevessé váló vita, ha egyszerre egy jövevény nem szakítja végét: maga Rebekka, a ki már meg is érkezett; igen könnyű málháját pedig egy szállóbeli legény hozta utána.

Rebekka a ház gazdáját tisztelettelies melegséggel üdvözölte, Dobbinnak azonban nyájas, de félénk módon köszönt, mert ösztöne megsejttette vele, hogy ez itt ellenfél, sőt talán azt is, hogy ez éppen most beszélt ellene. Az érkező vendég beszédje Emiliát is kihozta a szobájából ismét. Odament Rebekkához és nagy szeretettel ölelte meg, figyelmére sem méltatva Dobbint, kivéve azon egy másodperczet, míg egy haragos pillantást repített felé; — a legharagosabb és a legigazságtalanabb pillantást, a mit valaha szegény kis asszonyka valakire vetett egész életében. De hát neki meg voltak a maga saját okai és minden áron haragban akart lenni Dobbinnal. Dobbin pedig, türelmét vesztve az igazságtalanság miatt — és nem a veresége láttára — elment onnan éppen oly büszke és öldöklően hideg meghajlással búcsúzva, mint a milyennel a fiatal asszony bocsátotta el.

Mikor elment, Emilia feltűnően élénk és nyájas buzgalommal forgolódott Rebekka körül. Elhelyezte kényelmesen az egyik szobába és olyan gyors tevékenységet, erőt fejtett ki, a milyent nyugodt természetű kis barátnőnknél nem mindig lehetett észlelni. De hát ha egyszer el kell követni valami igazságtalanságot, — ki-

vált a gyönge embernek, — akkor legjobb, ha gyorsan van végrehajtva a dolog; — és Emmi most azt hitte, hogy ő rettentő nagy tiszteletet és hűséget árúl el a boldogúlt Osborne kapitány emléke iránt azzal, hogy így viselkedik.

Ebéd idején György is haza jött az ünnepélyről. Látta, hogy az asztalon négy teríték van, de ez egyszer egy idegen hölgy foglalja el: — Ohó, hát Dob? — kérdezte a fiatal úr a maga szokott egyszerű stílusában.

— Azt hiszem, Dobbin őrnagy úr meg van híva ebédre, — felelt édes anyja, aztán oda vonta magához a fiút, igen sokszor megcsókolta s félre simítva a fiú haját a homlokából, bemutatta Györgyöt a vendégnek: — Ez az én fiam, Rebekka! — mintha egyben azt is hozzá gondolná, hogy: — hát látott-e a világ ehhez hasonlót? — Becky elragadtatva nézett rá és barátságosan szorított vele kezet: — Kedves gyermek! Éppen olyan nagy, mint — — Itt a megindúltságtól már nem tudott tovább beszélni, de Emilia megértette, hogy a saját gyermekére gondol. Crawleyné azonban uralkodott megindúlásán és hatalmas étvágygyal ebédelt meg.

Ebéd alatt György többször hosszasan, figyelemmel szemlélte a vendéget. A csemege közben Emmit kihítták a vendégszobában való rendezkedés miatt valami tanácsért; József pedig a *Galignani*-val elszundított egy karszékben. György ekkor még egyszer megnézte a vendéget, figyelmesebben, mint azelőtt; aztán egyszerre lecsapta a diótörőt.

— Most már tudom!

— Mit tud? — kérdezte Becky nevetve.

— A néni az, a kit én a *rouge et noir*-nál láttam.

— Csitt! Maga kis ravasz! — felelt Becky. — A bácsi is ott volt és a mamának nem szabad megtudni belőle semmit.

— Nem, persze hogy nem, — felelt a gyermek.

— Lásd, már egészen megbarátkoztunk, — szólt Rebekka, mikor Emmi ismét belépett a szobába; — és azt meg kell adni, hogy Osbornené valóban nagyon kellemes és tapintatos vendégnek nyitott útat a házába.

Vilmos fölháborodva és elkeseredve, heves léptekkel mérte végig az utczákat, mikor egyszerre csak a követségi titkár toppant elébe. Azonnal szóba állt Dobbinnal s meghitta, hogy ebédeljenek együtt. Dobbin ráállt, s mikor már vége felé jártak az ebédnek, megkérdezte a grófot, nem tud-e valamit egy bizonyos Crawley Rawdonné asszony felől, a kinek egy-két tette Londonban nagy port vert föl? Erre aztán a gróf, a ki még hozzá rokona volt Lady Gauntnak is, és a ki tudott minden Londonból kiszívárgó mendemondát, olyan élettörténetet közölt Beckyről, hogy nemcsak Dobbint látta el értesülésekkel, hanem e sorok írójának is megadott minden szükséges részletet, mert hiszen neki éppen ez alkalommal volt szerencséje az egész történetet meghallani az asztalnál. A kesernyés diplomata végigment elbeszélésében Beckynek minden múlt és jelen cselekedetén; szóval, olyan fölfedezéseket közölt Dobbinnal, hogy ennek a haja is ég felé állt. Mikor megmondta a grófnak, hogy Sedley és Osbornené oda akarják venni Rebekkát a házba, a gróf olyan kaczagásba tört ki, hogy Dobbinnak szinte fájt ezt hallani; aztán azt tette hozzá a gróf, hogy ily módon akár a börtönből is hívhatnának Osbornené meg a bátyja egy-két olyan leborotvált fejű, sárgakabátos urat, a kik páronként összeláncczolva szoktak sétára indúlni. Talán mindjárt annak a kis haszontalannak, a fiúnak a nevelését is elvállalhatnák.

Szegény Dobbin; egészen feldúlt lélekkel vált el ez nap este a gróftól. Még tegnap reggel, mielőtt Rebekkáról szó lett volna, úgy volt elhatározva, hogy ma este Emilia is elmegy ismét a herczegi udvar fogadó estéjére. Dobbin tehát azt gondolta, hogy mivel ott bizonyosan látni fogja Emiliát, ez lesz a legjobb alkalom, hogy megmondja neki egész komolysággal azt, a mit hallott. Felöltözött tehát báli egyenruhájába és elment az udvarhoz. De Emilia nem ment el oda. Dobbin sem maradt sokáig, s mikor hazament, látta, hogy a szemközt levő házban Sedleyék ablakai mind sötétek. Lefeküdt, de nem tudom, hogy az a nehéz titok, mely a szívét nyomta, hagyta-e valami sokat aludni.

Másnap aztán, mihelyt az illem engedte, már ott

volt Sedleyéknél Dobbin szolgája egy levéllel; s ebben az a kérelem volt kifejezve, hogy okvetlenül látni kívánja Emiliát igen fontos dologban. De a szolga azzal az izenettel tért vissza, hogy Osbornené asszony igen roszszúl van és nem kelhet föl.

Mert Emilia is ébren volt egész éjjel. Valami olyanról gondolkozott, a mi már eddig is számtalanszor nyugtalanította. Százszor volt már ott azon a ponton, hogy engedjen, de ekkor egyszerre megint visszariadt attól az áldozattól, a melyet nagyobbnak látott, semhogy képes lett volna rá. Nem, nem bírta megtenni a férfi nagy szerelme és állhatatossága mellett sem; — nem, magáról is bevallotta, mennyi nagyrabecsülést, hálát érez Dobbin iránt. Mi a jótétemény, a hűség, az érdem? Egy nő hajának egyetlen gyűrűcskéje, egy férfi szakállának egy szála lenyomja velük szemben a mérleget. Emmi előtt sem volt több súlyuk, mint minden más asszony előtt. Megkísérlette, hogy nem tudná-e azt látni súlyosabbnak, de nem ment és a könyörtelen kis teremtés most, jó ürügyet találva rá, föltette magában, hogy szabaddá teszi magát.

Mikor végre, késő délutáni órában mégis sikerült Dobbinnak bejutnia Emiliához, a megszokott meleg, nyájas üdvözlet helyett hideg fejbólintást kapott fogadtatásul s kezét egy keztyűs kis kéz érintette, de csak egy szempillantásra, hogy azután a kézszorítás viszonzása nélkül visszahúzódjék ismét.

Rebekka is ott volt a szobában és mosolyogva, kinyújtott kézzel ment Dobbin elé. Ez azonban némileg megzavarodva húzódott vissza. — Bocsánat, asszonyom, de — de kénytelen vagyok kimondani, hogy nem úgy jövök most ide, mint jó barátja.

— Ugyan, az ördögbe is, hagyjuk már ezt, — fortyant föl József megijedve, hogy nem szabadúlhat valami jelenettől.

— Szeretném tudni, mi kifogása van Dobbin őrnagy úrnak Rebekka ellen, — szólalt meg Emilia halk, de igen tiszta hangon, noha ez a hang remegett is egy kicsit. A szeme nézése szilárd volt nagyon.

— Nem engedem, hogy az én házamban ilyenek

történjenek, — szólalt meg ismét József. — Mondom, hogy nem engedem, és nagyon kérlek, Dobbin, hogy legyen vége egyszer s mindenkorra. — S ezzel kivörösödve nézett szét és szuszogva indult az ajtó felé.

— Édes barátom, — szólalt meg Rebekka angyali szelídséggel, — hallgassa hát meg, hogy Dobbin őrnagy úr mit akar ellenem felhozni.

— Nem hallgatom, — rikoltott József és ezzel összekapva hálóköntöse redőit, eltűnt a szobából.

— Most csak két nő áll önnel szemben, bátran beszélhet tehát, uram, — szólt Emilia.

— Ez a velem szemben tanúsított modor nem igen van helyén, Emilia, — szólt az őrnagy büszkén, — s azt sem gondolnám, hogy az a vád rám illenék, hogy durva vagyok, ha nővel állok szemben. Nem kellemes reám nézve az a kötelesség, melyet ma teljesítenem kell.

— Kérem, folytassuk a dolgot, ha megengedi, őrnagy úr, — mondta Emilia, a ki mind kényelmetlenebbül érezte magát. — Mikor Dobbin ilyen fölényes büszkeséggel szólalt meg, nem volt bátorságos dolog a szeme közé nézni.

— Azért jöttem, mert el kell valamit mondanom és mivel ön itt marad, Crawleyné asszony, tehát az ön jelenlétében kell megmondanom, hogy ön — hogy önnek nem szabadna ennek a családnak a körében tartózkodnia. Az a hölgy, a ki a férjétől különválva él; a ki nem a valódi neve alatt utazik és a ki nyilvános kártyabarlangokat látogat —

— Én csak a bálba mentem oda, — kiáltott közbe Becky.

— Az a nő nem Osbornené asszonynak és a fiának való társaság, — folytatta Dobbin, észre sem véve a közbeszólást; — s hozzá tehetném azt is, hogy vannak itt a városban olyanok, a kik tudnak egyet-mást az ön viselkedéséről, még pedig olyanokat, a miről itt még csak említést akarok tenni — Osbornené asszony halatára.

— Az ön rágalmazási módja igen könnyű és kényelmes dolog, őrnagy úr; — felelt Rebekka. — Ön

olyan vád súlya alatt hagy vergődnöm, a mely végre is nem volt szavakba öntve. Mi az a vád? Az talán, mintha hűtelen lettem volna a férjemhez? Fel merek hívni akárkit; bizonyítsa be valaki; merjen valaki azzal vádolni! Az én becsületem olyan érintetlen, mint legkeményebb ellenségemé, a ki üldözött. Vagy az a vád ellenem, hogy szegény, elhagyatott, boldogtalan asszony vagyok? Igaz, ebben bűnös vagyok csakugyan, de szenvedem is érte a büntetést mindennap, minden órán. Engedj távoznom, Emmi. Csak azt kell elképzelnem, hogy nem találkoztunk tegnap és akkor nem vagyok boldogtalanabb, mint egy nappal ezelőtt. Csak azt kell eszemben tartanom, hogy az éj elmúlt és a szegény vándor útra kel ismét. Emlékszel-e még arra a dalra, a mit a régi, a régi boldog napokban együtt énekeltünk? Azóta is vándoroltam, bolyongtam; szegény, kivetett teremtés gyanánt, csupán azért, mert szegény voltam és üldöztek, mert elhagyatottnak láttak. Engedj távoznom, mert itt létem, úgy látszik, akadályozza ennek az úrnak a terveit.

— Igen asszonyom, akadályozza; — felelt Dobbin. — És ha van ebben a házban valami hatalmam — —

— Hatalma? Nincs, semmi sincs! — tört ki Emilia. — Rebekka, itt maradsz nálam! *Én* nem hagylak el azért, mert mások üldöztek, vagy mert — mert Dobbin őrnagy úr sértegetni kíván. Menjünk, édesem! — És ezzel a két asszony megindúlt az ajtó felé.

Vilmos kinyitotta azt előttük. Mikor azonban már a küszöbön álltak, megfogta Emilia kezét s így szólt hozzá: — Nem maradna itt egy perczre, csak míg néhány szót szólok?

— Négyszemközt akar veled beszélni, — szólt Becky egy vértanu tekintetével. — Emilia csak megszorította a barátnője kezét feleletűl.

— Becsületemre mondom, hogy nem önről fogok beszélni, — felelt Dobbin. — Jöjjön vissza, Emilia! — És az asszony visszajött. Dobbin meghajolt Crawleyné előtt és becsukta az ajtót mögötte. Emilia nézte Dobbint a tükörpárkányhoz támaszkodva. Az asszonynak még

az ajkán sem volt semmi életszín; sápadt volt az egész arcz, mint a fal.

— Nem voltam nyugodt, a mint az imént beszéltem, — kezdte Dobbin, — és rosszúl használtam azt a a szót, hogy „hatalom".

— Rosszúl, — felelt Emilia, és érezte, hogy a fogai összeverődnek izgalmában.

— De arra legalább igényt tarthatok, hogy meghallgasson, — folytatta Dobbin.

— Mindenesetre igen nagylelkű vonás, hogy a lekötelezettségemre emlékeztet, — válaszolt Emilia.

— Az igényt, vagy jogot, a melyről szóltam, György atyja ruházta reám, — mondta erre Vilmos.

— A kinek az emlékét tegnap megsértette. Igen, megsértette. És ezt soha sem bocsátom meg önnek, soha. — Minden mondatát a felizgatott kedély kétségbeesett erőfeszítésével mondta.

— Csak nem mondja ezt komolyan, Emilia? — kérdezte Vilmos szomorúan. — Csak nem akarja azt mondani, hogy az a szó, melyet egy hirtelen pillanat felindúlásában ejtettem ki, lenyomná súlyban egy egész élet odaadását? Azt hiszem, György emléke nem lehetett valami nagyon megsértve annak a révén, a hogy' iránta én viselkedtem, és ha már a szemrehányásokra térünk, úgy, azt hiszem, hogy György özvegyétől és az ő fia anyjától legalább nem érdemlem azt meg. Majd gondolkozzék róla akkor, ha — ha majd ideje lesz rá és tudom, hogy a lelkiismerete akkor visszavonja ezt a vádat. Már most is megteszi különben.

Emilia lehajtotta a fejét.

— Nem az a tegnapi szó volt az, a mi önt felindítja. Ez csak ürügy, Emilia, tudom, avagy hiába figyeltem és szerettem volna önt tizenöt esztendőn keresztül? Vajjon nem tanúltam-e meg olvasni a gondolataiban és érzéseiben? Tudom, hogy mire képes a szíve; — arra igen, hogy egy emlékhez híven ragaszkodjék, és hogy egy ábrándot szívébe zárjon; de olyan vonzalmat nem tud érezni, a milyent az én ragaszkodásom megérdemelt volna, és olyant, a milyent meg is nyertem volna olyantól, a ki nagylelkűbb természet önnél. Nem, ön nem

érdemli meg azt a szerelmet, a melyet önnek áldoztam. Tudtam az egész idő alatt, hogy az a díj, a melyért odaáldoztam az egész életemet, nem érdemelte ezt meg; tudtam, hogy esztelen bolond vagyok, tele megvesztegetett itélettel, és hogy egész hűségemet, odaadásomat fecsérlem el az ön szívének parányi, gyönge, maradék kis szeretetéért. De nem alkuszom többet. Visszavonulok. Nem vádolom semmivel. Ön nagyon jóindulatú és megtette, a mi telt öntől, — de hiába, nem tudott, — nem tudott fölemelkedni addig a magaslatig, a hova az én érzelmem ért föl, a melyet egy magasabb röptü lélek, mint a milyen az öné, büszkén fogadott volna. Isten önnel, Emilia! Tanúja voltam a küzdelmének. Legyen annak vége. Belefáradtunk mind a ketten!

Emilia némán, sebzett szívvel állt ott, mikor Vilmos hirtelen kettétörte azt a lánczot, melyen Emilia fogva tartotta; kettétörte és éreztette függetlenségét, felsőbbségét. Már oly régóta hevert ott az asszony előtt a földön, hogy ez szegényke szinte hozzászokott, hogy rátaposson. Hozzámenni feleségül nem akart, hanem azért maga mellett akarta tartani. Adni nem akart neki semmit, de azt elvárta, hogy ez mindenét neki adja. Az ilyen alkú nem is olyan nagyon ritka a szerelemben.

De most Vilmos hirtelen kitörése teljesen megrázta. Az ő támadása, szegénykéé, vissza volt már verve régen.

— Azt akarja tehát mondani, hogy — hogy elmegy, Vilmos?

Vilmos keserű kaczagást hallatott. — Máskor is elmentem már egyszer: — és tizenkét esztendő múlva jöttem vissza. Akkor fiatalok voltunk, Emilia. Isten önnel! Elég hosszú időt töltöttem el az életből ezzel a játékkal.

Mialatt beszéltek, a szobába vezető ajtó megnyílt hangtalanúl, csak egy hajszálnyira, mert hiszen Becky az egész idő alatt a kilincsen tartotta a kezét s így minden szót hallott azoknak a beszédjéből. — Micsoda nemes szíve van ennek az embernek. És az az asszony milyen szégyenletesen játszik vele. — Rebekka most bámúlta Dobbint; nem érzett iránta haragot még azért sem, a hogyan vele szemben viselkedett. Nyílt kártyá-

val volt eljátszva az egész, becsületes igazsággal. — Ah, gondolta Rebekka, ha nekem ilyen férjem lett volna; ilyen szívvel és ilyen észszel. Én nem bántam volna, hogy nagy lába van, — fejezte be gondolatait Rebekka, aztán hirtelen eszébe jutott valami, mert futva ment föl a szobájába, papirra vetett néhány sort s arra kérte Dobbint a levélben, hogy csak néhány napig maradjon a közelben, — ne is gondoljon az elmenetelre — s ő igéri, hogy Emilia az övé lesz.

Ott benn ezalatt végbe ment a válás. Szegény Vilmos kiment tehát az ajtón és le a lépcsőn, hogy újra eltávozzék tőle, — a fiatal özvegy pedig, a ki az egésznek oka volt, megnyerte tehát, a mit akart, győzött; és most szabadságában állott, hogy a győzelmét élvezze, úgy a hogy' tudja. Hagyjuk, hogy a többi hölgyek írigyeljék a diadaláért.

Az ebéd regényes órájában György úrfi is megjelent s persze, először megint azt kérdezte: — Hát Dob? — Az ebéd különben igen hallgatagon ment végbe, József étvágya ma sem csökkent, Emmi azonban alig evett valamit.

Ebéd után György úrfi ott ácsorgott a három oldalra néző nagy öblös ablakban, a vánkosokra könyökölve; anyja szintén igen-igen közel volt az ablakhoz, mikor észrevette, hogy odaát a Dobbin lakásában sürgés-forgás keletkezik.

— Halló! Hozzák a Dobbin bárkáját! — kiáltott most György. Ezért a kocsiért sokszor évődtek Dobbinnal, hogy hat fonton vette.

Emmi összerezzent, de nem szólt.

— Nini, — folytatta György a szemlélődést, — az inas már hozza az útitáskákat, Kunz meg, a félszemű postakocsis, a három szürke lovat hozza a vásártér felől. Jaj, de furcsa azzal a sárga kabáttal! De, — de hát miért fognak be Dobbin kocsijába? Elmegy?

— El, — felelt az anyja; — utazni megy.

— Utazni? És mikor jön vissza?

— Nem — nem jön többé vissza, — felelt Emmi.

— Nem jön vissza? — riadt föl a gyerek, leugorva

a székről, a hol térdelt. — Hé, gyerek, itt maradsz! — kiáltott Gyurira József. — Maradj itt Gyurikám! — szólt Emmi, nagyon bánatos arczczal. A gyerek ott maradt, de dobogott a lábaival, ugrált föl-le az ablakmélyedés üléseiről és minden módon elárúlta, milyen nyugtalan.

A lovakat ezalatt befogták. A ládákat felrakták. A szálló szolgája kihozta ura kardját, botját és esernyőjét egy csomóba kötve, és odatette a kocsi mélyedésébe; majd a csákótartó-dobozt hozta ki; ezt az ülés alá tette, végre a takarózni való, használatból kiment, régi, piros-bélésű köpönyeget, — a mely Waterloo napján volt új s ott az esőben ez védelmezte éjjel Györgyöt meg Dobbint.

A öreg Burcke, a Dobbin házigazdája is kijött; Ferencz kihozta a podgyász utolsó darabjait; végre maga az őrnagy is előkerült. Burcke minden áron meg akarta csókolni a távozót, mert hiszen mindenki imádta Dobbint, a kinek dolga volt vele.

— Nem bánom, de én lemegyek, — kiáltott föl most a fiú. — Add oda ezt neki, — mondta Becky, meghatott arczczal, s egy levelet adott a fiú kezébe, a ki hanyatt-homlok rohant le a lépcsőn. Dobbin ezalatt már felült a kocsiba, de azok onnan az ablakból látták, hogy György, mint a villám, úgy rohan oda, felugrik a kocsiba és átkarolja Dobbin nyakát heves beszéd közben. Aztán a zsebébe nyúlva, levelet vesz ki onnan és átadja neki. Dobbin mohón kapja el, kibontja, de aztán rögtön elkomorúl az arcza megint; csendesen négy darabra tépi a levelet, és kidobja a kocsiból. Megcsókolja a gyermek fejét, s ezt aztán Ferencz, az inas, segíti le a kocsiból, mert magától nem látna lejönni, úgy dörzsöli a szemét a két öklével. — Fort, Schwager! — A sárgakabátos postakocsis megcsördíti az ostorát és a három fehér ló megindúl a kocsival. Dobbin elmegy, fejét mélyen lehajtva. Mikor a kocsi elhalad a másik ház előtt, Dobbin nem néz föl Emilia ablakára. György pedig, mikor egyedül marad ott az utczán, elfelejti minden eddigi uraskodását és keserves, hangos zokogásba tör ki az egész tömeg szemeláttára.

Emmi szobaleánya éjjel is hallotta, hogy' sír a gyerek ottbenn és baraczk-befőttet vitt be neki, hogy meg-

vígasztalja, de az lett a vége, hogy még inkább a maga bánatát is hozzáadta a György úrfiéhoz, mert hiszen nem volt olyan a szegény, becsületes, alacsony sorsú, jó emberek között, a ki ezt az igaz, egyszerű modorú úri embert ne szerette volna.

A mi meg Emmit illeti, hát nem azt tette-e, a mi a kötelessége volt? György képe ott volt vele, hogy megvígasztalja.

HATVANHETEDIK FEJEZET.

Születési, házassági és halálhírek.

Bármi volt is Becky terve azzal, hogy Dobbin hű szerelmét sikerre akarta juttatni, az asszony azt gondolta, hogy ez a titok most maradhat egy kicsit és mivel senkinek a jóléte nem érdekelte annyira, mint a magáé, most egyelőre inkább a maga érdekét szolgáló dolgokhoz fogott.

Lám, most egyszerre csak ismét kényelmes lakásban lehetett baráti, nyájas körben, olyan tiszta szívű, igazlelkű emberek között, a milyenekkel már bizony rég nem esett találkozása. Noha természete a kósza életre utalta, azért voltak pillanatok, mikor a pihenést is tudta élvezni. Mint a hogy' a legszenvedélyesebben kóborló arab, a ki teveháton járja be a pusztaságot, mégis szívesen megpihen néha a datolyafák árnyában és bemegy a városba, a bazárokba, aztán megfürdik, hogy imádkozhassék a moshéeban, mielőtt megint kimenne utasokat fosztogatni a pusztába, úgy József sátra és pilafja is kedves volt most a kis ismaelita előtt. Kipányvázta a lovát; fegyverét szögre akasztotta és kedélyesen melegedett a tűznél. Ez a kis pihenés az ő nyugtalan, kóbor életében végtelenűl nyugtató és kellemes rá nézve.

Mivel maga is kellemesnek találta az itteni kört, a maga jelenlétét is kellemessé igyekezett tenni amazokra s tudjuk, hogy ezt a mesterséget mindig sikeresen gyakorolta. Józsi egy hét múlva megint rabszolgája volt neki; nem aludt többé ebéd után, mint mikor Emiliával

kettesben voltak; kocsikázott Beckyvel, félfedelű kis kocsijában; s mikor ismerősöket hívott Rebekka tiszteletére, íme, az angol követségi titkár, a ki az őrnagy előtt úgy letette Rebekkát a sárgaföldig, szépen eljött egyszer — és aztán sokszor, tiszteletét tenni Beckynél, a ki nagyon kezdte érdekelni. Elragadtatásában ellenfele, a franczia követségi titkár is osztozott. Emmi sohasem volt valami nagyon élénk és beszédes a társaságban, most meg, hogy Dobbin távozása után egyszerre odalett a kedve, még jobban magába vonúlt és így a Rebekka felsőbbséges elméje könnyen aratott fölötte olyan diadalt, hogy az urak jóformán megfeledkeztek mellette Emiliáról. A német hölgyek, a kik — legalább az angolokkal szemben, — nem olyan érzékenyek a merev erkölcs dolgában, roppantúl bámúlták Osbornené bájos barátnőjének elmés, vidám társalgását. Azt ugyan nem sürgette Becky, hogy az udvarhoz is elvigyék, de mivel a kis városkában oly könnyen terjedt a hír, a herczegi család már kíváncsian várt arra, hogy láthassa. Meghallották, milyen jó családba került a férje révén, s hogy ez a férj maga kormányzó és excellentiás úr, s az elválást csak valami olyan jelentéktelen kis összekülönbözés okozta, a mire semmit sem adnak egy olyan országban, a hol a *Werthert* még mindig olvassák, és a hol épületes, erkölcsös könyvnek tartják Goethe regényét, a *Wahlverwandschaften*-t is, — senki sem látott rosszat abban, ha Rebekkát a kis herczegség legmagasabb köre is szívesen fogadná. A hölgyek talán még jobban siettek tegezni és örök barátságot fogadni neki, mint Emiliának. A szerelmet és a szabadságot ezek a jó németek olyan módon értelmezik, hogy azt Yorkshire és Somersetshire derék népe nem bírja felfogni; — és bizonyos felvilágosodott és philosophiai gondolkozású városokban elválhatik egy nő még oly sok ízben, még annyi tiszteletreméltó, becsületes embertől is, és azért a társaság előtt a jó hírnevét még sem veszti el. Józsi háza sohasem volt ilyen élénk s ez szegény azt hitte, az ő vonzó társadalmi egyénisége teszi, hogy most annyian jönnek, a miben egyébiránt Becky is igyekezett őt megerősíteni.

Emmi nemsokára csak annyiban volt még asszonya

a háznak, hogy a számlákat hozzá vitték, — de Rebekka csakhamar kitalálta annak a módját, mivel engesztelheti meg és mivel mulattathatja legjobban. Folyton Dobbin őrnagyról beszélt neki, a kit Emilia így elűzött magától és nem habozott annak folytonos magasztalására nézve. Mikor Emminek újra meg újra felrótta, hogy milyen kegyetlen volt szegény iránt, Emmi persze mentegetődzött, elmondva, hogy az olyan asszony, a ki egyszer... stb. stb. és a ki még hozzá egy olyan angyalhoz ment hozzá először, az az asszony le van kötve örökre. De azért az ellen nem volt semmi kifogása, hogy az őrnagy magasztalását kellett hallania, sőt, be kell vallanom, hogy maga terelte rá a beszélgetést egy nap többször is.

Az nem volt nehéz feladat Rebekkára nézve, hogy Gyurika és a cselédek jóindúlatát is kinyerje. Mondták, hogy Emilia szobaleánya szívvel-lélekkel Dobbin pártján volt s éppen ezért eleinte görbén nézett arra, a kinek jövetele kapcsolatos volt az őrnagy távozásával, de aztán megbékült vele, mikor látta, hogy annak Rebekka a leglelkesebb bámulója. És azon késő esti conclavék alatt, melyre a hölgyek az esti vendégségek befejezése után jöttek össze Emilia szobájában, míg a szobaleány a hajukat kefélte, a derék leány mindig be tudott csempészni egy-egy jó szót annak „az áldott jó őrnagy úrnak" az érdekében. Ez sem haragította Emiliát, a ki különben Gyurikával is gyakran íratott neki és nagyon rajta volt, hogy az utóiratban a mama legmelegebb üdvözletét is elküldje a fiú. És mikor fölnézett a férje arczképére, az a kép nem tett neki többé szemrehányást; — ki tudja, talán inkább Emilia tett a képnek, most, hogy Vilmos eltávozott.

Emmi nem volt valami ujjongó módon boldog az áldozat befejezése után. Szórakozott, ideges kezdett lenni; bajos volt néha a kedvét találni, úgy, hogy környezete soha sem látta ilyennek. Meg is halaványodott és gyakran volt rosszúl. Néha belefogott az énekbe s egyike a leggyakrabban elővett daloknak az volt, hogy: „Einsam bin ich nicht alleine"; Webernek ez a bájos szerelmi dala, a melyet előbb írtak, mint ön született, kedves olvasóm, bizonysága annak, hogy a kik előttünk él-

tek, azok tudtak szeretni is, dalolni is. Rendesen az őrnagy kedvelt dalait szedte sorra; de aztán egyszerre az ének közepén hirtelen abbahagyta, beszaladt a szomszéd szobába és ott bizonyosan a férje arczképénél keresett menedéket.

Dobbinnak ott maradt néhány könyve, a többek közt egy német szótár, a melybe a neve is bele volt írva: „Dobbin Vilmos —ik ezred". Egy másikban a kezdőbetűi voltak benne. A könyveket Emilia rátette a fiókos szekrényre, a hol a munkakosarát, imádságos könyvét, bibliáját és a két György arczképét tartotta. Az is történeti tény, hogy mikor egyszer György most az anyja íróasztalában turkált, az úgynevezett titkos fiókban megtalálta az őrnagynak egy pár ittfeledett keztyűjét szépen összehajtogatva és selyempapirosba takarva.

Mivel Emmi nem nagyon szeretett most társaságban lenni, az volt a főöröme, hogyha Gyurikával hosszú sétákra mehetett a szép nyári estéken. Ilyenkor Rebekkát József társaságában hagyták; amazok ketten pedig beszéltek az őrnagyról úgy, hogy néha még a fiú is elmosolyodott rajta. Emmi elmondta neki, újra meg újra, hogy Dobbinnál jobb, okosabb, nemesebb, szerényebb, bátrabb ember nincs a világon. Aztán elmondta, hogy mindenüket neki köszönhetik; soha el nem hagyta őket; őrködött fölöttük akkor is, mikor mindenki elszakadt tőlük; — elmondta, hogy' bámúlják a tiszttársai valamennyien lovagias bátorságáért; és hogy György édes apja mindenki másnál többre tartotta. — Mikor a te jó apád még kis fiú volt, akkor mondta el nekem, hogy már az iskolában is ő védelmezte meg egy durva fiútól és barátok maradtak, míg csak szegény édes apád el nem esett.

— Mama, és megölte Dobbin azt az embert, a ki édes apa gyilkosa volt? Tudom, hogy megölte volna, ha a kezébe kerül. Ugy-e? Hogy' fogom én gyűlölni a francziákat, csak egyszer katona legyek.

Ilyen beszélgetésben töltötték idejüket. A tettetéshez nem értő asszony bizalmasává avatta fiát. S ez éppen úgy szerette Vilmost, mint mindenki, ő előtte is.

Ezalatt a képtisztelő családban Rebekka sem akart hátramaradni és ő is felfüggesztett egy képet a szobájában, a mely a látogatók nagy mulatságára s az eredetinek nagy örömére nem mást ábrázolt, mint Sedley Józsefet. Mikor Rebekka először tisztelte most meg a házat látogatásval, egy-két kidűlt-bedűlt oldalú skatulyával érkezett meg, talán e fölötti szégyenletében mindig nagy tisztelettel emlegette Lipcsében maradt „összes holmiját". Ha neked egy utas a málhái, holmija nagyszerűségéről beszél, a mely most véletlenűl nincs vele, résen légy, fiam, mert tíz eset közül kilenczben szélhámossal van dolgod.

De ezt a nevezetes életszabályt sem József, sem Emmi nem tudták. Előttük mellékes volt az, hogy van-e Rebekkának egy garmada szép ruhája valami láthatatlan ládákban; ők csak arra gondoltak, hogy a mit most látnak rajta, az igen selejtes. Emmi tehát részint a maga szép holmijából ruházta föl, részint meg a fényes divatárús-üzlet révén. Egészen más asszony lett Rebekkából; most már nem feslett ki a vállvarrásban az ernyedt selyem, és nem lógott az olcsó csipke kirojtolódva. És Becky a sorsfordúlat folytán a szokásait is jórészt megváltoztatta. A pirosítós tégely föl volt függesztve hatásköréből és szolgálaton kívül volt helyezve; — másik kedvelt szokásával is szakított, vagy legalább is szigorúan a nyilvánosság kizárásával tért néha vissza hozzá, no meg egyszer-kétszer, mikor Józseffel egyedül maradtak, de akkor is csak ez kérte rá, hogy igyék vele egy kis cognacot. De ha Rebekka nem élt többé az itallal, annál inkább élt az a haszontalan Kirsch, a ki elől lehetetlen volt az üveget megőrízni; s ha egyszer aztán hozzá fogott, maga sem tudta megmondani többé, hogy mennyit ivott meg. Néha szinte maga is meg volt lepetve azon, hogy a Sedley úr cognacja milyen gyorsan fogy. Hát bizony, bizony, ez kínos tárgy. De az legalább bizonyos, hogy nem oly gyakran esett meg a dolog Beckynél, mióta jóravaló körbe jutott.

A sokat emlegetett ládák végre megérkeztek, de nem lehetett észre venni, hogy Becky valami sok ruhát vett volna ki belőlük, hanem az egyik dobozból (ugyanaz

volt, a melyből Rawdon az elvakúlt düh pillanatában mindent kiszórt, hogy a rejtett pénzt megtalálja benne), egy képet vett ki Rebekka, s arcza, szeme roppant nevető kifejezéssel tapadt a furcsa képre, mely egy elefánton ülő, elhízott, rózsaszínre festett alakot mutatott, nem messze tőle néhány kakao-fa meg egy pagoda. Józsefnek is rögtön megmutatta a képet, s ez csodálkozva kiáltott föl láttára.

— Isten úgy segéljen, ez az én képem!

Csakugyan az volt, József, virágkorában, 1804-ben divatos nankin-kabátban. A régi kép, mely a Russel-téren függött a falon.

— Én vettem meg, — mondta Becky, felindulástól reszkető hangon. — Azért mentem akkor oda, hogy lássam, nem lehetek-e szolgálatára valamiben az én kedves barátaimnak. Sohasem váltam meg a képtől és nem is fogok.

— Igazán? És — és csakugyan az én kedvemért tartotta becsben? — rebegett József.

— Hiszen tudja, hogy azért! De hát miért beszéljek, miért emlegessük, mikor minden késő!

Ez estét Józsi és Rebekka boldog kettesben töltötték, mert Emilia, a mint hazajött, elment lefeküdni s csak az ágyból hallotta, hogy Rebekka a régi dalokat énekli. Csodálatos, de Józsi ez éjjel nem aludt többet, mint Emilia.

Junius volt, London nagy seasonja; s a lapok élénkebbek voltak, mint valaha. József szorgalmasan átolvasta mindig a hasonlíthatatlan *Galignani*-t, (a külföldi számüzetésben levő angol legjobb barátját), s néha részleteket olvasott fel hangosan és egy reggel ezt a hírt tudatta a két asszonynyal:

„A ...-ik ezred hazatérése. Gravesend, jún. 20-án. A vitéz ...-ik ezred 14 tisztjét és egész legénységét a Ramchunder hajó ma szállította a kikötőbe. A vitéz ezred már huzamosabb idő óta volt távol, mert a waterlooi csata után, melynek dicsőségében nekik is nagy részük volt, Indiába mentek s azóta a *birmai* háborúban is kitüntek hősiességükkel. A veterán ezredes, O'Dowd Mihály lovag, továbbá felesége és nővére is partra szálltak

s velük a következő tisztek: Posky, Macraw, Stubble, Malony kapitányok, Smith, Jones, Thompson hadnagyok, Hicks és Grady tiszthelyettesek. A kikötő hídnál a zenekar az angol nemzeti himnuszt játszotta s a tömeg egetverő éljenzéssel fogadta a derék vitézeket, kik innen egyenesen a Wayte-féle szállóba mentek, mert itt száztérítékű lakoma volt Angolország védőinek tiszteletére. A lakoma alatt, melyről mondanunk sem kell, hogy az méltó volt a Wayte-szálló nevéhez, a tömeg éljenzése nem akart szünni, úgy, hogy Lady O'Dowd és az ezredes kijöttek az erkélyre és ott ittak honfitársaik egészségére egy pohárral Wayte híres vörösborából."

Nemsokára aztán más híreket is olvasott Józsi; hogy Dobbin őrnagy bevonúlt ismét ezredéhez Chatham-ba. Aztán jött egy udvari fogadó este leírása, mikor O'Dowd Glorvinát is bemutatták a felségnek; — ugyanez nap jelent meg Dobbinnak ezredessé való kineveztetése, mert Tiptof tábornagy halálával ő felsége méltóztatott O'Dowd ezredest legkegyelmesebben tábornokká léptetni elő.

Emilia egyről-másról ezek között úgy is tudott, hiszen György levelezett Dobbinnal; de ennek Emiliához szóló izenetei oly leplezetlenül hidegek voltak, hogy Emilia reményvesztetten látta, mily teljesen elvesztette a hatalmát az egykor oly hűséges szív fölött, és ez a szív, mint meg is mondta neki, szabad volt most már. Az állhatatos szolgálat, hódolat emléke, melynek most mind vége volt örökre, úgy fájt a szívének. És most látta csak egész dicső voltában azt a gyönyörű, azt a nagy érzést, a mit eldobott magától.

Mert annak vége volt. Dobbin végig gondolta, hogy ime nem szereti már úgy, a mint előbb szerette. Az elvakúlt kis zsarnok a földre sújtotta azt a nagy drágaságot; lehetne-e tehát azt várni, hogy törés, csorbulás ne lássék meg rajta? — Nem, — mondta Vilmos, — engem a saját képzeletem vezetett félre. Ha érdemes lett volna arra, a mit iránta éreztem; ha fölérte volna az én szerelmem magasságát, akkor viszonozta volna is. Jóakaratú tévedés volt az én részemről. De hát nem ilyenekből áll-e az egész életem? És ki tudja, ha megnyerem, nem

éreztem volna-e csalódást a győzelmemet követő napon már? Miért epekedjem, vagy miért szégyenkezzem azért, hogy így történt. Járomba állok megint, a hova a sors rendelt; utána látok, hogy a regruták gombja fényes legyen, az őrmesterek számláiban meg ne legyen hiba a kréta körül. Ebédelek megint a tiszti étkezőben, hallgatom a skót ezredorvos adomáit. Ha pedig majd rokkant, öreg katona leszek, nyugalomba vonúlok; és a két nővérem fog velem zsörtölődni; hát, mint a leány mondja *Wallenstein*-ban: „ich habe gelebt und geliebet". — Izé, Ferencz, fizesse csak ki a számlámat, aztán hozzon nekem egy szivart és nézze meg, mit adnak ma a színházban, holnap átkelünk a Batavier hajóval Angliába. — Ferencz ennek a magánbeszédnek persze csak a két utolsó mondatát hallotta, mialatt ura fel s alá járt a Boomjesen Rotterdamban. Dobbin láthatta a Batavieren azt a helyet, a hol Emilia állt mellette, a mikor elindultak arra a boldog útra. — Ugyan, mit akarhatott vele a kis Crawleyné? Eh, most már mindegy! Holnap a tengeren leszünk; — vissza Anglia, az otthon és a kötelesség felé!

Ekközben, hogy a nyár beköszöntött, a kis német város közönsége is oszladozni kezdett fürdőkbe, a hol gyógyvizet igyanak, szamaragoljanak, játszszanak, ha kedvök tartja és pénzök van, egyenek a table d'hôtenál s eltöltsék a nyarat. Az angol diplomaták Kissingenbe és Töplitzbe mentek, a francziák az ő kedves Boulevard de Grand-jokra. A herczegi család szétoszlott fürdők és vadászkastélyok között. A kinek rangja és műveltsége volt, elment. Az udvari orvos, dr. Glauber, bárónéjával Ostendébe ment, pihenését jó praxissal egyesítve, könnyen rábeszélte Sedleyt is, kedves pácziensét, (jól fizetett, persze), hogy menjen ő is oda. — És a kedves húgának is igen tanácsos lesz, — mondta a doktor már régebb idő óta. Emminek mindegy volt, hová; György meg örült a változásnak. Elmentek tehát és egészen természetesnek tartották, hogy a Józsi szép hintójának négy ülése közül az egyiket Rebekka foglalja el. Nem mondom, hogy nem jutott eszébe, milyen veszélynek megy neki, mert hisz azon az élénk helyen száz ismerőssel is találkozhatik, a kik majd mindent fölkevernek ismét, de

eh! — elég szilárd ő most már a maga helyén. Olyan horgonyt vetett, hogy vihar legyen, a mi azt kimozdítsa! — Szegény Józsi a megőrzött elefántos kép látása óta végleg oda volt! És Rebekka most sem hagyta el magától. Levette a szögről és gondosan helyezte be abba a kis ládába, melyet még régen kapott Emiliától. Ez is hozta szegényke magával a házi isteneket, a Lareseket: férje és fia arczképét; — aztán útra keltek s nemsokára ott voltak egy igen drága és igen kényelmetlen ostendei házban.

Itt Emilia elkezdte engedelmesen használni a fürdőket, s igyekezett hasznára fordítani, és bár Becky mellett ugyancsak sok ismerőse ment el úgy, hogy határozottan elfordúlt tőle, azért Osbornené, a ki mindig vele sétált, de a ki senkit sem ismert itt, nem vette észre, mi megy itt végbe az ő bölcsen kikeresett társalgónőjével, Becky pedig nem tartotta szükségesnek, hogy felvilágosítsa.

Voltak azonban olyan ismerősei is Crawley Rawdonné asszonynak, a kik kész örömmel újították föl az ismeretséget, (noha ezeket szívesen elengedte volna), például Loder őrnagy, (jelenleg szolgálatonkívüli állományban), és Rook kapitány, (ezelőtt tüzér), ezek aztán nem is nyugodtak addig, míg Becky bejárást nem szerzett nekik Sedley József vendégszerető házába és gazdag asztalához. Igen fesztelen fiúk voltak, rögtön otthon érezték itt magukat, utóbb azt se kérdezték, otthon van-e Becky vagy se, csak jöttek; egyenesen be Osbornené nappalijába, nagy dohányszagot terjesztve mindenütt. Józsit „vén kecskének" hitták és órákig eliddogáltak az asztalánál.

— Mama, mit akarnak itt ezek az emberek? — kérdezte egyszer György, a ki ki nem állhatta őket. — És mit értett az őrnagy az alatt, mikor ezt mondta Crawleyné asszonynak: — Ohó, Becky, csak ne tartsd a vén kecskét egészen magadnak. Osztozzunk meg a konczon, mert különben Isten uccse, hogy lármát csapok, oszt abbul baj lesz. — Mit akart mondani az őrnagy, mama?

— Őrnagy! Ne nevezd *ezt is* őrnagynak! — Nem tudom, mit értett, fiam!

Szegény asszonykát valóságos utálattal és irtózattal töltötte el ez a két ember. Ittas bókokat mondottak neki és bántó szemtelenséggel bámészkodtak rá saját asztalánál. A kapitány pedig olyan módon kezdte neki a szépet tenni, a mi szinte az undorodást ébresztette föl Emmiben az elkeseredéssel együtt. Soha nem engedte őket a szobába lépni, ha György nem volt ott mellette.

Azt az egyet meg kell adni Rebekkának, hogy soha sem engedte Emiliát egyedül lenni egyikkel sem. Mert az őrnagy sem volt jobb. Erősen bizonykodott, hogy megnyeri a szép menyecskét. Ez a két orczátlan gazember tülekedett azért az ártatlan lelkű teremtésért, a saját asztalánál mintegy kártyázva érte, hogy kinek jut majd. Bár Emmi nem értette, mi szándékkal vannak, de ösztönszerűleg is valami oly borzongást érzett az utálattól, hogy mindenáron menekülni szeretett volna.

Könyörgött, esdeklett Józsinak, hogy menjenek már innen. Nem az! Nem ment. Lassú mozdulású ember volt különben is, most meg a doktorához is ide volt kötve. Voltak, úgy lehet, más kötelékek is, mert hiszen Rebekka sem sietett Angliába vissza.

Végre egyszer aztán Emilia is eljutott egy nagy elhatározásig. Levelet írt egy ismerősének, a ki a vízen túl volt; olyan levelet, a melyről egy szót sem szólt senkinek a világon; — maga vitte el a postára a shawlja alatt; — nem is vett észre senki semmit, de mikor hazajött, ki volt gyúlva az arcza, a fiát megindúltan csókolta össze s egész este folyton mellette volt. Mikor a sétájából hazatért, nem hagyta el a szobáját jó ideig. Becky azt hitte, hogy Loder meg Rook ijesztették el.

Becky aztán elgondolkozott magában. — Nem szabad itt maradnia. El kell innen vinni ezt az együgyű kis bolondot. Még mindig az után a léhűtő ura után pityereg; a ki pedig meghalt már (úgy kellett neki!) tizenöt évvel ezelőtt. Egyik sem fogja megkapni ezek közül. Ez már igazán mégis csúnyaság Lodertól. Nem, nem, a hosszú bambusz pálcza lesz a vőlegénye. Eligazítom még ma este!

Ezzel Becky bevitt egy csésze teát Emilia hálószobájába. Látta, hogy ez ott ül a két kép mellett igen

bánatos és izgatott kedélyhangulatban. Becky letette a teát.

— Köszönöm, — mondta a másik.

— Hallgass rám, Emilia — szólalt meg Becky föl s alá járkálva a szobában s kicsinylő elnézéssel szemlélve amazt. — Beszélni akarok veled. Eredj el innen ebből a városból és ezeknek a tolakodása elől. Nem akarom, hogy gyötörjenek, pedig meg fognak sérteni halálosan, ha itt maradsz. Én mondom neked, hogy gazemberek, a kiknek a tömlöczben lenne a helye. Ne törődjél azzal, honnan ismerem őket. Én mindenkit ismerek. József nem tud megvédeni; gyönge arra, s maga is védőre szorúl. Te épp úgy nem tudsz a világban magad boldogúlni, mint egy karon ülő kis baba. Férjhez kell menned, különben nem mégy semmire és a drága fiadból se lesz semmi. Neked férjre van szükséged, te esztelen, a ki vezessen mind a kettőtöket; és tudom, hogy a legderekabb emberek egyike a világon akárhányszor felajánlotta a kezét neked, te pedig visszalökted, te ostoba, szívtelen, hálátlan kis teremtés.

— Én — én igyekeztem, igazán igyekeztem, Rebekka; — de, óh, de mikor nem tudtam elfeledni — — és itt befejezés helyett fölnézett György arczképére.

— Nem tudtad feledni? Ugyan kit? — csattant föl Rebekka. — Azt az önző, léha embert, azt a közönséges nyárspolgárt, azt a kicziczomázott majmot, a kinek nem volt sem esze, sem modora, sem szíve, s a ki éppen úgy nem fogható a te kérődhöz, mint te magad Erzsébet királynéhoz. Ugyan kérlek! Hisz az az ember rád únt már vőlegény korában és soha vissza nem ment volna hozzád a szerencsétlenségetek után, ha Dobbin nem kényszeríti, hogy szavának álljon. Hisz György maga mondta nekem. Sohase szeretett komolyan. Hányszor nevetett rajtad, ha velem beszélt. S egy héttel az esküvőtök után már nekem vallott szerelmet.

— Nem igaz! Nem igaz! — kiáltott Emilia felszökve a helyéből.

— Hát nézz ide, te kis csacsi, — szólt Rebekka jó kedélylyel s ekkor kivett öve mellől egy kis levelet és édesek voltak-e vagy keserűek? Búsúlt-e azon, hogy

oda dobta Emmi ölébe. — Ismered a keze írását. Nekem írta; azt akarta, hogy szökjem meg vele; ott, az orrod előtt adta át nekem az előtt való nap, hogy agyonlőtték. Úgy kellett neki!

Emmi ezt alig hallotta mind. Csak nézte a levelet, melyet az nap este György a bokrétába rejtve adott át Beckynek, ott a herczegnő bálján. Úgy volt, mint Becky mondta, a fiatal ember szökni akart.

Emmi lehajtotta a fejét és majdnem utolsó alkalommal azok közül, melyekben történetünk lapjain sírni van hivatva, megkezdte ebbeli működését. Arczát kezeibe temetve egy ideig szabad folyást engedett érzéseinek, Becky pedig csak állt csendesen és nézte. Ki elemezné azokat a könnyeket, s ki mondhatná meg, hogy életének bálványképe ott hevert előtte romokban, porrá zúzva, és azon, hogy ifjú leánykori szerelmét nem viszonozta; — vagy talán örült inkább azon, hogy a korlát immár le van döntve, melyet a kegyelet emelt eddig, hogy elzárja az új, igazi szerelemtől. — Most már semmi sem tilt el, — gondolta. — Most már szerethetem egész szívemmel. Óh, és szeretni fogom, nagyon, nagyon, ha még megengedi és ha még megbocsát nekem. — Azt hiszem ez volt az az érzés, a mely egészen megrázta azt a gyöngéd kis lelket.

És igazán, mintha nem is sírt volna annyira, mint Becky várta; ez most oda lépett hozzá, megczirógatta és megcsókolta; — pedig ezek ritka jelei voltak Becky asszony meghatottságának. Úgy bánt Emmivel, mint valami gyermekkel és megsímogatta a haját. — És most pedig vegyük szépen elő a tollat és tintát, aztán írjunk neki, hogy jőjjön vissza rögtön, — mondta.

— De — de — én már írtam neki! — rebegte Emmi mélyen elpirúlva. Becky harsány kaczagásra fakadt. — *Un biglieto, — eccolo quà!* — énekelte Rosina szavaival és a ház csak úgy hangzott élesen csengő énekétől.

Harmadnapra ezután csúf esős, szeles napra virradt Emmi, a ki különben egész éjjel alig aludt valamit. Hallgatta a zúgó szelet és sajnálkozott minden utason, a ki most künn van. De reggel azért fölkelt korán s elment

Gyurikával a partra sétálni; úgy, hogy az éles szél csak úgy verte az arczukba a hideg záport. Egyikük sem beszélt sokat, csak itt-ott szólt a fiú egy-egy olyan szót, a mi szeretettel, bíztatással, védelmező szándékkal volt tele félénk társa iránt.

— Remélem, ilyen időben nem jön át! — mondta Emmi.

— Akármibe fogadok, hogy átjön! Nézd, anyám, az ott már a gőzhajó füstje.

Csakugyan az volt.

— De ha a hajó jön is, ki tudja, rajta van-e? Ki tudja, eljutott-e már hozzá a levél; és ki tudja, el akar-e jönni? Abban a szegény kis nőben épp oly viharosan hullámzott minden, mint a tenger ott a kőpart alatt.

Györgynek pompás messzelátója volt. Elővette s nagy ügyességgel hozta szeme elé a hajót. Az árboczra angol zászló reppent föl. György mondogatta, a mi újat látott. Emmi szíve erősen vert. Anyjának is megajánlotta, hogy nézzen a messzelátóba, de ez semmit sem tudott megkülönböztetni, csak egy sötét, bukdácsoló tömeget látott a vizen.

Így megint György vette át.

— Hogy' dobálja a víz a hajót! Tessék, most egy hullám az egész fedélzeten átcsapott. Csak két ember van ott a kormányos mellett. Az egyik fekszik; — a másik meg — — egy nagy köpönyegben áll. — Hurráh! Dobbin! Akármi legyek, ha nem az! — Ezzel a fiú hirtelen összetolta az üvegjét és átkarolta anyját még nagyobb szeretettel, mint valaha. Ez maga pedig, hogy mit tett, mondjuk azt a költő szavaival: Δακρυόεν γελάσασα.

Tudta, hogy Vilmosnak jönnie kell. A mit arról mondott, hogy reméli, talán el sem jön ilyen időben, az képmutatás volt mind, hiszen hogyne jönne el? Tudta!

A hajó gyorsan közeledett. Mikor az emberek a kikötő-helyre mentek, Emminek úgy remegett a lába, hogy azt hitte, egy lépést sem mehet tovább. Legjobban szeretett volna letérdelni, hogy úgy mondja el a hálaimádságot. Érezte, hogy egész élete egy hálaimádság lehetne ezután. Ilyen ítélet-idő lévén, nem volt a parton

senki; alig egypár podgyászvivő várakozott a hajóra. Az a hamis gyerek, György, az is elszaladt valahogyan, és mikor az a magas férfi, azzal a pirosbélésű kabáttal kilépett a partra, közel, távol úgyszólván senki sem volt ott, hogy meglátta volna, a mi történt; — ez pedig a következő volt röviden:

Egy hölgy, a kinek fehér kalapjáról és shawljáról csak úgy csurgott a víz, két kis kezét előre nyújtva sietett a férfi felé; és egy pillanat múlva teljesen eltűnt a bő, galléros köpönyeg szárnya alatt; — ott aztán teljes erejéből csókolta a férfi egyik kezét, mert a másik, azt gyanítom, azzal volt elfoglalva, hogy azt a kis alakot a szívéhez szorítsa, (az asszonynak éppen a feje ért föl odáig) és megóvja attól, hogy összeessék. Csak úgy töredezve suttogott Emilia valamit arról, hogy: — bocsásson meg — drága jó Vilmosom, — édes, — édes — édes barátom, — aztán csók, csók, csók megint és az egész alak újra eltűnt a köpönyeg alatt a legképtelenebb módon.

Mikor végre előkerült ismét, azt a kezet még akkor sem eresztette el; csak fölnézett a férfira. Annak az arcza tele volt meghatottsággal, gyöngéd szeretettel és szánalommal. Az asszony megértette a szemrehányást és lehajtotta fejét ennek láttára.

— Ideje volt, hogy értem küldött, édes Emiliám, — szólalt meg Dobbin.

— De úgy-e, sohasem megy el többé, Vilmos?

— Nem, soha! — felelt emez és azt az édes kis teremtést újra szívéhez szorította.

Mikor a vámházhoz értek, onnan egyszerre György rohant eléjük seméhez emelt messzelátóval; aztán ujjongott, kaczagott és körültánczolta őket, miközben hazafelé mentek. Józsi még nem kelt fel, Rebekka nem volt látható, (noha a függöny mögül nézte őket, a hogy' az utczán jöttek), György meg elrohant, hogy a reggelit sürgesse. Emilia, eddig már átadta nedves kalapját, shawlját a szobaleánynak; s mikor ez kiszaladt vele, Emmi most Vilmosnak segített a köpenyét levetni és — és, ha úgy tetszik, gyerünk talán mi is György után, megsürgetni az ezredes úr reggelijét.

A hajó a révbe ért. A férfi megnyerte azt, a miért

egy egész életen keresztül küzdött. A madár meg volt fogva. Ott búgott, turbékolt közel a szívéhez, puha szárnyait édes aléltságban bocsátva le. Ezért könyörgött a férfi tizennyolcz éven át. Most itt van: a czél, a magaslat, — a harmadik kötet utolsó lapja. Isten önnel, ezredes úr. Isten áldjon, derék, becsületes Dobbin Vilmos! — Ég veled, Emilia! Gyöngéd kis repkény, zöldülj ki új életre ismét a viharállta erős tölgyfára tapadva!

Lehet az is, hogy Rebekka talán útban nem akart lenni, de lehet, hogy az érzelmes jelenetek nem voltak inyére, elég az hozzá, hogy Rebekka soha sem került össze többé az ezredessel és a feleségével. Azt mondta, hogy „fontos ügyben" Brüggébe kell mennie, így az esküvőn csak József és György voltak jelen. De mikor aztán az új házasok megtelepedtek otthon és Gyurika is elment hozzájuk, akkor Rebekka megint visszatért Józsi házába néhány napra, hogy a magányos agglegényt vígasztalja. Józsinak jobban tetszett az itteni élet.

Emilia mindig örömmel gondolt arra, hogy már akkor írt, mielőtt Rebekka beszélt volna. — Én mindezt tudtam, — szólt Vilmos, — de hát csak nem használhattam fegyverül szegény György ellen. Ezért szenvedtem azonban annyira, mikor — —

— Óh, ne emlegesd azt a napot soha! — mondta Emilia olyan megindúltsággal, hogy Dobbin jónak látta tréfára fordítani a beszédet, a mit azzal végzett: — bizony, édes gyermekem, ha akkor nem írsz, ki tudja, mi lenne ma O'Dowd Glorvina kisasszonynak a neve.

Annak a neve azonban ma már Posky őrnagyné; — mikor ennek az első felesége meghalt, akkor hozzá ment, mert azt mondta, hogy csak az ezredben akar férjhez menni. Az ezredhez különben O'Dowdné ő nagyméltósága is úgy ragaszkodik, hogy megmondta, ha, Isten ne adja, szegény Misit valami érné, ő megint csak egy ezredjükbelihez megy nőül. Misi, már mint hogy az altábornagy úr, különben viruló egészségnek örvend s nagy fényben él O'Dowdstownban, pompás agarakat tart, s castle-hoggarty-i Hoggarty úr után első ember a gróf-

ságban. Lady O'Dowd még mindig szívesen tánczol jigget s a multkor a kormányzó bálja alkalmával is kiállt a falkanagy karján. Abban megegyeznek Glorvinával, hogy Dobbin *al-láv-val-ló-an* viselkedett, noha Glorvina igen hamar lelt írt a sebére Posky ajánlatában. Ő nagyméltósága pedig remek turbánt kapott Párisból az esküvőre és így szintén kibékült a dologgal.

Dobbin ezredes az esküvője után kilépett a hadseregből és szép kis birtokot vett Hampshireben, nem messze Queen's Crawleytól, a hol Pitt báró és a családja most már állandóan ott lakott, mióta a reform törvényjavaslat keresztül ment és Pitt elveszté azt a reményét, hogy peerré legyen; ugyanis elvesztette mindkét parlamenti helyét.

Janka grófnő és Dobbin ezredesné igen megszerették egymást. A kocsik folyton közlekedtek a kastély és Evergreens között. Dobbinné gyermekének a grófnő lett a keresztanyja s a leánykát az ő nevére keresztelte nagytiszteletű Crawley Jakab úr, a ki atyja halála után annak helyébe lépett. A két fiú, György és Rawdon között is fennállt a barátság, a nyári szünetekben együtt lovagoltak és vadásztak, aztán egy egyetemre iratkoztak be Cambridgeben és versengtek a Janka grófnő kis leányáért, Matildért, a kibe természetesen szerelmesek voltak mind a ketten. A két anyának kedves terve volt az, hogy Matildot György vegye majd nőül, de én úgy hallottam, hogy Crawley kisasszony szíve az unokafivéréhez hajlik.

Crawley Rawdonné nevét egyik család sem emlegette. Volt rá okuk újabban is, hogy hallgassanak róla, mert mostanában, a hova Sedley József ment, Rebekka is együtt utazott vele oda s a szerencsétlen ember teljesen a rabszolgája volt neki. Az ezredes ügyvédje elmondta, hogy Sedley úr igen nagy összegre biztosította az életét, a miből azt következteti, hogy bizonyosan pénzt vett föl adósságai törlesztésére. Szabadságidejét meghosszabbíttatta és igazán napról-napra észlelni rajta a hanyatlást.

E hírek hallatára Emilia könyörögve kérte a férjét, hogy menjen el Brüsszelbe és nézzen utána Józsefnek.

Az ezredes nem szívesen ment el hazulról. Nagyon bele volt merülve a „Punjaub történeté"-nek megírásába, de meg különösen a kis leányán aggódott, a ki ekkor épült föl a bárányhimlőből. De azért elment s Józsefet Brüszszel egyik legszebb szállójában találta. Crawleyné aszszony, a ki kocsit tartott, vacsorákat adott, ugyane szállónak másik néhány szép szobáját foglalta el.

Dobbin persze nem óhajtotta az asszonyt látni s csak Józseffel tudatta, hogy megérkezett. Ez arra kérte, hogy ma este későn jöjjön el, mert Crawleyné ma híva van valahova és így egyedül lehetnek. Az ezredes igen szánalmas hanyatlást vett észre Józsin, a ki rettenetesen félt Crawleynétól, noha azért aggodalmas buzgósággal dicsérte. Elmondta, hogy ez egész során át ápolta őt a legismeretlenebb, legkülönösebb betegségeknek s olyan volt, mintha a leánya lett volna. — De — de, — óh, az Isten szerelméért, jőjjetek ide, lakjatok itt közel, és — és, —nézzetek el hozzám néha, — nyöszörgött a szerencsétlen ember.

Az ezredes arcza elsötétült erre.

— Mi nem jöhetünk ide. A körülményeket tekintve, Emilia ide nem teheti be a lábát.

— De, de esküszöm neked a szentírásra, — rebegett Józsi és meg akarta csókolni a könyvet, — hogy ez az asszony kifogástalanul tisztességes; olyan ártatlan, mint egy gyermek, olyan tiszta, akár a saját feleséged.

— Lehet, de azért Emmi nem jöhet ide. Légy férfi, Józsi, szakítsd végét ennek a tisztességtelen viszonynak, gyere haza. Halljuk, hogy a vagyoni helyzeted is megrendült.

— Micsoda? Rágalom! Minden pénzem előnyösen van elhelyezve. Crawleyné — azaz — igen, a legelőnyösebbben.

— Hát nincs adósságod? Akkor miért biztosítottad az életedet?

— Azt gondoltam, — egy kis ajándék neki, — ha valami történnék . . . igazán, minden pénzemet nektek akarom hagyni, — ezt a fizetésemből is félre tudom tenni, — magyarázta Vilmosnak gyarló sógora.

Az ezredes könyörgött neki, hogy meneküljön.

Menjen Indiába, a hol Crawleyné nem érheti utól, szóval, hogy szakitsa végét ennek a viszonynak, a mely a legvégzetesebb következményekkel járhat.

József fűt-fát igért, tapsolt örömében, hogy milyen jó lesz. Igen, visszamegy Indiába. — Csak, — csak Crawleynénak ne mondd meg, — tudod, — tudod, — az — megölne, ha megtudná. Oh, te nem tudod, milyen rettentő asszony az! — fejezte be szegény nyomorult ember.

— De hát akkor miért nem jösz velem rögtön?

Józsefnek azonban nem volt bátorsága. Azt mondta, holnap elmegy Dobbinhoz; csak ne árulja el, hogy itt volt. De most menjen, mert Becky hazajöhet.

Dobbin soha sem látta többé.

Három hónappal ezután Sedley József meghalt Aix-la-Chapelleben. Kiderült, hogy minden vagyonát elspekulálta s iszonyut költött mindenféle szappanbuborék-életü társaságok részvényeire. Élete kétezer fontra volt biztosítva, s ezt két egyenlő részben hagyta szeretett hugára, nagyrabecsült barátja feleségére, stb. stb. és Crawley Rawdonné urnőre, betegségében hű ápolónőjére, a kit egyszersmind a végrendelet végrehajtójául is kijelölt.

A biztosító-társaság ügyésze kijelentette, hogy ez a haláleset a legbotrányosabb esetek egyike, a mihez valaha köze volt és arról beszélt, hogy vizsgálatot kér a halálesetet illetőleg, mire a társaság megtagadta a fizetést. Crawleyné azonban, vagy a mint magát nevezte, Crawley bárónė, egyszerre ott termett az ügyvédeivel (Burke, Thurtell és Hayes urakkal), és szembeszállt az egész biztosító társasággal; biztatta, hogy csak vizsgáljanak meg mindent, legalább annál bizonyosabban kiderül, milyen aljas összeesküvésnek áldozata ő.

A pénzt végre is kifizették és Crawleyné ártatlanságát elismerték, Dobbin ezredes azonban visszaküldte a maguk örökrészét a társaságnak, s minden érintkezést került Rebekkával, bár az soha sem lett lady Crawley, a kinek kiadta magát.

Crawley kormányzó úr halála, a mely Coventry-sziget sárgaláz-járványa folytán következett be az egész

sziget nagy gyászára, — hat héttel előbb történt, mint mikor bátyja, Pitt báró halt meg. A birtok és a czím ekkor szállott a család mostani fejére, Crawley Rawdon báróra.

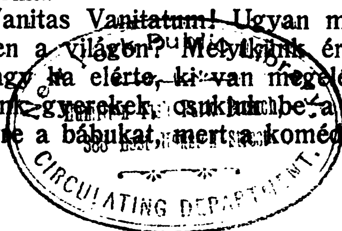
Ez sem érintkezett anyjával többé soha, noha évjáradékot bőven juttat neki: — Crawleyné, úgy látszik különben, amúgy is nagyon jól bírja magát. A fiatal báró ott él a birtokon, nagynénjével és ennek a leányával együtt, míg Rebekka leginkább Bath és Cheltenham fürdőhelyek körül látható, a hol a tisztelt és derék emberek egész nagy csoportja igen méltatlanúl üldözött asszonynak tartja. Neki is vannak persze ellenségei. Kinek nincs? De ezek vádját életmódjával czáfolja meg. Jótékonyságban tölti minden idejét. Templomba is szorgalmasan jár és sohasem inas nélkül. Neve ott van az összes jótékony adakozások jegyzékén. Az elzüllött narancsárús leányok, az elaggott mosónék és a mézeskalácsosok betegsegítő egyesülete mindig nagylelkű pártfogóra leltek benne. Az ily czélra rendezett bazárokon mindig van neki sátra.

Dobbin ezredes, Emmi és a két gyermek egy ilyen alkalommal, midőn rövid időre bejöttek Londonba, egyszer csak szemben álltak vele egy sátor előtt. Crawleyné szendén lesütötte a szemét és mosolygott, mikor azok villámsebesen mentek el onnan a közeléből; Emmi György karjára támaszkodva suhant el (a ki azóta délczeg fiatalember lett már) az ezredes pedig az ő kis Jankáját kapta a karjára, a kit jobban szeret, mint minden mást a világon, — még a Punjaub történeténél is jobban.

— Jobban nálamnál is, — gondolja Emmi sóhajtva. — De azért a férje soha egy szót sem mondott neki olyant, a mi ne lett volna jóságos és nyájas, valamint sohasem volt Emminek olyan óhajtása, a melyet férje ne teljesített volna.

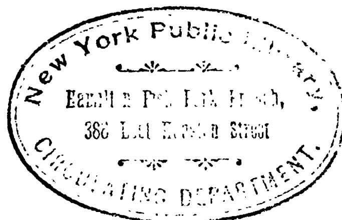
Oh, Vanitas Vanitatum! Ugyan melyikünk boldog teljesen ezen a világon? Melyikünk éri el azt, a mire vágyik? Vagy ha elérte, ki van megelégedve?

Gyerünk, gyerekek, csukjuk be a bábszinházat és rakjuk helyre a bábukat, mert a komédia véget ért.

TARTALOM.

Oldal

Ezt a könyvet a Budapesti Hirlap szedőgépén szedték.

